

รายงานการวิจัย

บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านบางตาแพ่น ตำบลคลองวัว
อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

ROLES OF THE GOVERNMENT SECTOR AND WHO RELATE IN SUPPORTING
THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY OF BANT BANG TA PAN COMMUNITY
KLONGWUA SUB-DISTRICT., MUENG ANG THONG DISTRICT,
ANG THONG PROVINCE

สุนันทา แก้วสุข

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนจากงบประมาณแผ่นดิน
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ที่ได้รับการเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2559

บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน
บ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง
สุนันทา แก้วสุข
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
2559

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของชุมชน 2) ศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ศึกษาผลสำเร็จที่ชุมชนได้รับ ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษาจากชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน จำนวน 5 กรณีศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกชนิดของข้อมูล เปรียบเทียบ และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ในอดีตกับปัจจุบันมีสภาพแตกต่างกันมาก คือ (1) ในช่วงของการบุกเบิกกับการพึ่งพาตนเอง (พ.ศ. 2445-2503) การดำเนินชีวิตเป็นแบบพอเพียง ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้ ในครอบครัว คนในชุมชนมีอาชีพหลัก คือ การทำนา (2) ช่วงของการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลคลองวัว (พ.ศ. 2504-2539) การดำเนินชีวิตเป็นแบบผลิตเพื่อการค้ามากขึ้นตามนโยบายรัฐบาล ระยะแรกคนในชุมชนยังมียาชีพหลัก คือ ทำนา มีการนำเครื่องจักรมาใช้ ใช้สารเคมีในการผลิตมากขึ้น เมื่อมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม คนหนุ่มสาวออกไปทำงานในโรงงาน ค้าขาย รับจ้าง มากขึ้น คนที่เหลืออยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจึงเปลี่ยนมาทำเกษตรสวนผสมหรือทำอาชีพเสริมอื่นๆ (3) ช่วงหลังเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2558) คนในชุมชนที่ทำงานกลับมาบ้าน ก็มารับจ้าง ปลูกพืชผักสวนครัว ส่วนคนที่ว่างงานผู้ใหญ่บ้านได้ชักชวนให้รวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันทำอาชีพที่เหมาะสม โดยจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านอาชีพ ทักษะการใช้ชีวิตและการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปรับใช้ในการดำรงชีวิต

2) บทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน พบว่า ภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญ คือ กระทรวง กรม ที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและให้การสนับสนุน ยุทธวิธีที่ใช้ คือ เผยแพร่ นโยบาย กระตุ้นให้เกิดการตระหนักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดหาต้นแบบ ผู้เชี่ยวชาญ วิทยากร อบรมให้ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ติดตามประเมินผลและให้การเสริมแรง ผู้นำชุมชน เป็นแกนนำสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ยุทธวิธีที่ใช้ คือ วิเคราะห์ชุมชน ติดตามข้อมูลข่าวสารนำมาเผยแพร่ สร้างความตระหนัก กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต และติดตามประเมินผล และสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนในรูปแบบต่างๆ แล้วนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ยุทธวิธีที่ใช้ คือ การให้ความร่วมมือในโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น

3) ผลสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าทั้ง 5 กรณีศึกษาได้นำหลักปรัชญาฯมาใช้ในการบริหารและการดำเนินงาน ผลที่ได้คือ (1) กลุ่มจักสานผักตบชวา เน้นที่การเพิ่มรายได้ การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิม และการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้เพิ่มคุณค่า (2) กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองวัว เน้นที่ให้มีการออมเงิน และเป็นทุนในการดูแลช่วยเหลือกันเองในชุมชน (3) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว เน้นที่การมีสถานที่เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว เน้นที่การป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติด และสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 5) ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว เน้นที่การเผยแพร่องค์ความรู้ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างผู้นำ นักพัฒนารุ่นใหม่ และการขยายเครือข่าย ทำให้ชุมชนได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”

ROLES OF THE GOVERNMENT SECTOR AND WHO RELATE IN SUPPORTING THE
SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY OF BANT BANG TA PAN COMMUNITY
KLONGWUA SUB-DISTRICT., MUENG ANG THONG DISTRICT, ANG THONG
PROVINCE

Sunanta Kaewsuk

Faculty of Education at Dhonburi Rajabhat University

2016

The objectives of this research were: (1) to study economy context of the community, (2) to study governmental roles and strategies for promoting sufficiency economy and (3) to analyze outcome of the community from applying the philosophy. This research applied qualitative study for 5 cases from Ban Bang Ta Paen Community. The data was collected in various approaches such as documental review, area observing, individual interview and focal persons meeting. The data was analyzed by content analysis, data classification, and comparison and conclusion development.

Results of this study are as following;

1) Ban Bang Ta Paen Community has tremendously changed from the past. (1) At the early settle period between 1902 – 1960, people rely on simple economic such as self supply food from household plantation. The economic mainly drove by rice farming. (2) Evolution period was during 1961 – 1996, trading got more involved in the economy according to government policy at that time. At the initial, main outcome was rice farming. Machines were introduced and farmers started to use chemical pesticides and fertilizers. After industry was settle in and around the community, young generation started to ignore agriculture and enter their career in factories, merchandise and labor. Old generation kept mixed-farming and other self – employment as their career. (3) After economic crisis in year 1997 – 2015, some non-employed labor came back to their hometown, some did small farming, some was introduced to various trainings from their communities head such as living skills and sufficient economy.

2) From the study of roles and strategies of government and stakeholders relating to promoting sufficient economy of Ban Bang Ta Paen Community, it can be concluded that ministries and departments play important role in developing policy

to support local communities. Strategies such as implementing of policies enable awareness of people to have better understanding to sufficient economy. To take knowledge into action, training from role model farmers and sufficient economy experts is very crucial. Assessment and support from community leaders is also important to encourage local communities to adopt the principle to their practices. Community analysis, updating economy situation, building awareness and promoting knowledge exchange are effective strategies that could promote sufficient economy in the community. Government and private sector and community leaders could provide support to the community so that people will apply in their lives.

3) From support from government and stakeholders relating to promoting sufficient economy, the study from 5 cases showed that communities applied sufficient economy to practice. The outcomes are (1) hyacinth handicraft local business could gain more income from local knowledge and resources. (2) Community Funds of Klong Wua District could collect more saving for self-support in their community. (3) Community leaning center of Klong Wua District aimed their goal in knowledge sharing and establishing learning centers. (4) Mother Earth Funds of Klong Wua District focused on drug prevention and protection and promoting sufficient economy in their communities. (5) Learning center of Mother Earth Funds distributed knowledge and outcome of the funds to communities, including knowledge sharing, developing young leader and expanding network. These approaches allowed the community to be selected as sufficient economy community “Yu Yen Pen Suk”.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	11
ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	11
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	15
หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง	18
ลำดับขั้นในการพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	22
ฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง	24
เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกร	25
ชุมชนและการพัฒนาชุมชน	28
ความหมายและประเภทของชุมชน	28
โครงสร้างและลักษณะของชุมชน	29
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน	30
การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา	32
วิธีการศึกษาชุมชน	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนและการขับเคลื่อน	42
เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน	42
การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน	44
การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง	51
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	61
การเลือกพื้นที่ในการวิจัย	61
การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	62
การเลือกกรณีศึกษาของชุมชน	63
วิธีดำเนินการวิจัย	64
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	64
เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย	64
การเครื่องมือในการวิจัย	65
การเก็บรวบรวมข้อมูล	65
การวิเคราะห์ข้อมูล	67
การตรวจสอบข้อมูล	68
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	69
บริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว	69
ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน	70
กรณีศึกษาของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน	83
ผลการศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและ	119
ผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน	
ผลสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วน	129
เกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	137
สรุปผลการวิจัย	137
อภิปรายผล	141
ข้อเสนอแนะ	144

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	147
ภาคผนวก	157
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	
ภาคผนวก ข รายชื่อกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล	
ภาคผนวก ค ภาพการจัดกิจกรรม	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ตัวชี้วัดที่ยึดถือเศรษฐกิจพอเพียง	48
2 กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์	66
3 กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่ม	67
4 ประชากรชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองรวในปัจจุบัน	80

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
2 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	18
3 กระบวนการวางแผนพัฒนาที่มาจากประชาชน	33
4 กระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลในปัจจุบัน	33
5 กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว	85
6 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว	97
7 ปัญหายาเสพติดในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง	103
8 กระบวนการจัดการปัญหายาเสพติด	104
9 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหายาเสพติดของคนในชุมชน	105
10 กระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติด	106
11 กระบวนการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด	107
12 แนวทางวางแผนดำเนินงาน	108
13 การสร้างความยั่งยืน	109

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 40 ปี ดังเช่น พระราชทานเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเหมาะพอดี มีเหตุมีผลและความไม่ประมาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองอย่างต่อเนื่องยาวนาน ดำรงชีวิตเป็นแบบอย่างได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งได้พระราชทานพระราชดำริให้แก่คนไทยนำไปปฏิบัติตั้งแต่ปี 2517 ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการ และใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขั้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่วางแผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...” (กรมพัฒนาชุมชน, 2554)

ต่อมาในปีเดียวกัน เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 ได้ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่มีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่เรามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

ในปี 2540 คนไทยได้เห็นประโยชน์อย่างชัดเจนขึ้น เมื่อคราวเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ที่เกิดจากความฟุ้งเฟ้อจากภาวะเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้สังคมไทยขาดจิตสำนึกของความพอดี และพอเพียง มีการใช้จ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือยทั้งในภาครัฐ เอกชน และประชาชน การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ระมัดระวัง ขาดความประหยัด และขาดสติที่จะปฏิบัติงานและดำเนินชีวิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิ

รัตน์ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทรงเห็นความสำคัญของความ“พออยู่พอกิน” ซึ่งมีผลต่อราษฎรและประเทศชาติ ที่สำคัญคือเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนไทยดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักประมาณตน และดำรงชีวิตอย่างรู้จัก“คิด อยู่ ใช้ กิน อย่างพอเพียง” (กรมพัฒนาชุมชน, 2554) จึงทำให้หน่วยงานภาครัฐเล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเอง ได้บรรจุหลักของ “การพึ่งตนเอง” ไว้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของแผนพัฒนาชนบทในประเทศไทย อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ได้ัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” โดยมุ่งวางรากฐานการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีความอยู่ดี มีสุขของคนไทย (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, น.1) ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานไว้ในปี 2542 ซึ่งวารสารชัยพัฒนา ประจำเดือนสิงหาคม 2542 ได้พิมพ์เผยแพร่ความตอนหนึ่งว่า “...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542)

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาประมวลและกลั่นกรองสรุปเป็นนิยามความหมาย และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปใช้และเผยแพร่ได้ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป มีสาระสำคัญดังนี้ “...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550ก, น.6-7)

ถึงแม้ว่าการพัฒนาประเทศในระยะการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้าง ระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการประเทศที่ยังขาดสมดุล การพัฒนาดังกล่าว จึงยังไม่สอดคล้องเป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่าที่ควร เศรษฐกิจของประเทศยังพึ่งพาจากภายนอก และไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นภูมิคุ้มกันต่อภาวะความผันผวนจากกระแสโลกาภิวัตน์ และยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และผลประโยชน์จากการพัฒนา เกิดกระแสบริโภคนิยม ทำให้ภูมิคุ้มกันของสังคมไทยลดลง เกิดความย่อหย่อนทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงได้รับผลกระทบจากปัญหาการขาดสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) จึงยังคงอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ควบคู่กับการพัฒนาแบบบูรณาการที่เป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืนในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ยังคงใช้แนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยยังคงอัญเชิญหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยในระยะ 5 ปีข้างหน้า คือ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” จึงได้กำหนดพันธกิจในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์บนหลักการของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติของการพัฒนา มีพันธกิจข้อที่ 1 ดังนี้ “สร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่กับการสร้างสังคมคุณธรรมเพื่อให้คนกินดี อยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุ ยาเสพติดและอบายมุข คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) และได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาไว้ 6 ข้อ ยุทธศาสตร์ข้อที่ 2 คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาค้นทุกช่วงวัยให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้มีความสำคัญกับการนำหลักคิด หลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความเพียร มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรเสมือนหนึ่งเป็นความทุกข์ของพระองค์ พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริ ที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรให้เกิดความ “พออยู่ พอกิน” เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง และสามารถพึ่งตนเองได้ พระองค์ทรงใช้พระอัจฉริยภาพในด้านต่างๆ พระราชทานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อประโยชน์สุข แก่ทุกชีวิตในประเทศไทยตลอดมา โครงการพระราชดำริเป็นโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนา ทรงเสนอแนะให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชดำริ จึง

ก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ มากมายกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ไทยมากกว่า 3,000 โครงการ อาทิ เช่น โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการหลวงเป็นโครงการที่ ทรงวางแผนพัฒนาและทรงให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชดำริด้วย ซึ่งมีทั้งหน่วยงานของ รัฐบาล เอกชน ข้าราชการ ประชาชน ในปัจจุบันนี้เรียกว่า “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทำให้ประชาชนชาวไทยจำนวนมากได้รับประโยชน์จาก โครงการดังกล่าว

ชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทองเป็นชุมชนหนึ่งที่คน ในชุมชนได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจาก ภาครัฐ และหน่วยงานต่างๆ ตามยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่รัฐบาลใช้ในการ พัฒนาและบริหารประเทศมาตั้งแต่อดีต บนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยง และบูรณาการทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับทางจิตใจของคนในชาติ เป็นการเตรียมเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้พร้อมรับผลกระทบจาก จากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน ต้องใช้ “ความรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอนและ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมใน การปฏิบัติหน้าที่ และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมเผชิญการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ดังนั้น ในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านบางตาแผ่น จึงมีบุคคลจากภาครัฐ หน่วยงานต่างๆ และบุคคลในชุมชนที่เป็นเจ้าของซึ่ง มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงเข้ามาเกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยให้การส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในการดำเนิน ชีวิตระดับครอบครัว ระดับชุมชน ในลักษณะที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน หรือเข้าร่วมโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนอยู่บนพื้นฐาน ของการพึ่งตนเอง พอมีพอกิน พอมีพอใช้ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และ ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท โดยตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต จากการที่ชุมชนได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงยึดปฏิบัติมาเป็นเวลานาน ทำให้ชุมชนพัฒนามาโดยลำดับ และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนใน ชุมชนดีขึ้น จนทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่น เป็นชุมชนต้นแบบชุมชนหนึ่งในจังหวัดอ่างทอง

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของ ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบล คลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเพื่อตอบ คำถามการวิจัย ดังนี้

2. คำถามการวิจัย

1. บริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทองมี ความเป็นมาอย่างไร และสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร

2. ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานอย่างไร ในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

3. ชุมชนได้รับผล หรือประสบผลสำเร็จอย่างไร จากการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอมือง จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน
3. เพื่อศึกษาผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัย บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง/พื้นที่

พื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน หัวหน้าครอบครัว หรือคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง จำนวนประมาณ 60 คน ที่รู้ข้อมูลมีข้อมูลทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์ โดยการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) มาทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง (Open Interview) และการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-Depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) และการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ครบถ้วนสมบูรณ์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประเด็นหลักที่ศึกษาจากคำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย เมื่อวิเคราะห์แล้วสามารถกำหนดได้เป็นประเด็นหลัก 3 ประเด็น

2.1 บริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง
บพบาท

2.2 บทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 มาตรการ ได้แก่
เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกาะติดสถานการณ์ บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ประสานสู่การปฏิบัติ และ
ประเมินชัดเจนทุกระยะอย่างครบวงจร

2.3 ผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับ จากการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขอบเขตด้านเวลา

ตุลาคม 2557 – กันยายน 2559

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาครัฐ หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินงานตามบทบาทและยุทธวิธีที่กำหนด โดยมี
หน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่หรือตัวแทนภาครัฐขับเคลื่อน/ดำเนินการ

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้นำในชุมชนที่เป็นผู้นำแบบธรรมชาติ ได้แก่ ประธาน
ชุมชน คนในชุมชนที่เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิก หรือคนที่รู้เรื่องราวในชุมชนอย่างดี

3. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ 2 เงื่อนไข ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของ
ตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่
เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งการจะตัดสินว่าอยู่ในระดับพอประมาณนี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้
ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่
เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลัก
กฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ “รู้จุดอ่อน
จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดี
และเหมาะสมมาประยุกต์ใช้” ซึ่งต้องอาศัยความรู้ รอบคอบในการคิดพิจารณาตัดสินใจ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง
ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถ
บริหารความเสี่ยง ปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียงนั้น จะต้อง
เสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตน ดังนี้ มีคุณธรรม ใช้หลักวิชา-ความรู้ และ
ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร

3.4 มีคุณธรรม ทั้งนี้ บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชนที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจากการ
อบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจนการ
ฝึกจิต ข่มใจของตนเอง

3.5 ใช้หลักวิชาความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ทั้งในขั้นการวางแผนและปฏิบัติ ด้วยความรู้รอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

4) บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ในส่งเสริมการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การทำโครงการกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามกรอบแนวคิด 5 มาตรการ “เพียงพอ เพื่อพอเพียง”

5) ยุทธวิธีของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การกำหนดกระบวนการ เทคนิค หรือวิธีการที่ภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำมาใช้เพื่อที่จะช่วยในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

6) การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พฤติกรรมของผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนช่วยเหลือสนับสนุน หรือแสดงการเกื้อหนุนกัน หรือร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดผลแก่ชุมชนในทางที่ดีขึ้น ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7) มาตรการ “เพียงพอ เพื่อพอเพียง” หมายถึง กรอบแนวคิดในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย 5 มาตรการ คือ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกษะติดสถานการณ์ บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ประสานสู่การปฏิบัติ และประเมินชัดเจนทุกระยะอย่างครบวงจร

7.1) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การนำเรื่องราว ข้อเท็จจริง ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และข่าวสารอื่นๆ มาถ่ายทอด บอกกล่าว หรือโฆษณาให้แพร่หลาย เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปประยุกต์ใช้

7.2) เกษะติดสถานการณ์ หมายถึง การติดตามสถานการณ์ เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้ง การปลูกฝังค่านิยม และส่งเสริมคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7.3) การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ลำดับขั้นตอนหรือกระบวนการที่ทำให้คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินเกิดการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันทำหน้าที่อย่างประสานกลมกลืน ในรูปแบบต่างๆ เช่น ถ่ายทอดความรู้ จัดกิจกรรม ทำโครงการต่างๆ เพื่อนำความรู้ ความคิด และทักษะไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

7.4) ประสานสู่การปฏิบัติ หมายถึง การติดต่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงาน ทั้งการแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร และการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ร่วมกับภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย และมาตรฐานการปฏิบัติของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

7.5) ประเมินชัดเจนทุกระยะ หมายถึง การติดตามและประเมินผลทุกโครงการทุกกิจกรรมภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

8) ผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน ภายหลังจากที่ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน

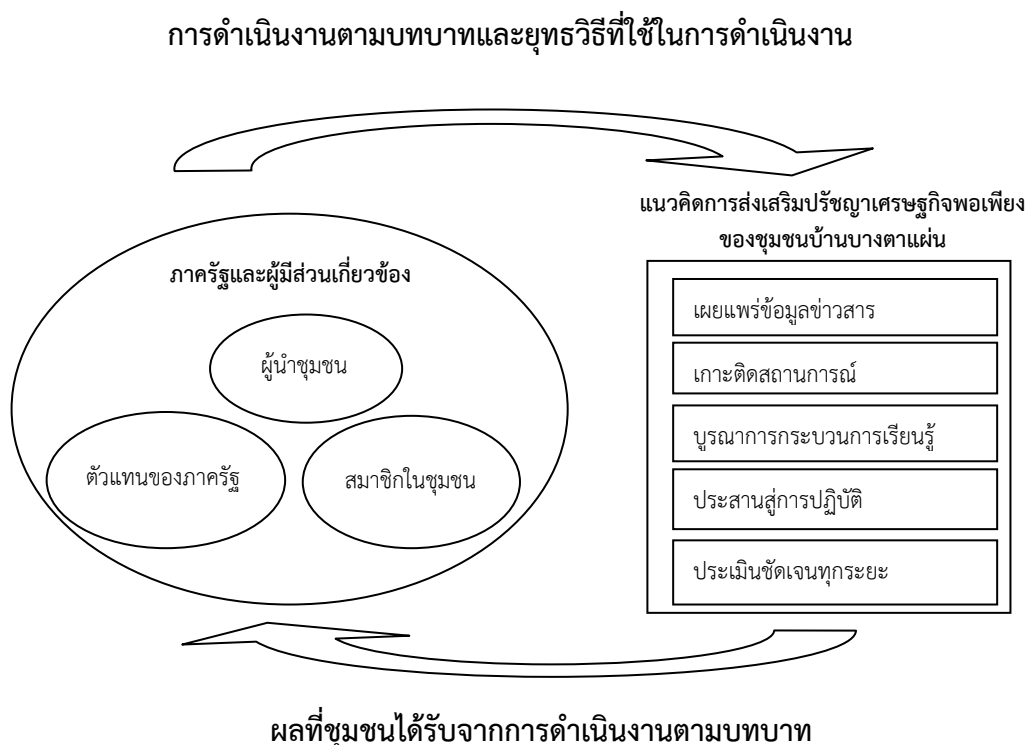
6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่องนี้ มีดังนี้

1. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทองในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันจะช่วยในการพัฒนาความรู้และการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถปฏิบัติได้ตามบทบาทอย่างเหมาะสม
2. สารสนเทศที่ได้จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนโดยตรงในการนำไปพิจารณาปรับโครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเหมาะสม
3. เป็นแนวทางในการประเมินผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ อันเป็นการสะท้อนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและของชุมชน และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป
4. กลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจได้เรียนรู้จากการมีส่วนร่วม การถอดกิจกรรมในการดำเนินการวิจัยและเผยแพร่
5. เป็นสารสนเทศในการวางแผนเพื่อสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของรัฐบาล โดยเฉพาะด้านการพัฒนากำลังคนและสังคมที่มีคุณภาพที่เน้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

7. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของโครงการวิจัย เรื่อง บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอมะนัง จังหวัดอำนาจทอง จากการศึกษาเอกสารและสังเคราะห์งานวิจัย ผู้วิจัยศึกษาสิ่งที่ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามกรอบแนวความคิด ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงสาระที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 1.1 ความเป็นมาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3 หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4 ลำดับขั้นในการพัฒนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.5 ฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง
- 1.6 เศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกร

2. ชุมชนและการศึกษาชุมชน

- 2.1 ความหมายและประเภทของชุมชน
- 2.2 โครงสร้างและลักษณะของชุมชน
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน
- 2.4 การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา
- 2.5 วิธีการศึกษาชุมชน

3. เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนและการขับเคลื่อน

- 3.1 เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน
- 3.2 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน
- 3.3 การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ความเป็นมาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแนวคิดเกี่ยวกับความพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2517 จนมาเป็น“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในปัจจุบัน โดยทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสต่างๆ ตามลำดับ ดังนี้

ในปี 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 มีใจความสำคัญว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เมืองไทยอยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ที่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

ในปี 2536 ได้ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2536 มีใจความสำคัญว่า

“...คำว่า พอเพียง ก็หมายความว่าให้มีพอในการบริโภคในการใช้ ทั้งในด้านการใช้บริโภคในบ้าน ทั้งในการใช้เพื่อการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ต้องมีพอ ถ้าไม่มีพอในทุกอย่างก็จะชักงอแล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่เราภูมิใจว่า ประเทศเราก้าวหน้า เจริญก็ชะงัก ไม่มีทางที่จะมีความเจริญ...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555 รฐ. น. 11)

ในปี 2538 ได้ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2538 มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...การทำทฤษฎีใหม่นี้มีใช้ของง่ายๆ แล้วแต่ที่ แล้วแต่โอกาส และแล้วแต่งบประมาณ เพราะว่าเดี๋ยวนี้ประชาชนทราบถึงทฤษฎีใหม่นี้กว้างขวาง และแต่ละคนก็อยากได้ให้ทางราชการชุดสระแล้วช่วย แต่มันไม่ใช่สิ่งง่ายๆนัก บางแห่งชุดแล้วไม่มีน้ำ แม้จะมีฝนน้ำก็อยู่ไม่ได้เพราะว่ามันรั่วหรือบางทีก็เป็นทีที่รับน้ำไม่ได้ ทฤษฎีใหม่นี้จึงต้องมีพื้นที่ที่เหมาะสมด้วย...ฉะนั้น การที่ปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่หรืออีกนัยหนึ่งปฏิบัติเพื่อหาน้ำให้แก่ราษฎร เป็นสิ่งที่ไม่ใช่ง่าย ต้องช่วยกันทำ...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555 ข)

ต่อมาในปี 2540 ทรงมีพระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 มีใจความสำคัญว่า

“...การจะเป็นเช่นนั้น ไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียงเลยรู้สึกว่

ไม่หุงหยา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้...เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า “Trade Economy” ไม่ใช่ “แบบพอเพียง” ซึ่งฝรั่งเรียก “Self Sufficient Economy” คือเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน...” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542)

ต่อมาในปี 2541 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทาน เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541 มีใจความสำคัญว่า

“...คำว่าพอเพียง มีหมายความอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้ของเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน...พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...”

“...พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...”

“...Self-Sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง...”

“...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555 รฐ. น. 17)

“...เมื่อปี 2517 วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอมีพอกินบางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...” (กรมพัฒนาชุมชน, 2554)

“...พอเพียงนี้อาจจะมีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...” (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2552)

“เศรษฐกิจพอเพียง...จะทำความเจริญให้แก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจกัน เชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้...” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ต่อมาในปี 2542 ได้ทรงมีพระราชดำรัส เนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2542 มีใจความสำคัญว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเขาตีความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชน หมายความว่าให้เพียงพอในหมู่บ้าน หรือในท้องถิ่น ให้สามารถที่จะมีพอกิน เริ่มด้วย พอมี พอกิน พอมีพอกินนี้ได้พูดมาหลายปี 10 กว่าปีมาแล้ว ให้พอมีพอกิน แต่ว่าพอมีพอกินนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่า ถ้าพอมีพอกิน คือ พอมีพอกินของตัวเองนั้น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ สมัยใหม่นั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันแต่ว่าค่อยๆพัฒนาขึ้นมา...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

“... ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกินมีความสงบและทำงานตั้ง
อธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความ
พออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็คะ
ยอดยิ่งยวดได้ ...ฉะนั้น ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความคิด และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่น ซึ่งมี
ความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำพอควร พออยู่พอกิน มีความ
สงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอด
กาล...” (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2552)

ในปีเดียวกัน วารสารชัยพัฒนา ฉบับประจำเดือนสิงหาคม 2542 ัญเชิญพระราชดำรัสของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลงในวารสารมีใจความสำคัญว่า “...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือน
รากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัว
อาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็ม
เสียด้วยซ้ำไป...” (สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7, 2554)

ต่อมาในปี 2543 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิม
พระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2543 มีใจความสำคัญว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็น ภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy
ภาษาไทยก็ต่อว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ ก็หมายความว่า
ประหยัด แต่ไม่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจ
พอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติยากที่สุด...”
(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

“...เศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นการขอย้ำว่า เป็นทั้งเศรษฐกิจ และความประพฤติ ที่ทำอะไร
เพื่อให้เกิดผลโดยมีเหตุและผล คือ เกิดผลมันมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดี ให้ผลที่ออกมา คือ
สิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี
ดีแปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข...” (สำนักงานคณะกรรมการ
พิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

ต่อมาในปี 2544 ทรงมีพระราชดำรัส ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2544
มีใจความสำคัญว่า

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำ
จากรายได้ 200-300 บาทขึ้นไป เป็น 2 หมื่น 3 หมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจ
พอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมาย
ไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิด คือ เป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดู TV ก็ควร
ให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อ TV ดู เขาต้องการดูเพื่อสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆที่ฉันไป เขามี
TV ดู แต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มี TV เขาฟังเพื่อย เปรียบเสมือนคนไม่
มีสตางค์ไปตัด Suit และยั้งใส่ Necktie Versace อันนี้ก็เกินไป...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ
เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

ต่อมาในปี 2546 ได้ทรงมีพระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2546 มีใจความสำคัญว่า

“...ความสะอาดสามารถสร้างอะไรก็ได้ นี่คือการขี้ขลาดพอเพียง สำคัญว่าต้องรู้จักขั้นตอน คือ ถ้าไม่ทำอะไรจะทำอะไร ถ้าทำเร็วเกินไปไม่พอเพียง แต่ว่าถ้าไม่เร็วเกินไป หรือถ้าช้าเกินไปก็ไม่พอเพียง ต้องรู้จักก้าวหน้า...โดยไม่ทำให้คนเดือดร้อน อันนี้คือการขี้ขลาดพอเพียงก็คงได้ศึกษามาแล้ว เราพูดมาตั้ง 10 ปีแล้ว เรื่องการขี้ขลาดพอเพียง...ก็ต้องปฏิบัติด้วย...เดี๋ยวนี้ไม่ต้องโฆษณาแล้ว เพราะว่ามันก็การขี้ขลาดที่มีความรู้ เขาเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วจะสบายใจ ที่มาแล้วก็มาถวายพระพรให้สบายใจ อย่างนี้ถ้าเข้าใจที่พูดที่ทำอะไรนี่ เป็นพรที่ดีที่สุดแล้วก็พอใจในเรื่องอื่นไม่ใช่เรื่องข้าวเท่านั้นเอง ในเรื่องด้านปกครองทั้งหลาย ในด้านวิชาการอื่นๆ ทั้งหลายมันก็มีพอเพียงเหมือนกันอย่างทางโน้นพูดถึงรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มีรัฐศาสตร์พอเพียงก็มีเหมือนกัน ถ้าไม่พอเพียงถึงใช้ไม่ได้ ทำให้ละเหวี่ยงไปหมด อย่างนั้นก็เลยพูดตะล่อมให้กลับใจว่าให้พอเพียงไม่ใช่การขี้ขลาด ให้พอเพียงในความคิดและทำอะไรพอเพียงสามารถที่จะอยู่ได้...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแนวคิดเกี่ยวกับการขี้ขลาดพอเพียง มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2517 เพื่อให้ข้อคิด เตือนสติคนไทยเพื่อให้ทุกคนดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง เหมาะสมกับอัตภาพของตน ประพจน์ดี มีเหตุผล ยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ซึ่งจะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างยั่งยืน จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องการขี้ขลาดพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรอง สรุปออกมาเป็นนิยามความหมาย “ปรัชญาของการขี้ขลาดพอเพียง” และได้นำเสนอขึ้นทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความดังกล่าวไปเผยแพร่ และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำไปใช้และเผยแพร่ได้ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป มีสาระสำคัญดังนี้

“การขี้ขลาดพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระดับภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550 ก)

1.2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 40 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อสังคมไทยต้องเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ความพึงพอใจจากภาวะเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้สังคมไทยขาดดุลภาพ ขาดจิตสำนึกของความพอดี และพอเพียง มีการใช้จ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือยทั้งในภาครัฐ เอกชนและประชาชน การดำเนินงานด้านต่างๆตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ระมัดระวัง ขาดความประหยัด ขาดสติที่จะปฏิบัติงานและดำเนินชีวิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการแก้ไขให้รอดพ้นจากวิกฤติดังกล่าว เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทรงเน้นความสำคัญของความ “พออยู่พอกิน” ที่สำคัญคือพระองค์ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนไทยดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักประมาณตน และดำรงชีพอยู่อย่างรู้จัก “คิด อยู่ ใช้ กิน อย่างพอเพียง” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555 ฐ, น. 9-10) ภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติสู่ความสมดุล อันส่งผลให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, น. 8-10)

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ “รู้จักอ่อนจุดแข็ง โอกาส อุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดีและเหมาะสมมาประยุกต์ใช้”

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหารความเสี่ยง ปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียงนั้น จะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตน ดังนี้ มีคุณธรรม ใช้หลักวิชา-ความรู้ และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร

4. มีคุณธรรม ทั้งนี้ บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชนที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพจน์ปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจนการฝึกจิต ข่มใจของตนเอง

5. ใช้หลักวิชาความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ทั้งในขั้นการวางแผนและปฏิบัติ ด้วยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

6. ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร ความอดทน มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) อธิบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง การจะทำอะไร มีความพอดี พอเหมาะ พอควรต่อความจำเป็นเหมาะสมกับฐานะของตนเองสภาวะสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น หรือไม่มี การใช้ทรัพยากร ในการดำเนินการก็ต้องให้พอประมาณ ไม่มากเกินไปจนเสียสุขภาพ และก็ต้องไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลนไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้ ซึ่งการจะตัดสินว่าอยู่ในระดับพอประมาณนี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลครบวงจร บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและส่วนรวม อย่างรอบคอบ การคิดพิจารณาแยกแยะให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อผิดพลาดน้อย และก็เช่นเดียวกัน การที่จะวางแผนดำเนินการ หรือจะทำอะไรอย่างสมเหตุสมผลได้นั้น ต้องอาศัยความรู้ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ที่จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบในการคิด พิจารณาตัดสินใจ โดยใช้สติปัญญาอย่างเฉลียวฉลาดในทางที่ถูกที่ควร

การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ท่วงที กล่าวโดยย่อ คือ การที่จะทำอะไรอย่างไม่เสี่ยงเกินไป ไม่ประมาท คิดถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แล้วเตรียมตนเองเตรียมวิธีการทำงาน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อให้การทำงานสามารถดำเนินไปได้โดยไม่ชุลคุหลัก ต้องหยุดชะงักกลางคัน และนำมาซึ่งผลประโยชน์ในระยะยาว และความสุขที่ยั่งยืน

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยการฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

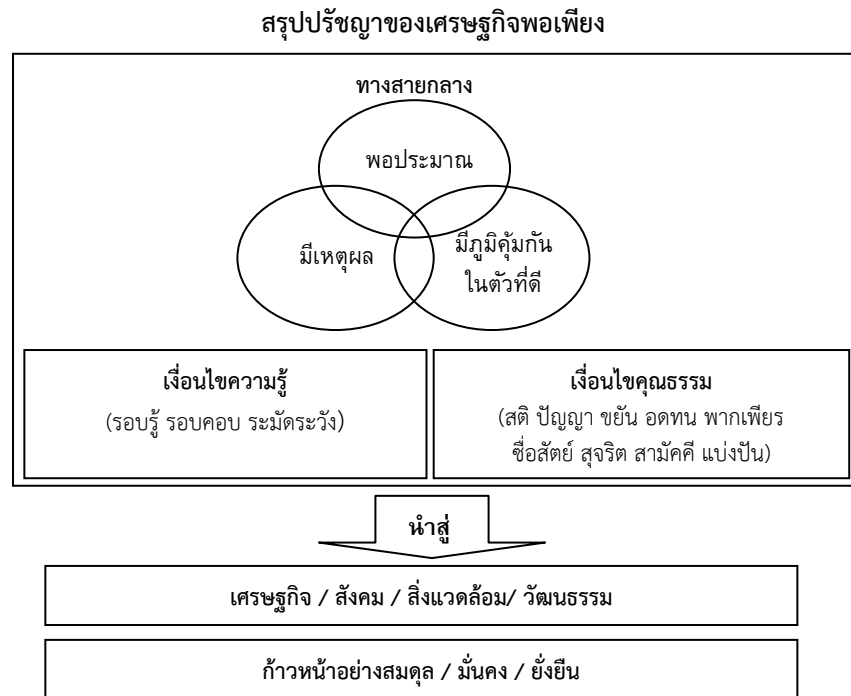
เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำคือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

5) แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลและองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสถานะแวดล้อมเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยความมีเหตุมีผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวังควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

เมื่อพิจารณาจากความหมายและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า การยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัตินั้น ต้องยึดหลักของความพอเพียง ซึ่งหมายถึงบุคคลนั้นจะต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และคุณลักษณะความพอเพียงทั้ง 3 ประการ จะเกิดขึ้นบนพื้นฐานเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กับเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่ ความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม สรุปได้ดังภาพ 2

ภาพ 2 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550ก, น. 8)

1.3 หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง

เกษม วัฒนชัย (2555, น. 3-4) อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ความพอประมาณ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเน้นการดำเนินชีวิตตามอัตภาพหรือสถานะของบุคคลหรือองค์กรในขณะนั้น ด้วยทางสายกลางสมดุล ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไปไม่สุดโต่งเกินพอดี เช่น ใช้จ่าย ได้แต่ต้องไม่ฟุ่มเฟือยจนสร้างหนี้สินให้ตนเองและครอบครัว อดออมได้แต่ต้องไม่ตระหนี่ถี่เหนียวจนตนเองลำบาก หรือเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น

2. ความมีเหตุมีผล เป็นการใช้สติและปัญญาในการตัดสินใจด้วยเหตุด้วยผลโดยปราศจากอารมณ์หรืออคติ มีความยับยั้งชั่งใจกับความอยากได้-อยากมี-อยากเป็น โดยที่ความมีเหตุมีผลต้องเป็นสิ่งที่สามารถอธิบายได้ ไม่ว่าจะเป็นไปตามหลักวิชา หลักกฎหมาย กฎเกณฑ์ ทางสังคมหรือหลักศีลธรรมก็ตาม

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วยความไม่ประมาท ครอบคลุมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน และภายนอก ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในทุกผู้คน ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงได้ แต่การจะอยู่รอดและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างมั่นคง ต้องเข้าใจที่มาของการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ว่าเกิดจากสาเหตุอะไร ส่งผลกระทบอย่างไร และที่สำคัญต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง ใน 4 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ หรือภูมิคุ้มกันทางการเงิน ด้วยการใช้จ่ายเงินตามอัตภาพ และความจำเป็น ไม่สร้างหนี้สินที่ไม่ทำให้เกิดรายได้ มีการประหยัดอดออมไว้ใช้ในยามจำเป็นหรือในภายภาคหน้า โดยอาจทำ“บัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองและครอบครัว” เพื่อเป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน ทำให้เห็นสถานะการเงินที่แท้จริงและใช้จ่ายด้วยความรอบคอบ หลักการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินนั้นต้องคำนึงถึงความประหยัดและความมีเหตุผล

1) ความประหยัด เป็นการใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น แต่ไม่ใช่ตระหนี่ถี่เหนียวไม่ยอมใช้เงินแม้ในสิ่งที่จำเป็น ขณะเดียวกันไม่ใช่ความฟุ่มเฟือย หรือใช้เงินมากในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น การใช้จ่ายจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอัตภาพของตนเองจากรายได้ที่สุจริตและไม่ไปคดโกง รับสินบนหรือเบียดเบียนให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน ด้วยเหตุนี้ ความประหยัดจึงต้องตั้งบนพื้นฐานของความพอเพียง คือ การตระหนักรู้ถึงคุณค่าของเงิน ฉลาดใช้ ฉลาดออมและฉลาดทำบุญตามอัตภาพ

2) ความมีเหตุผล เป็นการตัดสินใจใช้จ่ายอย่างมีสติบางครั้งอาจขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์หรือกฎกติกาต่างๆ ในสังคมด้วย เช่น การจ่ายภาษีตามกฎหมาย การจ่ายเงิน เพื่อทำนุบำรุงศาสนาหรือวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เป็นต้น

ด้านที่ 2 ภูมิคุ้มกันทางสังคม ด้วยการเสริมสร้างความรู้-รัก-สามัคคี ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเมตตา กรุณา ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความคิด มีความศรัทธา ในเพื่อนมนุษย์และหลักธรรมของแต่ละศาสนา มีความปรารถนาให้เกิดสันติสุขภายในครอบครัว องค์กร สถาบัน ชุมชน สังคมและประเทศชาติขณะเดียวกันต้องมีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม ด้วยการรู้เท่าทันและสามารถหลีกเลี่ยงจากอบายมุขต่างๆได้ ใช้ชีวิตด้วยความสมถะ เรียบง่าย ไม่สร้างเงื่อนไขชีวิตให้ซับซ้อนวุ่นวายมากเกินไปจนนำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย และสร้างปัญหาหรือความยากลำบากให้ตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ และใช้ชีวิตด้วยความสันโดษด้วยการมีความสุข ในความพอ พอในสิ่งที่มิ พอในสิ่งที่ได้ และพอในสิ่งที่เป็น พอใจกับผลของการกระทำที่ได้ทำอย่างเต็มที่แล้ว ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและความเพียรพยายาม เพื่อได้รับความสุขที่ไม่ต้องอาศัยวัตถุ (นิรามิสสุข) แต่เป็นความสุขที่เกิดจากจิตใจอันสะอาด สว่างและสงบ เป็นความสุขจากการให้สุขจากความอบอุ่นในครอบครัว สุขจากธรรมชาติ สุขจากความถูกต้องดีงาม แต่ไม่ใช่ความสุขที่ได้จากการเสพวัตถุ หรือพึงพาปัจจัยเงื่อนไขภายนอก อันเสี่ยงให้เกิดความอยากโดยไม่มีขอบเขตสิ้นสุด (สามิสสุข) ที่นำมาบ้ำเรอความต้องการของหูดา จมูก ลิ้น กาย ใจ จนนำไปสู่ความอิจฉาริษยา ความหวงแหน การแข่งขัน แย่งชิงการทำผิดกฎหมายและศีลธรรม ทั้งนี้ การมีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมจะไม่นำไปสู่ปัญหาต่างๆ ติดตามมา เช่น การตกเป็นทาสของยาเสพติดและอบายมุข การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น

ด้านที่ 3 ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ด้วยการติดตามรู้เท่าทันผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้การเลื่อนไหลของวัฒนธรรมข้ามชาติ เป็นไปอย่างไร้พรมแดน ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ โดยเฉพาะการลอกเลียนแบบคนดังในสื่อบันเทิง และผลกระทบทางลบจากวัฒนธรรมเสมือนจริงในโลกไซเบอร์ เพื่อป้องกันมิให้ถูกรอบงำทางวัฒนธรรมอย่างไร้ทิศทางตกเป็นเหยื่อในการเสพและบริโภค สิ่งที่เกินพอดีละเลยและขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ท้องถิ่นและของชาติ โดยเฉพาะภาษาถิ่นและภาษาไทย จนนำไปสู่ความอ่อนแอทางวัฒนธรรมในที่สุด

ด้านที่ 4 ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เสริมสร้างพฤติกรรมนิสัยรักสิ่งแวดล้อม และสร้างทักษะในการติดตาม เฝ้าระวัง ดูแลอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ทุกประเภท ให้คงความอุดมสมบูรณ์ในระยะยาว พร้อมทั้ง ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมต่างๆ ซึ่งหมายรวมถึงตั้งแต่การมีสุขนิสัยรักความสะอาด ความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ไม่ประพฤติดิปฏิบัติตนที่จะทำให้เกิดมลภาวะเป็นพิษหรือทำลายสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงในที่นี้ จึงไม่ได้หมายรวมเฉพาะด้านเศรษฐกิจหรือการเงินเท่านั้น แต่ครอบคลุมรอบด้าน เพื่อนำไปสู่ชีวิตที่พอเพียง ซึ่งเป็นความพอเพียงทั้งทางความคิด คำพูดและการกระทำ

กรมพัฒนาชุมชน (2554, น. 7-9) อธิบายเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และยกฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้ หลักการพึ่งตนเอง หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริตเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการพัฒนาคน ความว่า “...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ลดหลั่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดีเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน...”

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...ถ้ารักษาสังแวดล้อมให้เหมาะสม นึกว่าอยู่ได้อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเราก็คงหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป เป็นเรื่องของเขาไม่ใช่เรื่องของเรา แต่เราก็กทำได้ ด้รักษาสังแวดล้อมไว้ให้พอสมควร...”

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามา ใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...การเสริมสร้างสิ่งที่ชาวบ้านชนบทขาดแคลนและต้องการ

คือความรู้ในด้านเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม...” “...การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาด ในงานอาชีพหลัก ของประเทศย่อมจะมีปัญหา...”

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกินเป็น ขั้นหนึ่งและขั้นต่อไป ก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...” “...หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกัน ทำสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ประเทศชาติของเราก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤติได้...”

สุเมธ ตันติเวชกุล (2551ก, น. 67-70) กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงตามคำพ่อสอนไม่ใช่ เศรษฐกิจสำหรับคนยากคนจน ไม่ใช่ต้องมารัดเข็มขัด ตระหนี่ถี่เหนียว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสอนให้ร่ำรวย และต้องรักษาความร่ำรวยให้อยู่กับเราด้วย ร่ำรวยแล้วต้องยั่งยืน ไม่ใช่รวยแล้วล้ม พระองค์ได้พระราชทานคำหลัก 3 คำ ในการพัฒนาประเทศ หรือการบริหารองค์กร ดังนี้

ประการที่ 1 ให้ใช้เหตุผลอย่าใช้กิเลสตัณหาเป็นเครื่องนำทาง อย่าเอาแต่กระแส ต้องมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือกหนทางว่าประเทศไทยต้องการจะพัฒนาไปทางไหนไม่จำเป็นต้องตามกระแสของโลก

ประการที่ 2 ทำอะไรพอประมาณ การพอประมาณ คือ ตรวจสอบศักยภาพของตนเองก่อน ฐานของตนเองอยู่ตรงไหน เราถนัดอย่างไร พอประมาณของเราอยู่ตรงนี้ ดังนั้น การจะพัฒนาอะไร ต้องดูจากศักยภาพที่มีความเข้มแข็งก่อน

ประการที่ 3 ทำอะไรให้มีภูมิคุ้มกันตลอดเวลา เพราะไม่รู้พรุ่งนี้จะมีอะไรเกิดขึ้น ปัจจุบันสถานการณ์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การวางแผนพัฒนาทำได้ยาก มีปัจจัยความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา จึงต้องมีวิสัยทัศน์

นอกจากคำหลัก 3 คำ สุเมธ ตันติเวชกุล ยังย้ำว่าพระองค์ท่านทรงให้มีฐานรองรับที่สำคัญอีกคำหนึ่ง คือ คนต้องดีด้วย ทุกสิ่งทุกอย่างเรื่องการบริหารงาน ระดับบริษัท ระดับตัวเราเอง องค์กร ระดับ จนกระทั่งระดับชาติต้องมีจริยธรรมและคุณธรรม หลักธรรมาภิบาล (Good governance) พระองค์ท่านทรงวางหลักการไว้ดีมาก แต่ปัญหาเกิดจากยังไม่มี ความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551ก: 67-70)

กล่าวโดยสรุป คือ การหันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2555, น. 1)

1) พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น จึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจฮึกเหิมต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตาม มิพึงควรท้อแท้ ให้พยายามต่อไป พึงยึดพระราชโอวาทที่ว่า “การพัฒนาคน” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงานประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืน แก่ตนเองและแผ่นดิน...”

2) พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดัง พระบรมราโชวาทที่ว่า “...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกันไม่ลดหลั่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน...”

3) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือการส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่น สามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดีเยี่ยม สิ่งดีก็คือ การประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ

4) พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลองทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสที่ว่า “...จุดประสงค์ของศูนย์การศึกษาฯ คือเป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องถิ่น เพราะว่าแต่ละท้องถิ่น สภาพพื้นฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ กันก็มีลักษณะ แตกต่างกันไปมากเหมือนเดิม...”

5) พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็ยังมีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคต่อไปได้ด้วย

1.4 ลำดับขั้นในการพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรร่วมกับสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง (2553) ได้เสนอลำดับขั้นในการพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไว้ดังนี้

ปี พ.ศ. 2516 ทรงให้แนวทางในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้น สร้างพื้นฐานความพอกินพอใช้ของคนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้น โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้ จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป

ปี พ.ศ. 2517 ทรงเน้นแนวคิดพออยู่พอกิน พอดีพอประมาณ พึ่งพาตนเอง

ปี พ.ศ. 2538 ทรงอธิบายทฤษฎีใหม่และการประยุกต์ใช้ในภาคการเกษตร

ปี พ.ศ. 2540 กำเนิดศัพท์เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาที่ประเทศไทยประสบวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จึงได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

ปี พ.ศ. 2542 นิยามความหมาย“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 และเผยแพร่ใจความหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปี พ.ศ. 2545 ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

ปี พ.ศ. 2547 สรุปคุณลักษณะและเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปี พ.ศ. 2549 UNDP ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และตีพิมพ์รายงานประจำปีเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปี พ.ศ. 2550 ขยายผลสู่การปฏิบัติทุกภาคส่วนในสังคมไทย โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างสมดุล การอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในสังคมและการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ปี พ.ศ. 2555 น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดไว้ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจน ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ดังนี้

ปัจจุบันปี พ.ศ. 2558 รัฐดำเนินการอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งรัฐได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ขึ้นในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบอย่างรุนแรงกว่าช่วงที่ผ่านมา ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 สังคมไทยได้เผชิญหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศ ซึ่งได้มีส่วนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้ อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ทุกภาคส่วนใน สังคมไทยเห็นพ้องร่วมกันน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงเป็นการนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่ พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิด สร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันยังจำเป็นต้องบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้หลักการพัฒนาพื้นที่ภารกิจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่

ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2554)

1.5 ฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง

ฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง มีหลักดังนี้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2555, น.7-8).

- 1) ยึดแนวพระราชดำริในการพัฒนา “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่”
- 2) สร้าง “พลังทางสังคม” โดยการประสาน “พลังสร้างสรรค์” ของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” อาทิ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อใช้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชน
- 3) ยึด “พื้นที่” เป็นหลัก และใช้ “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนภาคีอื่น ๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุน
- 4) ใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็น “เครื่องมือ” สร้าง “การเรียนรู้” และ “การจัดการ” ร่วมกัน พร้อมทั้งพัฒนา “อาชีพที่หลากหลาย” เพื่อเป็น “ทางเลือก” ของคนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างทั้งด้านเพศ วัย การศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ
- 5) ส่งเสริม “การรวมกลุ่ม” และ “การสร้างเครือข่าย” องค์กรชุมชนเพื่อสร้าง “คุณธรรมจริยธรรม” และ “การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ” อย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
- 6) วิจัยและพัฒนา “ธุรกิจชุมชนครบวงจร” (ผลิต-แปรรูป-ขาย-บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ “การมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชน และ “ฐานทรัพยากรของท้องถิ่น” ควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศและระดับต่างประเทศ
- 7) พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มี “ศักยภาพสูง” ของแต่ละเครือข่ายให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน” ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้น ๆ อย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษา ดูงาน และฝึกอบรม

สุเมธ ตันติเวชกุล (2555, น. 5-6) ได้บรรยายพิเศษ ปี 2549 เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ใน ได้เป็องพระยุคลบาทจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยอ่อนแอ เหตุเพราะสังคมมิได้สร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ให้กับคนส่วนใหญ่ ด้วยขาด “ปัญญา” ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ประกอบกับผู้มีโอกาสทางสังคมมักขาดคุณธรรมจริยธรรมเกิดปัญหาทุจริต ประพฤติมิชอบขึ้นในทุกระดับ ขณะเดียวกับที่ผู้ด้อยโอกาสมักถูกเอารัดเอาเปรียบ ประกอบกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแบบแยกส่วน โดยใช้ “เงิน” เป็น “เป้าหมาย” ไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา อาทิ ทุนด้านดิน น้ำ ป่าไม้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม สุดท้ายส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและเกษตรกรพึ่งตนเองได้น้อยลง ด้วยเหตุต่าง ๆ ที่ผ่านมามีประกอบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ ทำให้ประชาชนในชาติล้มลุกคลุกคลาน หวังเพียงเพื่อให้ตนเองอยู่รอด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักและห่วงใยในทุกข์สุขของพสกนิกรไทยยิ่งนัก...

1.6 เศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกร

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2555 รฐ, น. 28-31) อธิบาย เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกร ทางออกของการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและสังคม คือ จะต้องช่วยให้ประชาชนที่อยู่ในภาคเกษตรและที่กลับคืนสู่ภาคเกษตรมีงานทำมีรายได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสร้างรากฐานของชนบทให้แข็งแรง เพียงพอที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกรตามแนวพระราชดำริตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม

ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลายโดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคราชการในด้านเงินทุนการตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล โดยมีนัยสำคัญ คือ

1. ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อยก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้โดยไม่ต้องเปิดเป็นชลประทาน

3. ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาล มีน้ำตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้ก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้

4. ในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย ดังนั้นการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่จึงมีความสำคัญและมีบทบาทต่อภาคการเกษตร ซึ่งจะส่งผลกระทบไปสู่การเจริญเติบโตของประเทศอย่างยั่งยืน การขยายผลต้องค่อยเป็นค่อยไป ผู้มีส่วนร่วมต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ที่แท้จริงจึงจะประสบผลสำเร็จ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2555, น. 5-6) กล่าวว่า การพัฒนา “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” สำหรับเกษตรกรนั้น มีการปฏิบัติตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน แบบประหยัด ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 รวมกลุ่มเพื่อการผลิตรายการตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการทำธุรกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทุกฝ่ายจะต้องได้รับประโยชน์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550ก, น.18-19) ได้ อธิบายขั้นตอนเกษตรทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัว ที่สอดคล้องสมดุลกับระบบนิเวศเพื่อให้พออยู่พอกิน สมควรแก่อัตภาพในระดับพื้นที่ประหยัดและเลี้ยงตนเอง/ครอบครัวได้

ขั้นที่ 2 การรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ร่วมมือกันในการผลิต จัดการตลาดและพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เป็นการสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่น และเตรียมความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก

ขั้นที่ 3 ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อหาทุน วิชาการความรู้ เทคโนโลยีจากธุรกิจ เอกชน เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน เอกชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิต่างๆ มาช่วยในการลงทุน และพัฒนาคุณภาพชีวิต

อย่างไรก็ตามเกษตรทฤษฎีใหม่ มีองค์ประกอบหลายประการที่จะทำให้การทำเกษตรวิธีนี้ประสบผลสำเร็จและก้าวไปอย่างมั่นคงไม่ล้มเลิกกลางคัน มีการขยายผลที่เหมาะสมในทุก ๆ ด้าน ไม่ขยายผลรวดเร็วเกินไปในขณะที่ผู้มีส่วนร่วมยังคงขาดความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ที่แท้จริง ทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรได้รับการตอบสนองทั้งด้านส่วนตัวและสังคมได้ในระดับสูง ได้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากมีน้ำเพียงพอ มีรายได้เพิ่มขึ้น ครอบครัวยั่งยืน มีความสามัคคีในระดับชุมชนและในระดับสถาบันเป็นการส่งผลเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สภาพพื้นที่ที่เคยแห้งแล้งขาดแคลนน้ำกลับกลายเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์มากขึ้น เป็นการรักษาสสมดุลให้กับดินและธรรมชาติ สิ่งที่น่าพึงระวังคือการนำชื่อทฤษฎีใหม่ไปใช้ในโครงการต่าง ๆ ควรเน้นให้ชัดเจนว่า โครงการนั้น ๆ มีการพัฒนาการเกษตรในลักษณะแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริง เพื่อมิให้เกิดความสับสนในสาระแท้จริงของทฤษฎีใหม่ แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน กับการแก้ไขวิกฤติทางเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคมของไทย และได้อธิบายสรุปไว้ ดังนี้ (กรมพัฒนาชุมชน, 2554, น. 9)

ประการที่ 1 เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ลักษณะเช่นนี้เกษตรกรหลายสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกร ดังเช่น ที่เป็นอยู่และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

ประการที่ 2 เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้กลุ่มชาวบ้าน หรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขายและการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวต่อสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่ 3 เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิ

ปัญหาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรมพัฒนาชุมชน (2554, น. 10) ยังได้อธิบายเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้ที่ยอยู่นอกภาคเกษตรว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมหรืออาชีพใดก็ต้องยึดวิถีไทยอยู่แต่พอดี อย่าฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ยึด ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยงกู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็ว แล้วก็ไปสู่ความล้มละลายในที่สุด ตั้งอยู่บนหลักของ“รู้รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์ โดยไม่รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมของไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรักความเมตตา ที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ และรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า จัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ในโอกาสนี้ภาคเอกชนได้รวมพลังครั้งใหญ่ผลักดันปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้กับองค์กรธุรกิจอย่างจริงจัง หวังขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยเติบโตแบบยั่งยืน โดยทุกภาคส่วนของสังคมได้เริ่มหันมาตามรอยพระยุคลบาท โดยยึดหลักการทั้งหลายที่ทรงแสดงให้เห็นมาใช้เป็นหลักปฏิบัติโดยเฉพาะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้กับธุรกิจได้จริง เพราะเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายถึงเศรษฐกิจระบบปิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ได้สนับสนุนการปิดประเทศ หรือหันหลังให้กับกระแสโลกาภิวัตน์ แต่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัว ไม่ประมาทและไม่โลภมากเกินไป จนเมื่อแข่งแรงพอสามารถเข้าสู่การแข่งขันในแบบที่สร้างสรรค์ ใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์อย่างชาญฉลาด รู้เท่าทัน สามารถเลือกรับเฉพาะสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาวเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในธุรกิจโดยไม่ขัดกับหลักการการทำการใด แต่การได้มาของกำไรต้องไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นหรือแสวงหากำไรจนเกินควร เกินเหตุ ขูดรีด เบียดเบียนประโยชน์ของสังคม นอกจากนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ปฏิเสธการเป็นหนี้สินการกู้ยืมเงิน แต่เน้นการบริหารความเสี่ยง คือแม้จะกู้ยืมเงินมาลงทุนก็เพื่อดำเนินกิจการที่ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงมากจนเกินไป และสามารถบริหารจัดการเงินกู้ได้อย่างเหมาะสม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ห้ามไม่ให้ลงทุนหรือขยายธุรกิจ แต่เน้นให้ทำธุรกิจที่ไม่ให้เสี่ยงมากเกินไป ควรลงทุนให้เหมาะสมกับธุรกิจของตนเอง

จากพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง จึงมิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรแต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ ทั้งที่อยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม และบริษัท ในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตจากเนื้อของงานโดยอาศัยการขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือหากจะกู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสม ไม่ใช่กู้มาลงทุนจนเกินตัว จนไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ ต้องรู้จักใช้จ่ายไม่ฟุ้งเฟ้อเกินตัว

2. ชุมชนและการศึกษาชุมชน

2.1 ความหมายและประเภทของชุมชน

ความหมายของชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2538 อ้างถึงใน ชีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ 2554, น. 65) กล่าวว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการดำรงรักษาคุณค่า และมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย

ชยันต์ วรรธนะภูติ (2553, น. 61) ได้ให้ความหมายคำว่า ชุมชน หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น เมืองค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่างๆ

ชีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (2554, น. 60) ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในเขตหรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและอยู่ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน ในอดีตชุมชนจะเน้นไปที่ลักษณะที่ตั้งภูมิศาสตร์มีองค์ประกอบดังนี้ 1) คน 2) ความสนใจร่วมกัน (common interest) 3) อาณาบริเวณ (area) 4) พบปะสังสรรค์ต่อกัน (interaction) 5) ความสัมพันธ์ของสมาชิก (relationship) และ 6) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี (traditions)

ประเวศ วะสี อ้างถึงใน อมรวิรัช นาคทรพรและคณะ (2551, น. 11) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า ชุมชน หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งอาจเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ โดยสมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ในการกระทำต่างๆ ร่วมกัน

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554, น. 385) ได้อธิบาย คำว่า ชุมชน หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือที่ที่มีคนอาศัยอยู่มาก

อมรวิรัช นาคทรพรและคณะ (2551, น.11) ได้อธิบายความหมายของ ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนจำนวนน้อยในพื้นที่เฉพาะเจาะจง เช่น หมู่บ้านเล็กๆ ไปจนถึงพื้นที่ในระดับจังหวัดหรือระดับภูมิภาค หรืออาจหมายถึงกลุ่มคนที่ไม่ได้ผูกโยงกันด้วยพื้นที่ แต่สัมพันธ์กันด้วยพันธกิจและจุดมุ่งหมายร่วมกันบางอย่าง

บ็อบลิน (Poplin, 1979 อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงาม (2553, น. 6) กล่าวว่า ชุมชนต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 5 ประการ 1) กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่ หรือบริเวณหนึ่ง 2) สมาชิกมีการติดต่อระหว่างกันทางสังคม 3) สมาชิกมีความสัมพันธ์กันทางสังคม 4) มีความผูกพันทางด้านจิตใจต่อระบบนิเวศ และ 5) มีกิจกรรมส่วนรวมเพื่อใช้ประโยชน์

ในงานวิจัยครั้งนี้ ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยในเขตเดียวกันที่แน่นนอน มีวิถีการดำเนินชีวิตที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและอยู่ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน โดยสมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำกิจกรรมและเรียนรู้ร่วมกัน ชุมชนที่ศึกษา คือ ชุมชนบ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัวเป็นชุมชนหมู่บ้านที่คนอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ประเภทของชุมชน

ประเภทของชุมชน แบ่งตามลักษณะการปกครอง ได้เป็น 4 ประเภท คือ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์ , 2516, น. 54-55 และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2537, น. 10) คือ

1. ชุมชนหมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านซึ่งประกอบด้วยบ้านหลายบ้านในท้องที่เดียวกัน โดยจัดอยู่ในความปกครองอันเดียวกันเป็นหมู่บ้านหนึ่ง
2. ชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แต่ละ อบต.ประกอบด้วยหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน และมีคณะกรรมการบริหารงานในท้องถิ่นของตนเอง
3. ชุมชนเทศบาล หมายถึงชุมชนที่มีความเจริญและมีความหนาแน่น จนยกฐานะขึ้นมาเป็นเทศบาลได้ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และ พ.ศ. 2542
4. ชุมชนตามลักษณะการปกครองแบบพิเศษ ได้แก่ ชุมชนเขตกรุงเทพฯ และเมืองพัทยา ฯ

ในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว จัดอยู่ในประเภทของชุมชนหมู่บ้าน ที่อยู่ในความปกครองของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว และเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต.คลองวัว) อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

2.2 โครงสร้างและลักษณะของชุมชน

ชุมชนโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ชุมชนเมือง (urban community) และชุมชนชนบท (rural community) ดังนี้ (อัจฉรา สโรบล, 2551)

2.1 ชุมชนเมือง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ประชาชนในชุมชนเมืองจะมีความเป็นอิสระในการประกอบอาชีพ และอยู่กันอย่างหนาแน่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอาจจะมีไม่มากเท่ากับชุมชนชนบท โอกาสที่จะพบปะพูดคุยมีน้อย มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์มักเกิดจากการงานหรือการประกอบอาชีพเดียวกัน หรือตามสายบังคับบัญชา เป็นไปในลักษณะเป็นทางการ

2.2 ชุมชนชนบท เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง/เขตเทศบาล ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร เลี้ยงสัตว์ การประมง เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบบเป็นกลุ่มแบบกระจาย และแบบเป็นแนวยาว อาศัยน้ำฝนทำเกษตรกรรม ปัจจุบันมีการจัดระบบชลประทานเพื่อการเกษตรมากขึ้น โครงสร้างของชุมชนชนบท มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีค่านิยมความเชื่อ ประเพณีและทัศนคติแบบเดียวกัน ดำรงชีวิตแบบง่าย ๆ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่แตกต่างกันมากนัก มีความสนิทสนมกัน เอื้อเฟื้อ จริใจต่อกัน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน สมาชิกใน

ครอบครัวจะมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกันมาก มีญาติพี่น้องอยู่ใกล้ชิดสนิทสนมคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ชุมชนชนบทยังอาศัยวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณีคอยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนด้วย

ปัจจุบันชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เนื่องมาจากการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย ทำให้ชุมชนชนบทถูกทำลาย ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเปลี่ยนไป ได้แก่

1. ธรรมชาติ ความแห้งแล้ง น้ำท่วม ภัยธรรมชาติ ทำให้เกิดการย้ายถิ่น เปลี่ยนอาชีพ หรือมีการคิดหาวิธีการแก้ปัญหา และอิทธิพลของภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่ที่มีผลต่อการปรับตัวในการต่อสู้กับธรรมชาติ

2. ประชากร การเพิ่มของประชากรจะมีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะมนุษย์ต้องกินต้องใช้ อาจก่อให้เกิดการแย่งชิงแหล่งทำมาหากินและทรัพยากรของแต่ละพื้นที่ หรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

3. เทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิต มีการใช้เครื่องจักรกล มียานพาหนะสมัยใหม่การใช้เทคโนโลยีกับการเกษตร มีเครื่องมือในการสื่อสาร ความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง

4. เศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิต การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยน การบริโภค การเป็นเจ้าของ ปัจจัยการผลิต หรือระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน

5. ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์

สำหรับชุมชนที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง เนื่องมาจากการพัฒนาประเทศให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมาก

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2554, น. 254-255) ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีในการศึกษาชุมชนไว้ 13 ทฤษฎี ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณานำเอาแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมในการศึกษาชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว 2 ทฤษฎี มาใช้ร่วมกัน ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ และทฤษฎีการตีความหมาย ดังนั้น ผู้วิจัยจะเสนอเฉพาะสาระสำคัญของ 2 ทฤษฎี ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Social Structural-Functional Theory)

โกวิท พวงงาม (2553, น. 69-70) ได้อธิบายทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ว่าเป็นทฤษฎีแม่บทที่ยิ่งใหญ่ที่สุดทฤษฎีหนึ่งในบรรดาทฤษฎีแม่บททั้งหลายทั้งในแง่ของความเก่าแก่ มีชีวิตยาวนาน และในแง่ความนิยมของนักสังคมวิทยาโดยตัวแบบสังคม สามารถกล่าวได้ว่าทฤษฎีนี้ ถือว่าสังคมเหมือนกับสิ่งมีชีวิตอย่างใดอย่างหนึ่ง ในหมู่นักโครงสร้างหน้าที่นิยมมองเห็นสังคมมีลักษณะ ดังนี้

1) สังคมในฐานะที่เป็นระบบที่มีอาณาเขตแน่นอน เป็นสังคมที่วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง โดยมีแนวโน้มที่ส่วนประกอบต่างๆ พึ่งพาอาศัยกัน และรักษาดุลยภาพไว้ได้

2) ในฐานะที่เป็นระบบที่บำรุงรักษาตนเอง ทำนองเดียวกันกับอินทรีย์ทั้งหลาย สังคมมีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อสนองได้แล้วจะทำให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ได้ ส่วนต่างๆ สามารถพึ่งพากันได้ และสามารถรักษาดุลยภาพไว้ได้

3) เมื่อเป็นดังนั้น การวิเคราะห์ระบบที่บำรุงรักษาตนเอง (สังคม) ซึ่งสังคมวิทยาจึงควรมุ่งสนองความต้องการจำเป็นของส่วนประกอบต่างๆ ของสังคม ซึ่งการทำเช่นนั้นจะส่งผลให้เป็นการรักษาความพึงพากันและดุลยภาพด้วย

4) ในระบบที่มีความต้องการจำเป็นเช่นนี้ สังคมจึงจะต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมา เพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพา ดุลยภาพและการมีชีวิต

สรุป ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เมื่อนำมาประยุกต์ เพื่ออธิบายสังคมชุมชนท้องถิ่นว่า สังคมชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วยระบบต่างๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กัน ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนส่วนอื่นๆ ก็จะมีผลกระทบไปด้วย เพราะสังคมชุมชนท้องถิ่นมีลักษณะเป็นพลวัต คือ มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงต้องมีการปรับตัว เพื่อให้สังคมชุมชนท้องถิ่นเกิดดุลยภาพ

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (2554, น. 213,221-223) อธิบายว่า ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เชื่อว่า โครงสร้างของสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของสังคม โครงสร้างแต่ละส่วนของสังคมจะมีหน้าที่ของตนเอง และประสานสัมพันธ์กับโครงสร้างอื่นๆ สังคมจึงจะมีดุลยภาพ แนวคิดพื้นฐานทางโครงสร้างและหน้าที่ ก็คือ ชุมชนนั้นมีการทำหน้าที่ต่างๆ อย่างมีระบบเพื่อการดำรงอยู่ ส่วนประกอบทุกส่วนดังกล่าวจะทำหน้าที่ของตนอย่างประสานกัน เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางของชุมชนหรือสังคม ดังนั้น โครงสร้างชุมชนจะมีนุระบบต่างๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับ 1) ครอบครัวและเครือญาติ 2) การศึกษาอบรม 3) การทำนุบำรุงและรักษาสุขภาพ 4) เศรษฐกิจและการอาชีพ 5) การเมืองการปกครอง และ 6) ศาสนาและความเชื่อ ซึ่งนุระบบต่างๆ จะต้องมีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างสม่ำเสมอ ปัญหาอาจเกิดขึ้นได้เพราะการปรับตัวยังไม่ได้ผลดี ดังนั้น คำถามสำคัญที่ใช้ในทฤษฎีนี้ คือ โครงสร้างในสังคมแต่ละสังคมทำหน้าที่อะไร

การใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ มาศึกษาปรากฏการณ์ทางชุมชนหรือสังคมเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งก็คือ การวิเคราะห์ที่เน้นโครงสร้างชุมชนและการทำหน้าที่ของระบบต่างๆ ในโครงสร้างชุมชนนั่นเอง โดยถือว่าปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องการศึกษาจะต้องอยู่ภายในระบบชุมชนหรือสถาบันสังคมอันใดอันหนึ่งในโครงสร้างชุมชน ระบบชุมชนแต่ละระบบมีหน้าที่ของตนเอง หน้าที่ที่แตกต่างกันไปของแต่ละระบบทำให้ระบบชุมชนนั้นดำรงอยู่ได้ แต่ละระบบย่อยๆ เหล่านี้จะบูรณาการและปรับตัวเข้าหากัน ตามระบบค่านิยมของชุมชน ซึ่งมีพลวัต จึงต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความตึงเครียดในชุมชนและทำให้ชุมชนเกิดดุลยภาพ การเปลี่ยนแปลงในระบบย่อยจะมีผลกระทบต่องานโครงสร้างทั้งหมดด้วย

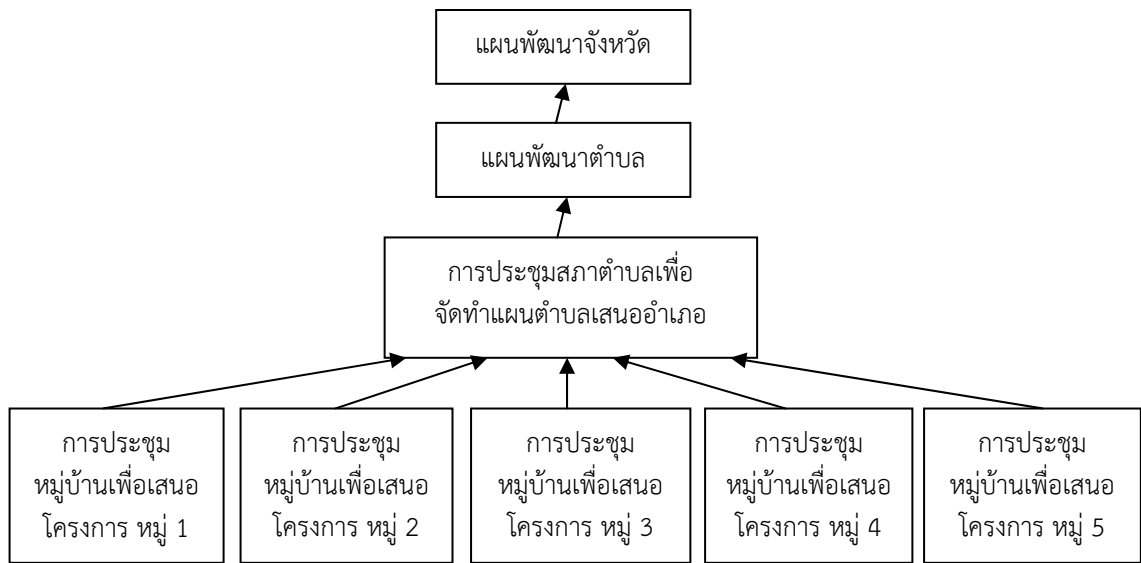
2.3.2 ทฤษฎีการตีความหมาย (Hermeneutics)

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (2554, น. 243-246) อธิบายว่า ทฤษฎีการตีความหมายเป็นแนวคิดที่ให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักและมีความระมัดระวังในการตีความ แปลความหมาย สิ่งที่กำลังศึกษาคำถามสำคัญของแนวคิดนี้คือ สภาพการณ์อะไรที่ทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมและการแสดงออกนั้นๆ สถานการณ์ที่มนุษย์ประพฤติปฏิบัตินั้นมีหมายความว่าอย่างไร พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะทำให้สามารถตีความหมายของการกระทำของมนุษย์ได้

การตีความหรือการแปลความจึงเสมือนการเปิดโลก เปิดประสบการณ์ความรู้สึก ความเข้าใจ โลกความจริง ในบริบทของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การตีความหมายพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้ก็เสมือนกับการแปลความหมายของข้อเขียน การแปลความย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของกฎเกณฑ์ รูปแบบนาฏยการของภาษาที่ใช้ รวมทั้งผู้วิจัยที่จะตีความตามความรู้ ความรู้สึกนึกคิดของตนเองอีกด้วย ดังนั้น ก่อนที่นักวิจัยจะตีความหมายข้อมูล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบความจริง ความถูกต้องของข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลให้เกิดความกระจ่างหลายๆ ครั้ง โดยวิเคราะห์ระบบแนวความคิด ความหมายของผู้ที่ศึกษา ซึ่งเป็นคนใน (emic) ตามบริบท แง่มุมของประสบการณ์ ของเขาเหล่านั้นเองและแยกแยะ วิเคราะห์ ข้อมูลแนวคิดความหมาย ออกจากแนวคิดและการตีความของนักวิจัยซึ่งเป็นคนนอก (etic) ให้ชัดเจน ก่อนที่จะตีความสร้าง “ความจริง” ของผู้ที่นักวิจัยศึกษา อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีแนวคิดการตีความหมาย ยังคงเชื่อว่านักวิจัยที่ต่างความรู้ประสบการณ์ วิธีการ แนวคิด วัตถุประสงค์และจุดเน้น มุมมอง จะตีความหมายให้ผลข้อมูลออกมาต่างๆ กันอย่างแน่นอน ดังนั้น นักวิจัยเชิงคุณภาพ จำเป็นต้องเปิดเผยตนเอง เกี่ยวกับกระบวนการคิด แง่ความคิด มุมมองและความเชื่อของตนเองให้ ประจักษ์ อธิบายให้ความกระจ่างเกี่ยวกับสถานที่ (Setting) ที่เข้าไปทำการวิจัยและเก็บข้อมูลอย่างละเอียด พร้อมทั้งจะต้องตระหนักว่า ไม่ว่าผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตีความ สร้างโลกจากมุมมองและแนวคิด ของบุคคลที่เขาศึกษา หรือแยกแยะแนวคิดของบุคคลที่เขาศึกษาได้ชัดเจนเพียงใดก็ตาม แต่ผลของการศึกษาและการตีความเรื่องราวต่างๆ ย่อมจะต้องมีมุมมองและประสบการณ์ของนักวิจัยเจือปนอยู่ ด้วยทั้งสิ้น (นิศา ชูโต, 2551, น. 58-59)

2.4 การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา

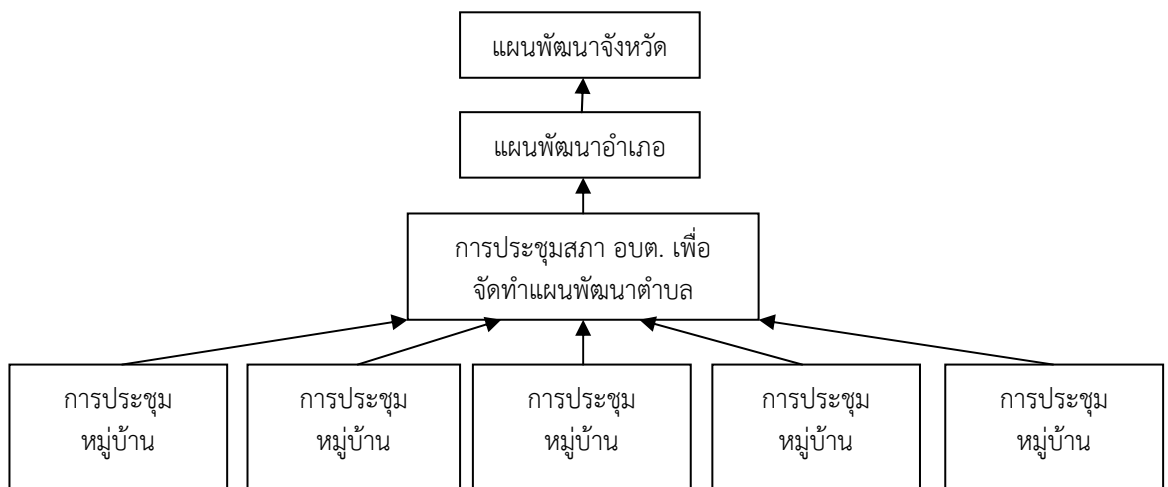
การศึกษาชุมชนกับการวางแผนการพัฒนา การวิเคราะห์ชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการวางแผนงานพัฒนา เพราะจะทำให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของบุคคลภายในชุมชนนั้นๆ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังที่ภาครัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาที่ประชาชนมีส่วนร่วม จึงได้วางโครงสร้างและรูปแบบการวางแผนพัฒนาชนบทที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เสนอความเห็นโดยมีการตั้งองค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กม.) ให้มีหน้าที่กำหนดกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 โดยถือหลักปรัชญาว่าพัฒนาหมู่บ้านต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของประชาชนในระดับท้องถิ่น ดังนั้น ในการจัดทำแผนพัฒนาชนบทระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด จึงได้มาจากข้อเสนอแนะของหมู่บ้านต่างๆ ดังที่แสดงในภาพของกระบวนการวางแผนพัฒนาที่มาจากประชาชนในภาพ 3 (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2537; อ้างถึงใน ธีระภัทร เอกผะชัยสวัสดิ์, 2554, น. 528-529)

ภาพ 3 กระบวนการวางแผนพัฒนาที่มาจากประชาชน

ที่มา : อรพินท์ สฟโชคชัย, 2537; อ้างถึงใน อธิระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (2554, น. 529)

ประโยชน์ของการนำชาวบ้านมามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา หรือวางแผนพัฒนา คือจะช่วยให้แก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพขึ้น ชาวบ้านจะได้เห็นปัญหาต่างๆ และจะได้ข้อสรุปด้วยตนเองว่า ถ้าเป็นปัญหาร่วมจะแก้ไขตามลำพังตนเองไม่ได้ แต่จะต้องมีเพื่อนในการแก้ปัญหของชุมชน และปัญหาของชุมชนมีตั้งหลายอย่างจะแก้เพียงปัญหาเดียวย่อมไม่ได้ผล ซึ่งการตระหนักและความรับผิดชอบต่อชุมชนจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกันในอนาคตต่อไป ในปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้กำหนดการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีฝ่ายนิติบัญญัติ เรียกว่าสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีกรรมการมาจากส่วนต่างๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภา เป็นต้น ดังนั้น กระบวนการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน จึงปรากฏดังภาพ 4

ภาพ 4 กระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลในปัจจุบัน

ที่มา : (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2537 ; อ้างถึงใน อธิระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (2554, น. 530)

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้แนวคิดในการศึกษาชุมชน ไว้ดังนี้

ชยันต์ วรรธนะภูติ (2553 , น. 67-80) ให้แนวคิดว่า ในการศึกษาชุมชน ผู้ศึกษาต้องมองชุมชนว่าเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันกับชุมชนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อชุมชนหมู่บ้านมีความความสัมพันธ์กับรัฐในกระบวนการพัฒนามากขึ้น และในขณะที่มีการขยายตัวของความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทำให้ชุมชนหมู่บ้านกลายเป็นเวทีของการแย่งชิงทรัพยากรมากขึ้น ดังนั้น แนวคิดที่จะนำมาใช้ในการศึกษาชุมชนหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องขยายให้เป็นประโยชน์ในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย คือ

1) ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน/ชุมชน และรูปแบบการใช้ทรัพยากร การศึกษาประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ก็คือ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมในระดับหมู่บ้าน ที่ช่วยอธิบายให้เห็นการคลี่คลายของเศรษฐกิจ สังคม การเพิ่มของประชากร และการปรับตัวของสมาชิกของหมู่บ้านต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร และการเข้ามาของอิทธิพลภายนอก เช่น การผลิตเชิงพาณิชย์ และการขยายตัวของรัฐที่เข้ามาในหมู่บ้านโดยผ่านกระบวนการที่เรียกกันว่า “การพัฒนา” ดังนั้น การแบ่งช่วงเวลาจึงเป็นเรื่องสำคัญของการศึกษาการเปลี่ยนแปลง

2) ผู้นำ และบทบาทของผู้นำในฐานะของ “คนกลาง” การศึกษาผู้นำของหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความเข้าใจหมู่บ้าน การศึกษาผู้นำไม่ใช่เพียงแต่เพียงรู้ว่า ใครเป็นผู้นำแบบเป็นทางการ และแบบธรรมชาติ แต่ละคนมีบุคลิกลักษณะอย่างไร (ประชาธิปไตย หรือเผด็จการ) และทำอะไรให้แก่หมู่บ้าน แต่เป็นการศึกษาฐานอำนาจในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านกับระบบภายนอก การตัดสินใจของหมู่บ้านในการเลือกผู้นำ และการได้มาซึ่งอำนาจ เพื่อเข้าใจภาวะผู้นำชุมชน ฐานอำนาจอันหนึ่งที่ต้องศึกษาอันหนึ่งเป็นฐานทางสังคม อันได้แก่ระบบเครือญาติ เครือข่ายทางสังคมการถ่ายโยงอำนาจระหว่างผู้นำเก่าและผู้นำปัจจุบัน รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ ฐานอำนาจอีกฐานหนึ่ง ก็คือ ฐานทางเศรษฐกิจหรือ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

3) การศึกษาชุมชน จำเป็นต้องพิจารณาถึงประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งในชุมชนหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านกับพลังจากภายนอก ส่วนใหญ่การศึกษาชุมชน จะมุ่งเน้นอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม หรือองค์ประกอบของส่วนต่างๆที่ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้และเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เป็นเพราะอิทธิพลทางความคิดของทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ และการมองหมู่บ้านในลักษณะที่มีความสัมพันธ์อันเครือญาติพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้มองไม่เห็นความขัดแย้งที่เกิดในชุมชน

4) แบบจำลอง (Model) ในการศึกษาหมู่บ้าน/ชุมชน นักสังคมวิทยา-มานุษยวิทยามักจะมีแบบจำลอง หรือแนวคิดที่ใช้เป็นเครื่องนำทางในการศึกษาและอธิบาย ในแบบจำลองนี้ ลักษณะเด่นสำคัญของสังคมจะถูกเลือกขึ้นมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการทำทำความเข้าใจกับชุมชน

5) ตัวคนที่เป็สมาชิกในหมู่บ้าน ในขณะที่ทำการศึกษาหมู่บ้าน ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านในฐานะของเวทีในการต่อสู้ หรือเวทีของความขัดแย้ง รวมทั้งลักษณะสำคัญที่เป็นโครงสร้างทางสังคม สิ่งที่น่าสนใจไป ก็คือ ตัวคน ที่เป็นสมาชิกในหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ลึกซึ้งนึกคิด มีความเจ็บปวด มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ บางคนมีเล่ห์เหลี่ยม บางคนถูกเอารัดเอาเปรียบ การเข้าใจถึงความรู้สึก อารมณ์และความคิด ก็คือ การเอา “คน” กลับเข้าไปใส่ในแนวคิดเรื่องหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่มีชีวิตกลับคืนมานั่นเอง

อคิน รพีพัฒน์ (2553, น. 94-95) ให้แนวคิดว่าการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ดีต้องเชื่อมโยงปรากฏการณ์ด้านต่างๆ มาเป็นการวิเคราะห์แบบองค์รวมได้ ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานทางทฤษฎี และทฤษฎีที่เป็นหัวใจของการวิจัยเชิงคุณภาพ ก็คือ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ การที่จะวิเคราะห์โครงสร้างสังคม ก็ต้องอาศัยการแยกส่วนจัดประเภทขององค์ประกอบ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องศึกษา และความแน่นแฟ้นในการรวมตัวของสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องวิเคราะห์

2.5 วิธีการศึกษาชุมชน

ในการศึกษาชุมชนมีวิธีการศึกษาอยู่หลายวิธี แต่ที่สำคัญมีดังนี้ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การใช้ข้อมูลเอกสาร การเข้าสนาม และการศึกษาแบบผสมผสาน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยนำเสนอหัวข้อวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ดังนี้ 1) ความหมายและแนวคิดที่สำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ 2) กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ 3) แบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ 4) การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ 5) การตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล และ 6) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2.5.1 ความหมายและแนวคิดที่สำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ

นิศา ชูโต (2551, น. 24-25) ได้อธิบาย ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพว่า หมายถึงวิธีการปฏิบัติ-กระทำกับข้อมูลที่เจงนับไม่ได้ (หรือไม่เป็นตัวเลข) การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ มิได้ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติเป็นศูนย์กลางในการวิเคราะห์ผลการวิจัยทั้งเรื่อง แต่เราสามารถนำสถิติวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนได้ และการวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการสร้างแนวคิด การตีความซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจมนุษย์และสังคมดีขึ้น การวิจัยเชิงคุณภาพครอบคลุมหลายๆ สาขาของสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

สุรางค์ จันทวานิช (2551, น. 13) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพว่า คือการแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติเพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคลนอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลานานในการศึกษาติดตามระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

เบญญา ยอดดำเนิน-แอ๊ดติง และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552, น. 1) ได้อธิบาย ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมวิธีหนึ่ง คือ เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ หรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามสภาพความเป็นจริง หรือตามลักษณะที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยรู้จักและเข้าใจการดำเนินชีวิต และสภาพแวดล้อมของผู้ให้ข้อมูล ทำให้การวิเคราะห์และการตีความข้อมูลมีความหมายใกล้เคียงกับความเป็นจริง เนื่องจากมีจุดเน้นที่การให้ความหมาย ประสบการณ์ ความเชื่อ และความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลเอง

การวิจัยเชิงคุณภาพ มีกระบวนการทัศน์ในการวิจัย หรือวิธีการใช้เพื่อแสวงหา ความจริงตามแนวคิด “ปรากฏการณ์นิยม” (Phenomenology) มีลักษณะดังนี้ (นิศา ชูโต, 2551, น. 7-17)

1) ธรรมชาติเกี่ยวกับความจริง เชื่อว่าความจริงมีหลายระดับ และส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้น และมีตัวตนในความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้

2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับสิ่งที่ศึกษา ใช้เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ และการตีความของผู้ศึกษา จนกระทั่งเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาอย่างกระจ่างชัด

3) การอธิบายเกี่ยวกับความจริง จะค่อยๆ พัฒนาภาพของความจริงในระดับต่างๆ ขึ้นมาตั้งแต่หน่วยย่อยๆ โดยการสร้างสมมุติฐานชั่วคราว เชื่อมโยงบริบทต่างๆ เข้าด้วยกัน จนสภาพความจริงปรากฏชัด

4) มุมมองเกี่ยวกับสาเหตุ เชื่อว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์มีความซับซ้อนโยงใยซึ่งกันและกัน สิ่งที่สามารถกระทำได้ คือพยายามสร้างรูปแบบของความคิด ที่อาจมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และใช้วิธีอธิบายแบบชักจูงให้เกิดความกระจ่าง ความเข้าใจ

5) มุมมองที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม เชื่อว่าวิธีการวิจัยทุกวิธี ล้วนแต่ปะปนอยู่ด้วยคติ ค่านิยม และมีความอัตนัยทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม

การวิจัยเชิงคุณภาพมีรากฐานมาจากแนวความคิดที่สำคัญ 3 แนวคิด คือ (เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติง และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552, น. 23-24)

1) การแสวงหาความจริงหรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามความเป็นจริงหรือตามลักษณะที่เป็นธรรมชาติ การพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตโดยตรงกับกลุ่มประชากรที่ศึกษาเป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูลที่สำคัญ

2) การศึกษาเชิงคุณภาพส่วนใหญ่เน้นแนวทางที่เรียกว่า วิธีการอุปมาน (inductive approach) เป็นวิธีการที่เริ่มต้นจากข้อเท็จจริง(ข้อมูล) ตามที่มีที่เป็นอยู่ก่อน ต่อเมื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจนเพียงพอและวิเคราะห์ผลแล้ว จึงประมวลเป็นข้อสรุป ผู้ที่เป็นสมาชิกของสังคม(กลุ่ม) เท่านั้น คือ ผู้รู้ข้อเท็จจริงทางสังคมนั้นๆ ดีที่สุด

3) การศึกษาเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาในลักษณะขององค์รวม (holistic approach) ประการแรก มองสิ่งที่ศึกษาในลักษณะขององค์รวม เช่น ถ้าหน่วยของการวิเคราะห์เป็นครอบครัว ชุมชน หรือโครงการ ผู้วิจัยก็ต้องมองและศึกษาสิ่งเหล่านั้นในลักษณะขององค์รวมทั้งหมด ประการที่สอง ในการศึกษาถึงพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ใดนั้น จะต้องมองถึงความครอบคลุมรอบด้านของข้อมูล เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ใด มักไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นๆ อยู่เสมอ

จากความหมายที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง การวิจัยที่ศึกษาหาความรู้ความจริง โดยการพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติเพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง ข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ หรือเป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะ ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นักวิจัยจะตีความหมายและสร้างเป็นข้อสรุปแบบอุปนัย ปัจจุบันการวิจัยคุณภาพได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มนักวิชาการทางสังคมศาสตร์ วิธีการวิจัยคุณภาพจึงเสมือนเป็นวิธีการแสวงหาความจริงร่วมของหลายๆสาขาวิชา

2.5.2 กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

นักวิจัยเชิงคุณภาพ ได้อธิบายถึง กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ไว้ดังนี้

นิศา ชูโต (2551, น. 2-5) ได้อธิบายว่า กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยขั้นตอน ต่อเนื่องกัน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การบ่งชี้ปัญหา คือ การที่ผู้วิจัยเกิดความรู้สึกและตระหนักในประเด็นหรือสภาพของ ปัญหา

2) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เป็นการทบทวนสารสนเทศ เกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี องค์ความรู้ปัจจุบัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะต้องวางแผนแนวทางการวิจัยว่าจะเก็บข้อมูลอะไร และเก็บ อย่างไร ใช้เครื่องมือใดเก็บ รวมทั้งวางแผนการวิเคราะห์ไปด้วย โดยตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ในการเก็บข้อมูล

4) การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ กิจกรรมประกอบด้วยการจัดกระทำข้อมูล แยกจัดหมวดหมู่ คำนวณทำการวิเคราะห์ทางสถิติ ในกรณีที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ ข้อมูลเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ร้อยเรียงไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล อันประกอบด้วย การตรวจแยก ประเภท การลดขนาดข้อมูล การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย การสังเคราะห์ตีความ การตรวจสอบให้ คำอธิบายข้อค้นพบต่างๆ เพื่อให้ได้ผลสรุปจากความจริงของข้อมูล

5) การสรุปผล และการอภิปรายผลการวิจัย ผลการวิจัยจะย่อสรุปรวมกันกับการตีความ เพื่อตอบปัญหาการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัยจะต้องเกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันขององค์ความรู้ ที่ ช่วยขยายความรู้เพิ่มเติมผลการวิจัย มีจุดเด่น จุดด้อยอะไรบ้าง สนับสนุนหรือขัดแย้งกับผลงานวิจัย ของคนอื่น หรือไม่อย่างไร

เบญจา ยอดดำเนิน-แอตติกัจ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552, น. 17) อธิบายกระบวนการ วิจัยเชิงคุณภาพ สรุปเป็นขั้นตอน 8 ขั้นตอนดังนี้

- 1) โจทย์ หรือคำถามการวิจัย คือ คำถามที่ต้องการตอบจากการวิจัย
- 2) การออกแบบการวิจัย รวมทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3) เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูล และการจัดแฟ้มข้อมูล
- 4) อ่านทำความเข้าใจและจับประเด็นหลักที่สอดคล้องกับโจทย์
- 5) ให้รหัสข้อมูล
- 6) แยกแยะและจัดกลุ่มโจทย์
- 7) เชื่อมโยงข้อมูลเพื่อหาแบบแผนและความหมาย
- 8) หาข้อสรุปที่เป็นสาระหลักที่ตอบโจทย์

นิศา ชูโต (2551, น. 23) กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีอุปนัย (Inductive) เพื่อสรุปข้อ ค้นพบ หรือได้ทฤษฎีใหม่ (Grounded Theory) จากบริบทการวิจัย

สรุปได้ว่า กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วใช้วิธีอุปนัย เพื่อ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย อธิบายข้อค้นพบต่างๆ เพื่อให้ได้ผลสรุปจากความจริงของข้อมูล

2.5.3 แบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบแผนการวิจัย (research design) โดยความหมายทั่วไป หมายถึง แผนงานหรือแนวทางการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้คำตอบต่อคำถามการวิจัย (Kerlinger, 1986, น. 23) ซึ่งเป็นแผนของนักวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการวิจัยว่ามีลักษณะอย่างไร นักวิจัยต้องออกแบบแผนการวิจัยก็เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยนั้นเกิดความตรงภายใน หรือความน่าเชื่อถือได้ และเกิดความตรงภายนอกหรือการถ่ายโยงของผลการวิจัยให้มากที่สุด (รัตนะ บัวสนธ์, 2556, น. 41)

การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น นักวิจัยจะออกแบบแผนการวิจัยในลักษณะที่ค่อนข้างยืดหยุ่น พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มทำวิจัย เข้าสู่พื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ในขณะที่อยู่ในพื้นที่ได้สักระยะหนึ่งและใกล้ที่จะสิ้นสุด แบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่มีลักษณะคงที่ตายตัวที่นักวิจัยจะต้องเดินตามแผน หรือแนวทางที่กำหนดไว้แล้วเท่านั้น ในการกำหนดแบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น นักวิจัยจะใช้แบบแผนใด ควรพิจารณาจากเงื่อนไขที่สำคัญดังนี้ (Bogdan and Biklen, 1992, น. 59-61 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2556: 42) (1) ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (2) ไม่ควรทำวิจัยในเรื่องที่ผู้วิจัยมีความเกี่ยวข้องคุ้นเคยโดยตรง ในการเลือกประเด็นปัญหาและพื้นที่ (3) ไม่กำหนดทางเลือกเดียวในการวิจัย ให้กำหนดทางเลือกเตรียมเผื่อไว้เสมอ และ (4) ควรจะต้องพิจารณาว่าปัญหาการวิจัยที่ต้องการศึกษาคำตอบนั้นเป็นประเด็นปัญหาที่มีค่าควรแก่การศึกษา

สำหรับแบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพมีหลายแบบ ได้แก่ (1) การศึกษารายกรณี (2) การศึกษาพหุกรณี และ (3) การศึกษาพหุสถานที่ (รัตนะ บัวสนธ์, 2556, น. 43) ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยใช้แบบแผนการวิจัย “การศึกษารายกรณี” ซึ่ง การศึกษารายกรณี (Multicase Studies) หมายถึง การวิจัยที่นักวิจัยทำการศึกษากับบุคคล สภาพการณ์ หรือเหตุการณ์ตั้งแต่ 2 กรณีขึ้นไป ซึ่งการศึกษารายกรณีนี้อาจออกแบบแผนในลักษณะที่ว่าเริ่มจากการศึกษารายกรณีใดรายกรณีหนึ่งก่อนแล้วจึงทำการศึกษารายกรณีที่ 2 หรือ 3 ต่อไป หรืออีกทางหนึ่งอาจทำการศึกษาตั้งแต่ 2 กรณีไปพร้อมๆ กันก็ได้ โดยที่กรณีเหล่านั้นใช้ศึกษาหาคำตอบในปัญหาวิจัยเดียวกัน และกรณีต่างๆ ที่ทำการศึกษาจะอยู่ภายในบริบทที่คล้ายๆ กัน ทั้งนี้ โดยมีจุดมุ่งหมายของแบบแผนการวิจัยเพื่อการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างกรณีศึกษาทั้งหลาย ความรู้ข้อค้นพบที่ได้จากแบบแผนการวิจัยแบบนี้จะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีจากพื้นที่ เพื่อให้ได้ความรู้ที่มีลักษณะนำไปสรุปอ้างอิงที่เป็นนัยทั่วไป (Generalizability) (รัตนะ บัวสนธ์, 2556, น. 49)

2.5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพ รากฐานแนวคิดที่สำคัญของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ หรือการเก็บข้อมูลภาคสนามเชิงคุณภาพ ส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม และการบันทึกข้อมูลภาคสนาม วิธีการเหล่านี้เรียกโดยรวมว่า วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (เบญจา ยอดดำเนิน-แอตติกัจ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552, น. 28) ซึ่งแต่ละวิธีมีลักษณะดังนี้

1) การใช้ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากเอกสารเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญอีกแหล่งหนึ่งที่นักวิจัยใช้ เพราะมีข้อมูลบางอย่างที่ไม่อาจหาได้จากการทำภาคสนาม หรือมีข้อมูลที่พร้อมแก่การนำไปใช้

โดยทันท่วงทีกว่าจะไปเก็บใหม่ด้วยตัวเอง เนื่องจากข้อมูลจากเอกสารถูกบันทึกไว้อย่างเป็นระบบระเบียบแล้ว เช่น เรื่องราวในอดีต หรือประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นต้น แต่บางครั้งเอกสารที่ต้องการนั้นอาจหาได้ยาก ซึ่งต้องใช้ความอดทน (สุรางค์ จันทวานิช, (2553, น. 170)

2) การสังเกต (Observation) หมายถึง การเฝ้าดูเหตุการณ์หรือเรื่องราวอย่างเป็นระบบ การสังเกตเพื่อรวบรวมข้อมูล ย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ว่าใครเป็นผู้สังเกต สังเกตอะไร ภายใต้สภาพการณ์ใด เพราะความหมายของการสังเกตจะแปรเปลี่ยนไปตามบริบท ส่วนใหญ่นักวิจัยเชิงคุณภาพจะสังเกตพฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ตนศึกษาอย่างเอาใจใส่ เพื่อวิเคราะห์ หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น (นิศา ชูโต, 2551, น. 134, สุรางค์ จันทวานิช, 2551, น. 45 และเบญจา ยอดดำเนิน-แอ๊ดติงส์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552, น. 28) การสังเกต แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การสังเกตโดยตรงหรือการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (สุรางค์ จันทวานิช, 2553, น. 156-157)

3) การสัมภาษณ์ (Interview) หมายถึง การสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการ ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้เจรจาต่อรองขอข้อมูล “โลกส่วนตัว/ความคิดเห็น หรือประสบการณ์” ของผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะช่วยอธิบายสิ่งที่นักวิจัยพบเห็นหรือสังเกตได้ แต่ยังไม่เข้าใจให้แจ่มแจ้งดีขึ้น (นิศา ชูโต, 2551, น. 162-163 และสุรางค์ จันทวานิช, 2553, น. 165) การสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และ 2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งใช้มากในการวิจัยเชิงคุณภาพ และเป็นแบบที่มักใช้ควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งต้องการข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง (สุรางค์ จันทวานิช, 2551, น. 75-77)

4) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) หรือการอภิปรายกลุ่ม เป็นข้อมูลที่ได้จากการระดมสมอง เกี่ยวกับความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจ การสร้างสรรค์ความคิดใหม่ร่วมกัน และรวมถึงพฤติกรรมของบุคคลในด้านต่างๆ ในกลุ่มผู้ที่มีพื้นฐานหรือประสบการณ์ใกล้เคียงกัน หัวใจของการจัดสนทนากลุ่มอยู่ที่เข้าร่วมกลุ่มได้มีโอกาสอภิปรายแสดงความคิดเห็น รวมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม การสนทนากลุ่ม เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ในลักษณะการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระและกว้างขวางในกลุ่มคนที่เข้าร่วมสนทนาในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ ซึ่งจะถูกเลือกโดยนักวิจัย ซึ่งต้องเป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหาสาระของเรื่องที่จะสนทนาอย่างดีพอ (พันธ์ทิพย์ รามสูต, (2540, น. 22, นงนภัส คู่วัฒนกุล, 2551, น. 89 และเบญจา ยอดดำเนิน-แอ๊ดติงส์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552, น. 29-30)

5) บันทึกภาคสนาม หรือการจดบันทึกข้อความ (Field Note) คือ ข้อมูลที่นักวิจัยได้ทำการจดการบันทึกไว้ขณะเก็บข้อมูล หรือบันทึกหลังจากที่เก็บรวบรวมมาได้ ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม หรือการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นแบบทางการก็ตาม ทั้งนี้บันทึกภาคสนามจะแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัย/กิจกรรมของผู้วิจัยกับบุคคลที่ผู้วิจัยทำการศึกษา (รัตนะ บัวสนธ์, 2556, น. 148) และสุรางค์ จันทวานิช, (2553, น. 163-164) ได้ให้ข้อคิดว่า การจดบันทึกข้อความจากการสังเกตอย่างเข้มข้น ผู้วิจัยต้องมีการจดบันทึกควบคู่ไปด้วยเพื่อป้องกันการลืม การจดบันทึกทำได้ 2 ขั้นตอน ขั้นแรก คือการจดบันทึกย่อขณะที่กำลังสังเกตหรือทันทีหลังการสังเกต อาจใช้กรอบการสังเกตหรือชุดคำถามใคร ทำอะไร ที่ไหน

กับใคร ฯลฯ ขึ้นต่อมา คือ นำบันทึกย่อที่เขียนไว้มาเรียบเรียงเป็นบันทึกที่มีข้อความขยายมากขึ้น โดยไม่ควรทิ้งไว้เกิน 24 ชั่วโมง หลังการสังเกต เพื่อมิให้ข้อมูลเริ่มเลือน การบันทึกนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนการเก็บข้อมูลขั้นต่อไป

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพ โดยมีเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลหลายชนิด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ 5 วิธี คือ การใช้ข้อมูลเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และบันทึกภาคสนามหรือการจดบันทึกข้อความ

2.5.5 การตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หรือดูความตรงภายใน (internal validity) เป็นหลัก ซึ่งจะต้องกระทำตลอดเวลาของการวิจัย ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลพร้อมๆ กับที่เก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบทันทีในสนาม และยังสามารถตรวจสอบข้อมูลได้อีกเป็นระยะๆ เช่น หลังจากที่ได้เขียนบันทึกภาคสนามและอ่านบันทึกนั้นแล้ว ซึ่งมีผู้รู้ได้เสนอไว้ ดังนี้

อรุณี อ่อนสวัสดิ์ (2551, น. 282) การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ซึ่งกระทำได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อพิจารณาว่า ถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคนจะยังได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่
- 2) การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านผู้วิจัย เป็นการตรวจสอบข้อมูลว่าถ้าเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูลเป็นผู้ช่วยผู้วิจัยรวม 3 คน แล้วข้อมูลที่ได้ควรจะตรงกัน
- 3) การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการ เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธีที่ต่างกันแล้วจะได้ผลเหมือนเดิมหรือไม่ เช่น ใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้เอกสาร เป็นต้น

สุรางค์ จันทวานิช (2553, น. 174-175) เสนอเทคนิคที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

- 1) การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแหล่งข้อมูลบุคคลที่ใช้ให้หลากหลายออกไป
- 2) การตรวจสอบข้อมูลในสถานที่ที่ต่างกัน ได้แก่ การเปลี่ยนสถานที่ที่ได้ข้อมูลเรื่องเดียวกัน
- 3) การตรวจสอบข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน ได้แก่ การเปลี่ยนช่วงเวลาที่จะได้รับข้อมูล
- 4) การตรวจสอบข้อมูลโดยใช้ผู้เก็บข้อมูลที่ต่างกัน เพื่อตรวจสอบว่าได้รับข้อมูลครบถ้วนและตรงกันหรือไม่

5) การตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล ถ้าหากความสัมพันธ์ของผู้วิจัยกับชาวบ้านดีพอ อาจตรวจสอบข้อมูลที่ให้กับผู้ให้ข้อมูลโดยตรงเลย ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่

การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 1) ตรวจสอบโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกัน ได้แก่ การใช้ข้อมูลเอกสาร การเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

2) ตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกันในด้านเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อตรวจสอบว่า ถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน ข้อมูลที่ได้ยังเหมือนเดิม

2.5.6 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เบญจา ยอดดำเนิน-แอ๊ดติงส์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552, น. 51) ให้ความหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การนำเอาข้อมูลมาแยกแยะผสมผสาน เพื่อให้เกิดเป็นแนวความคิด และนำแนวความคิดเหล่านั้นมาแยกแยะ ผสมผสานและประกอบกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความสัมพันธ์ หรือรูปภาพที่สมบูรณ์ ที่ใช้อธิบายและตอบคำถามการศึกษาวิจัยแต่ละครั้งนั่นเอง เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพมักมาในรูปแบบของเนื้อความ คำพูด ข้อความ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจึงมีลักษณะที่เรียกรวมๆ ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งก็คือการอ่านเอาเรื่อง การจับประเด็น จับใจความ เป็นขั้นตอน การค้นหาแบบแผนที่นำไปสู่การทำความเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมนั้นๆ รวมทั้งการตีความเพื่อสรุปให้เห็น ข้อค้นพบ หรือคำตอบของโจทย์วิจัยเป็นเป้าหมายสุดท้าย และชัยนธ์ วรรณะภูติ (2553, น.241) ให้ความหมายการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย มาจัดกระทำให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของ ปรากฏการณ์ที่ศึกษา ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยอาจใช้เครื่องมือทางทฤษฎีมาช่วยในการอธิบาย และวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจถึงความหมาย และความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ได้

หลักการสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ หัวใจของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การหาความหมาย/คำอธิบายแบบแผนพฤติกรรม และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ก่อนที่จะให้ความหมายและคำอธิบายได้ ผู้วิจัยเชิงคุณภาพจะต้องหาแบบแผนพฤติกรรม หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้ได้เสียก่อน สรุปหลักการสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ดังนี้ (Yin, 1998 อ้างถึงใน เบญจา ยอดดำเนิน-แอ๊ดติงส์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552, น. 52-55)

1) การหาแบบแผนพฤติกรรม เป็นการหาข้อมูลที่เกิดซ้ำๆ กันจนเป็นแบบแผนขึ้น แบบแผนจะเห็นชัดจากข้อมูลจากหลายแหล่ง หลายคนในเรื่องเดียวกันจะออกมาในทิศทางเดียวกัน

2) การให้คำอธิบายและการให้ความหมาย ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยควรทำความเข้าใจว่า แบบแผนพฤติกรรมดังกล่าวที่พบในขั้นตอนแรกเกิดขึ้นได้อย่างไร มีอะไรเป็นตัวกำหนด พฤติกรรม/ปรากฏการณ์นั้นๆบ้าง และเกี่ยวข้องกับปัจจัย พฤติกรรม/ปรากฏการณ์อื่นๆ ในสังคมอย่างไร และมีความหมายอย่างไรในสังคมนั้น

3) การวิเคราะห์โดยแบ่งเวลาออกเป็นช่วงๆ พฤติกรรม หรือปรากฏการณ์ต่างๆ มีจุดเริ่มต้น แล้วค่อยพัฒนา การวิเคราะห์กระบวนการ จึงต้องใช้วิธีการสืบสาวย้อนกลับไปในอดีต และจัดแบ่งเวลาออกเป็นช่วงๆ เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์และเข้าใจ

เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปได้ดังนี้ (Yin, 1998 อ้างถึงใน เบญจา ยอดดำเนิน-แอ๊ดติงส์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552, น. 55-67)

1) การปรับเปลี่ยนแนวคิดตามข้อมูลเชิงประจักษ์ วิธีการนี้ใช้เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยได้ภาพรวมของสาระสำคัญของโครงการวิจัย ซึ่งเป็นผลของการวิเคราะห์เบื้องต้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง

2) การวิเคราะห์เพื่อแสดงตัวอย่าง เป็นวิธีการที่นำเอาข้อมูลเชิงประจักษ์มาแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างของทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ หรือสังคม ซึ่งนอกจากจะฉายภาพตัวอย่างแล้วยังทำให้ทฤษฎี หรือปรากฏการณ์นั้นๆ หนักแน่นขึ้น

3) การวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มแนวคิด แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ กลุ่มแนวคิดเชิงทฤษฎี กลุ่มแนวคิดพื้นฐาน และกลุ่มผสม

4) การวิเคราะห์โดยการตั้งเกณฑ์มาตรฐาน เป็นเครื่องมือที่ช่วยค้นหาแบบแผนพฤติกรรมที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งวิเคราะห์หาคำอธิบาย โดยการเปรียบเทียบข้อมูลเชิงประจักษ์กับเกณฑ์มาตรฐาน

5) การวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม มักใช้ควบคู่กับแผนที่ หรือระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญ เครื่องมือหนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล เพราะจะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจอิทธิพลของภูมิศาสตร์กายภาพที่มีต่อวัฒนธรรม หรือวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน การวิเคราะห์ในลักษณะนี้เป็นการเชื่อมโยงบริบททางสังคม-วัฒนธรรมกับพฤติกรรมของคนและปัญหาที่ต้องการศึกษา

6) การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ใช้ได้ดีในกรณีที่ผู้วิจัยมีข้อมูลอย่างน้อย 2 ชุด และต้องการเน้นถึงการหาแบบแผน หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในบริบทสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง พร้อมทั้งวิเคราะห์หาคำอธิบายโดยใช้วิธีการเปรียบเทียบ 2 ลักษณะ คือ เปรียบเทียบหาแบบแผนที่เหมือนกัน และเปรียบเทียบหาแบบแผนที่แตกต่างกัน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคต่างๆ ผสมผสานกัน เพื่อให้ได้คำตอบของโจทย์วิจัยที่ครบถ้วนสมบูรณ์

3. เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนและการขับเคลื่อน

3.1 เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน

ชุมชนถือเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่แตกต่างและหลากหลายตามภูมินิเวศน์ การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมาย ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ สาเหตุสำคัญเพราะคนไทยไม่สามารถพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจได้ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับสังคมมีลักษณะเป็นสังคมสองระบบ ที่มีทั้งระบบทุนและระบบชุมชน ทำให้เกิดการบริโภครายฟุ่มเฟือย มีการใช้จ่ายเกินตัว ชุมชนพึ่งตนเองได้น้อยลง ส่งผลให้ชุมชนมีความอ่อนแอ ประสบปัญหาด้านหนี้สิน สูญเสียวัฒนธรรมในการพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีการแก่งแย่งแข่งขัน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาในอดีตที่ผ่านมาจะพิจารณาที่ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาภายใต้กำหนดเวลาสั้นๆ เท่านั้น และยังให้ความสำคัญเฉพาะคนในรุ่นปัจจุบัน แต่จากกระแสเรียกร้องในสังคมที่ต้องการให้การพัฒนานั้นคำนึงถึงการอยู่รอดและการกินดีอยู่ดีของคนในอนาคตร่วมกัน จึงเป็นเหตุให้มีความยั่งยืนเข้ามาเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาและกระบวนการตัดสินใจ ด้วยเหตุนี้ จึงนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้

ชุมชนสามารถกำหนดชีวิตและดำเนินชีวิตตามความต้องการของตนเองได้มากขึ้น จึงจะนำมาสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวความคิดการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายหลังจากความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศที่ไม่สามารถทำให้คนในประเทศอยู่ดีมีสุขได้ จึงต้องแสวงหาทางออกที่นำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาประเทศร่วมกันของคนในชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและความสุข ก่อให้เกิดให้ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันจะนำมาสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้คนมีความสุขอย่างแท้จริง ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย ก็คือ การพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกัน หรือองค์รวมในการทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถอยู่ดีมีสุขได้ ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นต่อไปในอนาคต (ขจิต ฝอยทอง, ม.ป.ป.) การที่จะเกิดเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนได้ คนในชุมชนต้องร่วมมือร่วมใจน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมายึดเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ซึ่งทุกคนสามารถทำได้ ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจนหรือเกษตรกร โดยต้อง“ระเบิดจากข้างใน” คือ การเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเองแล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป ความพอเพียงในแต่ละระดับเป็นดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), 2550, น. 18-19)

1) ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นທີ່พึ่งพิงให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ตระหนี่ ลด-ละ-เลิก อบายมุข สอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชนและสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

2) ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้รักสามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันภายในชุมชน และนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์การการเงินสวัสดิการชุมชน การช่วยดูแลรักษาความสงบความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

3) ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงาน ด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเอง รู้จักลูกค้า ศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ ผลิตในสิ่งที่ถนัดและทำตามกำลัง สร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพ ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อ

การเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์รับผิดชอบต่อสังคมและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจิตสำนึกการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม

4) ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้รักสามัคคี เสริมสร้างเครือข่าย เชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

การพัฒนาชุมชนในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการใช้ “คน” เป็นเป้าหมาย และเน้น “การพัฒนาแบบองค์รวม” หรือ “การพัฒนาอย่างบูรณาการ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ฯลฯ โดยใช้ “พลังทางสังคม” ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปของกลุ่ม เครือข่ายหรือประชาสังคม กล่าวคือ เป็นการผนึกกำลังของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), 2550, น. 22-23)

- 1) ด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช้จ่ายเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกัน ไม่เสี่ยงเกินไป
- 2) ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รักษาเอกลักษณ์ ภาษา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย
- 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้ และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ พ้นทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ชั่วลูกหลาน
- 5) ด้านเทคโนโลยีรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

3.2 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน เป็นการผนึกกำลังของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยภาครัฐ ในระดับกระทรวง กรม ต่างๆ มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การปฏิบัติ ดังเช่น

เกษม วัฒนชัย (2551ก, น. 38-39) กล่าวในการสัมมนา เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2549 ในหัวข้อ “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนในลักษณะบูรณาการ” จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551ก, น. 38-39) ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้กับสภาพัฒน์ และประชาชนชาวไทย ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2542 และสภาพัฒน์ได้ใช้เป็นแนวคิดหลักในการทำแผนในการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) แผน ฯ 10 (2550-2554) และแผน ฯ 11 (2555-2559) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แผน ฯ 11 ได้บ่งบอกถึงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมของประเทศ ดังนี้ หลักการที่ยึดวิสัยทัศน์ประเทศไทยในปี พ.ศ. 2570 เป็นหลัก ควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาร่วมกันพัฒนาประเทศ และเพื่อให้การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 นี้สามารถนำไปสู่ปฏิบัติได้จริง บรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศ 6 ด้าน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมในสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความสมดุลและมั่นคงของอาหารและพลังงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม (ดูแผนภาพ)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างความเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศและความมั่นคงของประเทศในภูมิภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เพื่อให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ธุรกิจ เอกชน ท้องถิ่น ชุมชน สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาระดับต่างๆ ทั้งที่เป็นแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการประจำปี เช่น แผนยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน แผนยุทธศาสตร์กระทรวง แผนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจประเทศไทยของหอการค้าไทย และแผนชุมชน เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2550ก, น.16-17) อธิบายว่า แผนการบริหารจัดการประเทศ ส่งเสริมให้บุคคล/ชุมชนต่างๆ มีวิถีปฏิบัติ มีความร่วมมือ และการพัฒนาในสาขาต่างๆ ตามแนวทางของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและดำเนินการตามแผนดังกล่าวอย่างรอบคอบเป็นขั้นตอน เริ่มจากการวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง โดยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถอยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ด้วย มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดออมแบ่งปัน และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต พร้อมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ จากหลากหลายภูมิสังคม หลากหลายอาชีพ หลากหลายความคิด ประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและรู้ความเป็นจริงระหว่างกันของคนในประเทศ จนนำไปสู่ความสามัคคี และจิตสำนึกที่จะร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างสอดคล้องสมดุลกับสถานการณ์ความเป็นจริงของคนในประเทศอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเป็นลำดับๆ ต่อไป

หน่วยงานทั้งภาครัฐ ธุรกิจ เอกชน ท้องถิ่น ชุมชน ได้น้อมนำพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รวมทั้งนโยบายที่รัฐกำหนดไปปฏิบัติ ดังนี้

1) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) กระทรวงยุติธรรม (2555) ร่วมสนองพระราชปณิธานพระราชดำริสของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่ทรงมีพระราชดำริสขอความร่วมมือจากรัฐบาลและคนไทยทั้งชาติเรื่องการแก้ปัญหา ยาเสพติด เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในปี พ.ศ. 2546 และได้มอบเงินจำนวนหนึ่ง ให้กับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อสนับสนุนและแก้ปัญหา ยาเสพติด ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้อำนาจนี้ไป

สมทบกับงบประมาณของสำนักงาน จัดตั้งเป็นกองทุนต่อต้านยาเสพติดขึ้น โดยขอใช้ชื่อว่า “กองทุนแม่ของแผ่นดิน” มอบให้แก่หมู่บ้านที่เข้าร่วมการแก้ปัญหายาเสพติด โดยมีพิธีพระราชทานเงินกองทุนแม่ของแผ่นดินครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 672 หมู่บ้าน เป็นเงินประเดิมเริ่มต้นกองทุนละ 8,000 บาท เพื่อประโยชน์สาธารณะในการแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาอื่นๆ ในหมู่บ้าน/ชุมชน และได้มีการดำเนินงานต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

คำว่า กองทุนแม่ของแผ่นดิน มีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เรียกว่า เงินขวัญถุงพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ส่วนที่ 2 เรียกว่า ทุนศรัทธา เป็นเงินที่ราษฎรร่วมกันบริจาคด้วยพลังความศรัทธา และส่วนที่ 3 เรียกว่า ทุนปัญญา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้านและชุมชน คิดค้นขึ้นด้วยภูมิปัญญาของตนเองในการระดมทุน นโยบายรัฐบาลในขณะนั้น จึงได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นนโยบายระดับชาติ ทำให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนต้องร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังมากขึ้น

กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มอบให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งกองทุนแม่ของแผ่นดิน กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และจัดทำหนังสือสำหรับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทุกระดับและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นคู่มือในการดำเนินงาน ดังนี้

1) สร้างความรู้ความเข้าใจแนวทางดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน

- ตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับจังหวัด
- ตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอ
- ประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจแนวทางดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินและ

แนวทางการตรวจสอบสภาพกองทุน

2) สร้างเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอ

- จัดตั้งเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอ เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และกลไกการขับเคลื่อนกิจกรรมระดับอำเภอ

กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดกลยุทธ์การสร้างเสริมความเข้มแข็งกองทุนแม่ของแผ่นดิน ดังนี้

- 1) การตรวจสอบสภาพกองทุนแม่ของแผ่นดิน
- 2) ส่งเสริมต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน
- 3) ส่งเสริมศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน

2) กรมการพัฒนาชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตของสังคมไทย ได้เริ่มคิดค้นและพัฒนาารูปแบบกิจกรรมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี 2549 โดยดำเนินโครงการและปรับปรุงพัฒนาเป็น “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ” ในปี 2552 จำนวน 160 หมู่บ้าน และพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักการดังนี้ หมู่บ้านและชุมชน สามารถบริหารจัดการตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหมู่บ้าน “อยู่เย็นเป็นสุข” ตามยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งยึดหลักตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และเมื่อหมู่บ้านดำเนินการตามแนวทางนี้แล้ว ก็จะเป็นหมู่บ้าน/ชุมชน มีคุณลักษณะ 3 ไม่ 2 มี กล่าวคือ 1) ไม่มียาเสพติด 2) ไม่มีคนยากจน 3) ไม่

มีหนี้ในระบบ ส่วน 2 มี คือ 1) มีสวัสดิการชุมชน และ 2) มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น มีการจัดระเบียบชุมชน (ป่ายหมู่บ้าน/ป่ายคุ้ม/ป่ายสถานที่ กลุ่ม/องค์กร/ป่ายครัวเรือนพัฒนา/ปรับภูมิทัศน์หมู่บ้าน ครัวเรือนให้น้อย ฯลฯ) มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมการพัฒนาชุมชน, 2557, น. 6)

แนวทางขั้นตอนการดำเนินงาน โดยยึดการบูรณาการจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2557, น. 7-8)

1. การก่อเกิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2549-2551 เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ด้วยเกณฑ์ประเมิน 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด คือ

- 1) ด้านการลดรายจ่าย (ทำสวนครัว ลด ละ เลิกอบายมุข)
- 2) ด้านการเพิ่มรายได้ (มีอาชีพสุจริต ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม)
- 3) ด้านการประหยัด (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ)
- 4) ด้านการเรียนรู้ (สืบทอดภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง)
- 5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ใช้วัตถุพิษในชุมชนประกอบอาชีพ ปลูกต้นไม้)
- 6) ด้านการเอื้ออารีต่อกัน (ช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาส รู้รักสามัคคี)

2. การเติบโตหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ (ปี 2552-ปัจจุบัน) ขยายผลการดำเนินงานสู่ความยั่งยืน โดยพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ มีศักยภาพ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด คือ

1) ด้านจิตใจและสังคม มี 7 ตัวชี้วัด คือ สามัคคี มีข้อตกลง ข้อมูลหมู่บ้าน มีกองทุน ยึดหลักประชาธิปไตย มีคุณธรรม/จริยธรรม ชุมชนปลอดภัยอบายมุข เชื่อมมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ด้านเศรษฐกิจ มี 5 ตัวชี้วัด คือ จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ มีการออม มีกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

3) ด้านการเรียนรู้ มี 7 ตัวชี้วัด คือ มีข้อมูลชุมชน มีและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและแผนชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างคุณค่า มีศูนย์เรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สร้างเครือข่ายการพัฒนา ปฏิบัติตามหลักการพึ่งตนเอง

4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี 4 ตัวชี้วัด คือ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกลุ่มองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทน มีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดระดับศักยภาพการพัฒนาหมู่บ้าน แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1) ระดับ “พออยู่ พอกิน” ผ่านเกณฑ์ 10-16 ตัวชี้วัด เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม

2) ระดับ “อยู่ดี กินดี” ผ่านเกณฑ์ 17-22 ตัวชี้วัด เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปแบบกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน

3) ระดับ “มั่งมี ศรีสุข” ผ่านเกณฑ์ 23 ตัวชี้วัด เป็นต้นแบบ การบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน

ชุมชนที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 283 ได้กำหนดให้ “อบต. มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น มีอิสระในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง มีอำนาจหน้าที่เป็นการเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวม” (วุฒิสาร ตันไชย, 2557, น. 154) ดังนั้น อบต.ต้องมีการทำแผนพัฒนา ซึ่งมีส่วนสำคัญเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน

เกณฑ์การประเมิน

1. ชุมชน/หมู่บ้านที่ยึดถือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานของชีวิต

ชุมชน/หมู่บ้านที่ยึดถือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานของชีวิต มีตัวชี้วัด 6x2 ดังนี้

ตาราง 1 ตัวชี้วัดชุมชน/หมู่บ้านที่ยึดถือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานของชีวิต

ตัวชี้วัด	คำอธิบาย
1. ด้านการลดรายจ่าย 1.1 ครั้วเรือนทำสวนครัว 1.2 ครั้วเรือนปลอดอบายมุข	1.1 ครั้วเรือนใช้พื้นที่ว่างบริเวณบ้าน หรือ ใช้กระถาง/ภาชนะที่ทิ้งแล้วในการปลูกผักไว้กินเองในครอบครัว รวมทั้งการปลูกผักแบบแขวน ในกรณีพื้นที่ที่ไม่สามารถปลูกผักได้อาจมีกิจกรรมอื่นที่ทดแทนกันได้ เช่นพื้นที่ชาวเล มีการหาปลากินเองเป็นต้น 1.2 สมาชิกทุกคนในครั้วเรือน ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่เล่นการพนัน ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี
2. ด้านการเพิ่มรายได้ 2.1 ครั้วเรือนมีอาชีพเสริม 2.2 ครั้วเรือนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม	2.1 ครั้วเรือนมีอาชีพอื่น นอกจากอาชีพหลักที่ทำประจำ ทำให้ครั้วเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น 2.2 ครั้วเรือนมีการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือในการประกอบอาชีพ หรือ สิ่งอำนวยความสะดวกในครั้วเรือนที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทำให้เกิดความคุ้มค่าและประหยัด เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูกและได้ผลผลิตคุ้มค่า การปลูกผักปลอดสารพิษ การใช้พลังงานทดแทน ฯลฯ

ตัวชี้วัด	คำอธิบาย
3. ด้านการประหยัด 3.1 ครีวเรือนมีการออมทรัพย์ 3.2 ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ฯ - มีการเชื่อมโยงเครือข่าย	3.1 สมาชิกในครัวเรือนมีการฝากเงินไว้กับธนาคาร/สถาบันการเงิน/กลุ่มออมทรัพย์ฯ/หรือกลุ่มอื่นๆ ที่มีการรับฝากเงินกับสมาชิก 3.2 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือกลุ่มออมทรัพย์อื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ /กลุ่มออมทรัพย์สตรี/กลุ่มออมทรัพย์ของกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น - การเชื่อมโยงกลุ่ม/องค์กรต่างๆในพื้นที่หรือพื้นที่อื่น
4. ด้านการเรียนรู้ 4.1 ชุมชนมีการสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4.2 ครีวเรือนมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน	4.1 ชุมชนมีการบันทึกภูมิปัญญาในรูปแบบต่างๆมีการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง 4.2 คนในครัวเรือนมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดหรือจัดเวทีการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ นำไปสู่ความเข้าใจในการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 5.1 ชุมชนใช้วัตถุดิบอย่างยั่งยืนในการประกอบอาชีพ 5.2 ชุมชนปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นหมู่บ้านน่าอยู่	5.1 ชุมชนมีการใช้วัสดุหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่าและประหยัดในการประกอบอาชีพ โดยมีการวางแผน จัดหาทรัพยากรทดแทน ควบคู่กับการอนุรักษ์ เช่น การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ทดแทน การดูแลรักษาแหล่งน้ำ ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น 5.2 ชุมชนส่งเสริมให้มีการปลูกต้นไม้บริเวณที่สาธารณะ ถนนในหมู่บ้าน บริเวณบ้าน หรือที่ว่างในหมู่บ้าน ฯลฯ และมีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง
6. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน 6.1 ชุมชนมีการดูแลช่วยเหลือ คนจน คนด้อยโอกาส และคนประสบปัญหา 6.2 ชุมชน"รู้จักสามัคคี"	6.1 ชุมชนมีการจัดสวัสดิการสำหรับคนจน คนด้อยโอกาส และคนประสบปัญหา เช่น การจัดให้มีกองทุนประกอบอาชีพ กองทุนสงเคราะห์ ต่างๆ การจัดสรรเงินกำไรจากกองทุนชุมชนเพื่อเป็นสวัสดิการ การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ตลอดจนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบอื่นๆ ที่มีใช้เกี่ยวกับการเงิน เป็นต้น 6.2 ชุมชนมีการมีการจัดทำแผนชุมชนและนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน

ที่มา: กรมพัฒนาชุมชน, (2547)

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

กรมการพัฒนาชุมชน ได้มีการวัดระดับของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ออกเป็น 3 ระดับ

คือ

1. ระดับพออยู่พอกิน หมู่บ้านที่ถูกจัดอยู่ในระดับนี้ อย่างน้อยจะต้องสามารถสะท้อนถึงความ เป็นอยู่อย่างพอเพียงภาคครัวเรือนในภาพรวมของหมู่บ้านได้

2. ระดับอยู่ดีกินดี ในระดับนี้ จะมุ่งเน้นหมู่บ้านที่มีการขับเคลื่อนการทำงานในรูปแบบกลุ่มที่ ดี มีประสิทธิภาพ

3. ระดับมั่งมีศรีสุข เป็นระดับสูงสุดของการวัดผล ซึ่งหมู่บ้านที่ถูกจัดอยู่ในระดับนี้ จะต้องมีการเชื่อมโยงการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆในชุมชนเข้าด้วยกันในรูปแบบของเครือข่าย รวม ถึง เชื่อมโยงกับกลุ่ม/เครือข่ายอื่นที่อยู่ภายนอกชุมชน

4. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ระดับข้างต้น ต่างสามารถเป็นต้นแบบในระดับของ ตนเองได้ เช่น เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับพออยู่พอกินต้นแบบ หรือ เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงระดับอยู่ดีกินดีต้นแบบ หรือ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุขต้นแบบ แต่ในความ เป็นต้นแบบนั้น หมู่บ้านจะต้องมี 2 สิ่งคือ 1. มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน/แหล่งเรียนรู้ของชุมชน 2. มีวิทยากร ในการให้ความรู้ เพราะความเป็นต้นแบบนั้น จะต้องสามารถให้การเรียนรู้แก่บุคคลอื่นได้ หากไม่ สามารถให้การเรียนรู้ได้ ก็คงจะเรียกได้ว่าเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น แต่ยังไม่ใช้ต้นแบบ มาถึงประเด็นที่ว่า แล้วอย่างไรจึงถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงมีศูนย์เรียนรู้ชุมชน/ แหล่งเรียนรู้ ของชุมชน ในกรณีนี้ หากหมู่บ้านมีการบริหารจัดการด้านใดด้านหนึ่งที่ดีและประสบผลสำเร็จ จน สามารถเป็นตัวอย่างและถ่ายทอดให้กับหมู่บ้านอื่นทำตามได้ ก็นับได้ว่าหมู่บ้านมีแหล่งเรียนรู้ในเรื่อง นั้นๆแล้ว เช่น แหล่งเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ แหล่งเรียนรู้เรื่องการจัดสวัสดิการ ชุมชน แหล่งเรียนรู้เรื่องกลุ่มอาชีพ แหล่งเรียนรู้เรื่องการพัฒนาอาชีพ แหล่งเรียนรู้เรื่องเกษตรทฤษฎี ใหม่ แหล่งเรียนรู้เรื่องเกษตรผสมผสาน แหล่งเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมชุมชน แหล่งเรียนรู้เรื่องการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน ฯลฯ

การดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การส่งเสริมและกำกับดูแลของกลุ่มงาน ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน จึงมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการยกระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือ เป็นหมู่บ้านที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน/แหล่งเรียนรู้ของ ชุมชน และมีบุคคลในหมู่บ้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ ด้วยอาศัยการดำเนินโครงการตาม ยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน มาเป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อน ดังนี้

1. ขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ด้วยกำหนดให้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชน จะต้องยกระดับหมู่บ้านให้มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน/ แหล่งเรียนรู้ของชุมชน เรียกว่า”บ้านพี่” เพื่อเป็นต้นแบบให้หมู่บ้านอื่นในตำบลหรือนอกตำบลได้เข้า มาเรียนรู้ต่อไปในภายภาคหน้า

2. ประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมงานพัฒนา โดยหมู่บ้านที่เข้าร่วมประกวด จะต้องนำเสนอความเป็นต้นแบบของการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ยังต้องมีศูนย์เรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ของหมู่บ้าน ตลอดจนมีวิทยากรนำเสนอข้อมูลต่อ คณะกรรมการที่เข้าไปตรวจเยี่ยม

3. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนสมบูรณ์แบบ ด้วยส่งเสริมให้หมู่บ้านที่มีความพร้อม ได้มี/ยกระดับศูนย์เรียนรู้เดิมให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสมบูรณ์แบบ และร่วมออกหน่วยเคลื่อนที่ในระดับจังหวัด เพื่อเผยแพร่ความรู้ของศูนย์ไปสู่สาธารณะชน

4. ระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน ด้วยกำหนดให้หมู่บ้านที่เข้าสู่ระบบมาตรฐานการพัฒนาจะต้องมีการพัฒนาให้มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน และมีการจัดการความรู้ชุมชนที่มีคุณภาพ ผ่านการประเมินและการรับรองจากคณะกรรมการระดับอำเภอและระดับจังหวัด

จากเกณฑ์การดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น ทำให้ปัจจุบัน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัวเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ซึ่งมีความโดดเด่นทั้งในเรื่องการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน/แหล่งเรียนรู้ชุมชน และการมีวิทยากรสำหรับให้ความรู้แก่ผู้ศึกษาดูงาน

3.3 การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงใน 3 ระดับ ได้แก่

3.3.1 การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัวและประชาชนทั่วไป

เป็นการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต หรือการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การยึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตนั่นเอง ซึ่งมีนักการศึกษา นักวิชาการ ได้เสนอแนวคิดหลัก ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2542) นักวิชาการที่ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ได้เสนอแนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเป็น พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงหมายถึงความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง สามารถที่จะรักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ เสียสละเป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง ได้แก่ การรู้จักที่จะอนุรักษ์ และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพและทำมาหากินในชีวิตประจำวันได้
4. ชุมชนเข้มแข็งเพียงพอ คือ การที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกัน เพื่อสร้างความเป็น ปึกแผ่นมั่นคง รวมตัวกันเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างง่ายดาย ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข มีชีวิตที่ดี สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือ การที่กลุ่มชน มีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งการดำเนินชีวิตภายใต้รูปแบบของการมีวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตนนั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ที่ร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของตนได้ เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อครองชีวิตของตนทั้งสิ้น
7. มีความมั่นคงในชีวิตพอเพียง ไม่ใช่ขี้อาย ขี้เขิน ขี้อาย ขี้เขิน ขี้อาย ขี้เขิน ขี้อาย ขี้เขิน เพราะสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางจิตใจของมนุษย์เราทั้งสิ้น เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เรามีความมั่นคงใน

ชีวิตพอเพียง ก็จะส่งผลให้เป็นบุคคลที่สุขภาพจิตดี สามารถอดทนต่อสภาวะที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ผันผวนได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง หรือเศรษฐกิจสายกลาง เป็นการเชื่อมโยงทุกสิ่งเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และความเข้มแข็งภายในชุมชน

การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการและทักษะต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างสมดุล เพื่อจะได้ละเว้นการประพฤติดีมิชอบ ไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติ ยังคิดพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจหรือกระทำการใดๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต โดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของความรู้ความมีเหตุผล พอเหมาะ พอประมาณกับสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์ แล้วเพียรฝึกปฏิบัติ เช่นนี้จนสามารถทำตนให้เป็นที่พักของตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550 ก, น. 12-13)

การยึดทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยใช้หลักการพึ่งตนเองทำให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการพัฒนาคน ความตอนหนึ่งว่า “...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่น มั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนเสร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบาย หรือวิธีการอันแยบคายในการปฏิบัติงาน ประกอบกันพร้อมด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555 รฐ, น. 22-23)

ทุกคนสามารถน้อมนำหลักปรัชญาฯ มาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธา เชื่อมมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติต่อไป แนวทางปฏิบัติ โดยเริ่มจากตัวเองก่อน ด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเอง และอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรม กินอยู่ตามอัตภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว จากการประกอบสัมมาชีพ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช้ตระหนี่ ลด ละ เลิกอบายมุข รู้จักคุณค่า รู้จักใช้ รู้จักออมเงิน และสิ่ง ของเครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรง มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งบริหารความเสี่ยงด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, น. 11-12)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับ สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง (2553). ได้อธิบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการสร้างความมั่นคงของชาติ ในระดับปฏิบัติ 4 ขั้นคือ

1) พึ่งตนได้ เป็นความพยายามพึ่งตนเองให้ได้และเริ่มในระดับครอบครัวก่อนในเรื่องปัจจัยสี่ให้ครอบครัวมีการใช้จ่ายอย่างพอดีและประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยแต่ละคนต้องรู้จักตนเอง รู้ข้อมูลรายรับรายจ่ายในครอบครัว ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนเองไม่ให้เกินหนี้ และจะต้องรู้จักตั้งศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด

2) อยู่ได้อย่างพอเพียง เป็นการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางมีขมิ้นบาปปฏิบัติให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขอย่างแท้จริง โดยไม่ให้อารมณ์ขาดแคลนจนต้องเบียดเบียนตนเองหรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่นหรือเบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

3) อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร คือ การมีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อนและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลดความเห็นแก่ตัวและสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งการมีจิตใจที่แบ่งปันกันนี้ จะเป็นพื้นฐานทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป

4) อยู่ดียังขึ้นด้วยการเรียนรู้ เป็นการรู้จักพัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ และประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

กรมพัฒนาชุมชน (2554, น. 11) และสุเมธ ตันติเวชกุล (2544, น. 284-291) ได้อธิบายไว้ว่าภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนทุกคนทุกอาชีพ จะต้องประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางดังนี้

1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความเป็นอยู่ที่ไม่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางค้าขาย ประกอบอาชีพ แบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงเช่นอดีต ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนจากผู้อื่น...”

4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวาย ใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ดังกระแส พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่มีความหมายชัดเจนว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้

เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตัวเอง...”

5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงเพราะยังมี บุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละอาย ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามลดความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น...”

ทรงย้ำเน้นว่าคำสำคัญที่สุดคือ คำว่า “พอ” ต้องสร้างความพอที่สมเหตุสมผลให้กับตัวเองให้ได้และเราก็จะพบกับความสุข

เศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้วิถีชีวิตไทย เป็นการสร้างรากฐานหรือพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...อาคารบ้านเรือน ตั้งอยู่ได้อย่างมั่นคง ก็เพราะความแข็งแรงของรากฐานหรือเสาเข็ม ซึ่งเรามองไม่เห็น และมักจะลืมไปว่าเราอยู่ได้บนฐานรากอะไร...”

3.3.2 การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน

ชุมชนพอเพียง ประกอบด้วยบุคคลและครอบครัวต่างๆ ที่เฝ้าหาความก้าวหน้าบนพื้นฐานของปรัชญาแห่งความพอเพียง คือมีความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตจนสามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลเหล่านี้มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพ ภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรงร่วมใจร่วมคิด ร่วมทำ แลกเปลี่ยนการเรียนรู้กับบุคคลหลายสถานภาพในสิ่งที่สร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวมและความก้าวหน้าของชุมชนอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยสติปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่ง ขยันหมั่นเพียร และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชน จนนำไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนที่สมดุลและพร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆ จนกระทั่งสามารถพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ

3.3.3 การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ

แผนการบริหารจัดการประเทศ ส่งเสริมให้บุคคล/ชุมชนต่างๆ มีวิถีปฏิบัติ มีความร่วมมือและการพัฒนาในสาขาต่างๆ ตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินตามแผนดังกล่าวอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากการวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง โดยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถอยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ด้วยมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร เอื้อเฟื้อแบ่งปัน และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและของสังคม รอบรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยมุ่งที่จะดำเนินวิถีทางการเมืองเพื่อให้ท้องถิ่น/

ประเทศชาติ มีความก้าวหน้าไปอย่างสมดุลในทุกๆ ด้าน และคนในท้องถิ่น/ประเทศชาติอยู่อย่างพอเพียง สมัครงานสามัคคีปรองดองกัน

การกำหนดนโยบาย การออกกฎหมายและข้อบัญญัติต่างๆ ต้องยึดมั่นอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง โดยบำรุงรักษาสิ่งที่ดีมีอยู่แล้ว เช่น ค่านิยม องค์ความรู้ สิ่งแวดล้อมที่ดีให้คงอยู่ พร้อมทั้งปรับปรุง/แก้ไข/ยกเลิกส่วนที่ไม่ดี ที่เป็นเหตุให้เกิดความไม่สมดุล ไม่พอเพียงในสังคม ให้กลับมาสู่แนวทางปฏิบัติที่มุ่งสู่ความสมดุลและสนับสนุนให้เกิดสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อส่วนรวมแต่ยังขาดอยู่ เช่น ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี การพัฒนาฝีมืออาชีพต่างๆ ให้เกิดขึ้นอย่างสมดุลกับศักยภาพและระดับการพัฒนาของท้องถิ่น/ประเทศชาติ เพื่อนำไปสู่ความพึ่งพาตนเองได้ของคน/ชุมชนในทุกๆ ระดับ

4. งานที่เกี่ยวข้อง

จรัส โคตะยนต์ (2553) ได้ทำการศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” กรณีศึกษาหมู่บ้านก้างปลา ตำบลหนองไผ่ อำเภอร้อยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้นำชุมชน 2) เจ้าหน้าที่รัฐ และ 3) ตัวแทนชาวบ้าน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้ 1.1) ด้านการลดรายจ่าย คราวเรือนส่วนใหญ่ของหมู่บ้านมีการปลูกพืชผักสวนครัวอย่างเดียวนมากที่สุด ประเภทผักสวนครัวที่ปลูก ได้แก่ ขิง ข่า ตะไคร้ มะกรูด กะเพรา พริก มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ สุกร วัว 1.2) ด้านการเพิ่มรายได้ อาชีพหลักส่วนใหญ่คือ ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าว รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างในเขตเมือง และอาชีพเสริมด้วยการปลูกพืชทองหลังฤดูการทํานา 1.3) ด้านการประหยัด ภายในชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ และส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านเป็นสมาชิกของกลุ่ม 1.4) ด้านการเรียนรู้ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน โดยได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้นำหมู่บ้าน คือ กำนัน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน การประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน และการฝึกอบรมกับหน่วยงานต่างๆ 1.5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ คราวเรือนมีการใช้วัตถุดิบในการประกอบอาชีพที่ไม่เป็นอันตรายต่อคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ การใช้สารจับใบไล่แมลง ทำให้พืชผักเจริญเติบโต ไม่มีแมลงศัตรูพืชและไม่เป็นอันตรายต่อคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีการปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะ ในวันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี และ 1.6) ด้านการเอื้ออาทร ชุมชนมีความรักสามัคคี พบว่ามีการประชุมทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่และมีข้อสรุปร่วมกัน ทำกิจกรรมในหมู่บ้านร่วมกัน เช่น งานบุญประเพณีของหมู่บ้าน เป็นต้น 2) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จ ต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” ได้แก่ 2.1) กลุ่มปัจจัยทุนทางสังคม ที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ บทบาทผู้นำในชุมชน ซึ่งนำโดย กำนัน นายสมชาย อันทะไชย เป็นผู้นำโดยตำแหน่งที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนที่สามารถทำงานร่วมกันโดยอาศัยหลักการปกครองแบบพี่น้อง ญาติมิตร การตัดสินใจในการดำเนินงานของหมู่บ้านต้องผ่านกระบวนการประชาคมเพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และที่สำคัญกำนัน

สมชาย อันทะไชย ได้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้าน โดยมีการปฏิบัติตนและครอบครัวให้อยู่อย่างพอเพียง เมื่อพื้นฐานครอบครัวมีความอบอุ่นแล้วจึงสามารถเป็นแกนนำที่จะพาสานทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำธรรมชาติและคณะกรรมการหมู่บ้านที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านประสบผลสำเร็จจนได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ชนะเลิศในระดับจังหวัด 2.1.1) ทูทางสังคมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ไว้วางใจกันมานานตั้งแต่บรรพบุรุษ ทำให้การขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นไปอย่างเต็มใจ และการหมั่นศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นอย่างสม่ำเสมอ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ศึกษาดูงานเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง 2.1.2) ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ได้แก่ การจักสาน การแปรรูปอาหาร ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ได้แก่ การจักสาน การแปรรูปอาหาร การทำพิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสื่อเชื่อมโยงในการสร้างความสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกัน 2.1.3) ปัจจัยด้านศาสนา เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากหลักศาสนาทำให้คนเราดำเนินชีวิตตามกรอบคุณธรรมซึ่งชาวบ้านก้ำปลาให้ความสำคัญกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และการจรรโลงพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนพิธี การก่อสร้างศาสนสถาน และความศรัทธาที่มีต่อเจ้าอาวาส 2.2) กลุ่มปัจจัยการรวมกลุ่มและชุมชนเข้มแข็ง ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มและหมู่บ้านก้ำปลา คือมีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ทุกวันที่ 10 ของเดือน ซึ่งในการประชุมแต่ละครั้งผู้แทนครัวเรือนจะมาประชุมกันมากกว่าร้อยละ 60 หรือบางเดือนอาจมีการเรียกประชุมเพิ่มได้ หากมีเรื่องเร่งด่วนที่ต้องการแนวทางร่วมกัน และขอมติในที่ประชุมผู้นำจะใช้เวทีประชาคมเป็นหลักในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน อีกทั้งหมู่บ้านยังมีแผนชุมชนที่เกิดจากการระดมความคิดของผู้นำและสมาชิกในหมู่บ้านเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานตามแผนการ และมีกระบวนการจัดการแผนการเรียนรู้ของชาวบ้านก้ำปลา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จากการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน การศึกษาทดลอง ปฏิบัติโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้ถ่ายทอดแบ่งปันความรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น เช่น การปลูกฟักทองที่ให้ผลผลิตสูง ส่วนศูนย์กลางที่เป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ บ้านกำนันสมชาย อันทะไชย นอกจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านอีก ได้แก่ การมีนโยบายสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น โครงการต่าง ๆ ที่รัฐจัดสรรให้ เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML การสร้างวิถีประชาธิปไตยในครอบครัว การมีต้นแบบแห่งการเรียนรู้ การมีบทเรียนจากวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถนำมาสนับสนุนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ในทุกระดับ

วิทยา จันทรแดง (2555) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 2) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และ 3) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพแบบกำหนดพื้นที่ศึกษา เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี โดยเลือกศึกษาการบริหารจัดการชุมชน 4 ชุมชนใน 2

จังหวัด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการ 3 แนวทาง ได้แก่ 1.1) การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน โดยการสนับสนุนแหล่งเงินทุน การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและคุณภาพชีวิต พัฒนาการรวมกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่าย 1.2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านบทบาทของครอบครัวและชุมชน ด้านองค์กรธุรกิจเอกชนให้เข้าร่วมพัฒนา ด้านองค์กรพัฒนาเอกชนให้ร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการสร้างพลังของคนในชุมชน ด้านการดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ด้านการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน 1.3) การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ และการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันให้เกิดระบบที่ดี มีความโปร่งใส และการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน สร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ เสริมสร้างขีดความสามารถและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต 2) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน ในด้านการประกอบอาชีพ ด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชน และด้านการบริหารจัดการองค์กรในชุมชน เพื่อการฟื้นฟูชุมชน การปรับตัวของชุมชน และการดำรงอยู่ของชุมชน ซึ่งระดับการนำมาประยุกต์ใช้ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงนโยบายของหน่วยงานรัฐและนโยบายของชุมชน ที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาไว้ ดังนั้น ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง สรุปได้ดังนี้ 2.1) การบริหารนโยบายชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วม 2.2) การวางแผนพัฒนาชุมชน มีการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม 2.3) การจัดองค์กรในชุมชนที่มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ 2.4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนพัฒนาโดยการส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบ การศึกษาดูงาน และส่งเสริมให้แกนนำได้มีโอกาสเรียนรู้จากการบริหารงานในชุมชน และปลูกฝังให้คนในชุมชนรักและหวงแหนชุมชน 2.5) การนำองค์กรในชุมชน ผู้นำทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ชุมชนมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยการแบ่งบทบาทการนำให้กับสมาชิกในชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการในกลุ่มและองค์กรในชุมชน 2.6) การประสานงานของชุมชน ชุมชนมีการสื่อสาร การถ่ายทอด การดำเนินงานและกิจกรรมของชุมชนผ่านเครื่องมือสื่อสารและการประชุมประจำเดือน 2.7) งบประมาณ การบริหารจัดการเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ และแหล่งที่มาของงบประมาณจากภายนอกและการระดมทุนในชุมชน 2.8) การตลาดมีลักษณะการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิต และการจำหน่ายตรง แหล่งค้าส่ง และช่องทางการจำหน่ายผ่านศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานราชการ 2.9) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อลดขั้นตอนการผลิตและผสมผสานระหว่าง

เทคโนโลยีเก่าและเทคโนโลยีใหม่ 3) รูปแบบการพัฒนาใหม่ที่ค้นพบ คือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทาง ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน

ฐพชัย ทตันท (2556) ได้ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จำนวน 359 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบคุณภาพโดยหาความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่นได้ เท่ากับ 0.965 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่า เอฟ (F-test) และทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างน้อยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้นำไปปฏิบัติในระดับครอบครัว ชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรอบรู้ และด้านคุณธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ปัญหาอุปสรรคพบว่าประชาชนขาดความรู้ ยังไม่มีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดีพอ กลุ่มต่างๆ ของแต่ละชุมชนยังมีความเข้มแข็งไม่เท่ากัน ขาดการติดตามผลและขาดงบประมาณ ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านว่า ควรจัดทำแผนงาน นโยบายส่งเสริมการดำเนินชีวิต แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขอเพิ่มงบประมาณให้เพียงพอ ให้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

กัลยกรม ตันตริสุนนท์ (2557) ได้ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” กรณีศึกษาบ้านถ่อนนาลับ ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาหมู่บ้าน และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม คือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำ

ชุมชนหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน และตัวแทนชาวบ้านที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงเอกสาร

ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” มีดังนี้ 1.1) ด้านการลดรายจ่าย คราวเรือนมีการปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่มีการปลูกพืชผักสวนครัวอย่างเดียวนมากที่สุด ผักสวนครัวที่ปลูก ได้แก่ ข่า ตะไคร้ มะกรูด กะเพรา พริก เป็นต้น และครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข มีคนสูบบุหรี่ ดื่มสุรา แต่ไม่มีการเล่นการพนัน 1.2) ด้านการเพิ่มรายได้ อาชีพหลัก คือ ทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าว รองลงมา คือ อาชีพรับจ้าง ประกอบอาชีพเสริมด้วยการปลูกผักสวนครัว ปลูกข้าวโพด หลังฤดูการทำนา 1.3) ด้านการประหยัดภายในชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน 1.4) ด้านการเรียนรู้ คนในครัวเรือนมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน โดยได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกำลังหลักสำคัญในการขับเคลื่อนหมู่บ้าน รวมทั้งการได้รับการฝึกอบรมกับหน่วยงานต่างๆ ส่วนความคิดของครัวเรือนคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ ขยายโอกาส ประหยัดและอดออม 1.5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีการใช้วัตถุดิบที่ไม่เป็นอันตรายต่อคน สัตว์และสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ มีการปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลถ่อนนาถ้ำ ในวันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี 1.6) ด้านการเอื้ออาทร ชุมชนมีความรู้รักสามัคคี พบว่า มีการประชุมทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง เรื่องที่ประชุมมีการวางแผนร่วมกัน กิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันทำ ได้แก่ การประชุมงานบุญประเพณีของหมู่บ้าน รายงานผลการดำเนินการของกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน ประกาศข่าวสารจากทางราชการ เป็นต้น 2) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จ ต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 2.1) กลุ่มปัจจัยทุนทางสังคม 2.1.1) ทุนทางสังคมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ บทบาทผู้นำในหมู่บ้านถ่อนนาถ้ำ ซึ่งนำโดยนายแสนหมั่น อินทไชยา เป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนที่สามารถทำงานร่วมกับประชาชนได้โดยอาศัยหลักการอยู่แบบเครือญาติ การตัดสินใจในการดำเนินงานของหมู่บ้านต้องผ่านกระบวนการประชาคม เพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และที่สำคัญนายแสนหมั่น อินทไชยา ได้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้าน โดยมีการปฏิบัติตนและครอบครัวให้อยู่อย่างพอเพียง ไม่เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น เมื่อพื้นฐานครอบครัวมีความอบอุ่นแล้วจึงสามารถเป็นแกนนำที่จะผานทุกภาคส่วนทั้งผู้นำธรรมชาติและคณะกรรมการหมู่บ้านที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านประสบผลสำเร็จจนได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” อยู่ในเกณฑ์ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “พออยู่ พอกิน” ของกระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ. 2549 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปี พ.ศ. 2550 และพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถผ่านเกณฑ์ประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของกระทรวงมหาดไทย เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” อยู่ในเกณฑ์ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “มั่งมี ศรีสุข” 2.1.2) ทุนทางสังคมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ไว้วางใจกันมานานตั้งแต่บรรพบุรุษ ทำให้การขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นไปอย่างเต็มใจ และอีกประการหนึ่งคือ การหมั่นศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นอย่างสม่ำเสมอ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชน ได้ศึกษาดูงานเพื่อให้แนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านของ

ตนเอง 2.1.3) ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ได้แก่ การจักสาน การทำมุกประดับ การเล่นดนตรีและรำภูไท ซึ่งเป็นสื่อเชื่อมโยงในการสร้างความสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกัน 2.1.4) ปัจจัยด้านศาสนา เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากหลักศาสนาทำให้คนเราดำเนินชีวิตตามกรอบคุณธรรม ซึ่งชาวบ้านถือนานาลับให้ความสำคัญกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และการจรรโลงพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพิธี การก่อสร้าง ศาสนสถาน และความศรัทธาที่มีต่อเจ้าอาวาส และวัดคู่บ้าน คือ วัดป่าศรีคุณเมือง 2.2) กลุ่มปัจจัยการรวมกลุ่มและชุมชนเข้มแข็งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มและหมู่บ้านถือนานาลับ คือมีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ทุกวันที่ 6 ของเดือน ซึ่งในการประชุมแต่ละครั้ง ผู้แทนครัวเรือนจะมาประชุมกันมากกว่าร้อยละ 85 หรือบางเดือนอาจมีการเรียกประชุมเพิ่มได้ หากมีเรื่องเร่งด่วนที่ต้องมีแนวทางร่วมกัน และขอมติในที่ประชุมผู้นำจะใช้เวทีประชาคมเป็นหลักในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน อีกทั้งหมู่บ้านยังมีแผนชุมชนที่เกิดจากการระดมความคิดของผู้นำและสมาชิกในหมู่บ้านเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานตามแผนการ และมีกระบวนการจัดการแผนการเรียนรู้ของชาวบ้านถือนานาลับ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จากการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน การศึกษาทดลองปฏิบัติโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้ถ่ายทอดแบ่งปันความรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น เช่น การปลูกข้าวโพด และการปลูกมะเขือเทศ ที่ทำให้ผลผลิตสูง ส่วนศูนย์กลางที่เป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ บ้านผู้นำ นอกจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านอีก ได้แก่ การมีนโยบายสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น โครงการต่างๆ ที่รัฐจัดสรรให้ เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML การสร้างวิถีประชาธิปไตยในครอบครัว การมีต้นแบบแห่งการเรียนรู้ การมีบทเรียนจากวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถนำมาสนับสนุนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ในทุกระดับ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research approach) ในลักษณะการวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multiple case study research) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดระบบของข้อมูล จากกรณีตัวอย่างของโครงการ/กิจกรรมที่คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ได้ดำเนินการโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและประสบผลสำเร็จมาเป็นกรณีศึกษา และวิเคราะห์ว่าภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทำการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง และผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจะทำการศึกษาเอกสารในพื้นที่ หอสมุด และทางอินเทอร์เน็ต ใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย
2. การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
3. การเลือกกรณีศึกษาของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว
4. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 4.2 เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย
 - 4.3 การสร้างเครื่องมือการวิจัย
 - 4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.6 การตรวจสอบข้อมูล

1. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

การเลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เป็นชุมชนที่ศูนย์รักษาศรัทธาธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านงานหัตถกรรมเครื่องจักสาน เป็นตัวอย่างในการประกอบอาชีพ และพัฒนาท้องถิ่นชุมชนของ

ตนเอง โดยการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน และส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จนประสบความสำเร็จได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ทำให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป และยังคงดำรงอยู่อย่างยั่งยืน จนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งจะให้ข้อมูลและให้เผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้สู่สาธารณชน

2. การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ เป็นคนที่ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวแทนภาครัฐและกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวแทนภาครัฐ คือ เจ้าหน้าที่ หรือตัวแทนที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว กำนันตำบลคลองวัว ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในตำบลคลองวัว และแพทย์ประจำตำบล โดยผู้วิจัยเลือกมาแบบเจาะจง (Purposive)

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ที่มีบทบาทในการดำเนินงานของชุมชนทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนามาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งผู้วิจัย ได้แบ่งตามการทำหน้าที่ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้นำแบบธรรมชาติ คือ คนที่เป็นที่ยอมรับ นับถือของคนในชุมชน ปัจจุบันไม่ได้เป็นตัวแทนของภาครัฐ แต่ยังทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินจนประสบความสำเร็จได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จำนวน 1 คน ได้แก่ นางปราณี จันทรร อติตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านบางตาแผ่นดิน ซึ่งปัจจุบันยังได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากสมาชิก ให้เป็นผู้นำ/ประธานกลุ่มที่ผู้วิจัยคัดเลือกเป็นกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี ได้แก่ กลุ่มจักสานผักตบชวา กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว ศูนย์เรียนรู้ตำบลคลองวัว กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว และศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ผู้วิจัยเลือกมาแบบเจาะจง (Purposive) ตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. คนในชุมชน คือ คนในบ้านบางตาแผ่นดินที่ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน ในปีพ.ศ. 2557-2559 และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ในการทำหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ ผู้ที่เป็นกรรมการ หรือสมาชิกกลุ่มที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกเป็นกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม และได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งส่งเสริมให้คนชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว เกิดความตระหนักในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ด้วย โดยผู้วิจัยเลือกมาแบบเจาะจง (Purposive)

3. การเลือกกรณีศึกษาของชุมชนบ้านบางตาแพน ตำบลคลองวัว

จากการศึกษาเอกสารทางอินเทอร์เน็ต และลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต. คลองวัว) รองนายก อบต. คลองวัว และปลัด อบต. คลองวัว ครั้งแรก ทำให้ได้ข้อมูลว่าคนในชุมชนบ้านบางตาแพน ส่วนมากร่วมทำโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 คือ นางปราณี จันทวร ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ในอดีต เริ่มตั้งกลุ่มจักสาน และเมื่อเป็นผู้ใหญ่บ้านก็มีโครงการ/กิจกรรมที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีกหลายอย่าง ที่ทำให้ชุมชนบ้านบางตาแพนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ นายก อบต. คลองวัว ปลัด อบต. คลองวัว และสัมภาษณ์ นางปราณี จันทวร ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณากรณีศึกษา ดังนี้

1. เป็นโครงการที่หมู่บ้าน/ชุมชนจัดทำตามนโยบาย แนวทางการดำเนินงานของภาครัฐ ที่เน้นการพัฒนาชุมชน โดยส่งเสริมให้คนในชุมชนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต
2. ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาท และยุทธวิธีในการในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานตามโครงการนั้น
3. เป็นโครงการที่ชุมชนบ้านบางตาแพน ทำแล้วประสบผลสำเร็จ และชุมชนดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในปี 2558 และจะยังคงดำเนินการต่อไป

การคัดเลือกโครงการมาเป็นกรณีศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด ในครั้งนี้ มี 5 กรณีศึกษา ได้แก่

1. กลุ่มจักสานผักตบชวาตำบลคลองวัว เดิมคือ กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแพน
2. กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เดิมคือ กองทุนสวัสดิการชุมชนกลุ่มจักสาน
3. ศูนย์เรียนรู้ตำบลคลองวัว เดิมคือ ศูนย์เรียนรู้บ้านบางตาแพน
4. กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว
5. ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน

จากกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี ชื่อที่เรียกในปัจจุบัน จะไม่มีคำว่า โครงการนำหน้า ดังนั้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงกรณีศึกษา ทั้ง 5 กรณี โดยเรียกชื่อตามที่ปรากฏ และในบางครั้งการกล่าวถึงจะเรียกชื่อย่อ เช่น กลุ่มจักสานผักตบชวาตำบลคลองวัว เป็นกลุ่มจักสานฯ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เป็นกองทุนสวัสดิการฯ เป็นต้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารและสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มตัวแทนภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนบ้านบางตาแพน มีกลุ่มบุคคล ดังนี้

4.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนภาครัฐ

ตัวแทนภาครัฐ มีคณะกรรมการในท้องที่ที่ใกล้ชิดชุมชนอยู่ 3 กลุ่ม คือ 1) ฝ่ายปกครอง ท้องที่/ท้องถิ่น ประกอบด้วย กำนัน 1 คน และเป็นผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่ด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1-4 อีก 4 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ละ 2 คน รวม 10 คน สารวัตรกำนัน 2 คน และแพทย์ประจำตำบล 1 คน รวมจำนวน 18 คน ซึ่งต้องประชุมปรึกษาหารือในเรื่องต่างๆในการปกครองท้องที่/ท้องถิ่นร่วมกัน 2) คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว ประกอบด้วย นายก อบต. 1 คน รองนายก อบต. 2 คน และเลขานุการ อบต. รวมจำนวน 4 คน 3) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว ประกอบด้วย ประธานสภา อบต. 1 คน ได้รับเลือกมาจาก ส.อบต. หมู่ที่ 3 และรองประธานสภา อบต. 1 คน ได้รับเลือกมาจาก ส.อบต. หมู่ที่ 5 และส.อบต. หมู่ที่ 1-5 อีก 8 คนเป็นกรรมการ รวมจำนวน 13 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน โดยทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive) และทำการศึกษากับกลุ่มที่กล่าวมาทั้งหมด

4.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ที่เกี่ยวข้อง

ตัวแทนผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนบ้านบางตาแพน มี 1) นางปราณี จันทวร อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว คือ ประธานกลุ่มจักสานฯ กองทุนฯ และศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกรณีศึกษา 2) กรรมการ และสมาชิกกลุ่มจักสานฯ กองทุนฯ และศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ และจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน โดยทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive)

4.2 เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ มีดังนี้

4.2.1 ผู้วิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญ หรือเป็นหัวใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล (เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติงค์ และคณะ, 2548, หน้า 111) โดยผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มด้วยตนเองทุกครั้ง

4.2.2 อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยใช้ประกอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) สมุดบันทึกภาคสนาม
- 2) เครื่องอัดเสียงระบบดิจิทัล ที่ใช้อัดเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ การจัดประชุมกลุ่ม เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้โดยละเอียด

3) กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องถ่ายภาพวิดีโอดิจิทัล เพื่อเก็บภาพข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของของคนในชุมชน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ และการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

4.2.3 เครื่องมือการวิจัย

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร
- 2) แบบสัมภาษณ์ มีแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์
- 3) แบบสังเกต มีแนวการสังเกต แบบแผนพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของคน การจัดกิจกรรม การปฏิบัติงาน รวมทั้งปัจจัยและเงื่อนไขต่าง ๆ
- 4) แนวการประชุมกลุ่ม บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตามกรอบแนวคิด 5 มาตรการ
- 5) แบบบันทึกข้อมูลการจัดเวทีประชาคม และบันทึกข้อมูลการประชุมกลุ่ม

4.3 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 4.3.1 ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี จากอินเทอร์เน็ต จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 4.3.2 ศึกษาเทคนิควิธีการศึกษาชุมชน วิธีการสร้างเครื่องมือการวิจัย และเลือกรูปแบบของเครื่องมือ ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล แบบบันทึกข้อมูลการประชุมกลุ่ม
- 4.3.3 นำเครื่องมือการวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือวิจัย
- 4.3.4 นำข้อเสนอแนะต่างๆของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข
- 4.3.5 จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ เก็บจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

- 4.4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยค้นจากอินเทอร์เน็ต จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ และจัดข้อมูลลงในแบบวิเคราะห์เอกสาร
- 4.4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ใช้วิธีการศึกษาจากภาคสนาม (Field Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้
 - 1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจบริบทชุมชน โดยผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว และนัดวัน เวลาที่จะลงไปชุมชนเพื่อแนะนำตนเอง เพื่อสร้างสัมพันธ์อันดี ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำการวิจัย และขอข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
 - 2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ติดต่อกับผู้นำชุมชนที่จะไปสัมภาษณ์ เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต.คลองวัว) รองนายก อบต.คลองวัว ปลัด อบต.คลองวัว นางปราณี จันทวร และไปพบตามวันเวลาที่นัดไว้ ในการไปครั้งแรกได้แนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์พูดคุยแบบไม่เป็นทางการ

(Informal interview) เพื่อสร้างสัมพันธอันดีที่จะนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกด้วยตนเอง ตามที่กำหนดไว้ในตาราง

ตาราง 2 กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

วัน เดือน ปี เวลาสัมภาษณ์	ตำแหน่ง/ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	ที่ทำงาน/ อยู่บ้านเลขที่	ประเด็นที่ติดต่อ/ สัมภาษณ์
29 พ.ค. 2557 10.30 น.	นายก อบต.คลองวัว รองนายก อบต.คลองวัว ปลัด อบต.คลองวัว	อบต.คลองวัว	- บริบทชุมชน - ข้อมูลพื้นฐานของ ต.คลองวัว
22 มิ.ย. 2557 13.00 น.	นางปราณี จันทวร นางพรทิพย์ เพชรวิจิตร	เลขที่ 19 หมู่ 1 เลขที่ 9 หมู่ 1	- บริบทชุมชน - การดำเนินงานที่ส่งเสริม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
1 พ.ย. 2557 10.30 น.	นางวัง จันทวร นางอย่าลิม ชุมแสง	เลขที่ 76 หมู่ 1 เลขที่ 78 หมู่ 1	- บริบทชุมชน - การประกอบอาชีพ
5 ธ.ค. 2557 11.30 น.	นายก อบต.คลองวัว ปลัด อบต.คลองวัว	อบต.คลองวัว	- แผน/โครงการของอบต. - การทำแผนพัฒนาชุมชน
7 ธ.ค. 2557 14.30 น.	นางปราณี จันทวร	เลขที่ 19 หมู่ 1	- กองทุนสวัสดิการชุมชน - กองทุนแม่ของแผ่นดิน - ศูนย์เรียนรู้ฯ
17 มี.ค. 2558	นายก อบต.คลองวัว	อบต.คลองวัว	- โครงการเศรษฐกิจพอเพียง ของอบต.
30 ธ.ค. 2558	นางปราณี จันทวร นางพรทิพย์ เพชรวิจิตร นางประจวบ สมนิรโรค	เลขที่ 19 หมู่ 1 เลขที่ 9 หมู่ 1 เลขที่ 35 หมู่ 1	- ผลการดำเนินงานต่างๆ

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ในการลงภาคสนามทุกครั้ง ผู้วิจัยจะทำการสังเกตร่วมด้วยทุกครั้ง และบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นทุกขั้นตอน

4) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยตั้งทีมงานรวบรวมข้อมูล ทั้งการจดบันทึก การบันทึกเสียง การถ่ายภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์

ตาราง 3 กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่ม

วัน เดือน ปี เวลา ประชุมกลุ่ม	ผู้เข้าร่วม ประชุมกลุ่ม	สถานที่ ดำเนินการ ประชุมกลุ่ม	หัวข้อเรื่องที่ประชุมกลุ่ม
17 ธ.ค. 2557 9.00 น.	กลุ่มตัวแทนภาครัฐ จำนวน 20 คน	ห้องประชุม อบต.คลองวัว	บทบาทและยุทธวิธีในการส่งเสริม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ภาครัฐ ตามกรอบแนวคิด 5 มาตรการ
7 เม.ย. 2558 9.00 น.	กลุ่มตัวแทนภาครัฐและ กลุ่มตัวแทนผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน	ห้องประชุม อบต.คลองวัว	ติดตามและประเมินผลโครงการ กิจกรรม ในการส่งเสริมปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง
9 ม.ค. 2559 9.00 น.	กลุ่มตัวแทนผู้ที่เกี่ยวข้อง (กรรมการและสมาชิก) กลุ่มจักสานฯ กองทุนสวัสดิการฯ ศูนย์เรียนรู้ ต.คลองวัว กองทุนแม่ของแผ่นดินฯ ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ฯ จำนวน 11 คน	ศูนย์เรียนรู้ กองทุนแม่ของ แผ่นดิน	ติดตามการดำเนินงานและ ประเมินผลสำเร็จของการส่งเสริม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน (ตามพหุกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี)

นอกจากการจัดประชุมกลุ่ม ตามวัน วัน เดือน ปี เวลา ที่กำหนดในตารางแล้ว ผู้วิจัยยังได้ลงพื้นที่ไปร่วมสังเกตการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อวิพากษ์แผนพัฒนา 3 ปี (ปี 2559- 2561) ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต. คลองวัว) เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2558 ที่ห้องประชุม อบต. คลองวัว อีกด้วย และได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด มาสังเคราะห์ สรุปเพื่อให้การเขียนรายงานวิจัยสมบูรณ์ครบถ้วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557- เดือนมกราคม 2559

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ที่เกี่ยวกับบริบทชุมชน เพื่อให้เข้าใจประวัติความเป็นมาของชุมชน และสภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน รวมทั้ง ความเป็นมาของกลุ่มต่างๆ ที่ผู้วิจัย

นำมาเป็นพหุกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี ได้แก่ กลุ่มจักสานผักตบชวาตำบลคลองวัว กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว ศูนย์เรียนรู้ตำบลคลองวัว กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว และศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว รวมทั้ง โครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อเป็นกรอบในการสังเกตเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทำการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง ผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร

4.5.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ทำตามหลักการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive method) โดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระบบระเบียบ แล้วสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วเขียนเป็นรายงานการวิจัย

4.6 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เช่น จากการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต จากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ที่ศึกษาจากภาคสนาม นำมาแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดของการวิจัยและลักษณะของตัวแปรที่ศึกษา แล้วนำมาตรวจสอบข้อมูล โดยประเมินจาก

4.6.1 ความตรง (Validity) ของข้อมูลที่นำมาศึกษา จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดของการวิจัย การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการออกแบบเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแนวการสนทนากลุ่ม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข แล้วนำข้อมูลที่ได้สรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตรวจสอบข้อมูลจากเทปบันทึกเสียง การบันทึกภาคสนาม และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการนำข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ (Member Checks) หรือให้สมาชิกในชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ศึกษาตรวจสอบว่าตรงตามความหมายของผู้ที่ให้ข้อมูลหรือไม่ (สุรางค์ จันทวานิช, 2544, น. 64)

4.6.2 ความน่าเชื่อถือของข้อมูล สามารถตรวจสอบได้โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลจากช่วงเวลา และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ การสังเกตลักษณะการปฏิบัติงานของตัวแทนภาครัฐและบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในช่วงเวลา หรือสถานที่ ที่ต่างกัน และตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีการต่าง ๆ เก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตและจดบันทึก เป็นต้น โดยศึกษาถึงแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตประจำวัน และแบบแผนการปฏิบัติงานของตัวแทนภาครัฐและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอมือง จังหวัดอ่างทอง 2) ศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่น 3) ศึกษาผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอมือง จังหวัดอ่างทอง

1. ประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านบางตาแผ่น
2. กรณีศึกษาของชุมชนบ้านบางตาแผ่นที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่น

ตอนที่ 3 ผลสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. บริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอมือง จังหวัดอ่างทอง

ผู้วิจัยขอเสนอบริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตและสภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านบางตาแผ่น เพื่อให้ผู้อ่านรายงานการวิจัยได้รู้จักชุมชนบ้านบางตาแผ่น และเข้าใจในบทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ การศึกษาเอกสารในพื้นที่ การค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต การสัมภาษณ์ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐในชุมชน และการสังเกตสภาพชุมชน โดยเน้นให้เห็นภูมิหลัง วิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน ระบบเศรษฐกิจที่มีบทบาทและมีผลที่ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน

1) ประวัติความเป็นมา

จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ที่ 1 บ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง เล่าว่า ประมาณปี พ.ศ. 2445 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีชาวบ้านจากพื้นที่อื่นอพยพมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและประกอบอาชีพในชุมชน ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่เดิมคนในชุมชนจึงประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ เมื่อเวลาผ่านไปชุมชนขยายตัวเพิ่มขึ้น ประกอบกับเป็นพื้นที่มีลำคลองที่เกิดจากการทรุดตัวของดิน และชาวบ้านนำวัวควายมากินและอาบน้ำเป็นประจำ ทำให้เกิดการทรุดตัวเป็นร่องรางน้ำ เมื่อเวลาฝนตกน้ำก็จะท่วมขังดูเหมือนลำคลอง และมีการขุดต่อเชื่อมมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีน้ำไหลผ่านตลอดปีทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น เมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่กันหนาแน่นมากขึ้น เกิดเป็นชุมชน คนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ วิถีชีวิตจึงยึดปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธโดยทั่วไป อยู่กันอย่างรักใคร่ กลมเกลียว เสมือนพี่น้องกัน มีความรักสามัคคี มีการประกอบอาชีพที่มั่นคงปักแผ่น จึงขนานนามหมู่บ้านว่า “บ้านบางตาแผ่นดิน” หมายความว่า บ้านที่มีความสามัคคีกันจนเป็นปึกแผ่นนั่นเอง ซึ่งในปัจจุบัน คือ ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หรือ หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง การดำเนินชีวิตในอดีตกับปัจจุบันมีสภาพแตกต่างกันมาก ซึ่งจะแยกอธิบายเป็น 3 ช่วง คือ ในช่วงของการบุกเบิกกับการพึ่งพาตนเอง ช่วงของการเปลี่ยนแปลงชุมชน และช่วงหลังเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ

1.1) ช่วงแรกเป็นช่วงของการบุกเบิกกับการพึ่งพาตนเอง (พ.ศ. 2445-2503)

ในช่วงแรกของการก่อตั้งชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบพอเพียง ลักษณะการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยายที่มีพ่อ แม่ ลูก รวมทั้งญาติผู้ใหญ่หรือญาติพี่น้องที่สืบสายโลหิตเดียวกันอาศัยอยู่ด้วยกัน การผลิตใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นหลัก อาชีพหลักของคนในชุมชน คือ การทำนา เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค หรือทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก หลังจากการทำนาได้มีการปลูกพืชหมุนเวียน มีเหลือก็จะนำไปขายเพื่อซื้อสิ่งของที่จำเป็นที่ไม่สามารถผลิตเองได้ วิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงเป็นแบบเรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย เอื้อเฟื้อ แบ่งปันกัน ลักษณะของคนในชุมชนมีความ สัมพันธ์กันแบบเครือญาติที่สืบสายโลหิตร่วมกัน ช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ รวมทั้งการใช้แรงงานในการทำนาจะใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และมีการช่วยเหลือ เอาแรง หรือที่เรียกว่าลงแขก การจักสานในอดีตจะใช้ไม้ไผ่ที่ขึ้นบริเวณบ้านหรือปลายท้องนา ทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น กระดัง กระบุง สุ่ม ตระแกรง ฯลฯ เพื่อใช้ในครอบครัว หรือใช้เป็นอุปกรณ์จับสัตว์น้ำมาเป็นอาหาร ชุมชนจึงมีลักษณะของการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก พึ่งพาภายนอกน้อย เมื่อมีคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอีกหลายกลุ่มทำให้เกิดเป็นชุมชนที่หนาแน่นมากขึ้น ทางราชการได้จัดเขตพื้นที่ให้บ้านบางตาแผ่นดิน เป็นหมู่ที่ 1 ของตำบลคลองวัว ซึ่งแบ่งเป็น 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 2 บ้านต้นทอง หมู่ที่ 3 บ้านท่ามอญ หมู่ที่ 4 บ้านสวนมะม่วง และหมู่ที่ 5 บ้านคลองวัว การเดินทางส่วนมากใช้ทางน้ำโดยเรือ เครื่องนุ่งห่มจะทอขึ้นใช้เองจากวัสดุธรรมชาติโดยทอด้วยมือและใช้กันใน

ครอบครัว หรือแจกจ่ายให้ญาติสนิทหรือเพื่อนสนิท เมื่อเจ็บป่วยก็จะหาสมุนไพรมารักษาหรือให้หมอชาวบ้านช่วยรักษา ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจในระยะแรกชุมชนระยะแรก จึงมีลักษณะการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

1.2) ช่วงของการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลคลองวัว (พ.ศ. 2504-2539)

เนื่องจากรัฐได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นฉบับแรก (พ.ศ. 2504-2509) ในปี พ.ศ. 2504 ได้ดำเนินนโยบาย คือ มุ่งเน้นการผลิตอย่างเข้มข้นเพื่อขาย ทำให้การผลิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นผลิตเพื่อขายมากขึ้น มีการจับจองที่ดิน และถางป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการทำนา ปลูกพืชมากขึ้น สภาพพื้นที่ของชุมชน เริ่มเปลี่ยนไปต้นไม้ที่เคยขึ้นตามทุ่งต่างๆ ในชุมชนลดน้อยลง ซึ่งเป็นการทำลายทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน สัตว์ที่เคยอาศัยอยู่ในป่าบริเวณชุมชนก็เริ่มลดน้อยลง ชาวบ้านจึงเริ่มเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ หมู ปลา ไข่เป็นอาหารเพิ่มขึ้น การผลิตก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก จากที่เคยใช้ควายไถนาเปลี่ยนเป็นใช้รถแทรกเตอร์ไถนาแทน การวิดน้ำด้วยแรงคนหรือระหัดวิดน้ำก็เปลี่ยนไปใช้เครื่องสูบน้ำแทน และใช้ปัจจัยจากภายนอกอื่นๆ มากขึ้น เช่น ใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เครื่องสีข้าว ฯลฯ มีการลงทุน การจ้างแรงงานเพื่อทำการผลิตให้ได้ปริมาณมาก เพื่อนำไปขายให้ได้เงินมาใช้จ่าย รวมทั้งซื้อเครื่องอุปโภค บริโภค สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ จากร้านค้ามากขึ้น ในช่วงที่ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2510-2514) ที่มุ่งเร่งผลิตเพื่อการค้า รัฐบาลได้ให้งบประมาณกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ พัฒนาในเขตทุรกันดารและที่ห่างไกล โดยทำเป็นโครงการต่างๆ เช่น โครงการทำถนน โครงการต่อไฟฟ้า โครงการประปา โครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท และโครงการช่วยเหลือชาวนา เป็นต้น ดังนั้นในปี พ.ศ. 2510 รัฐบาลได้ให้งบประมาณตัดถนนดินผ่านชุมชน เพื่อขนส่งผลผลิตทางการเกษตรไปขายที่ตลาด และมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อพืชผลทางการเกษตรถึงในชุมชน หน้าแล้งมีรถสองแถวประจำทางวิ่งจากชุมชนไปกลับยังตัวจังหวัด ทำให้คนในชุมชนได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางมากขึ้น จึงนิยมส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือในโรงเรียนที่อยู่ในเมืองมากขึ้น สภาพของการเพาะปลูกก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีถนนมาใกล้ทางไหลของน้ำ มีกรมชลประทานดูแลจัดการเรื่องน้ำ โดยผันน้ำผ่านคลองบางตาแผ่นซึ่งเชื่อมต่อและรับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา และรัฐบาลได้ให้เงินชาวบ้านมาเพื่อจ้างขุดคลองส่งน้ำขนาดเล็กเชื่อมกับคลองบางตาแผ่นเข้าในที่ดินในช่วงนั้นทำให้สามารถทำการเพาะปลูกได้ตลอดปี สภาพพื้นที่บางแห่งก็กลายเป็นที่ดอน คนในชุมชนได้เปลี่ยนไปปลูกพืชไร่สวนผสมมากขึ้น คือ ทำนาข้าว ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกไม้ผล และอื่นๆ เอาไว้กิน และมีผลผลิตที่สามารถนำไปขายมีรายได้ตลอดทั้งปี การทำนากระบวนการผลิตก็มีต้นทุนสูงขึ้นเพราะมีการนำปุ๋ยและสารเคมีมาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิต

ในปี พ.ศ. 2522 สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดอ่างทองได้ต่อไฟฟ้าเข้ามายังชุมชนบ้านบางตาแผ่นเป็นครั้งแรก ทำให้คนในชุมชนมีแสงสว่างจากไฟฟ้าใช้ และซื้อเครื่องใช้ ไฟฟ้ามาใช้ เช่น พัดลม หม้อหุงข้าว โทรทัศน์ ตู้เย็น ฯลฯ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น แต่รายจ่ายในครอบครัวก็เพิ่มตามมา ทำให้บางครอบครัวมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายสมาชิกในครอบครัวต้องช่วยกันหารายได้เพิ่มขึ้นเพื่อมาใช้จ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภค และอื่นๆ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศฉบับต่อๆ มากียังเน้นการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ยกระดับการผลิตและการส่งออก และ

ขยายการผลิตสาขาเกษตร ดังนั้น ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาลจึงกำหนดแผนงาน และโครงการ เพื่อพัฒนาชนบท เช่น ได้พัฒนาถนนจาก ถนนดินเป็นถนนลูกรัง และต่อมาทำเป็นถนนคอนกรีต และปรับโครงสร้างเศรษฐกิจต่างๆ เช่น ปรับโครงสร้างการเกษตร ปรับโครงสร้างการผลิตกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค และปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เป็นต้น ในช่วงเวลาของการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ รัฐบาลได้เริ่มพัฒนาภาคอุตสาหกรรมไปยังจังหวัดต่างๆ มีบริษัทและโรงงานในจังหวัดอ่างทองหลายแห่ง เช่น บริษัทไทยเรยอน จำกัด โรงงานไทยคาร์บอนแบล็ค จำกัด ไซโลเก็บพาสลีนคั่ว โรงงานผลิตเส้นใยสังเคราะห์ โรงงานผลิตกล่องกระดาษ เป็นต้น คนในชุมชนสมัครใจไปทำงานในโรงงานจำนวนมาก โดยเฉพาะคนรุ่นหนุ่มสาวเมื่อเรียนจบการศึกษาในระดับ ปวช. ปวส. หรือระดับปริญญาตรีแล้ว ก็จะมุ่งรับราชการ หรือทำงานในบริษัท ในโรงงานต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร หรือตามเมืองใหญ่ๆ ที่เป็นแหล่งงาน เพราะรู้สึกว่ารายได้ที่เป็นเงินเดือนนั้นแน่นอนและมั่นคงกว่า คนที่ไม่ได้เรียนต่อก็ออกไปรับจ้าง หรือค้าขายที่ตลาดในจังหวัดอ่างทองซึ่งมีตลาดรองรับสินค้าเกษตร ปลา น้ำจืดในรูปของตลาดกลาง ทำให้มีคนหนุ่มสาวในชุมชนที่ทำอาชีพเกษตรกรรมเหลือน้อยลง มีแต่ผู้สูงอายุที่อยู่บ้านในตอนกลางวันส่วนกลางคืนลูกหลานที่ทำงานในโรงงานที่อยู่ในจังหวัดอ่างทองหรือจังหวัดใกล้เคียงก็กลับมาค้างบ้าน ทุกครอบครัวจึงมีการปลูกไม้ผลในที่ดินมากขึ้น และปลูกพืชผักสวนครัวไว้กิน เหลือก็นำไปขายเป็นรายได้เสริม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2532 ซึ่งอยู่ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) นโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เน้นการพัฒนาฝีมือแรงงานและคุณภาพชีวิต นางปราณี จันทวร เป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีของหมู่บ้านบางตาแผ่น ได้ทำการฟื้นฟูการจักสานไม้ไผ่ที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดไว้ รวมกลุ่มชาวบ้านที่เคยจักสานไม้ไผ่ใช้กันมาตั้งแต่ดั้งเดิมซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จัดตั้ง “กลุ่มอาชีพจักสานไม้ไผ่” ครั้งแรกมีสมาชิก 14 คน ใช้ไม้ไผ่และหวายเป็นวัตถุดิบหลักในการสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ขาย เพื่อทำเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนในชุมชนดำเนินธุรกิจร่วมกัน สมาชิกได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จัดการขายร่วมกัน ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสมาพบปะกันมากขึ้น โดยสมาชิกต้องมาพบปะกันทุกเดือนเพื่อฝากเงินออม และถ้าสมาชิกเดือนร้อนจำเป็นต้องใช้เงินก็ขอกู้จากกลุ่มได้ และกลุ่มก็ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน และเอกชนมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปี พ.ศ. 2536 ที่ทำการกลุ่มอาชีพจักสานไม้ไผ่ได้ก่อตั้งเป็นศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ขึ้นในที่ดินบริเวณบ้านของ นางปราณี จันทวร ทำให้มีการพบปะพูดคุย ประชุมกันที่ศูนย์บ่อยขึ้น โดยประธานศูนย์จะมีการพูดคุยกับคณะกรรมการบริหารกลุ่มเกี่ยวกับดำเนินการของศูนย์อยู่เป็นประจำ ซึ่งรัฐบาลก็มียุทธศาสตร์ให้การสนับสนุนในด้านการผลิต จึงมีหลายหน่วยงานเข้ามาให้ทุน ให้ความรู้ในเรื่องการผลิต ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง การผลิตต้องพึ่งพาจากภายนอกชุมชน ชุมชนจึงสูญเสียการพึ่งพาตนเอง ชุมชนได้ก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวในปี 2536 เพื่อนำผลกำไรจากกลุ่มจักสานผักตบชวา มาจัดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิก ให้ทุนการศึกษา ขยายไปยังผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ และทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ ในชุมชน ในปี 2539 นางปราณี จันทวร ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

ผลจากการพัฒนาตามนโยบายของรัฐ ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว วิถีชีวิตคนไทยเปลี่ยนไปจากที่เคยอยู่แบบพึ่งพา พออยู่พอกิน เปลี่ยนเป็นทุกคนมุ่งการแข่งขันในการทำมาหารายได้ เพื่อที่จะนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอย่างฟุ่มเฟือย มีการกู้ยืมเงินมาลงทุนเพื่อขยายการผลิตและใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอย่างขาดเหตุผล ทำให้ปัญหาทางเศรษฐกิจทวีความรุนแรงมากขึ้น ประชาชนมีความยากลำบากในการครองชีพ ก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ ปัญหาสังคมครอบครัวขาดความอบอุ่น แรงงานในชนบทต้องเดินทางเข้าทำงานประกอบอาชีพในกรุงเทพมหานคร หรือตามเมืองใหญ่ๆ ที่เป็นแหล่งงาน เพราะการพัฒนาหรือความเจริญที่กระจุกตัวอยู่แต่ในเขตเมือง ทำให้ต้องทิ้งภาระให้ผู้สูงอายุเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรหลานและอยู่บ้าน

1.3) ช่วงหลังเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540) จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2558)

ในปี 2540 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2545) ประเทศไทยต้องประสบวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อคนในสังคมโดยทั่วไป คนในชุมชนบางตาแผ่นที่ถูกออกจากราน หรือตกงานก็กลับมาบ้าน ทำให้ในชุมชนเริ่มมีการลักขโมย มีการติดยาเสพติดซึ่งยาที่ติดในช่วงนั้นเป็นยาขยัน คือ ยาชนิดหนึ่งที่กินแล้วทำให้มีเรี่ยวแรงในการทำงาน จึงเรียก ยาขยัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และภัยจากการติดยาที่อาจรุนแรงขึ้น จึงชักชวนให้คนในชุมชนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มจักสานผักตบชวาร่วมมือกันช่วยกันสอดส่องดูแล เผื่อระวังว่าในชุมชนมีใครบ้าง ซึ่งครั้งแรกที่ชวนก็ไม่ค่อยให้ความร่วมมือเพราะกลัวว่าตนจะได้รับความเดือดร้อน จึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำให้ก่อนจึงได้รับความร่วมมือ และเมื่อรู้ว่าการครอบครัวดีกินยา หรือติดยา ก็ให้ผู้ที่สามารถพูดคุยได้ไปชี้แจงทำความเข้าใจให้ลึกๆ ถ้าวางงานก็จะหางานให้ ถ้าต้องการจักสานผักตบชวาก็จัดสอนให้ หรือติดต่อกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงานให้ไปอบรมเรียนรู้อาชีพที่ต้องการ คนในชุมชนที่ทำนา ปลุกผักสวนครัว ทำสวนผลไม้และอื่นๆ รายได้ก็ไม่ค่อยดี เพราะราคาผลผลิตทางการเกษตรถูกลงมากและขายยากขึ้น (คนซื้อน้อยเพราะไม่มีเงิน) ทำให้การทำนาข้าวในช่วงนั้นมีน้อยลง มีการทำการเกษตรแบบสวนผสมมากขึ้น รัฐได้มีโครงการเข้ามาฟื้นฟูและช่วยเหลือหลายด้าน ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยให้คนในชุมชนจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน ทำอาชีพที่เหมาะสมแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูปจากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น และการจัดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้ มีรายได้เพียงพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยให้พึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากขึ้น และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาสินค้าพื้นเมืองหรือสินค้าที่ผลิตจากวัสดุในท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับของตลาด และมีการบริโภคอย่างแพร่หลาย เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ชุมชนบางตาแผ่นเปลี่ยนแปลงสภาพจากชุมชนเกษตรเป็นชุมชนธุรกิจขนาดย่อม คนในชุมชนจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อการพึ่งตนเองมากขึ้น มีการทำอาชีพเสริมหลายอาชีพ อาชีพจักสานเป็นอาชีพหนึ่งที่กลุ่มสตรีตำบลคลองวัวให้ความสนใจ จึงมีผู้มาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มมากขึ้น การดำเนินงานของกลุ่มได้ยึดหลักพอประมาณ มีเหตุผล และการที่ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สมาชิก ภาครัฐมีการประชาสัมพันธ์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทางสื่อต่างๆ เช่น พิมพ์เป็นเอกสารแจก ออกอากาศทางวิทยุ ออกโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อให้คนในชุมชนได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ ผู้นำชุมชนได้เผยแพร่ ในรูปแบบ

ต่างๆ เช่น เมื่อได้รับข่าวสารจากการประชุม คำสั่งและสื่อต่างๆ ก็นำเอาความรู้มาเผยแพร่ให้คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินได้รับรู้ โดยการพูดคุย แทรกในเอกสารประชุมสมาชิกกลุ่ม ออกอากาศทางหอกระจายข่าว นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ได้แก่ เกษตรอำเภอ มาแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ (แบ่งพื้นที่ ไร่ 30: ปลูกราย 30: ไม้ผล 30: ที่อยู่ 10) ทำให้คนในชุมชนได้รับความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในภาคการเกษตร ทำให้คนในชุมชนมีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น ในช่วงเวลานั้น ได้มีการเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสื่อทุกประเภทอย่างแพร่หลาย ทำให้คนในชุมชนได้รับรู้ เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น แล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การพัฒนาชุมชนเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ พึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากขึ้น และนำภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาสินค้าพื้นเมืองหรือสินค้าที่ผลิตจากวัสดุในท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับของตลาดและมีการบริโภคอย่างแพร่หลาย โดยกรมการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เน้นการพัฒนาให้คนมีความรู้เพื่อนำไปพัฒนาครอบครัว พัฒนาความรู้ด้านการบริหารจัดการให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ การสร้างกระบวนการความรู้ความเข้าใจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการกระตุ้นให้นำภูมิรู้ที่มีอยู่ในชุมชนออกมาใช้ในชุมชนเอง เพื่อให้การปฏิบัติได้จริงอย่างยั่งยืน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองอ่างทอง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ทางการจักสาน โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรอำเภอมาแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยภาครัฐได้ช่วยเหลือ สนับสนุนในด้านต่างๆ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 การจักสานไม้ไผ่ที่ใช้เป็นวัสดุเริ่มขาดแคลนและมีราคาสูง เนื่องจากไม้ไผ่ที่มีอยู่ในชุมชนถูกถางที่ไปปลูกพืชอื่น ทำให้ต้องหาซื้อไม้ไผ่มาจากที่อื่นทำให้ต้นทุนการผลิตสูง จึงได้คิดนำผักตบชวาที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้เป็นวัสดุในการจักสานแทนไม้ไผ่ เพื่อลดต้นทุนการผลิต และยังเป็นการทำจิตวัชพืชในชุมชนไปด้วย ผลิตภัณฑ์ผักตบชวาของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินเป็นธุรกิจที่ยั่งยืน ทำรายได้ให้กับคนในชุมชนตลอดมา และรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์คณะกรรมการได้แบ่งให้ผู้ผลิต และยังจัดสรรมาใช้ในการช่วยเหลือคนในชุมชน และนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งการบริหารจัดการได้มีการดำเนินการที่ศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตำบลคลองวัว ศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จึงเป็นสถานที่รวมคนในชุมชน และคนจากชุมชนอื่นที่สนใจในกิจกรรมที่ศูนย์ทำ เช่น การเป็นศูนย์การเรียนรู้ของนักเรียน เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน การอบรมต่างๆ การประชุมปรึกษาหารือของคนในชุมชน ซึ่งศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์นี้ ประธานศูนย์ได้ดำเนินงานโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาโดยตลอด ตั้งแต่ได้รับรู้และเข้าใจในเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ภาครัฐได้เผยแพร่ทางสื่อต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น อุทสาหกรรมจังหวัด ได้เข้ามาถ่ายทอดความรู้ เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมาแนะนำวิธีการบริหารจัดการโดยให้ทำในรูปคณะกรรมการ เพื่อส่งเสริมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) แหล่งเงินทุนกลุ่มระดมทุนจากสมาชิก ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มออมทรัพย์สตรีแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มจักสาน และกลุ่มอาชีพ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอ่างทองได้ให้เงินงบประมาณก่อสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้และให้เป็นทุนหมุนเวียนสหกรณ์การเกษตรเมืองอ่างทองและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำกัด (ธ.ก.ส.)

ให้กู้เงินเป็นทุนในการประกอบอาชีพ เกษตรอำเภอมานะน่านและสาธิตการปลูกผักตบชวาให้มีคุณภาพดีที่จะนำมาใช้จักสาน เครื่องใช้ชุมชน เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2542 นี้เอง ทางชุมชนได้เริ่มมีประปาใช้โดยสร้างเป็นถังที่พักน้ำ 1 ถัง เพื่อจ่ายน้ำไปตามบ้านเรือนในชุมชน ทำให้ได้รับความสะดวกสบายขึ้น ไม่ต้องใช้น้ำในลำคลอง หนองน้ำที่อาจมีสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรกรรมปนเปื้อน

ในปี พ.ศ. 2543 คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินทุกคนรอบครัวมีส่วนร่วมใช้ทุกบ้าน มีสถานีนอนามัยตำบล 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 มีเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) คอยช่วยเหลือดูแลรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานฟรีแก่คนไทยทุกคน ตามสิทธิที่ระบุไว้ใน พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ทำให้คนในชุมชนสนใจเรื่องการรักษาสุขภาพมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 รัฐได้ต่อโทรศัพท์สาธารณะเข้ามาในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินเป็นครั้งแรก ทำให้การติดต่อสื่อสาร สะดวก รวดเร็ว ยาเสพติดก็เริ่มระบาดเข้ามาในชุมชน คนในชุมชนจึงเริ่มคิดจัดการกับปัญหาเสพติดด้วยตัวชุมชนเอง โดยมีนางปราณี จันทวร ได้กล่าวกับสมาชิกกลุ่มอาชีพจักสานผักตบชวาว่า “หมู่บ้านเรา เราต้องช่วยกัน” และได้นำทีมอาสาสมัครจากกลุ่มอาชีพจักสานผักตบชวาร่วมกันเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในชุมชนตั้งแต่นั้นมา และในปี พ.ศ. 2545 ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว เพื่อเป็นสถานที่พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมปรึกษาและหาวิธีแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้ง ศึกษางานเกี่ยวกับการจักสาน โดยคณะกรรมการศูนย์ฯ ได้จัดทำระเบียบข้อบังคับศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัวไว้ยึดปฏิบัติด้วย

ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” นโยบายรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเสพติดเป็นนโยบายระดับชาติ ในปี พ.ศ. 2546 นางปราณี จันทวร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านบางตาแผ่นดิน จึงได้ตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัวขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติด และส่งเสริมการดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่หน่วยงานภาครัฐกำหนดเป็นนโยบายและให้การส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยกรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักซึ่งมีพัฒนาการในพื้นที่เป็นตัวแทนขับเคลื่อนในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งกองทุนแม่ของแผ่นดิน ข้อหนึ่ง คือ ส่งเสริมให้มีศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ดังนั้น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว ซึ่งได้ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ การเฝ้าระวัง การป้องกัน และแก้ปัญหาเสพติด การจักสานผักตบชวา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เผยแพร่องค์ความรู้ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่นั้นมา และในปี พ.ศ. 2546 นี้ กลุ่มจักสานผักตบชวบ้านบางตาแผ่นดินได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่น ระดับ 5 ดาว ภาคกลาง ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จากกระทรวงมหาดไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองวัว ได้รับการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จากสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองอ่างทอง และในปี พ.ศ. 2549 ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย จากกระทรวงมหาดไทย ทำให้

ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของลูกค้ายิ่งขึ้น และทางศูนย์ได้พัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเผยแพร่ให้คนในชุมชนผู้ที่สนใจผ่านศูนย์การเรียนรู้ฯ แห่งนี้

ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินได้รับการสนับสนุนจัดสรรงบประมาณบางส่วนจากกรมการพัฒนาชุมชน ในการพัฒนาระบบข้อมูลพื้นฐาน การจัดทำสารสนเทศชุมชน และได้รื้อรื้อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ และยึดปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต ทำให้ผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ตามตัวชี้วัดของกระทรวงมหาดไทย ได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2549

ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ก็ยังัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในปี พ.ศ. 2550 นี้ กลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ได้รับมอบประกาศเกียรติคุณจากกระทรวงมหาดไทย ให้เป็นกลุ่มที่มีการบริหารจัดการยอดเยี่ยมแห่งปี 2550 และในปีนั้นชุมชนได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวอย่างเป็นทางการขึ้น เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 โดยใช้เวทีประชาคมแบบมีส่วนร่วมของผู้นำในตำบล สมาชิกกลุ่มจักสาน และประชาชน เพื่อเป็นทุนสวัสดิการช่วยเหลือกันเองในชุมชน แก้ไขปัญหาของชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยมีจำนวนสมาชิกเริ่มแรกตั้ง 45 คน และได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 1 ประเภทหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ตามโครงการเชิดชูเกียรติผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี 2553 จังหวัดอ่างทอง

ในปี พ.ศ. 2554 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้มอบโล่ให้หมู่บ้านบางตาแผ่นดิน เป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินที่ได้ดำเนินกิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดินด้วยความเข้มแข็งเป็นแบบอย่าง และในปี พ.ศ. 2555 ผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทองได้มอบเกียรติบัตรให้เป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่น ระดับอำเภอ เอลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี ปีต่อมา พ.ศ. 2555

ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดอ่างทอง ได้คัดเลือกศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่นดิน เป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน เอลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี จังหวัดอ่างทอง ดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี 5 ฐานการเรียนรู้ และได้ทำพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้ฯ ที่บ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

สำหรับชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินช่วงหลังเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ จากนโยบายที่รัฐบาลพยายามจะนำพาประเทศให้พ้นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยการกำหนดให้การพัฒนาประเทศเป็นไปโดยให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถช่วยเหลือตัวเอง พึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากขึ้น และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาสินค้าพื้นเมือง หรือสินค้าที่ผลิตจากวัสดุในท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับของตลาด และมีการบริโภคอย่างแพร่หลาย เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ชุมชนตำบลคลองวัวเปลี่ยน แปลงสภาพจากชุมชนเกษตรเป็นชุมชนธุรกิจขนาดย่อม คนในชุมชนจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อการพึ่งตนเองมากขึ้น

2) สภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน (ปี พ.ศ. 2557-2559)

2.1) อาณาเขตที่ตั้ง และสภาพภูมิอากาศ

ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน เป็นชุมชนหมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย อยู่ห่างจากตัวจังหวัดอ่างทองมาทางทิศตะวันตก เป็นระยะทางประมาณ 6.5 กิโลเมตร มีพื้นที่จำนวน 1,099 ไร่ (คณะกรรมการหมู่บ้าน, 2557) มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 2 บ้านบางต้นทอง ตำบลคลองวัว
 ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 บ้านบางตาทอง ตำบลจำปาหล่อ
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ คลองบางตาแผ่นดิน และหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านแห
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 5 บ้านคลองวัว ตำบลคลองวัว

สภาพภูมิอากาศในชุมชน มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 35-40 องศาเซลเซียส อากาศร้อนจัดในช่วงเดือนเมษายน และมีฝนตกกระจายตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาวในเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปัจจุบันแทบไม่มีอากาศหนาวเย็นให้คนในชุมชนได้สัมผัสเช่นแต่ก่อน

2.2) ลักษณะของอาคารบ้านเรือน และการคมนาคม

ลักษณะอาคารบ้านเรือนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินในปัจจุบัน บ้านที่ปลูกทรงไทยใต้ถุนสูงมีเหลือน้อย ส่วนใหญ่เป็นบ้านเก่าที่พ่อแม่ให้ไว้แต่เดิม บ้านที่ปลูกขึ้นใหม่ส่วนมากจะปลูกชั้นเดียวใช้วัสดุ ก่ออิฐฉาบปูน ใช้ไม้เฉพาะบางส่วนของบ้าน เช่น วงกบ หน้าต่าง ประตู ฯลฯ ทั้งนี้เพราะไม่ในปัจจุบันหายากและราคาแพงมาก บ้านปลูกติดถนนเพื่อสะดวกในการเดินทาง

การคมนาคมของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินในปัจจุบัน สามารถเดินทางเข้า-ออกพื้นที่ ได้ 2 เส้นทาง มีระยะทางประมาณ 6.5 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 20 นาที คือ 1) ถนนคอนกรีตจากชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล เข้าสู่ถนนลาดยางพื้นที่ตำบลศาลาแดง เลี้ยวซ้ายผ่านหน้าโรงพยาบาลหมอบรรเจ็ด เข้าสู่ตลาดสดเทศบาลเมืองอ่างทอง และศาลากลางจังหวัดอ่างทอง 2) ถนนลาดยางจากหมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว ผ่านถนนลาดยางเข้าสู่หมู่ที่ 1-6 ตำบลบ้านแห ในเส้นทางอ่างทอง-ป่าโมก สายเก่า ผ่านตลาดสดเทศบาลเมืองอ่างทอง และศาลากลางจังหวัดอ่างทอง ถนนได้รับการพัฒนาจากรัฐจัดสรรเงินงบประมาณ โดยการบริหารของคณะกรรมการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (สภา อบต.) ปัจจุบันเป็นถนนลาดยางทำให้การเดินทางสะดวกสบาย คนในชุมชนใช้พาหนะหลายแบบ เช่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถจักรยานยนต์รับจ้าง รถยนต์ส่วนบุคคล เป็นต้น ส่วนรถสองแถวประจำทางระยะหลังคนใช้รถส่วนตัวมากขึ้นจึงเลิกไป

2.3) ลักษณะทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี

ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร คนในชุมชนยังมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติที่ค่อนข้างเหนียวแน่น ลักษณะความเป็นอยู่ของครอบครัว ถ้าพ่อแม่มีลูกหลายคนเมื่อ

แต่งงานก็แยกไปตั้งครอบครัวใหม่ ปลุกบ้านอยู่ใกล้ๆ ปัจจุบันมีหลายครอบครัวที่ลูกไปทำงานที่อื่น มีแต่ผู้สูงอายุอยู่บ้าน หรือบางครอบครัวมีตา ยาย ปู่ หรือ ย่าอยู่กับหลาน ที่ลูกเอามาให้เลี้ยง การทำงานเป็นลักษณะของการจ้างมีค่าตอบแทน ซึ่งในชุมชนได้มีเวทีเสวนาในเรื่องนี้หลายครั้ง เพื่อพยายามปรับสภาพให้สังคมเดิมกลับคืน คือ การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งปัจจุบันคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างเหนียวแน่นขึ้นจากการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ และมีศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัจจุบันคนในชุมชนยังมีความผูกพันกับศาสนาและประเพณีปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม รวมกันค่อนข้างเหนียวแน่นในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น การทำบุญตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันตรุษสงกรานต์ เป็นต้น รวมทั้งงานบุญต่างๆ ที่วัดจัดขึ้น เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานไหว้วัด เป็นต้น โดยไปร่วมในงานพิธี ร่วมทำบุญ ร่วมนำอาหารไปถวายพระ หรือร่วมช่วยจัดทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานตามที่ทางวัดบอก ส่วนกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของคนในชุมชนที่จัดขึ้นที่วัด ได้แก่ งานบวช งานศพ ฯลฯ คนในชุมชนที่เป็นญาติหรือที่รู้จักขอบพอก็จะให้การช่วยเหลือกัน วัดที่คนในชุมชนบางตาแผ่นดินไปร่วมพิธี เป็นวัดที่อยู่ใกล้ชุมชน 1 แห่ง คือ วัดโพธิ์วังษ์ (เขตพื้นที่ตำบลบ้านแห และตั้งอยู่ติดหมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว และอีกแห่งหนึ่งคือ วัดคลองวัวหรือวัดโคศุภราช (เขตพื้นที่ตำบลคลองวัว หมู่ที่ 3) การสื่อสารงานพิธีทางศาสนาหรือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนใช้วิธีส่งเสียงตามสายทางหอกระจายข่าว เจ้าภาพบอกด้วยวาจาหรือโทรศัพท์ไป พิธีแต่งงานยังมีการส่งการ์ดเชิญหรือบอกด้วยวาจา พิธีการส่วนมากยังจัดที่บ้านเช่นเดิมและจัดเลี้ยงฉลองสมรสที่บ้าน หรือสถานที่ราชการ ได้แก่ หอประชุมโรงเรียนสำนักงาน อบต. ฯลฯ อาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานส่วนใหญ่เป็นการจ้างเหมาจัดเลี้ยงที่เรียกว่า โต๊ะจีน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เคยมาร่วมช่วยทำอาหารเพื่อเลี้ยงแขกจึงมีน้อยลง

ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินในปัจจุบันมีข้อตกลงร่วมกันเพื่อยึดปฏิบัติร่วมกัน 4 ประการ คือ 1) งดเหล้าวันพระ 2) ส่งบุตรหลานเข้าเรียนตามเกณฑ์บังคับ 3) ร่วมพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญ และ 4) ต้องไม่มียาเสพติดในหมู่บ้าน

2.4) ทรัพยากร ดิน/น้ำ/ป่า อาชีพของคนชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินและภูมิปัญญาท้องถิ่น

พื้นที่ของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ปัจจุบันแทบไม่มีป่าเหลืออยู่เลยเพราะถูกถางเพื่อทำการเกษตร การเพาะปลูกในปัจจุบัน สามารถปลูกข้าวได้ปีละ 2 ครั้ง คือ ข้าวนาปีและข้าวนาปรัง มีการใช้ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมีอยู่บ้าง เนื่องจากมีการระบาดของโรค เช่น เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และเพื่อเพิ่มผลผลิต ทำให้มีต้นทุนสูง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ เกษตรอำเภอมาให้คำแนะนำการทำปุ๋ยใช้เอง ซึ่งในปี พ.ศ. 2558 กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัวโดยเจ้าหน้าที่รัฐได้มีแนวคิดที่จะนำขยะมาทำปุ๋ย จึงทำโครงการที่จะส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักจากขยะในชุมชนเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเพาะปลูก แหล่งน้ำจากคลองบางตาแผ่นดิน ในปี พ.ศ. 2558 หน้าแล้งมีน้ำน้อยมาก คลองแห้งขอดเป็นช่วงๆ รัฐบาลให้งดการทำนาเก็บน้ำไว้ใช้ในการอุปโภค บริโภค คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพอยู่ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจักสานผักตบชวา กลุ่มเกษตรกรไรรักษาสวนผสม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (การแปรรูปอาหาร) กลุ่มทำนา และกลุ่มสตรีสหกรณ์

ปัจจุบันแทบไม่มีการทำนาเลย สวนผลไม้ สวนกล้วยที่ปลูกไว้ก็ขาดน้ำแห้งตาย ผักสวนครัวมีปลูกอยู่บ้างเพื่อเอาไว้กิน อาชีพที่คนในชุมชนทำช่วงนี้ คือ จักสานผักตบชวา จักสานพลาสติก ข้าราชการ พนักงานของรัฐ พนักงานบริษัท ลูกจ้างในโรงงาน ค้าขาย รับจ้างทั่วไป เป็นต้น

ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินมีการสืบทอดภูมิปัญญาด้านต่างๆ ดังนี้

1. การเกษตร เช่น ทำนา การเกษตรผสมผสาน การต่อกิ่งพันธุ์
2. งานจักสานเป็นงานสืบทอดภูมิปัญญาที่ทำรายได้ให้ชุมชนค่อนข้างมาก เนื่องจากมีการปรับปรุงแบบและพัฒนาฝีมือสม่ำเสมอและมีช่องทางการตลาดที่มั่นคง ลำได้ถอดองค์ความรู้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน
3. ขนมไทย เช่น ขนมทองกรวยซึ่งดัดแปลงมาจากขนมทองม้วน ขนมเม็ดขนุน ทองหยอด ฝอยทอง เป็นต้น
4. แม่เพลงพื้นบ้าน มีผู้ร้องแม่เพลงพื้นบ้านหมู่ละ 2-3 คน ซึ่งได้ร่วมทำกิจกรรมปีละ 3-4 ครั้ง

รายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินในปัจจุบัน

1. นางปราณี จันทวร	ด้านเศรษฐกิจพอเพียง
2. นางสมพิศ ชุมแสง	ด้านเกษตรชีวภาพไม้ผล
3. นางสมหวัง สอนไ	ด้านเกษตรขยายพันธุ์ไม้
4. นายบุญช่วย จันประดิษฐ์	ด้านจักสานไม้ไผ่
5. นางดำรง ทัพบำรุง	ด้านการศึกษา

2.5) ประชากร และการปกครองของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน

ประชากร ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินหมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว ในปัจจุบัน มีจำนวน 154 ครัวเรือน ประชากรที่อาศัยอยู่จริงจำนวน 413 คน เป็นเพศชาย 211 คน และเป็นเพศหญิง 202 คน ช่วงอายุ 26 ปีเต็ม - 49 ปี มากที่สุด จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 32.69 ดังตาราง

ตาราง 4 ประชากร ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินหมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว ในปัจจุบัน

ช่วงอายุ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
น้อยกว่า 1 ปีเต็ม			1	0.50	1	0.24
1 ปีเต็ม – 2 ปี	3	1.42	2	0.99	5	1.21
3 ปีเต็ม – 5 ปี	9	4.27	1	0.50	10	2.42
6 ปีเต็ม – 11 ปี	17	8.06	6	2.97	23	5.57
12 ปีเต็ม – 14 ปี	6	2.84	7	3.47	13	3.15
15 ปีเต็ม – 17 ปี	14	6.64	4	1.98	18	4.26
18 ปีเต็ม – 25 ปี	26	12.32	25	12.38	51	12.35
26 ปีเต็ม – 49 ปี	66	31.28	69	34.16	135	32.69
50 ปีเต็ม – 60 ปี	33	15.64	38	18.81	71	17.19
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	37	17.54	49	24.26	86	20.82
รวม	211	100.00	202	100.00	413	100.00

ที่มา: ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของตำบลคลองวัว ปี 2557

การปกครองของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ในปัจจุบันมีนายสมบัติ แพร่หลาย เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และมีกำนันตำบลคลองวัวทำหน้าที่ปกครองดูแลประสานประโยชน์ของคนในตำบลอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ได้มาจากการเลือกตั้ง การบริหารเป็นรูปคณะกรรมการ ปกครองท้องที่/ท้องถิ่น ตำบลคลองวัว มีจำนวน 18 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบล ซึ่งทำหน้าที่ดูแลทั้งตำบล และมีองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต.คลองวัว) ที่ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2540 เป็นตัวแทนของรัฐตามแผนการกระจายอำนาจ ปัจจุบันมีนายณรงค์ อยู่สำราญ เป็นนายก อบต. ซึ่งได้มาจากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2556 และคณะกรรมการอบต.คลองวัว ทำหน้าที่การบริหารท้องถิ่น มีจำนวน 13 คน ประกอบด้วย นายก อบต. รองนายก อบต. ประธานสภาอบต. และสมาชิก.อบต.แต่ละหมู่บ้านที่เป็นตัวแทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการปกครองตนเอง การกำกับดูแล และการตัดสินใจของอบต. การพัฒนาตำบล จะดำเนินการตามแผนพัฒนาตำบลที่ทำไว้ ปัจจุบันใช้แผนพัฒนาตำบลช่วงปี พ.ศ. 2556-2558 โดยผ่านการอนุมัติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต.คลองวัว) ซึ่งทาง อบต. ได้ให้ความร่วมมือ และให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดี

ปัจจุบัน คณะกรรมการปกครองท้องที่/ท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น มีดังนี้

2.5.1 ฝ่ายปกครองท้องที่/ท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. นายอนันต์	เกลี้ยงสะอาด	กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
2. นายสมบัติ	แพร่หลาย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1
3. นายรอนนก	สุขไกรรัตน์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
4. นายสุชิน	ประทุมทอง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3
5. นายบัญญัติ	เกตุงาม	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
6. นายพิษณุ	ดัดผดุง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1
7. นายบุญมี	วงศ์ศา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1
8. นายไก่อแก้ว	แล้วกระโทก	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
9. นางจำรูญ	แสงทอง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
10. นางมณี	วิจิตรไพวัลย์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3
11. นางอนงค์	คชแสง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3
12. นางกัญญา	อยู่เพชร	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
13. นางสุทิน	ชื่นชม	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
14. นางบังอร	สุดโต	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
15. นางสมใจ	สุขเกษม	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
16. นายพีระ	อยู่สำราญ	สารวัตรกำนัน
17. นายปราณี	ละดาดาช	สารวัตรกำนัน
18. นางศิริ	ดิลกวัฒนโยธิน	แพทย์ประจำตำบล

2.5.2 ผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. นายณรงค์	อยู่สำราญ	นายก อบต.
2. นายสำราญ	ชื่นชม	รองนายก อบต.
3. นายเทพ	คชแสง	รองนายก อบต.
4. นายละเอียด	กลับทวี	ประธานสภา (ส.อบต.หมู่ที่ 3)
5. นายจำเริญ	คล้ายสุวรรณ	รองประธานสภา (ส.อบต.หมู่ที่ 5)
6. นายสมหวัง	สอนไว	ส.อบต.หมู่ที่ 1
7. นางสมพิศ	จันทวร	ส.อบต.หมู่ที่ 1
8. นางเลียบ	เพชรวิจิตร	ส.อบต.หมู่ที่ 2
9. นายมนัส	รักมาก	ส.อบต.หมู่ที่ 2
10. นางสาวสุรินทร์	จันทรส่องแสง	ส.อบต.หมู่ที่ 3
11. นายจตุรงค์	มีมั่งคั่ง	ส.อบต.หมู่ที่ 4
12. นางสาวโสภา	อยู่เพชร	ส.อบต.หมู่ที่ 4
13. นางสาวเนียง	ศรีพยัคฆ์	ส.อบต.หมู่ที่ 5

2.5.3 คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว ประกอบด้วย

1. นายณรงค์	อยู่สำราญ	นายก อบต.
2. นายสำราญ	ชื่นชม	รองนายก อบต.
3. นายเทพ	คชแสง	รองนายก อบต.
4. นายชัยยา	ชุมแสง	เลขานุการ อบต.

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว แบ่ง เป็น 4 ส่วน ได้แก่

1. สำนักปลัด
2. ส่วนการคลัง
3. ส่วนโยธา
4. ส่วนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.5.4 สภาพองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว ประกอบด้วย

1. นายละเอียต	กลับทวี	ประธานสภาฯ (ส.อบต.หมู่ที่ 3)
2. นายจำเริญ	คล้ายสุวรรณ	รองประธานสภาฯ (ส.อบต.หมู่ที่ 5)
3. นายสมหวัง	สอนไว	ส.อบต.หมู่ที่ 1
4. นางสาวพิศ	จันทวร	ส.อบต.หมู่ที่ 1
5. นางเลียบ	เพชรวิจิตร	ส.อบต.หมู่ที่ 2
6. นายมนัส	รักมาก	ส.อบต.หมู่ที่ 2
7. นางสาวสุรินทร์	จันทรวงแสง	ส.อบต.หมู่ที่ 3
8. ว่าที่ร้อยตรีจตุรงค์	มีมั่งคั่ง	ส.อบต.หมู่ที่ 4
9. นางสาวโสภะ	อยู่เพชร	ส.อบต.หมู่ที่ 4
10. นางสาวเนียง	ศรีพยัคฆ์	ส.อบต.หมู่ที่ 5
11. นายอัมรินทร์	อิมเอม	เลขานุการสภาฯ (ปลัดอบต.)

ผู้นำที่มีบทบาทต่อชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินในปัจจุบันอีกคนหนึ่ง คือ นางปราณี จันทวร อดีตเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 มา 3 สมัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ถึงปี พ.ศ. 2552 มีอาชีพเกษตรกร เป็นผู้นำที่มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ทั้งร่างกาย และแรงใจ ปกครองหมู่บ้านด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ริเริ่มสร้างสรรค์งาน และดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ในด้านการศึกษาได้ศึกษาต่อทั้งนอกระบบและในระบบ จนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาการพัฒนารัฐบาล ในปี พ.ศ. 2547 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เช่น เป็นผู้นำก่อตั้งกลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดิน ในปี พ.ศ. 2532 กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวในปี พ.ศ. 2536 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัวในปี พ.ศ. 2545 กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัวในปี พ.ศ. 2544 และศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว ทำให้ได้รับผลสำเร็จมาอย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากที่ไม่ลงสมัครผู้ใหญ่บ้านในสมัยที่ 4 ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 คนใหม่ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง คือ นายสมบัติ แพร่หลาย เป็นบุตรเขยของนางปราณี จันทวร และเคยได้ช่วยงานต่างๆ มาก่อน ทำให้การสืบสานงานต่างๆ เป็นไปอย่างราบรื่น

สำหรับการบริหารจัดการ กลุ่มฯ/กองทุนฯ/ศูนย์เรียนรู้ฯ นางปราณี จันทวร ยังได้รับเลือกจากสมาชิกกลุ่มต่างๆ ให้เป็นประธานกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น ยังได้จัดตั้งกลุ่มต่างๆ อีกดังนี้ กองทุนหมู่บ้านฯ กลุ่มออมเงินวันละ 1 บาท กลุ่มผู้ใช้น้ำประปา กลุ่มไร่นาสวนผสม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งบางกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยในกลุ่มที่เป็นกรณีศึกษา เช่น กลุ่มออมเงินวันละ 1 บาท เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นต้น กลุ่มฯ/กองทุนฯ/ศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมดีๆ มาอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน เช่น โครงการอบรมค่าย 3 วัย โครงการอบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำ โครงการชาวคลองวัวรักถิ่นฐานร่วมกันต้านยาเสพติด เป็นต้น ทำให้บ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว ได้รับพระราชทานรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” ประจำปี 2549 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การดำเนินงานได้ขยายเครือข่ายออกไปยังหมู่บ้านทั่วทุกอำเภอและจังหวัดซึ่งเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ทำให้ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่น ได้รับคัดเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี ของจังหวัดอ่างทอง ในปี 2555 และในปี พ.ศ. 2557 จังหวัดอ่างทองได้คัดเลือกให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่น เป็นตัวแทนของจังหวัดอ่างทองไปร่วมจัดนิทรรศการ ในงานของกรมการพัฒนาชุมชน “จัดนิทรรศการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบนำเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภาคตะวันออก” ที่อาคารกีฬาในร่มเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 24-26 สิงหาคม 2557

ปัจจุบัน นางปราณี จันทวร อายุ 67 ปี ได้รับรางวัลแม่ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2558 ประเภทแม่ผู้เป็นเกษตรกร และเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558 สถานีโทรทัศน์ TNN 2 (ทรูวิชั่นส์) ได้เชิญ นางปราณี จันทวร ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว จ.อ่างทอง ร่วมรายการพูดคุยในหัวข้อ "สร้างชาติโปร่งใส สร้างไทยซื่อตรง" ซึ่งได้ถ่ายทอดไปทั่วประเทศ

2.6) สาธารณูปโภค และสาธารณประโยชน์บ้านบางตาแผ่น

บ้านบางตาแผ่น ในปัจจุบันมีถนนลาดยางเข้าสู่ชุมชน 2 สาย มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน มีน้ำประปาในชุมชน มีโทรศัพท์บ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่หรือมือถือซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในปัจจุบัน มีสถานีนานามัยตำบล 1 แห่งและมีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) มีสถานีตำรวจประจำตำบล 1 แห่ง มีศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรและกลุ่มที่ทำการสตรี อย่างละ 1 แห่ง มีสถานีสบริการน้ำมัน 2 แห่ง มีที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์และศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว 1 แห่ง มีวัดและโรงเรียนที่อยู่ใกล้ชุมชน 2 แห่ง และมีตลาดนัดที่วัดโพธิ์วังษ์ในวันอาทิตย์

2. กรณีศึกษาของชุมชนบ้านบางตาแผ่นที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามที่ชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นที่ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้ไปติดต่อกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว ขอข้อมูลความเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) แผนพัฒนาชุมชน และเอกสารอื่นๆ และสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านบางตาแผ่น

ในช่วงนั้นเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต. คลองวัว) นายก อบต. คลองวัว คนใหม่ คือ นายณรงค์ อยู่สำราญ ที่เป็นนายก อบต.คลองวัว คนปัจจุบัน เพิ่งมารับตำแหน่งไม่นานนัก จึงได้สัมภาษณ์รองนายก อบต. และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัวด้วย ทำให้ได้ข้อมูลว่าคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินที่ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นส่วนมากร่วมทำโครงการ/กิจกรรมที่ดีดีผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 คือ นางปราณี จันทวร ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่สมัยที่เป็นผู้ใหญ่บ้านมีหลายโครงการและดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ส่วนโครงการที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัวเป็นเจ้าของโครงการหรือรับผิดชอบในการดำเนินงานก็มีหลายโครงการจัดตามเทศกาลวันสำคัญต่างๆ ทุกปี เช่น โครงการเฉลิมพระเกียรติและเชิดชูเกียรติพ่อดีเด่น โครงการเฉลิมพระเกียรติวันแม่ โครงการวันสงกรานต์และวันผู้สูงอายุ และโครงการคลองสวย น้ำใส คนไทยมีความสุข เป็นต้น ซึ่งทำทุกปี ใช้งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว หรือบางครั้งคนในชุมชนร่วมสมทบ ระยะเวลาจัดงานประมาณครึ่งวันหรือหนึ่งวันตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ให้คนในตำบลเกิดความรักสามัคคี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ต่อกัน คนในชุมชนส่วนใหญ่ก็มาร่วมกิจกรรมกัน ซึ่งกิจกรรมก่อให้เกิดความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ความรักสามัคคี สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสพบปะกันมากขึ้น เกิดความใกล้ชิดสนิทสนม รักและเอื้ออาทรต่อกันมากขึ้น

หลังจากได้ข้อมูลจาก อบต. ผู้วิจัยได้ติดต่อกับนางปราณี จันทวร ซึ่งเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้าน และเป็นผู้นำชุมชนคนสำคัญของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน จากการสัมภาษณ์และการสังเกตของผู้วิจัย และศึกษาเอกสารที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว ทำให้ได้ข้อมูลการดำเนินงานของชุมชนที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่อดีต มีการตั้งกลุ่มจักสานไม้ไผ่ในระยะเริ่มแรก และเมื่อภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้การส่งเสริมสนับสนุน โดยเฉพาะในช่วงที่ผู้ใหญ่ ปราณี จันทวร เป็นผู้ใหญ่บ้านทำให้ได้รับนโยบายต่างๆ จากภาครัฐ รวมทั้งติดตามสถานการณ์ และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เพื่อนำมาให้คนในชุมชนปฏิบัติ และติดตามผลอยู่เสมอ เพื่อให้ลูกบ้าน คือ คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน มีอาชีพ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จึงทำให้มีการรวมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มฯ/กองทุนฯ/ศูนย์ฯ ต่างๆ เช่น ศูนย์จักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดิน กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว ศูนย์การเรียนรู้ตำบลคลองวัว กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว ศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว เป็นต้น โดยมีผู้ใหญ่ปราณีเป็นผู้นำ/ประธานในการก่อตั้ง คนในชุมชนที่สนใจมาสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มฯ/กองทุนฯ/ศูนย์ฯ หรือร่วมทำโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงาน ตามบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำหนดเป็นระยะๆ เช่น กำหนดเป็นนโยบายให้ปฏิบัติ/เลือกปฏิบัติตามศักยภาพของชุมชน ให้การสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดสรรงบประมาณมาให้ปฏิบัติ หรือให้การช่วยเหลือในสิ่งที่ชุมชนต้องการ เช่น จัดวิทยากรมาให้ความรู้ จัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้า และจัดให้มีเครือข่ายชุมชนต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยเหลือกันตามศักยภาพที่มีอยู่ ในปัจจุบัน นางปราณี จันทวร ก็ยังได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มฯ/กองทุนฯ/ศูนย์ฯ ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และได้ขยายเครือข่ายไปยังระดับอำเภอ และจังหวัด

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากเว็บไซต์ การสัมภาษณ์ และจัดประชุมสนทนากลุ่มทำการคัดเลือกกรณีศึกษาของชุมชนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ใช้

ประเพณีหมู่บ้านที่ยึดถือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานของชีวิตมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ แก่คนทั่วไปและยังคงดำเนินอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2558 มาเป็นกรณีศึกษา 5 กรณี ได้แก่ 1) กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว 2) กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองวัว 3) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว 4) กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว 5) ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว แต่ละกรณีศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว

ภาพ 5 กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มจักสานผักตบชวา

กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2532 จากการที่นางปราณี จันทวร เป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีของหมู่บ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งหมู่ที่ 1 ชุมชนบางตาแผ่น สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานจักสาน ซึ่งแต่เดิมงานเป็นงานจักสานไม้ไผ่ และได้รับการแพร่แนวคิดจากพัฒนากรผู้ประสานงานตำบล ผลักดันให้คนในหมู่บ้าน ตำบล เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นชุมชนของตนเอง ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยเฉพาะการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กัน ในเบื้องต้นได้จุดประกายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ที่หลงเหลืออยู่ให้ดำรงสืบต่อไป และพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดเป็นอาชีพของคนในชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มที่สนใจจักสาน โดยเฉพาะองค์กรสตรีในตำบลคลองวัวจากหมู่บ้านต่างๆ ที่มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ด้านงานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้ง “กลุ่มอาชีพจักสานไม้ไผ่”

ของชุมชนบ้านบางตาแผ่น กลุ่มได้ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2532 มีสมาชิกเริ่มต้น 14 คน ตอนนั้นใช้ไม้ไผ่และหวายเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต โดยนำไม้ไผ่ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการจักสาน จากนั้นมีหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ อุตสาหกรรมจังหวัดได้เข้ามาถ่ายทอดความรู้เทคนิควิธีการใหม่ๆ มีการแลกเปลี่ยนวิธีการผลิต ปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบให้หลากหลายเหมาะสมต่อการใช้งาน มีการสนับสนุนเงินทุนจัดซื้อวัตถุดิบประเภทหวายเพื่อเป็นทางเลือกแก่ผู้ซื้อ นอกเหนือจากวัตถุดิบหลักคือ ไม้ไผ่ ปี พ.ศ. 2536 ได้รับงบประมาณจากงบประมาณจังหวัดมาก่อสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้กลุ่มจักสานผักตบชวา ในที่ของนางปราณี จันทวร ที่ยกให้เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ และใช้เป็นที่ทำการของกลุ่มจักสาน ในปีพ.ศ. 2539 ลงสมัครรับเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน และได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต่อเนื่องมา 3 สมัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539-2552 จึงได้ทำหน้าที่ตัวแทนของภาครัฐในการทำการพัฒนาให้คนในชุมชนอยู่ดีมีความสุขตั้งแต่นั้นมา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 วัตถุดิบไม้ไผ่และหวายเริ่มหายากขึ้น และมีราคาสูง การผลิตจึงประสบปัญหา กลุ่มจักสานจึงได้มีแนวคิดที่จะหาวัตถุดิบชนิดอื่นทดแทน ประกอบกับคลอง หนอง บึง ในชุมชนมีต้นผักตบชวาเป็นวัชพืชที่เป็นปัญหากีดขวางทางเดินของน้ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการนำน้ำมาใช้ประโยชน์ ทำให้มีแนวคิดที่จะนำผักตบชวาอันเป็นวัชพืชที่ให้เสียมาแปรสภาพเพื่อจักสานเป็นสิ่งของเครื่องใช้ โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองอ่างทองส่งสมาชิกไปอบรมแล้วนำความรู้เทคนิคที่ได้มาสอนให้แก่สมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมยังได้นำวิทยากรจากมาอบรมเพิ่มพูนทักษะให้แก่สมาชิก ปี พ.ศ. 2547 คณะวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานจากผักตบชวา ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ได้นำวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ การย้อมสี พาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานการจักสานเพื่อนำมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ผลิตภัณฑ์ของเครื่องใช้จากผักตบชวา อาทิ กระเป๋า ตะกร้า ฯลฯ ทำให้ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ได้คุณภาพใกล้เคียงกับไม้ไผ่และหวายเป็นการสืบทอดลายสานจากบรรพบุรุษที่เดิมเป็นลายจักสานไม้ไผ่ นำมาประยุกต์ให้เข้ากับวัตถุดิบปัจจุบัน คือ ผักตบชวา การสานแบ่งเป็นลายดั้งเดิม เช่น ลายแม่บท ลายพัฒนา และลายที่ปรับปรุงในโรงงานผักตบชวา เช่น ลายขัด ลายกันหอย ลายรวงข้าว มีผู้สนใจซื้อหาไว้ใช้เป็นจำนวนมาก ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นมาก ชุมชนจึงมีการปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานผักตบชวาแทนไม้ไผ่ที่มีอยู่เดิมและมีพัฒนาการก้าว หน้าอย่างรวดเร็ว เพราะชาวบ้านมีความชำนาญจากที่เคยจักสานไม้ไผ่และหวายอยู่แล้ว จนกระทั่งต่อมาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานผักตบชวากลายเป็นสินค้าชุมชน/ผลิตภัณฑ์ชุมชน/สินค้า OTOP ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 73 คน ส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนบางตาแผ่น ที่ทำการจักสานเป็นอาชีพเสริมจากการทำนา มีรายได้เดือนละ 2,000 บาท - 3,000 บาท / คน / เดือน (นางปราณี จันทวร, 2557) กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น มีนางปราณี จันทวร อดีตผู้ใหญ่บ้านวัย 63 ปี เป็นผู้นำกลุ่ม มาตั้งแต่เริ่มจัดตั้งในปี พ.ศ. 2532 โดยดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น มาอย่างต่อเนื่อง ด้วยความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจใฝ่เรียนรู้ ริเริ่ม และทำอย่างจริงจังของผู้ในกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มจักสานผักตบชวาที่ร่วมแรงร่วมใจ รัก สามัคคี เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันอย่างดียิ่งทำให้กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้าน

บางตาแผ่น จังหวัดอ่างทอง สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพได้รับการยอมรับจากตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศอยู่จนทุกวันนี้

วัตถุประสงค์ของกลุ่มจักสานผักตบชวา

1. เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชน
2. เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น
3. เพื่อให้สมาชิกและคนในชุมชนเกิดความรัก สามัคคี เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน
4. เพื่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่สมาชิกและคนในชุมชน

การบริหารจัดการกลุ่มจักสานผักตบชวา

1) คณะกรรมการบริหารกลุ่ม

คณะกรรมการบริหารกลุ่มจักสานผักตบชวา ประกอบด้วย

1. นางปราณี	จันทวร	ประธาน
2. นางอุดม	ดีพลา	รองประธาน
3. นางวันเพ็ญ	แพร่หลาย	เหรัญญิก
4. นางปราณี	ลดดาซ	เลขานุการ
5. นางพรทิพย์	เพชรวิจิตร	ประชาสัมพันธ์

ฝ่ายการตลาด

1. นางวาสนา	สิทธิเดช
2. นางสุทิน	เพชรวิจิตร
3. นายสมบัติ	แพร่หลาย

ฝ่ายจัดหาวัสดุและออกแบบผลิตภัณฑ์

1. นางวันเพ็ญ	แพร่หลาย

ฝ่ายตรวจสอบและควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์

1. นางละเมียด	สังฆรักษาสัตย์
2. นางพรทิพย์	เพชรวิจิตร

2) ขั้นตอนการผลิต

1. เก็บผักตบชวาเลือกลำต้นขนาดกลางไม่อ่อนไม่แก่เกินไป นำมาล้างน้ำให้สะอาด ตัดใบออก แล้วตากแดดประมาณ 7-10 วัน จนแห้ง
2. นำมาย้อมสี หรือถักเป็นเปีย เป็นเกลียวขนาดต่างๆ ตามชนิดและลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการทำ
3. นำผักตบชวาไปอบในตู้อบ แล้วผึ่งแดดอีก 1-2 วัน

4. ขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ ตามแบบลายและขนาดที่ต้องการ เช่น ผลิตภัณฑ์เป็นรูป กระเป๋ากัน โคมไฟ ฯลฯ ลายที่สานแบ่งเป็นลายดั้งเดิม เช่น ลายแม่บท ลายพัฒนา และลายที่ปรับปรุง ในเนื้องานผักตบชวา เช่น ลายขัด ลายกันหอย ลายรวงข้าว ฯลฯ

5. ทาหรือเคลือบผลิตภัณฑ์ด้วยน้ำมันวานิช หรือยูริเทน เพื่อความเงางาม และป้องกันการติดเชื้อรา

6. กรณีที่ผลิตภัณฑ์เป็นกระเป๋า นำไปใส่หู บุด้านในด้วยผ้า หรือตกแต่งเพื่อความสวยงามและสะดวกต่อการใช้สอย

3) การจำหน่าย

1. เปิดช่องทางการตลาด และการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนช่องทางการจำหน่ายทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ เช่น นามบัตร แผ่นพับ เอกสาร ช่องทางอินเทอร์เน็ต ป้ายประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน OTOP การออกร้านจำหน่ายและจัดแสดงของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

2. มีผู้ประสาน/ตัวแทน/บริษัทส่งออกต่างประเทศ เข้ามาติดต่อสั่งผลิตภัณฑ์ บางรายผู้ประสานนำผลิตภัณฑ์มาเป็นตัวอย่างให้ผลิต บางรายวาดรูปหรือคิดแบบมาให้ ทางกลุ่มจักสานฯ จะทำตามแบบที่กำหนด จำนวน 3 ชิ้น โดยส่งให้กับผู้สั่งซื้อ 2 ชิ้น และกลุ่มจักสานฯ เก็บไว้เป็นตัวอย่างในการผลิต 1 ชิ้น

3. เรียกประชุมสมาชิกกลุ่มจักสานฯ เพื่อกำหนดราคาต้นทุนการผลิตและราคาขายส่ง โดยทางกลุ่มจะกำหนดราคาตามขนาดรูปแบบผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด หรือราคาตามความยากง่ายของรูปแบบและลวดลาย

4. นำตัวอย่างผลิตภัณฑ์ส่งให้ดูก่อน ตกลงสั่งซื้อ และราคากับผู้สั่งซื้อหรือตัวแทน จากนั้นผู้สั่งซื้อจะต้องวางมัดจำให้กลุ่มฯ เพื่อความประกันความเสี่ยง ประมาณ 30 % ของราคายอดสั่งซื้อทั้งหมด

5. ประชุมสมาชิกกลุ่มฯ เพื่อแบ่งงาน ทำตามความสามารถและความชำนาญ โดยจะมีตัวอย่าง และสอนรูปแบบการผลิตให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

6. นับรวมผลิตภัณฑ์จากสมาชิกก่อนส่งสินค้า 7 วันเพื่อตรวจสอบคุณภาพ มาตรฐาน และความเรียบร้อยของผลิตภัณฑ์ พร้อมจัดส่งสินค้าให้ทันตามกำหนด

7. ตัวแทนบริษัทส่งออกต่างประเทศชำระเงินที่เหลือ ซึ่งส่วนใหญ่ตัวแทน/บริษัทจะมารับสินค้าจากที่ทำการกลุ่มจักสานฯ เพื่อจัดส่งสินค้าสู่ตลาดต่างประเทศต่อไป

8. ทำบัญชีและการเงิน ได้แก่ สมุดบัญชีรายรับรายจ่าย/ผลกำไร ตารางแสดงบัญชีรายรับรายจ่าย/ผลกำไร (ติดบอร์ดประกาศแจ้งสมาชิก) และประชุมสมาชิกประจำปีเพื่อแจ้งและจัดสรรผลกำไรแก่สมาชิก

4) การจัดสรรผลกำไร

1. ปันผลให้สมาชิกกลุ่มจักสานผักตบชวา ร้อยละ 10

2. จัดสวัสดิการแก่สมาชิก เช่น เยี่ยมเด็กแรกเกิด/คลอดบุตร การเจ็บป่วย/รักษาพยาบาล การตาย/ช่วยงานศพ ร้อยละ 5

3. จัดสวัสดิการชุมชนและสาธารณประโยชน์ เช่น ผู้สูงอายุที่ขาดแคลนทุนการศึกษา / อาหารกลางวัน ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ช่วยซ่อมแซมบ้านพัง สมทบโครงการเยาวชนอบรมด้านยาเสพติด แจกถุงยังชีพบรรเทาปัญหาอุทกภัยปี 2554 เป็นต้น ร้อยละ 10

4. ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มจักสานผักตบชวา ร้อยละ 10

5. ค่าประกันความเสี่ยงในการดำเนินงานของกลุ่มจักสานผักตบชวา ร้อยละ 5

6. ค่าสาธารณูปโภคที่ทำการกลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแพน ร้อยละ 10

7. สมทบเข้ากองทุนกลุ่มจักสานผักตบชวา ร้อยละ 50

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มจักสานผักตบชวาประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. แหล่งวัตถุดิบ วัตถุดิบหลักที่ใช้การผลิต คือ ผักตบชวาในท้องถิ่น ในแม่น้ำลำคลองในชุมชนจึงทำให้ต้นทุนต่ำ

2. แหล่งแรงงาน เป็นแรงงานที่ว่างงานจากการประกอบอาชีพหลักในชุมชน แต่เดิมคือการทำนา ปัจจุบันมีปัญหาเรื่องแหล่งน้ำที่มีน้อยมาก ทำให้หลายครอบครัวไม่สามารถทำนาหรือการเกษตรได้ จึงยึดการจักสานผักตบชวาเป็นอาชีพหลัก

3. แหล่งเงินทุน มีแหล่งเงินทุนเพียงพอซึ่งได้มาจากเงินทุนส่วนตัวของสมาชิกกลุ่ม โดยให้สมาชิกเก็บออมเดือนละ 30 บาท และได้รับเงินสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐให้มาใช้ซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการจักสาน และเป็นเงินทุนให้กู้ยืมสำหรับผู้ขาดแคลน ได้แก่ ปี 2532 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมให้มาจัดซื้อหอย เป็นเงิน 2,000 บาท ปี 2534 กรมพัฒนาชุมชน ให้มาจัดซื้อหอย และอุปกรณ์การจักสาน เป็นเงิน 10,000 บาท ปี 2538 กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ให้มาซื้อเครื่องรีดผักตบชวา 20 ตัว และฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก เป็นเงิน 180,000 บาท ปี 2540 กรมส่งเสริมการเกษตรให้มาซื้อเตาอบผักตบชวา เป็นเงิน 50,000 บาท และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าฝึกอบรม จัดหาวัสดุจักสานผักตบชวาปีละ เป็นเงิน 20,000 บาท ปี 2545 โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจให้เงินมาซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ กลุ่มจักสานผักตบชวา เป็นเงิน 190,000 บาท และในปี 2557 ให้มาซื้อตู้อบผักตบชวา 2 ตู้ ซึ่งทำให้สะดวกรวดเร็วขึ้น

นอกจากนั้น ในปี 2536 ได้รับงบประมาณจังหวัด 363,000 บาท มาก่อสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้กลุ่มจักสานผักตบชวา ต่อมาในปี 2543 อบต.คลองวัวได้ให้งบมาซ่อมแซมอาคารศูนย์ฯ 35,000 บาท และในปีเดียวกันกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมให้มาต่อเติมอาคารศูนย์ฯ 130,000 บาท ปี 2544 กรมส่งเสริมสหกรณ์ให้มา ต่อเติมอาคารศูนย์ฯ 340,000 บาท

4. ลักษณะผลิตภัณฑ์ มีรูปแบบและขนาดที่หลากหลาย และสามารถผลิตได้ตามความต้องการของลูกค้า เช่น ประเทศอิตาลีจะสั่งแบบเสื่อยาว ส่วนญี่ปุ่นจะเป็นกระเป๋าสตางค์ไม่ต้องทาน้ำมัน เพราะเขาต้องการผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติจริงๆ ย่อยสลายง่าย (ปราณี จันทวร, 2557)

5. ด้านการตลาด การโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ ทำเป็นแผ่นพับ เอกสาร ช่องทางอินเทอร์เน็ต ป้ายประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน OTOP และออกร้านแสดงสินค้าตามหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ

6. แหล่งจำหน่าย ได้แก่ ที่ทำการของกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอมืออ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ศูนย์โอท็อปเทศบาลเมืองอ่างทอง และร่วมออกร้านจำหน่ายของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่จัดขึ้น ซื้อผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต และประสานตัวแทนบริษัทส่งออกต่างประเทศ

7. กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ลูกค้าต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น อเมริกา สวีเดน อิตาลี แคนาดา ออสเตรเลีย อินเดีย เป็นต้น

8. เครือข่าย กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นมีเครือข่ายอยู่ทั่วไป เช่น เครือข่ายด้านวัตถุดิบนำผักตบชวาที่ตากแห้งตากเป็นเปียพร้อมที่จะนำมาจักสานมาขายทำให้สามารถผลิตสินค้าได้ทันตามที่ถูกคำสั่งและมีเครือข่ายที่ติดต่อช่วยเหลือในการจำหน่าย ทำให้จำหน่ายสินค้าได้ปริมาณมาก

9. ผลิตภัณฑ์ได้รับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าและผลิตภัณฑ์ (มผช.) รับรองสินค้ามาตรฐานสหกรณ์ (สมส.) และการคัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOP

10. การบริหารจัดการ ทำในรูปของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการจัดซื้อ คณะกรรมการตรวจสอบ ซึ่งมีตำแหน่งอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้จะจัดสรรผลกำไร ดังนี้ ปันผลให้สมาชิกร้อยละ 10 จัดสวัสดิการแก่สมาชิก ร้อยละ 5 จัดสวัสดิการชุมชนและสาธารณประโยชน์ร้อยละ 10 ค่าตอบแทนคณะกรรมการร้อยละ 10 ประเมินความเสี่ยงร้อยละ 5 สาธารณูปโภคร้อยละ 10 สมทบกองทุนกลุ่มร้อยละ 50

กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นมีการระดมทุน/หุ้น เพื่อเป็นสวัสดิการของกลุ่ม ปัจจุบันกลุ่มมีหุ้นอยู่จำนวน 7 หมื่นหุ้น และทุนหมุนเวียนประมาณ 5 แสนบาทเศษ ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ รู้จักเสียสละ และสร้างวินัยการเงินให้กับสมาชิก นอกจากนั้น ยังได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การตรวจสอบบัญชี การมาเป็นวิทยากร ซึ่งประธานกลุ่มได้ไปฝึกอบรมพัฒนาความรู้ต่างๆ แล้วนำมาถ่ายทอดสอนให้แก่สมาชิก สำหรับการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารที่สำคัญผ่านตัวบุคคลคนแบบปากต่อปาก และผ่านหอกระจายข่าว เพื่อให้คนในกลุ่มรู้ข่าวสารต่างๆ ทำให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างความมีส่วนร่วม

ผลการดำเนินงาน

เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทำด้วยความละเอียดพิถีพิถัน ทำให้ได้รับคัดเลือกเป็นสินค้าโอท็อป 5 ดาว ต้นแบบของจังหวัดเมื่อ ปี พ.ศ. 2551 ปัจจุบันนี้กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นยังคงผลิตสินค้าตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น มีนางปราณี จันทวร อดีตผู้ใหญ่บ้านวัย 67 ปี ยังคงดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว ซึ่งการผลิตในปัจจุบันได้มุ่งเน้นการจำหน่ายเชิงพาณิชย์ และสนองความต้องการของตลาดของผู้บริโภคที่หลากหลาย พัฒนาวิธีการผลิต รูปแบบเพื่อให้ได้ชิ้นงานที่มีคุณภาพคงทนเหมาะสม

ต่อการใช้งาน มีลวดลายที่สวยงามทันสมัย ควบคู่กับการอนุรักษ์ลวดลายดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้คิดค้น และได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่ครั้งอดีต ทำให้ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผักตบชวา มีความแข็งแรงทนทาน สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ผลิตภัณฑ์จึงได้รับความสนใจเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ อันเป็นมูลเหตุจูงใจให้กลุ่มฯ สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ที่เป็นการสร้างอาชีพให้ชุมชนมีรายได้ เลี้ยงคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ลักษณะของภูมิปัญญา

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดินเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาดังนี้

1. เกิดจากภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือถ่ายทอดความรู้เดิมจากบรรพบุรุษที่อยู่ในชุมชน
2. เป็นเรื่องของการเรียนรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) ของคนในชุมชน
3. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
4. เป็นการบูรณาการแบบองค์รวม หรือกิจกรรมทุกอย่างเป็นวิถีชีวิตแบบไทย เป็นเรื่องของจิตใจในการทุ่มเทในการผลิตลงไปด้วย
5. เรื่องการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
6. เป็นแกนกลาง หรือมีกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
7. ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นจะมีลักษณะเฉพาะตัวและมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ของชุมชน
8. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับความสมดุล ในการพัฒนาสังคม

กิจกรรมที่สนับสนุนงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง

1. ส่งเสริมการออม ได้แก่ การออมส่วนตัว การออมทรัพย์แบบรวมกลุ่ม
2. การการทำบัญชีครัวเรือน ได้แก่ ส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน
3. ให้สมาชิกรู้รายรับ-รายจ่ายของครอบครัว และแนะนำส่งเสริมให้ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้
4. การลดรายจ่าย ได้แก่ ใช้หลักการและวิธีการของสหกรณ์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต “รวมกันซื้อ รวมกันขาย” และส่งเสริมให้สมาชิก และคนในหมู่บ้านได้ปลูกผักสวนครัว ทำน้ำยาต่างๆ ใช้ในครัวเรือน
5. การเอื้ออาทร ได้แก่ จัดสรรผลกำไรของกลุ่มฯ สมทบสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวทำให้สมาชิกและคนในชุมชนเกิดความรัก สามัคคี เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน
6. การส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ การเป็นแหล่งเรียนรู้ มีวิทยากรเผยแพร่ความรู้ และฝึกปฏิบัติจริงในการจัดทำผลิตภัณฑ์ผักตบชวาให้กับกลุ่มต่างๆ ที่สนใจ

2.2 กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองวัว

ประวัติความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เริ่มก่อตั้งอย่างไม่เป็นทางการตั้งแต่ปี 2536 สืบเนื่องมาจากตำบลคลองวัวได้จัดตั้งกลุ่มจักสานผักตบชวา ปี 2532 เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกและประชาชนทั่วไปในชุมชน โดยนาง ปราณี จันทวร เป็นประธานกลุ่ม และในปี 2536 คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มได้มีแนวคิดที่จะนำผลกำไรจากกลุ่มจักสานผักตบชวา มาจัดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกในกลุ่มอาชีพ ทุนการศึกษา ขยายไปยังผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน

การประสานจัดตั้งกองทุนของตำบลคลองวัว อย่างเป็นรูปธรรมเกิดจากเหตุอุทกภัยตำบลคลองวัวเมื่อ ปี 2549 ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ไร่นา สวน และทรัพย์สินเสียหาย ประชาชนในตำบลต่างรอรับการช่วยเหลือจากหน่วยราชการเพียงอย่างเดียว เช่น การแจกถุงยังชีพ และความช่วยเหลืออื่นๆ เนื่องจากไม่มีกองทุนของตำบลในการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อน ต่อมาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สนับสนุนงบประมาณฟื้นฟูตำบลที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมตำบลละ 100,000 บาท โดยแบ่งเป็นเงินสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนจำนวน 10,000 บาท รวมทั้งให้ความรู้ในเรื่องสวัสดิการชุมชน ทำให้ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน (จากถอดวิจัยชุดความรู้กองทุนสวัสดิการ)

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 จึงได้มีการจัดประชุมประชาคมจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างเป็นทางการขึ้น โดยใช้เวทีประชาคมแบบมีส่วนร่วมของผู้นำในตำบล สมาชิกกลุ่ม และประชาชน มีจำนวนสมาชิกเริ่มแรกตั้ง 45 คน จำนวนเงินกองทุนสวัสดิการเริ่มแรก 20,000 บาท ต่อมาได้รับงบประมาณจากหน่วยงานราชการ จากเงินสมทบสวัสดิการจากสมาชิก และจากการสมทบของรัฐบาลในรอบแรก ปี พ.ศ. 2551 จำนวน 50,000 บาท และรอบที่สอง ปี พ.ศ. 2552 จำนวน 85,000 บาท ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 212 คน ปี จำนวนเงินกองทุนสวัสดิการ 239,440 บาท จากสมาชิกในตำบลคลองวัวทั้ง 5 หมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งกลุ่ม

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชน
2. เพื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ การดูแลกันเองในชุมชน
3. เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย โดยสมาชิกในชุมชน
4. เพื่อช่วยเหลือกันเองในกรณีเกิดภัยพิบัติต่างๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย และอัคคีภัย เป็นต้น
5. เพื่อเป็นทุนสวัสดิการช่วยเหลือกันเองในชุมชน เช่น เด็ก/ผู้พิการ/ผู้สูงอายุ เป็นต้น

การบริหารจัดการกองทุน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ มีการคัดเลือกคณะกรรมการ โดยการเชิญผู้นำทั้ง 5 หมู่บ้าน และประชาชนที่มีใจจะเข้าร่วมทำงานด้วยความ

เสียสละเพื่อชุมชนเข้าร่วมเวทีประชาคม คัดเลือกคณะกรรมการตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน คณะกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี เพื่อบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองวัว มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน โดยคณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านจะดูแลสมาชิกของตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในเรื่องต่างๆ ของชุมชน ตามการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ จนกระทั่งเสียชีวิต เพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์

คณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนและคณะที่ปรึกษา

คณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว มีทั้งหมดจำนวน 17 คน ประกอบด้วย ประธานกองทุน คือนางปราณี จันทวร รองประธานกองทุน 2 คน คือนายบุญส่ง แจ่มปุย และนายจาตุรงค์ มีมั่งคั่ง เลขานุการ คือนางดำรง ทัพบำรุง ผู้ช่วยเลขานุการ คือนางปราณี ละดาตาส เจริญภูมิ คือนางละเมียด สังฆรักษ์สัตย์ และ กรรมการอีก 11 คน ทั้งหมดได้มาโดยการคัดเลือก

คณะกรรมการบริหารกองทุน ได้แต่งตั้งคณะที่ปรึกษา 5 คน คือ เจ้าอาวาสวัดโคศุภราช ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโคศุภราช กำนันตำบลคลองวัว เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลคลองวัว และ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว

การจัดสวัสดิการ

สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน จะได้รับสวัสดิการตามที่หลักเกณฑ์ กติกาที่สมาชิกร่วมกัน กำหนด โดยมีคณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการฯ เป็นผู้บริหาร จะพิจารณาให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย ที่ผ่านมากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว ได้มีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกแล้ว 11 ประเภท ดังนี้

1. สวัสดิการเกี่ยวกับเด็กแรกเกิด/คลอดบุตร
2. สวัสดิการเกี่ยวกับการเจ็บป่วย/รักษาพยาบาล
3. สวัสดิการผู้สูงอายุ
4. สวัสดิการผู้เสียชีวิต
5. สวัสดิการคนด้อยโอกาส/คนพิการ
6. สวัสดิการเพื่อพัฒนาอาชีพ
7. สวัสดิการเพื่อการศึกษา
8. สวัสดิการอื่นๆ เช่น ซ่อมแซมบ้านพัง
9. สวัสดิการอื่นๆ เช่น ทุนอาหารกลางวัน
10. สมทบโครงการเยาวชนด้านยาเสพติด
11. จัดทำถุงชีพช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย

นอกจากการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกแล้ว กองทุนสวัสดิการชุมชนยังสามารถแผ้วแผไ้สวัสดิการแก่ผู้ถูกทอดทิ้ง ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนที่ไม่มีความสามารถเป็นสมาชิกกองทุนได้ด้วย ซึ่งจะ

ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ด้วยความเอื้ออาทร เสียสละ เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน

วิธีการดำเนินงาน

1. ทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย เริ่มจากผู้มีแนวคิดและผู้ก่อตั้ง คือ นางปราณี จันทวร เป็นประธานกลุ่มจักสานผักตบชวา ร่วมกับผู้นำชุมชนในตำบลคลองวัวที่มองเห็นศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน และต้องการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ชักชวนแกนนำคนอื่นๆ มาพูดคุยปรึกษาหารือถึงแนวทางการจัดสวัสดิการในตำบลคลองวัว จากนั้นก็จัดเวทีพูดคุยกับชาวบ้านให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยทำความเข้าใจ และจุดประกายความคิดให้ชาวบ้านเข้าใจถึงเหตุผลสำคัญ ว่าการตั้งกองทุนสวัสดิการจะทำให้สมาชิกได้รับการดูแลตั้งแต่เกิดจนตาย จะทำให้ดูแลทุกข์สุขซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความรัก ความเอื้ออาทรต่อกันในตำบล

2. ค้นหาศักยภาพและทุนในท้องถิ่น ร่วมกันค้นหาศักยภาพและทุนในชุมชนมีอะไรบ้าง เช่น มีกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มเด็กเยาวชน กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น แต่ละกลุ่มมีทำงานอย่างไร มีสมาชิกกี่คน มีทุน มีการจัดสวัสดิการหรือไม่อย่างไร เป็นต้น รวมทั้งสำรวจทุนด้านอื่นๆ เช่น ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางปัญญา และเชิญประธานกลุ่มต่างๆ และผู้นำร่วมประชุม เพื่อให้ทุกคนมองเห็นและเข้าใจเหมือนๆ กันว่าทุนที่มีอยู่นี้สามารถนำไปสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการในตำบลได้อย่างไร

3. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน เช่น การเป็นที่ปรึกษาและการให้คำแนะนำ จัดสรรงบประมาณร่วมสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นต้น ที่ผ่านมามีคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีท้องถิ่นหรือจังหวัดหลายหน่วยงาน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สถาบันวิชาการ เป็นต้น

4. การตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

4.1 คณะกรรมการบริหารกองทุน โดยมีคณะกรรมการขึ้นมาบริหารกองทุนที่มีองค์ประกอบจากตัวแทนที่หลากหลาย มีการจัดโครงสร้างฝ่ายต่างๆ รับผิดชอบที่ชัดเจน โดยอาจมีที่ปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือจากหน่วยงานในท้องถิ่น ฯลฯ การทำงานของคณะกรรมการจะต้องมีการประสานกับแกนนำของแต่ละหมู่บ้านด้วย เพื่อให้ดูแลสมาชิกได้อย่างทั่วถึง

4.2 การจัดทำระเบียบกองทุน การรับสมัครและการสิ้นสุดสมาชิกภาพ การจ่ายเงินสมทบ ประเภทของสวัสดิการ การจ่ายเงินสวัสดิการ เป็นต้น แล้วนำไปชี้แจงในเวทีประชาคม เพื่อได้ระเบียบกองทุน แสดงความเห็นเพิ่มเติมจนเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

4.3 การเปิดรับสมาชิก และระดมเงินกองทุนจากแหล่งอื่นๆ เช่น การออมสัจจะวันละบาท เงินสมทบจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน การนำรายได้หรือผลกำไรจากกลุ่มจักสานผักตบชวาจากกลุ่มออมทรัพย์ หรือ กองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาสมทบ เพื่อตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน การสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นต้น

5. การจัดระบบข้อมูลของกองทุน ต้องจัดทำให้เป็นระบบ ให้เป็นปัจจุบัน เช่น ข้อมูลสมาชิก ข้อมูลเงินกองทุน การจ่ายเงินสวัสดิการ เป็นต้น ซึ่งนอกจากจัดทำไว้ ณ ที่ทำการแล้ว ได้ประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกรับทราบ

การจ่ายเงินสวัสดิการที่ผ่านมา กองทุนฯ จ่ายให้สมาชิกในชุมชน ดังนี้

1. เจ็บป่วยเรื้อรัง ไม่มีคนดูแล หรือมีฐานะยากจน คนละ 1,000 บาท
2. เด็กแรกเกิด/คลอดบุตรคนละ 500 บาท
3. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุคนละ 1,000 บาท
4. สวัสดิการอื่นๆ คนละ 1,000 บาท
5. เสียชีวิต ช่วยค่าฌาปนกิจศพ ศพละ 1,000 บาท
6. ทุนการศึกษาบุตรหลาน (พิจารณาเป็นกรณี)
7. ช่วยกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ (พิจารณารายการกิจกรรม)

6. จัดทำแผนปฏิบัติงาน และขยายผลการดำเนินงาน

6.1 ขยายแกนนำ ในแต่ละหมู่บ้านให้ทั่วถึง ทั้งระดับพื้นที่ และกลุ่มกิจกรรม เพื่อให้เกิดความสามารถในการดูแลสมาชิกได้ทั่วถึง

6.2 ขยายสมาชิก โดยต้องตั้งเป้าหมายให้ครอบคลุมทุกคน หรืออย่างน้อยทุกคนครบถ้วนในตำบล จะต้องครอบคลุมผู้ด้อยโอกาสที่ดูแลตนเองไม่ได้ให้ครบทุกคน ที่สำคัญต้องสร้างจิตสำนึกของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

6.3 ขยายแหล่งทุน ที่จะนำมาหนุนให้กองทุนมีปริมาณมากขึ้น เช่น การสมทบจากหน่วยงานในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งที่มาของเงินกองทุนที่ชุมชนดำเนินการอยู่แล้วได้มาจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

- 6.3.1 การออมวันละบาท/สัจจะวันละบาท
- 6.3.2 เงินสมทบจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
- 6.3.3. ดอกผล/กำไรจากกลุ่มจักสานผักตบชวา
- 6.3.4 ดอกผล/กำไรจากกลุ่มออมทรัพย์
- 6.3.5 ทุนยืมสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

6.4 ขยายประเภทและผลประโยชน์ของสมาชิก โดยให้ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดจนการหนุนเสริมให้สมาชิกพึ่งตนเองได้ เช่น การเพิ่มสวัสดิการด้านการประกอบอาชีพ การให้สวัสดิการกรณีเกิดภัยพิบัติต่างๆ เป็นต้น

7. การติดตามประเมินผล ต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนประเมินการทำงานในทุกๆ เรื่องของคณะกรรมการกองทุน เพื่อให้เกิดการตรวจสอบที่เป็นกลางและเที่ยงธรรม และจะต้องนำไปสู่การทำเวทีประชาคมอย่างเปิดเผย เพื่อร่วมกันพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น

ผลที่ได้รับจากการจัดสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว

1. ประชาชนในตำบลเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ มีความเห็นอกเห็นใจกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมากขึ้น

2. เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนในการดูแลกันเองในชุมชน และเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้น
3. บรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของคนในชุมชนตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ในทุกระดับของสังคม ได้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสในชุมชนได้รับการดูแลมากขึ้น
4. สามารถบรรเทาทุกข์ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และช่วยเหลือกันเองภายในชุมชนได้อย่างทันท่วงที ก่อนได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
5. เกิดการรวมกลุ่มของชุมชน ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมกันพัฒนาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน
6. ทำให้เกิดสังคมแห่งความพอเพียงในการจัดสวัสดิการต่อไปอย่างยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรค

1. ประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจในเรื่อง การจัดสวัสดิการของชุมชน และขาดการประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญและประโยชน์จากการจัดสวัสดิการของชุมชน
2. สภาพสังคมปัจจุบันที่แข่งขันการทำความากิน อยู่อย่างตัวใครตัวมัน ทำให้ประชาชนยังยึดติดกับการเป็นผู้ได้รับประโยชน์มากกว่าเป็นผู้ให้ประโยชน์กับชุมชน
3. ความแตกแยกทางการเมืองท้องถิ่น การแบ่งพรรคแบ่งพวก ทำให้เกิดความหวาดระแวง และเป็นอุปสรรคในการทำงานชุมชน
4. งบประมาณยังมีไม่เพียงพอในการจัดสวัสดิการหลายด้าน และครอบคลุมได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย

แนวทางแก้ไข

1. ให้ความรู้แก่ประชาชนในการจัดสวัสดิการในชุมชนและปรับเปลี่ยนทัศนคติในการอยู่ร่วมกัน และการดูแลกันเองของคนในชุมชน
2. การจัดสวัสดิการชุมชนตำบลให้เกิดการขยายกิจกรรมในตำบลสู่การพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง
3. จัดทำแผนขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ อบต. และเอกชน
4. การหาสมาชิกและบูรณาการเชื่อมโยงกองทุนภายในชุมชนต่างๆ เพื่อนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการร่วมกันให้มากยิ่งขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นตามมา

1. คนในชุมชนสนใจข้อมูลข่าวสารและงานวิชาการมากขึ้น
2. การจัดสวัสดิการชุมชนส่งผลให้เกิด การพัฒนาอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน

3. มีจำนวนกลุ่ม/คนมาศึกษาดูงานเพิ่มขึ้นทุกปี ปีพ.ศ. 2557-2558 มีจำนวนคนที่มาศึกษาดูงาน 300 กว่าคน คู่มือการจัดสวัสดิการชุมชน เกี่ยวกับ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ กองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ ทุนการศึกษา ทุนพัฒนาอาชีพ กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้เสียชีวิต และสวัสดิการอื่นๆ

2.3 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว

ภาพ 6 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว

ประวัติความเป็นมา

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว ได้จัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2545 ที่บ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง เดิมเป็นที่ทำการกลุ่มจักสานผักตบชวา ซึ่งมีนางปราณี จันทวร เป็นประธานกลุ่ม มีความคิดที่จะรวบรวมข้อมูลกลุ่มต่างๆ เช่น ความรู้ด้านวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชุมชน ความรู้ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ความรู้ข่าวสารจากภายนอก ชุมชนมาไว้ที่ทำการกลุ่มอาชีพจักสานนี้ เพื่อจะได้ให้ชาวบ้านในชุมชนและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาข้อมูล นางปราณี จันทวร จึงนำแนวคิดนี้มาเสนอในเวทีประชาคมของหมู่บ้าน เผยแพร่ความคิด โน้มน้าวสร้างการยอมรับ และชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว ได้ออก“ระเบียบข้อบังคับศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว”พ.ศ. 2545 ไว้เป็นแนวทางการดำเนินการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 ได้จัดทำระเบียบข้อบังคับให้เป็นปัจจุบัน และในปี พ.ศ.2551-2555 จัดทำห้องสมุดประชาชน ในปัจจุบันศูนย์แห่งนี้เป็นศูนย์เรียนรู้ระดับจังหวัด

วัตถุประสงค์ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว

1. เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์และเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารของศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว
2. ให้การสนับสนุน พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนในชุมชน
3. เชื่อมโยงกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ชุมชนและกลุ่มอาชีพ
4. ร่วมมือกับทางราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคีต่างๆ ในการจัดกิจกรรม
5. ดำเนินการและประสานกับสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา และองค์กรอื่นๆ เพื่อศึกษาค้นคว้า รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดอาชีพเสริมรายได้แบบเศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว

1. เชื่อมประสานนโยบายศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว กับภาครัฐและสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านบนพื้นฐานเศรษฐกิจชุมชน และหลักการพึ่งตนเอง
2. ถ่ายทอดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม
3. ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของหมู่บ้าน/ชุมชน ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์
4. ดำเนินงานจัดทำระบบฐานข้อมูล ประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่ผล/ความสำเร็จของหมู่บ้าน/ชุมชน
5. ส่งเสริม พัฒนา และเชื่อมโยงการบริหารจัดการด้านเงินทุนและสวัสดิการของสมาชิกศูนย์เรียนรู้ชุมชนและประชาชนในชุมชน
6. ดำเนินการและประสานกับสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา และองค์กรอื่นๆ เพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัย และประเมินผลการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน

องค์ประกอบศูนย์เรียนรู้

1. สถานที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว (ตั้งอยู่เลขที่ 19/2 หมู่ที่ 1 ต.คลองวัว อำเภอมะนัง จังหวัดอ่างทอง) ใช้ประโยชน์ในการประชุม อบรม สัมมนา ประชาคม สาธิต ศึกษาดูงาน และเฝ้าระวัง
2. บุคคล ได้แก่ วิทยากร คณะทำงาน (กลุ่มต่างๆ) แกนนำในพื้นที่ พลังแผ่นดิน และปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว มี 6 ด้าน ประกอบด้วย ไม้ดอก ไม้ประดับ จักสานไม้ไผ่ จักสานผักตบชวา การทำเครื่องสี่ข้าวมือ เศรษฐกิจพอเพียง และด้านการเกษตร (ปุยข้าวภาพ)
3. องค์ความรู้ ได้แก่ จักสานไม้ไผ่ จักสานผักตบชวา ไม้ดอกไม้ประดับ การจัดการปัญหาเยาเสฟติด การทำเครื่องสี่ข้าวมือ การจัดการกลุ่ม/องค์กร การจัดการศูนย์การเรียนรู้ เพลงอีแซว เศรษฐกิจพอเพียงและสาธารณสุข (โรคภัย)
4. สื่อเผยแพร่ ได้แก่ หนังสือ แผ่นพับ วีซีดี เว็บไซต์ และจัดปายนิเทศที่ศูนย์

5. พื้นที่การเรียนรู้ หรือแหล่งที่จะเรียนรู้ ได้แก่ บ้านนายสมหวัง สอนไว (ไม้ดอกไม้ประดับ)

บ้านนางปราณี จันทวร (จักสานผักตบชวา) นายสมพิศ ชุมแสง (ไร่นาสวนผสม) นางมณี แยมพาที (กลุ่มปลูกไผ่) นายสมบุญ ทับทวี (จักสานไม้ไผ่) นายจาตุรงค์ มีมั่งคั่ง (เกษตรผสมผสาน) นางละเมียด สังข์รักษาสัตย์ (เพลงพื้นบ้าน) นายอำนาจ ปิ่นประดับ (กลุ่มของใช้ในครัวเรือน) นางจงรักษ์ กล่อมฤกษ์ (กลุ่มเย็บผ้า) และนางประยูร อาจณรงค์ (กลุ่มดอกไม้จันทน์)

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว มีดังนี้

1. จัดการประชุมประเภทต่างๆ เพื่อกำหนดแนวคิด นโยบาย แผนงาน และแนวทางการดำเนินงาน ทั้งนี้ต้องสอดคล้องนโยบายของศูนย์เรียนรู้ชุมชนระดับจังหวัด
2. จัดทำแผนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน
3. แสวงหาและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน
4. จัดกิจกรรมต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน
5. บริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์
6. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน
7. อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

การบริหารจัดการพัฒนาศูนย์เรียนรู้

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว มีนางปราณี จันทวร เป็นประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชน และดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ ตาม “ระเบียบข้อบังคับศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว” โดยมุ่งเน้นให้ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนและบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ใช้ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้เป็นที่ให้ความรู้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน ได้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงศูนย์ให้ดีขึ้น และช่วยกันแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายในศูนย์เรียนรู้

คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัวและที่ปรึกษา

คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย

1. นางปราณี	จันทวร	ประธาน
2. นางละเมียด	สังข์รักษาสัตย์	รองประธาน
3. นางอุดม	ดีพลา	เหรัญญิก
4. นายสมบัติ	แพร่หลาย	กรรมการ
5. นางพรทิพย์	เพชรวิจิตร	กรรมการ
6. นางจำรุณ	แสงทอง	กรรมการ
7. นายพิษณุ	ดัดผดุง	กรรมการ

8. นางฉลอง	โพธิ์สัมฤทธิ์	กรรมการ
9. นายบุญส่ง	แจ้งปุย	กรรมการ
10. นายทองสุข	นิลเขต	กรรมการ
11. นายสมหวัง	สอนไว	กรรมการ
12. นางดำรง	ทัพบำรุง	กรรมการ
13. นายอำนาจ	ปิ่นประดับ	กรรมการ
14. นายวิเชียร	บัวคลี	กรรมการ
15.นางปราณี	ละดาตาช	เลขานุการ/กรรมการ

คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี
คณะที่ปรึกษา ประกอบด้วย

1. พัฒนาการประจำตำบล
2. เกษตรตำบล
3. เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลคลองวัว
4. เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ
5. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน (กศน.)
6. เจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)
7. เจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
8. ศูนย์พัฒนาสังคมที่ 70
9. เจ้าหน้าที่มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย
10. เจ้าอาวาสวัดโคศุภราช
11. ผอ.โรงเรียนวัดโคศุภราช
12. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว

ผลการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว ดำเนินกิจกรรมหลายรูปแบบ เช่น เป็นสถานที่ในการจัดเวทีประชาคม เป็นสถานที่ฝึกอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เช่น สถานที่ศึกษาดูงานของกลุ่มจักสานผักตบชวา การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และทางศูนย์จัดให้มีเอกสารเพื่อเผยแพร่เรียนรู้ เช่น หนังสือ ป้ายนิเทศ แผ่นพับ วิซีดีชุดความรู้ นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน เช่น มีการจัดทำแผนที่จุดเรียนรู้ของชุมชน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของประชาชนในชุมชนและความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน และศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัวมีกิจกรรมเครือข่าย ดังนี้

1. กิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ชุมชนบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว มีข้อตกลงร่วมกันในชุมชน คือ

- 1.1 จดเกล้าวันพระ
- 1.2 ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาตามเกณฑ์บังคับ
- 1.3 ร่วมพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญ

1.4 ต้องไม่มียาเสพติดและอบายมุขในหมู่บ้าน

จากการประชุม และการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน และการประชุมร่วมกันทั้ง 5 หมู่บ้าน ตำบลคลองวัว เห็นพ้องต้องกันในการจัดเวรยามดูแล และสอดส่องการช่องสุมอบายมุข และยาเสพติดในชุมชน โดยมีจุดตรวจสายตรวจชุมชน 1 จุด ที่หมู่ที่ 3 ตำบลคลองวัว และจัดเวรยามหมู่บ้านละ 7-10 คน ตลอด 24 ชั่วโมง จัดอาสาสมัคร 1 คน ต่อ 3 ครัวเรือน เพื่อเฝ้าระวังการช่องสุมอบายมุขและยาเสพติดต่างๆ ทำให้ในชุมชนไม่มีปัญหาด้านยาเสพติดและอบายมุข และจัดโครงการอบรมและกิจกรรมให้กับเยาวชนให้เห็นโทษภัยยาเสพติดและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง

2. การจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของชุมชน ทำให้คนมีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ โดยในปี พ.ศ. 2532 มีนางปราณี จันทวร ได้จัดตั้งกลุ่มจักสานไม้ไผ่ และได้รับแนวคิดจากพัฒนาการผู้ประสานงานตำบล ผลักดันให้คนในชุมชน/หมู่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่มาบูรณาการร่วมกันโดยใช้ผักตบชวามาเป็นวัสดุในการจักสานแทน เป็นการสืบทอดลายสานจากบรรพบุรุษซึ่งแต่เดิมเป็นการจักสานไม้ไผ่มาประยุกต์ใช้ในการสานผักตบชวา ก่อให้เกิดเป็นอาชีพเสริมของคนในชุมชน ต่อจากนั้น อุตสาหกรรมจังหวัดได้ถ่ายทอดความรู้ เทคนิค วิธีการใหม่ๆ และสนับสนุนเงินทุน มหาวิทยาลัยได้เข้ามาศึกษาวิจัยพัฒนาทำให้กลุ่มมีผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบใหม่ ทันสมัยมากขึ้น เหมาะสมกับการใช้งานในแต่ละยุคสมัย เป็นที่ต้องการของตลาด ขายได้ราคาดี สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่มฯ ในเครือข่ายนอกกลุ่มฯ ทำให้กิจการของกลุ่มดำเนินการอย่างยั่งยืนมาจนถึงทุกวันนี้

การพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการ

ปีงบประมาณ 2552 ได้รับงบประมาณดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และเพิ่มความสามารถในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้กับคณะกรรมการศูนย์ฯ และแกนนำ เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีศูนย์บริการส่งเสริมความรู้และรวบรวมข้อมูลและพัฒนาระบบฐานข้อมูล และศูนย์ฯ ได้จัดทำแผ่นพับ และสื่อประชาสัมพันธ์ โดยทำกิจกรรม ดังนี้

1. การให้คณะกรรมการศูนย์ฯ ทบทวนบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้
2. ร่วมกันกำหนดแผน และเป้าหมายดำเนินงาน
3. การให้ความรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร การวางแผนจัดทำข้อมูล พร้อมทั้งจัดทำแผนที่จุดเรียนรู้ข้อมูลแสดงข่าวสาร และความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน
4. การประชาสัมพันธ์ต่างๆ โดยการจัดทำแผ่นพับ และสื่อประชาสัมพันธ์

จากผลการพัฒนา ทำให้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว เป็นศูนย์บริการส่งเสริมความรู้และจัดแสดงข้อมูลชุมชน โดยมีคณะกรรมการบริหารฯ ที่มีความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการและกำหนดแผนการดำเนินงาน พร้อมจัดทำแผนที่และแสดงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทำให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากศูนย์เรียนรู้ฯ ในการศึกษาหาความรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน ส่วนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้ให้การอบรมถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ประชาชนใช้ความรู้ในการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

บทเรียนการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว

1. การทำงานต้องมีความต่อเนื่องในการทำงาน
2. การรวมกลุ่มกันจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนงาน
3. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้รู้สถานการณ์ภายในตำบลคลองวัว
4. การสร้างความเข้าใจเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการทำงานด้านภาคประชาชน
5. การบริหารเวลาในการทำงานของสมาชิก
6. การทำงานให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจภายในครอบครัว
7. การสรุปบทเรียนการทำงานเพื่อประเมินสถานการณ์และติดตามความเคลื่อนไหวรวมทั้งสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละครั้ง

2.4 กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว

ประวัติความเป็นมา

ในอดีตนั้น ชาวบ้านบางตาแผ่นดิน อยู่กันอย่างมีความสุข จนเมื่อมียาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านเริ่มหวาดระแวงและกังวลใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับลูกหลานในอนาคต ปี พ.ศ. 2544 คนในหมู่บ้านจึงเริ่มคิดจัดการกับปัญหาเสพติดด้วยตัวชุมชนเอง โดยการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง และในปี พ.ศ. 2546 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมีพระราชดำรัสขอความร่วมมือจากรัฐบาลและคนไทยทั้งชาติเรื่องแก้ปัญหายาเสพติด เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา และได้มอบเงินจำนวนหนึ่ง ให้กับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อสนับสนุนและแก้ปัญา ซึ่งเอาไปสมทบจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดิน นโยบายรัฐบาลในขณะนั้น จึงได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นนโยบายระดับชาติ ทำให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนต้องร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังมากขึ้น

กองทุนแม่ของแผ่นดิน ได้มอบเงินให้หมู่บ้าน/ชุมชน ที่เข้าร่วมแก้ปัญหายาเสพติด จำนวน 672 หมู่บ้าน เป็นเงินประเดิมเริ่มต้นกองทุนละ 8,000 บาท โดยมีพิธีพระราชทาน เงินกองทุนแม่ของแผ่นดินครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 ตำบลคลองวัวได้รับเงินกองทุนแม่ของแผ่นดินครั้งแรกในปีต่อมา คือ ปี พ.ศ. 2548 เงินกองทุนแม่ของแผ่นดินใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะในการแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาอื่นๆ ในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นกองทุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่มีการให้

กุ่มและไม่มีดอกเบี๋ย และเป็นกองทุนที่คนในหมู่บ้าน/ชุมชนร่วมกันระดมทุน ศรัทธา และทุน ปัญหาของคนในหมู่บ้านสมทบเข้ากองทุน โดยไม่ได้เกิดจากภายนอกเพียงช่องทางเดียว ซึ่งเป็นการทำให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเองเห็นพลังของตนเอง

บ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 โดยมีนางปราณี จันทวร เป็นผู้นำที่เข้มแข็งได้นำทีมอาสาสมัครจากกลุ่มอาชีพจักสานผักตบชวาร่วมกันเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาสาเหตุดินในชุมชน โดยเริ่มต้นด้วยคำว่า “หมู่บ้านเรา เราต้องช่วยกัน” ด้วยใจที่มุ่งมั่นเสียสละ จึงนำทีมอาสาสมัครเดินเยี่ยมบ้านเพื่อพูดคุยปัญหา แล้วนำปัญหาที่ได้มาพูดคุยในที่ประชุมใหญ่ของหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและร่วมมือมากขึ้น กล้าเปิดเผยข้อมูล ยอมรับความเป็นจริง และต้องการช่วยเหลือให้ลูกหลานห่างไกลยาเสพติด เพื่อความสุขสงบของคนในหมู่บ้านต่อไป

ภาพ 7 ปัญหาสาเหตุดินในชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของกองทุนแม่ของแผ่นดิน

1. เพื่อจัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดิน ขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามพระราชบัญญัติองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
2. เพื่อขยายพลังแห่งความดีของคนในหมู่บ้าน/ชุมชนให้กว้างขวางขึ้น
3. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการในหมู่บ้าน/ชุมชน ด้านความคิด ความรู้ การแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มและความตื่นตัว เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้าน ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหายาเสพติด เพื่อให้หมู่บ้าน/ชุมชน ใช้กระบวนการดังกล่าวให้บรรลุถึงความเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง
4. เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ สนับสนุนให้คนทำดี และเสียสละเพื่อ หมู่บ้าน/ชุมชน
5. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพื่อการพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างยั่งยืน เป็นผลทำให้ปัญหาพื้นฐานของหมู่บ้าน/ชุมชนลดลง

6. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างยั่งยืน และพัฒนา เป็นศูนย์เรียนรู้หมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทั้งภายในและระหว่างหมู่บ้าน/ชุมชน

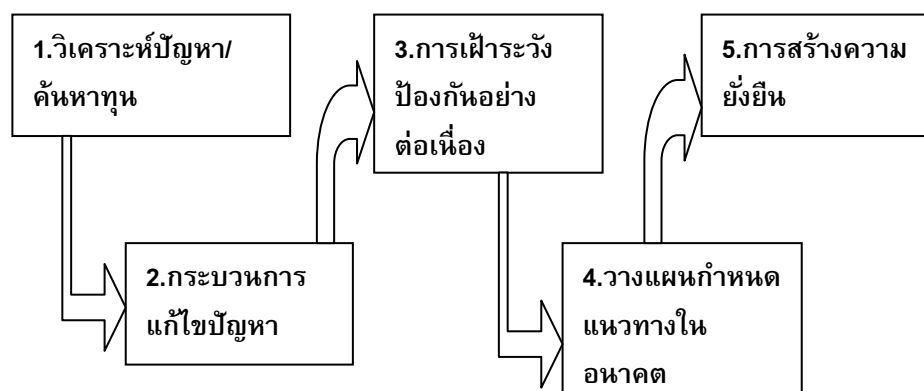
คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน

1. นางปราณี จันทวร	ประธาน
2. นางดำรง ทัพบำรุง	รองประธาน
3. นางอุดม ดีปลา	เหรัญญิก
4. นางสมพิศ จันทวร	เลขานุการ
5. นายสมหวัง สอนไว	กรรมการ
6. นายยงยุทธ ศรีหวก	กรรมการ
7. นายอนันต์ นิธิรักษา	กรรมการ
8. นายจรัญ สามเสน	กรรมการ
9. นายสมบัติ แพร์หลาย	กรรมการ
10. นายพิษณุ ดัดดวง	กรรมการ
11. นางพรทิพย์ เพ็ชรวิจิตร	กรรมการ

คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินมีวาระการปฏิบัติหน้าที่คราวละ 1 ปี โดยให้มีการคัดเลือกใหม่ในเดือนตุลาคมของทุกปี ซึ่งคนเดิมอาจได้รับการคัดเลือกใหม่อีกก็ได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง

กระบวนการจัดการปัญหายาเสพติด

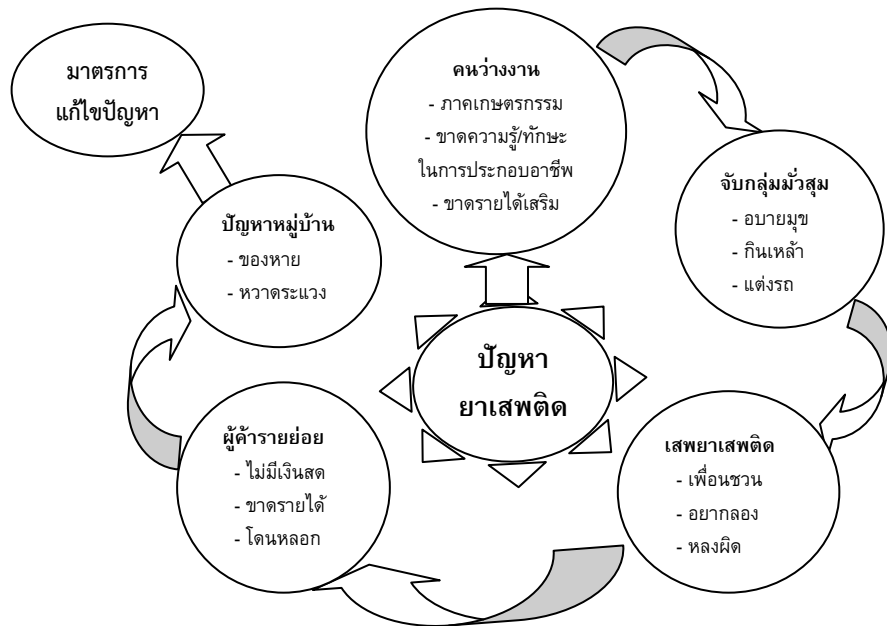
กระบวนการจัดการปัญหายาเสพติด แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพ 8 กระบวนการจัดการปัญหายาเสพติด

1) วิเคราะห์สภาพปัญหา และค้นหาทุนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

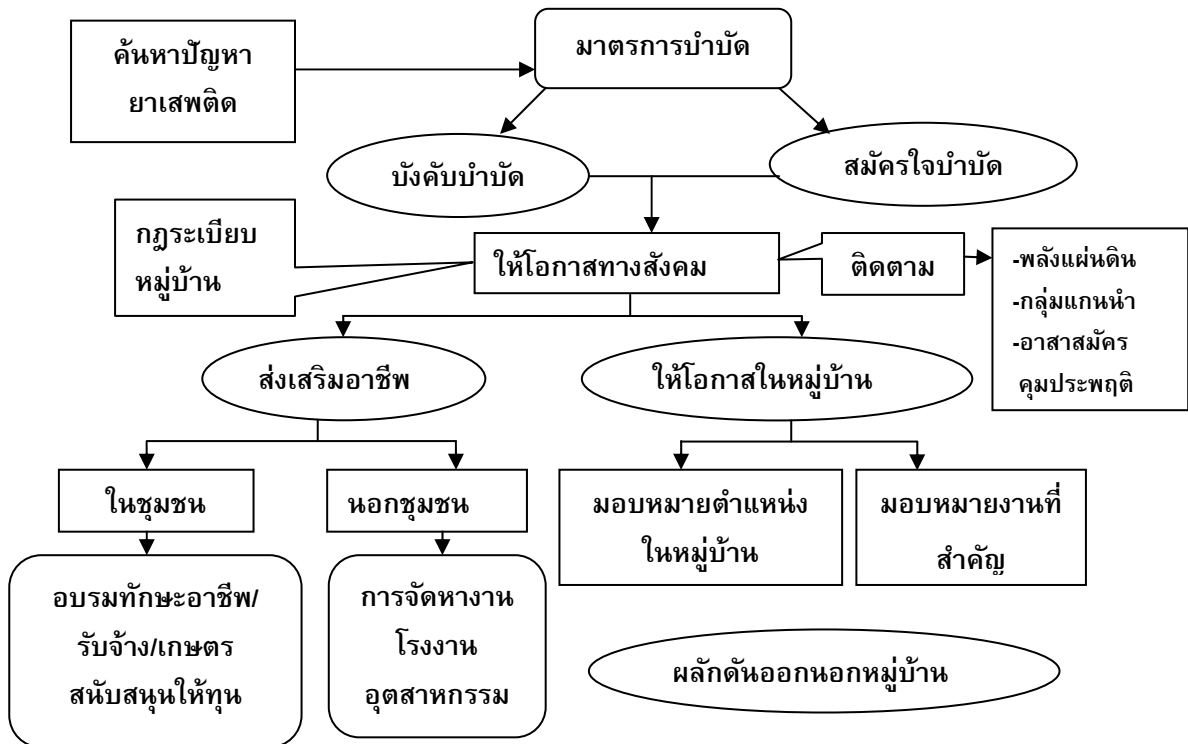
โดยการจัดเวทีประชาคม ให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงาน และให้ทุกคนยอมรับว่าหมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีกองทุนแม่ของแผ่นดินอาจยังมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอยู่ โดยการดำเนินการควบคุมสถานการณ์ยาเสพติดในหมู่บ้านกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหายาเสพติดของคนในชุมชน ดังภาพ

ภาพ 9 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหายาเสพติดของคนในชุมชน

2) กระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติด

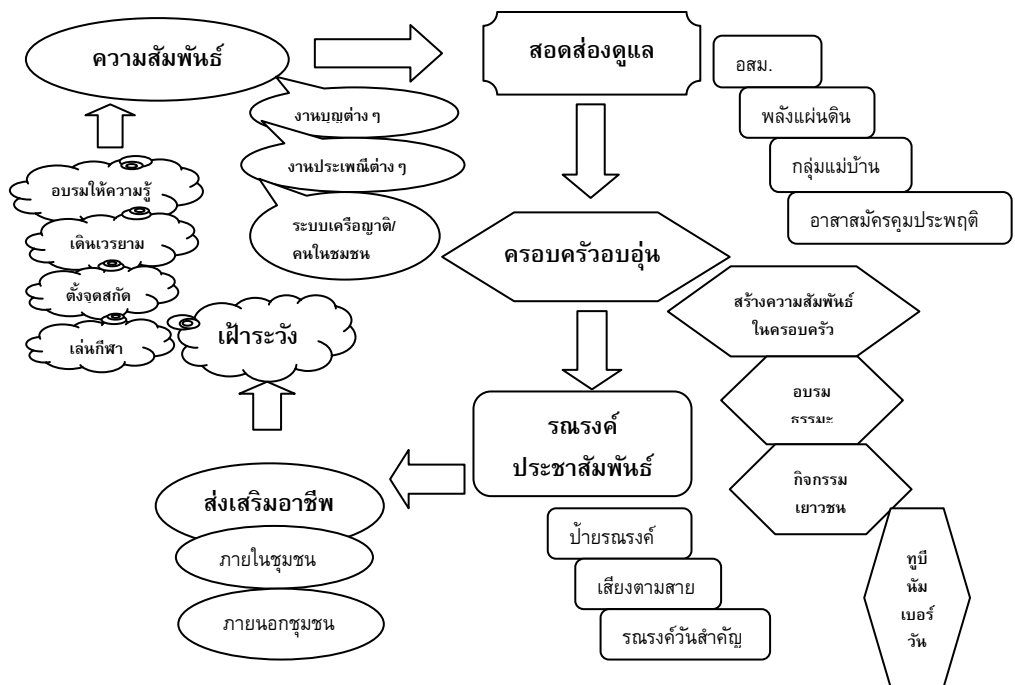
จากการจัดเวทีประชาคมเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา และค้นหาทุนในการแก้ปัญหายาเสพติดและออกพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจในการเข้าร่วมการบำบัด และหากไม่บำบัดแต่สร้างความเดือดร้อนให้ชุมชน ก็ให้ดำเนินงานตามกระบวนการทางกฎหมาย หลักในการทำงานในเรื่องยาเสพติด คือ ความอดทน ให้อภัยให้โอกาสให้กำลังใจ กระบวนการแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชน มีลักษณะดังภาพ

ภาพ 10 กระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติด

3) กระบวนการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

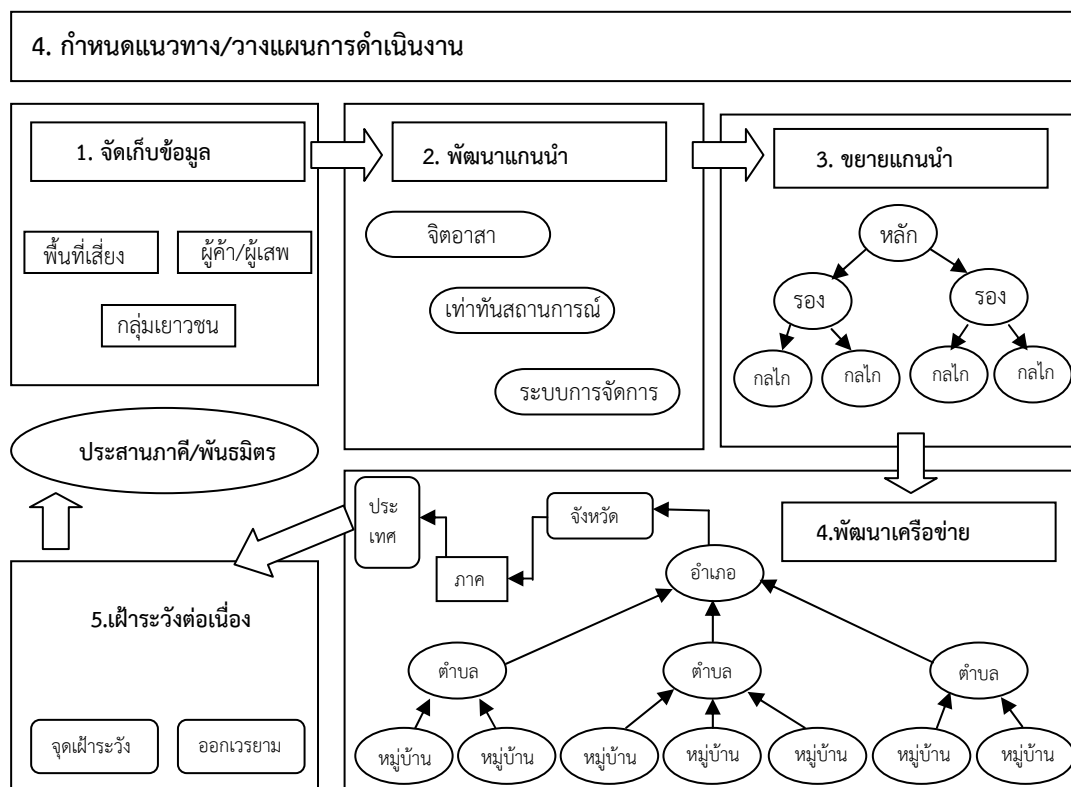
การใช้กลไก/กิจกรรมกระบวนการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องที่มีอยู่ในชุมชนจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การใช้ระบบเครือข่าย ศาสนา ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ฯลฯ ในการสอดส่องดูแลเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด การดำเนินการ โดยประชุมหารือในการเฝ้าระวัง อบรมให้ความรู้ เรื่องยาเสพติด แข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด ส่งเสริมอาชีพแก่คนว่างงาน ส่งเสริมกิจกรรมเยาวชน กิจกรรมครอบครัวอบอุ่น อบรมธรรมะปลูกจิตสำนึก อบรมอาชีพให้แก่เยาวชน เป็นต้น กระบวนการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด มีลักษณะดังภาพ

ภาพ 11 กระบวนการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด

4) กำหนดแนวทางวางแผนดำเนินงาน

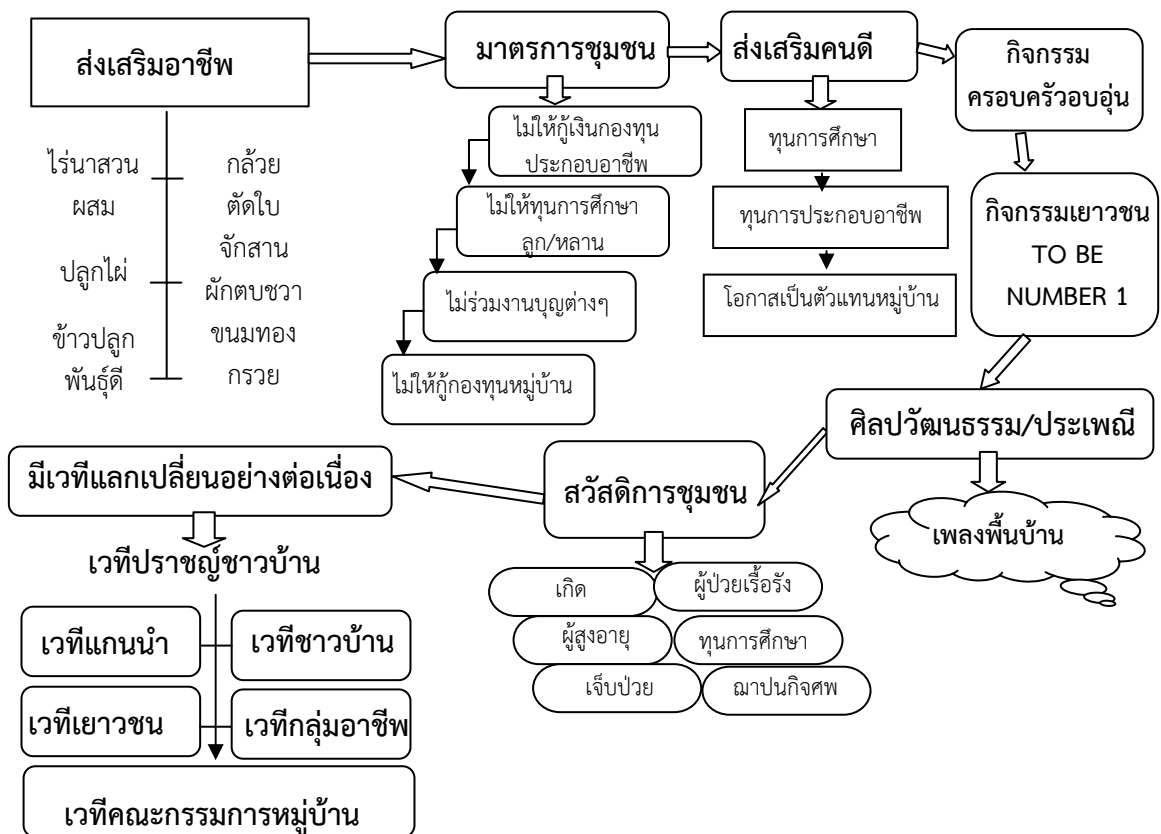
สรุปรวบรวมและจัดทำข้อมูล เพื่อวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน โดยประสานภาคีในการทำงาน ส่งเสริมด้านงบประมาณการพัฒนา ทั้งด้านสถานที่ วิทยากร และกระบวนการ การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาเสพติด พัฒนาเครือข่ายจากหมู่บ้านไปสู่ตำบล ตำบลข้างเคียงไปสู่อำเภอและจังหวัด โดยกำหนดแนวทางวางแผนดำเนินงาน ดังภาพ

ภาพ 12 กำหนดแนวทางวางแผนดำเนินงาน

4) การสร้างความยั่งยืน

มีการทำกิจกรรมต่อเนื่อง เท่าทันสถานการณ์ตลอดเวลา เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงาน ให้ประสบความสำเร็จ มีการบ่มเพาะเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันทำได้หลายๆ รูปแบบ เช่น ส่งเสริมอาชีพ ออกกฏระเบียบหมู่บ้าน กิจกรรมอบรมเยาวชน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การสร้างความยั่งยืน เขียนเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพ 13 การสร้างความยั่งยืน

กระบวนการสร้างการเรียนรู้การจัดการปัญหาเสาพิศ

1. สร้างกลไกในการเฝ้าระวังปัญหาเสาพิศ เริ่มจากกลุ่มอาชีพจักสานผักตบชวาเป็นแกนนำและขยายแกนนำจาก 1 คน ขยายเป็น 2 คน โดยอาศัยการทำงานของผู้ที่มีจิตอาสาและฝึกด้านการเฝ้าระวัง
2. สร้างวิทยากรประจำศูนย์เรียนรู้ เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ศึกษาดูงาน
3. มีการทำงานเป็นทีม แบ่งหน้าที่กันทำงาน และมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน
4. มีการเฝ้าระวัง 1 คนต่อ 6 ครัวเรือน โดยมีอาสาสมัครพูดคุยกัน ใช้ระยะเวลาเย็น สร้างความคุ้นเคย โดยเยี่ยมเยียนชาวบ้าน

5. ประชาคมค้นหาผู้ค้าและผู้เสพ
6. อาสาสมัครควบคุมความประพฤติ รายงานอำเภอและส่วนกลาง
7. ประธานภาคีในการทำงาน ส่งเสริมด้านงบประมาณการพัฒนา ทั้งด้านสถานที่ วิทยากร และกระบวนการจัดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหายาเสพติด
8. สร้างกิจกรรมทำความดี/ฝึกอบรม จัดค่ายเยาวชน ส่งเสริมการประกอบอาชีพ ฯลฯ
9. พัฒนาเครือข่ายจากหมู่บ้านไปสู่ตำบล ตำบลข้างเคียงไปสู่อำเภอ และจังหวัด

ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน

การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินมีขั้นตอน ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจโครงการต่างๆ ที่จะให้ทุกครัวเรือนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินได้เข้าใจ
2. รับสมัครคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน
3. รับสมัครครัวเรือน สมาชิกในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินเข้าร่วมโครงการ
4. จัดตั้งฐานชุมชนแข็งแรง
5. ให้ความรู้เรื่องยาเสพติด
6. จัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหายาเสพติด
7. ประชาคมคัดแยกด้วยสันติวิธี
8. จัดกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง
9. รับรองครัวเรือนปลอดภัย
10. รักษาสถานะของชุมชนเข้มแข็ง

กิจกรรมการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน

กองทุนแม่ของแผ่นดินมีกิจกรรมการดำเนินงาน ดังนี้

1. กิจกรรมทอดผ้าป่ากองทุนแม่ของแผ่นดิน
2. ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านผู้ประสานงานพลังแผ่นดิน อาสาสมัครหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินในการแก้ไขปัญหายาเสพติด
3. จัดเดินเวรยาม เฝ้าระวังความปลอดภัยในหมู่บ้าน และสถานการณ์ยาเสพติด
4. ฝึกอบรมเยาวชนในหมู่บ้านและตำบลให้มีความรู้เรื่องยาเสพติด พิษภัยและโทษของยาเสพติด ประสพการณ์ชีวิต ความรู้ในการประกอบอาชีพ คุณธรรมจริยธรรม และอื่นๆ
5. ส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพจักสานแก่วัยชน คนว่างงาน และประชาชนผู้สนใจ
6. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมหมู่บ้านและทางราชการผ่านหอกระจายข่าว บอร์ดประชาสัมพันธ์ เอกสาร และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ
7. สรุปรวบรวมและจัดทำข้อมูล เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหายาและพัฒนาหมู่บ้าน

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ สนับสนุนและสมาชิกร่วมกันจัดหา ได้แก่

1. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
2. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ทุกปี ตั้งแต่ปี 2546-ปัจจุบัน ปีละ 10,000 – 100,000 บาท
3. กองทุนแม่ของแผ่นดิน ปี 2548 จำนวน 8,000 บาท
4. ทอดผ้าป่า จากความศรัทธา ความร่วมมือของคนในชุมชน ได้เงิน 10,000 บาท
5. ประเวศกองทุนแม่ของแผ่นดินได้เงิน 60,000 บาท
6. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
7. สภาวัฒนธรรมจังหวัด
8. เงินงบประมาณส่วนมากคนในชุมชนช่วยกันจัดหามาเอง

การแก้ปัญหาและสร้างความเข้มแข็งบนความพอเพียง

กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่นดิน แก้ปัญหาและสร้างความเข้มแข็งบนความพอเพียง โดยบ้านบางตาแผ่นดินได้ดำเนินการประเมินผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงผ่านเกณฑ์ชี้วัด 6X2 และการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด ระดับหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง คือ ระดับอยู่ดีกินดี เพื่อส่งเสริมการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีระบบบริหารจัดการชุมชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเป็นต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับอำเภอ/จังหวัด เช่น การบริหารจัดการชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ดำเนินการด้านแก้ไขปัญหา ยาเสพติด จึงได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่นดินขึ้น โดยมีนางปราณี จันทวร ประธานกลุ่มอาชีพจักสานผักตบชวา มีความคิดที่จะรวบรวมข้อมูลต่างๆ เช่น ด้านอาชีพจักสานผักตบชวา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด และความรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายในและนอกชุมชน มาไว้ที่ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ เพื่อจะได้ให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาข้อมูล เสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำกลุ่ม องค์กร และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด โดยการใช้เวทีประชาคมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ส่งเสริมการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีระบบบริหารจัดการชุมชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน อาทิ เช่น

1. ประชุมผู้นำชุมชน กลุ่ม องค์กรเป็นประจำทุกเดือน
2. จัดกิจกรรมให้ชุมชนมีความรู้เรื่องยาเสพติด ประสพการณ์ชีวิต อาชีพ คุณธรรม จริยธรรม และอื่นๆ
3. จัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน

4. จัดเดินเวรยาม เฝ้าระวังความปลอดภัยในหมู่บ้านและสถานการณ์ยาเสพติด
5. ตรวจสอบทุกเส้นทางที่มีการเข้าออกของหมู่บ้าน เพื่อเฝ้าระวังไม่ให้มียาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน และควบคุมเฝ้าระวังไม่ให้มีผู้ค้า ผู้เสพ ภายในหมู่บ้าน
6. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 6.1 การวิเคราะห์ตนเอง “แผนชีวิต” ส่งเสริมการดำรงชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง
 - 6.2 การทำบัญชีครัวเรือน
 - 6.3 การปรับปรุงบริเวณบ้านเรือนให้สะอาด/และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน
 - 6.4 กิจกรรมลดรายจ่ายของครัวเรือน(การปลูกพืชผักสวนครัว)
 - 6.5 กิจกรรมเพิ่มรายได้ (การจักสานผักตบชวา)
 - 6.6 การเสริมสร้างประชาธิปไตยและความสมานฉันท์
 - 6.7 ส่งเสริมการออมทรัพย์ในครัวเรือน
 - 6.8 การจัดสวัสดิการชุมชน
 - 6.9 การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ
 - 6.10 การจัดการควบคุมสถานการณ์ และแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในหมู่บ้าน
 - 6.11 มีแหล่งเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน มีภูมิปัญญาของชาวบ้านหลายด้านและถ่ายทอดความรู้สู่การประกอบอาชีพเสริมในครัวเรือนได้

ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

1. เกิดจากศักยภาพของผู้นำหมู่บ้านที่มีความเข้าใจ สนใจเอาใจใส่ ให้ความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด และเป็นผู้ประสานขับเคลื่อนงานหมู่บ้านต่อให้สำเร็จ
2. ปราชญ์ชาวบ้านและอาสาสมัคร มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการและภาคปฏิบัติได้ จนเป็นที่รู้จักและยอมรับของบุคคลและหน่วยงานทั่วไป
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน ได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และให้ความร่วมมือ สนใจในการสร้างโอกาสเรียนรู้ ทำให้มีการนำความรู้ที่ได้จากการฝึก อบรมต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้การดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านประสบความสำเร็จเป็นหมู่บ้านต้นแบบให้กับหมู่บ้านและชุมชนอื่นได้
4. หมู่บ้านได้รับการสนับสนุนงบประมาณในด้านอื่นๆ จากภาครัฐและหน่วยงานอื่นที่มีความพร้อมให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดและการพัฒนาในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
5. สถานที่เหมาะสม คือ มีศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมหลายรูปแบบ เช่น เป็นที่ศึกษาดูงาน การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้ในการฝึกอบรมหน่วยงานต่างๆ และมีเอกสารเพื่อเผยแพร่ความรู้ เช่น หนังสือ แผ่นพับ วิซีดี ชุดความรู้ รวมไปถึงการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของประชาชนในชุมชน

ผลการดำเนินงาน

กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่นดิน ผ่านการประเมินผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับ อยู่ดีกินดี โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหมู่บ้าน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเป็นต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับคัดเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ดีเด่นระดับจังหวัด ปี 2555

บทเรียนการทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1. ผู้นำต้องมีจิตสำนึก เสียสละที่เกิดจากภายใน จึงจะทำให้สามารถลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาเองได้ แต่จะต้องร่วมมือ ผนึกกำลังร่วมกับภาคอื่นๆ
2. การทำงานจะต้องสร้างสำนึก ความตระหนักร่วมกันจะนำไปสู่การตัดสินใจ และดำเนินงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชน
3. กลุ่มเป็นพลังสำคัญในการทำงาน ต้องสร้างแกนนำที่มีจิตอาสา และมอบหมายงานตามความถนัดของแต่ละบุคคล
4. การใช้กลไก/กิจกรรมเดิมที่มีอยู่ในชุมชนจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ระบบเครือข่าย การนับถือศาสนา ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ฯลฯ
5. ในชุมชนการทำงานด้วยสายสัมพันธ์อันพี่น้อง ไม่ใช่ระบบคำสั่ง
6. การแก้ไขปัญหาที่ไม่ได้วิเคราะห์อย่างรอบด้าน อาจสร้างปัญหาอื่นขึ้นมาใหม่
7. กิจกรรมต่อเนื่อง เท่าทันสถานการณ์ตลอดเวลา เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ
8. หลักการทำงาน/ในเรื่องยาเสพติด คือ ความอดทน ให้อภัย ให้โอกาส ให้กำลังใจ
9. การปราบปรามอย่างรุนแรง นำมาสู่ความขัดแย้ง การปะทะ สูญเสีย ความไม่ไว้วางใจกัน ดังนั้นจึงควรใช้หลายๆ วิธีผสมผสานกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ทำแต่เรื่องยาเสพติดอย่างเดียวโดดไม่ได้
10. ชุมชนที่เคยมีประสบการณ์รวมตัวกันพัฒนาในด้านอื่นๆ มาก่อนจะเอื้อประโยชน์ ต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ดี
11. การดึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาร่วมงานต้องระมัดระวังด้านพฤติกรรมเพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดในชุมชน
12. การบ่มเพาะเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันทำได้หลายรูปแบบ แต่ต้องให้เขามีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้แนวทางในการดำเนินชีวิต ไม่ทอดทิ้งให้เขาเดินตามลำพัง
13. การทำงานต้องเน้นที่คน ไม่ใช่ที่ปัญหาเสพติด

ความยั่งยืนของกิจกรรมทำให้เป็นกองทุนแม่ของแผ่นดินที่เป็นต้นแบบ

ความยั่งยืนของกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน สามารถทำให้ชุมชนได้เป็นกองทุนแม่ของแผ่นดินที่เป็นต้นแบบ

1. ชุมชน/หมู่บ้านบางตาแผ่นดิน มีการสรุปบทเรียนการทำงาน วิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันของหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขปัญหา สร้างความยั่งยืนของหมู่บ้านในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ สามารถเป็นต้นแบบให้กับหมู่บ้าน และชุมชนอื่นได้
2. มีการถ่ายทอดและสืบต่อการทำงานจากรุ่นพ่อแม่สู่รุ่นลูกหลาน ซึ่งเป็นการวางแผนเตรียมสร้างคน สร้างใจเพื่อใช้สร้างงาน ให้เกิดการทำงานที่เสียสละเพื่อส่วนรวมในการพัฒนาหมู่บ้าน
3. ประชาชนหมู่ที่ 1 บ้านบางตาแผ่นดิน สนใจเรียนรู้และเปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ ทำให้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ในชุมชน สร้างโอกาสในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน
4. มีหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องที่มีความพร้อมให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น กรมพัฒนาชุมชน เกษตรและสหกรณ์ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) สาธารณสุข อุตสาหกรรม สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (พอช.) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ศูนย์พัฒนาสังคมที่ 70 พัฒนาฝีมือแรงงาน จัดหางาน สวัสดิการคุ้มครองแรงงาน สหกรณ์การเกษตร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

จากการนำของนางปราณี จันทวร ที่มีจิตสำนึก เสียสละสนใจ เอาใจใส่ในการดำเนินงาน ทำให้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัวได้รับการประเมินให้เป็นต้นแบบ และได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง

2.5 ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว

ประวัติความเป็นมา

การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นการขยายพลังแห่งความดีของคนใน หมู่บ้าน/ชุมชน เสริมสร้างกระบวนการการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความรู้ร่วมกันภายในหมู่บ้าน/ชุมชน สนับสนุน กิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน อย่างยั่งยืน และพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของหมู่บ้าน/ชุมชนทั้งภายในและระหว่างหมู่บ้าน ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดกลยุทธ์การสร้างเสริมเข้มแข็งกองทุนแม่ของแผ่นดิน 3 กระบวนงาน ดังนี้ 1) การตรวจสอบสุขภาพกองทุนแม่ของแผ่นดิน (ระดับหมู่บ้าน) 2) ส่งเสริมต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยสร้างความเข้าใจ คัดเลือก/เตรียมความพร้อมหมู่บ้านรับมอบเงินพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ส่งเสริมการจัดระบบบริหารจัดการกองทุน และติดตามประเมินผล 3) ส่งเสริมศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยคัดเลือกหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่น ระดับอำเภอ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านการแก้ไขปัญหาหาเสพติด ยกย่องเชิดชูเกียรติปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนด้านการแก้ไขปัญหาหา

เสพติด ขยายผลองค์ความรู้การแก้ไขปัญหาเสพ ติด/กองทุนแม่ของแผ่นดินสู่หมู่บ้านอื่น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2555)

ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว ตั้งอยู่ที่บ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง โดยนางปราณี จันทวร ได้เป็นแกนนำหลักในการจัดการปัญหาเสพติดร่วมกันในชุมชน โดยเริ่มต้นด้วยคำว่า “หมู่บ้านเรา เราต้องช่วยกัน” เป็นประธานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่น เพื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด การจักสานผักตบชวา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และความรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายในและนอกชุมชน มาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาข้อมูล และมีการดำเนินการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม เช่น ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนมีการพัฒนาหรืออบรมอย่างต่อเนื่อง มีกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชนในเรื่องยาเสพติดมีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง มีการเฝ้าระวังในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยจัดเวรยามตลอด 24 ชั่วโมง กรรมการแต่ละคนต้องมีความพร้อมในการดูแลคนในชุมชนไม่เกิน 4 ครัวเรือน มีการจัดโครงการอบรมให้เยาวชนจำนวนมาก และผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน มีความเข้มแข็ง ทำให้คนในชุมชนสามัคคีกันดี ทำให้ศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่น เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่รวบรวมข้อมูลและดำเนินงานครอบคลุมทั้งตำบลคลองวัว ได้ส่งประกวดในระดับจังหวัดและได้รับการคัดเลือกเป็น “ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่นระดับจังหวัด” คนทั่วไปจึงรู้จักในชื่อว่า ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว

ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดอ่างทอง ได้คัดเลือกศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว เป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี จังหวัดอ่างทอง ให้ดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี 5 ฐานการเรียนรู้ คือ จักสานผักตบชวา ทำขนมทองกรวย โรงสีชุมชน บ่อเลี้ยงปลา และทำไร่นาสวนผสม

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอ่างทอง ได้จัดพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 โดยมี นายปัญญา งานเลิศ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง เป็นประธานในพิธีเปิด ณ ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง และนายประมวล มุ่งมาตร พัฒนาการจังหวัดอ่างทอง กล่าวรายงานว่าด้วยกระทรวงมหาดไทยโดยกรมการพัฒนาชุมชนได้มอบหมายให้จังหวัดอ่างทอง จัดกิจกรรม 1 จังหวัด 1 ศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี ปี 2555 จึงได้มีการคัดเลือกให้ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว เป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี จังหวัดอ่างทอง

วัตถุประสงค์ของศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน

ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่นดินมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ให้ประชาชนได้ร่วมกันถวายเป็นความจงรักภักดีด้วยการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ตามพระราชปณิธานองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางด้านการส่งเสริมอาชีพ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ต่างๆของประชาชนในชุมชนและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาข้อมูล
3. เพื่อเป็นศูนย์เฝ้าระวัง การป้องกัน และแก้ปัญหายาเสพติด ตลอดทั้งปัญหาด้านอื่นๆของชุมชน โดยชุมชน
4. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่องค์ความรู้ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานและบูรณาการทำงานในทุกภาคส่วน

กิจกรรมการอบรมของศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน

1. จัดอบรมโครงการต่างๆ เช่น จัด “โครงการชาวคลองวัชรภักดีถิ่นฐานร่วมกันต้านยาเสพติด” อบรม 2 วัน จัด “โครงการ เยาวชนคลองวัชรภักดี มีอาชีพเสริม” เป็นประจำทุกปี โดยจัดครั้งละ 4 วัน เป็นการอบรมวิชาการ 2 วัน และอบรมด้านอาชีพ 2 วัน
2. ส่งเสริมให้ความรู้ชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ในตำบลต่างๆ ในจังหวัดอ่างทอง โดยการพัฒนาเครือข่ายจากหมู่บ้านไปสู่ตำบลข้างเคียง
3. ศูนย์การเรียนรู้ จัดดำเนินการเฝ้าระวัง การป้องกัน และแก้ปัญหายาเสพติด
4. ร่วมกันจัดกิจกรรม “ทำความดี” ดังนี้ นิมนต์พระเทศน์อบรมนักเรียนในตอนเช้า ผู้บริหารโรงเรียนกล่าวให้โอวาท สาธารณสุขบรรยายลดความเสี่ยง เรื่องท้องไม่พร้อม
5. ส่งเสริมอาชีพต่างๆ ในชุมชน เช่น ให้นักเรียนในชุมชนมาฝึกจักสานผักตบชวาที่ศูนย์
6. พัฒนาหมู่บ้าน เช่น ทำความสะอาดหน้าบ้าน ร่วมกันพัฒนาในวันสำคัญต่างๆ

ผลที่ชุมชนได้รับ

1. ทำให้คนในชุมชนเข้มแข็ง
2. ช่วยเหลือให้โอกาสคนในชุมชนที่ทำความผิดพลาด ได้มีโอกาสดูแล
3. รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน
4. วิทยากรใช้คนในชุมชนมาฝึกสอนทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง
5. วิทยากรจากหน่วยงานต่างๆ มาช่วย เช่น เกษตรจังหวัด ทำให้ได้ความรู้ที่ทันสมัย
6. พัฒนากลุ่มสภาวะทางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเพลงพื้นบ้าน กลุ่มมอสม.
7. คุณภาพชีวิตคนดีขึ้น/มีค่าใช้จ่ายเพียงพอในครัวเรือน
8. คนในชุมชนไม่ว่างงาน
9. มีการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน
10. ความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มดีขึ้น

ตัวอย่างโครงการที่ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว จัตอบรม

ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว จัต “โครงการ เยาวชนคลองวัวรักดี มีอาชีพเสริม” ระหว่างวันที่ 29 พฤษภาคม ถึง 1 มิถุนายน 2557

หลักการและเหตุผล

โครงการ “เยาวชนคลองวัวรักดี มีอาชีพเสริม” เกิดขึ้นเนื่องจาก พบว่า เยาวชนในจังหวัดอ่างทอง นอกจากมีปัญหาด้านยาเสพติดแล้ว ยังมีข้อมูลสถิติในการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เป็นลำดับที่ 9 ของประเทศไทย ทางกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมในระบบกระจายกองทุนสู่ภูมิภาค และท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงสนับสนุนเงินทุนให้องค์กรสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว อ.เมือง จ.อ่างทอง โดยมี นางปราณี จันทวร ประธานกลุ่มสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวร่วมกับกรรมการ ได้จัดโครงการดังกล่าวขึ้น ได้เชิญ ผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง มาเปิดโครงการ “เยาวชนคลองวัวรักดี มีอาชีพเสริม” เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนตำบลคลองวัว มีทักษะในการดำเนินชีวิต รู้จักรักนวลสงวนตัว และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่หมกมุ่นอยู่กับร้านเกม อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ และเพื่อนต่างเพศ และมีการจัดกิจกรรมด้านอาชีพเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น คือ กลุ่มจักสานกระเป๋ โดยมีการจัดอบรมทางวิชาการ 2 วัน และอาชีพ 2 วัน ที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ต.คลองวัว อ.เมือง จ.อ่างทอง

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนตำบลคลองวัว มีทักษะในการดำเนินชีวิต
2. เพื่อส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดโพธิวงษ์ โรงเรียนวัดโคศุกราช และนักศึกษา การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 120 คน เข้าร่วมโครงการ

ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินการ

จัดอบรม 4 วัน ตั้งแต่วันที่ 29 พฤษภาคม 2557 ถึงวันที่ 1 มิถุนายน 2557 เพื่อให้มีทักษะในการดำเนินชีวิตและมีอาชีพเสริม ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว เลขที่ 19/2 หมู่ที่ 1 ต.คลองวัว อ.เมือง จ.อ่างทอง

วิธีดำเนินการ

จัดอบรม 4 วัน เป็นการอบรมวิชาการ 2 วัน เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต และจัดอบรมอาชีพ 2 วัน ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ เรื่องการรวมกลุ่มอาชีพ และการอนุรักษ์การจักสานกระเป๋จากผักตบชวา โดยมีประธานในพิธีเปิดและวิทยากร ดังนี้

- 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง นายวิศวะ ศะศิสมิต เป็นประธานในพิธีเปิดโครงการเยาวชนคลองวีรศักดิ์มีอาชีพเสริม และให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการ
- 2) พัฒนาการอำเภอเมืองอ่างทอง ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ เรื่องการรวมกลุ่มอาชีพให้กับเยาวชน
- 3) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอ่างทอง ร่วมเป็นวิทยากรในการบรรยายให้ความรู้แก่เยาวชน
- 4) นายอำเภอเมืองอ่างทอง ร่วมบรรยายให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชน
- 5) ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพธิ์วังษ์ ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้
- 6) วิทยากรในท้องถิ่น ช่วยสอนงานอาชีพ เช่น จักสานกระเป๋าลูกเต๋าจากผักตบชวา

งบประมาณ

งบประมาณ 100,000 บาท

การประเมินผล

ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม และสัมภาษณ์จากผู้เข้าร่วมอบรม

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางปราณี จันทวร ประธานกลุ่มสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวีว และศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวีว

ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการ

1. เยาวชนผู้เข้าอบรม ร่วมกันทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ สนุกสนาน ทำให้ผู้เข้าอบรมพึงพอใจ
2. เยาวชนได้เรียนรู้ และลงมือจักสานผักตบชวา ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมในท้องถิ่น
3. เยาวชนได้รับความรู้ ทั้งด้านวิชาการ และการฝึกปฏิบัติ นำเสนอผลงานของตนอย่างภาคภูมิใจ

ผลที่เกิดขึ้นภายหลังการอบรม

1. ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการเรียนหนังสือ และดำเนินชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น
2. ผู้เข้าร่วมอบรมนำประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว
3. เป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

จากการดำเนินงานของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินบทบาทผู้นำในชุมชน ซึ่งนำโดย นางปราณี จันทวร เป็นผู้นำธรรมชาติที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มจักสานไม้ไผ่ โดยอาศัยหลักการปกครองแบบพี่น้อง ญาติมิตร และต่อมาได้ใช้ผักตบชวามาเป็นวัสดุแทน จึงเปลี่ยนชื่อเป็นกลุ่มจักสานผักตบชวา และต่อมาเมื่อเป็นผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำโดยตำแหน่ง การตัดสินใจในการดำเนินงานของหมู่บ้านได้ผ่านกระบวนการประชาคมเพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และที่สำคัญนางปราณี จันทวร ได้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างให้แก่คนในชุมชน โดยมีการปฏิบัติตนและครอบครัวให้อยู่อย่างพอเพียง เมื่อพื้นฐานครอบครัวมีความอบอุ่นแล้วจึงสามารถเป็นแกนนำที่จะผลานทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำโดยตำแหน่ง เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านและเป็นผู้นำกลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น ได้แก่ กลุ่มจักสานผักตบชวา กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัวและศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว ซึ่งกลุ่มฯ กองทุนฯ และศูนย์ฯ ได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต จากการดำเนินที่ผ่านมาชุมชนได้รับการส่งเสริมการดำเนินงานจากภาครัฐหลายหน่วยงาน ได้แก่ การมีนโยบายสนับสนุนจากรัฐบาล โครงการต่างๆ จัดหาต้นแบบ จัดสรรงบประมาณให้ จัดวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ จัดแข่งขันหรือประกวดผลงาน เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จจนได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ชนะเลิศในระดับจังหวัดเป็นหมู่บ้านต้นแบบมาตั้งแต่ปี 2549 และในปี พ.ศ. 2557 จังหวัดอ่างทองได้คัดเลือกให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน เป็นตัวแทนของจังหวัดอ่างทองไปร่วมจัดนิทรรศการในงานของกรมการพัฒนาชุมชน “จัดนิทรรศการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ นำเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภาคตะวันออก” ที่อาคารกีฬาในร่มเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 24-26 สิงหาคม 2557

2. ผลการศึกษบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน

การศึกษบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากสภาพการดำเนินการของชุมชนมาตั้งแต่อดีต และยังคงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันและประสบผลสำเร็จ ทำให้คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและได้เป็นชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตและพัฒนามาเป็นที่ยอมรับมาเป็นกรณีศึกษา 5 กรณีดังนี้ 1) กลุ่มจักสานผักตบชวามบ้านบางตาแผ่นดิน 2) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว 3) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว 4) กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว และ 5) ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว การก่อตั้งกลุ่มจักสาน/ กองทุน/ ศูนย์เรียนรู้เริ่มจากผู้นำชุมชน นางปราณี จันทวร ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำกลุ่มแบบธรรมชาติ ต่อมาได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านบางตาแผ่นดิน และกลุ่มจักสาน/ กองทุน/ ศูนย์เรียนรู้ฯ ในเวลาต่อมาได้มีการขยายเครือข่ายและการดำเนินงานไปทั่วทั้งตำบล จากชื่อบ้านบางตาแผ่นดิน ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อ

หรือเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คือ ตำบลคลองวัว ดังนั้น เพื่อให้การเสนอผลที่ได้จากการศึกษาเป็นลำดับขั้นตอน ผู้วิจัยจึงนำเสนอบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามกรอบแนวคิด 5 มาตรการ ดังนี้ 1) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร 2) เกาะติดสถานการณ์ 3) บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ 4) ประสานสู่การปฏิบัติ และ 5) ประเมินชัดเจนทุกระยะอย่างครบวงจร ดังนี้

1. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

หน่วยงานภาครัฐ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและคนในชุมชน มียุทธวิธีที่ใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกันไปตามบทบาทการดำเนินงานของตน

1) **หน่วยงานภาครัฐ** ที่มีบทบาทในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หน่วยงานที่มีภารกิจในการพัฒนาชุมชน เมื่อมีการกำหนดนโยบายตามภารกิจของหน่วยงานแล้ว จึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่นโยบาย/ยุทธศาสตร์ แนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในรูปแบบต่างๆ เช่น พิมพ์เป็นหนังสือ เอกสาร แผ่นพับ แจกลงเว็บไซต์ นำเสนอทางรายการสถานีโทรทัศน์ วิทู เป็นต้น ตัวอย่างเช่น กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีการหน้าที่กำหนดนโยบาย/ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนระดับชาติ ได้จัดนโยบายออกเผยแพร่ จัดทำหนังสือคู่มือการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการดำเนินงาน “กองทุนแม่ของแผ่นดิน” เผยแพร่เป็นหนังสือ และลงในเว็บไซต์ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้ตั้งคณะทำงานจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ “84 พรรษา ประโยชน์สุขสู่ปวงประชา” เผยแพร่พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และผลสำเร็จสู่ประชาชน เนื่องในโอกาสอันเป็นมงคลที่พระองค์ทรงมีพระชนมพรรษา 7 รอบ แจกในงานที่จัด ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เป็นต้น ทำให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารของทางราชการ ผลสำเร็จของการดำเนินงาน ได้เห็นตัวแบบที่ดีเป็นการช่วยกระตุ้นให้เกิดการตระหนักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น ยังเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน หรือการจัดงานเพื่อเผยแพร่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเป็นตัวอย่าง รวมทั้ง การประชาสัมพันธ์ ชักชวนให้เข้าร่วมการแข่งขัน การประกวดผลงานต่างๆ ของหมู่บ้าน/ชุมชนภายใต้โครงการ/กิจกรรมที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมงานได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเห็นผลงานความก้าวหน้าของกลุ่มอื่น ส่วนผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของภาครัฐในชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และทีมงาน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ การติดต่อพูดคุยกัน ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน การประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ทำเอกสารแผ่นพับแจก เป็นต้น

2) **ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง** ได้แก่ ผู้นำกลุ่มแบบธรรมชาติ คือ นางปราณี จันทวร อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และเป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มจักสานไม้ไผ่ ซึ่งต่อมาเป็นกลุ่มจักสานผักตบชวาที่สร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชน และผลิตภัณฑ์ส่งขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้เป็นที่รู้จัก สร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชนมาจนถึงทุกวันนี้ นางปราณี จันทวร ได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมให้คนในชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ โดยประพฤติปฏิบัติตน

เป็นแบบอย่างทำให้ครอบครัวอยู่ดี มีความสุข เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับจากภาครัฐ เอกชน และคนทั่วไป ทำให้ได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย เช่น ศูนย์การศึกษาครอบครัวและระบบและการศึกษาตาม อัยาศัยอำเภอเมืองอ่างทอง มอบเกียรติบัตรเชิดชูเกียรติให้ นางปราณี จันทวร เป็นครูภูมิปัญญา ไทยสาขาหัตถกรรมพื้นบ้าน (ประเภทจักสานผักตบชวา) ประจำปี 2552 กรมส่งเสริมสหกรณ์ จัด โครงการสหกรณ์เฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 มอบโล่ประกาศเกียรติคุณแด่ นางปราณี จันทวร ปราชญ์สหกรณ์ของจังหวัด อ่างทอง และสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ คัดเลือกให้นางปราณี จันทวร เป็นแม่ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2558 ประเภทแม่ผู้เป็นเกษตรกร ทำให้มีรายการโทรทัศน์ และสื่อต่างๆ มาทำข่าวนำไปถ่ายทอด ทำให้ชุมชนมีการเผยแพร่ข่าวสาร ผลงานอย่างต่อเนื่อง ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของชุมชนมีหลายรูปแบบ เช่น ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ผ่าน ศูนย์การเรียนรู้ โดยการจัดป้านนิเทศขั้นตอนการผลิตดำเนินงานต่างๆ การสาธิตการทำผลิตภัณฑ์ที่ ศูนย์เรียนรู้ฯ การทำโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เรียนรู้ฯ สอดแทรกในการประชุมกลุ่ม การ ฝึกอบรมกับนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจ ที่เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานอาชีพ ทำเอกสาร จัดทำวีซีดีประชาสัมพันธ์ ทำเว็บไซต์ และการสื่อสารระหว่างกันของคนในชุมชน กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ การพบปะพูดคุยโดยตรง หรือผ่านโทรศัพท์มือถือ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการตระหนักใน การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้นำชุมชนจึงเป็นสำคัญในการสื่อสารต่างๆ ที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนคนในชุมชนโดยทั่วไป การเผยแพร่ข่าวสารกันทำในลักษณะพูดคุยโต้ตอบกันทางวาจา เล่าสู่กันฟังในโอกาสที่ได้ไปพบปะเยี่ยมเยียนกัน หรือการประชุมกลุ่ม ประชุมชาวบ้านเพื่อทำประชา พิจารณ์เรื่องของหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งการได้พูดคุยแล้วเห็นหน้าเป็นการช่วยกระตุ้นให้เกิดการตระหนัก ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี ถ้าต้องการสื่อสารอย่างรวดเร็วก็ ใช้โทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์บ้าน อย่างเช่น การติดต่อประสานงานต่างๆ เรื่องการขาย การติดต่อ ดูงาน รับรองผู้มาศึกษาดูงาน ถ้าต้องการให้ข่าวสารรู้ทั่วถึงคนในชุมชนอย่างทั่วถึง รวดเร็ว ก็จะไปแจ้ง ที่หอกระจายข่าวให้ประกาศ เช่น มีคนในชุมชนเสียชีวิต มีกำหนดจัดงานศพเมื่อไร หรือชุมชนจัด กิจกรรมอะไร การรับข้อมูลข่าวสารจากภายนอกส่วนใหญ่เป็นการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรือทาง อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

“คนในชุมชนได้ยื่นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่างๆ จะนำมาพูดคุยกัน ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่อง อาชีพเสริมเพิ่มรายได้ เมื่อไปเห็นหรือรู้เรื่องอะไรที่ดีๆ ก็จะมาเล่าสู่กันฟัง ในกลุ่มที่มาเดินเวร ยามบ้าง เวลามาที่กลุ่มจักสาน มีประชุม ว่าตอนนี้มีข่าวคราวอะไรที่เกี่ยวกับอาชีพ ความเป็นอยู่ หรือ ที่ไหนจะจัดงานอะไรที่จะนำผลิตภัณฑ์ของศูนย์ฯ ไปขายได้ จะมีการแข่งขันหรือประกวดอะไร ที่ไหน ก็คือเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงนั่นแหละ หรือถ้าเป็นเรื่องด่วนสำคัญที่ให้คนในชุมชนไปปฏิบัติ หรือทำกิจกรรมก็ให้ประกาศผ่านหอกระจายข่าว”

(นางปราณี จันทวร อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1: สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2557)

“คนในชุมชนเราตั้งแต่รวมเป็นกลุ่มต่างๆ ทำให้ได้พบปะกันบ่อย มีการเดินเวรยามหมู่บ้านทุกคืน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือการสื่อสารกัน จึงเป็นการพูดคุย เล่าสู่กันฟัง หรือถ้ารีบด่วนก็จะใช้

โทรศัพท์ หรือพูดคุยในการประชุมกลุ่ม ประชุมชาวบ้านทำประชาพิจารณ์ ถ้าต้องการให้ข่าวสารรู้รวดเร็วทั่วทั้งหมู่บ้าน ก็จะไปแจ้งที่หอกระจายข่าวให้ประกาศ และชาวบ้านก็ฟังข่าวจากวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรือบางคนใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์ก็มี”

(นางพรทิพย์ เพ็ชรวิจิตร กรรมการกลุ่มจักสานฯ หมู่ที่ 1: สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2557)

2.2 เกษติสถานการณ์

หน่วยงานภาครัฐ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและคนในชุมชน มียุทธวิธีที่ใช้ในการเกะตีสถานการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกันไปตามบทบาทการดำเนินงานของตน

1) หน่วยงานภาครัฐ ที่มีบทบาทในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการเกะตีสถานการณ์ของภาครัฐนั้น ภาครัฐทำหน้าที่ติดตามสถานการณ์ต่างๆ ของโลก ของประเทศ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งติดตามการดำเนินงานของชุมชนที่ผ่านมา แล้วนำมาวิเคราะห์กำหนดเป็นนโยบาย/ แนวทางการปฏิบัติที่ส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนสู่ชุมชนและหมู่บ้าน และให้การส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน กระตุ้นในเชิงนามธรรม โดยการพูดในที่ประชุมเจ้าหน้าที่ของภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องให้ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมต่อไป พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจให้แก่ชุมชนโดยการจัดประกวด จัดการแข่งขันและให้รางวัล โดยผ่าน หน่วยงาน ตัวแทนของภาครัฐ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ส่วนผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของภาครัฐในชุมชนบ้านบางตาแผ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต.คลองวัว) และทีมงาน กำนันและผู้ใหญ่บ้านบางตาแผ่นก็ได้ติดตามสถานการณ์ นโยบายของภาครัฐ และสถานการณ์ สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนำมาเป็นข้อมูลในการทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งมีทั้งแผนพัฒนาสามปีและแผนการดำเนินงานประจำปี ในช่วงที่ผู้วิจัยทำการวิจัยชุมชน อบต.คลองวัวทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2558-2562) และแผนการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาชุมชน และให้งบประมาณกระจายลงแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยมีการจัดทำแผนตามขั้นตอนที่กรมพัฒนาชุมชนให้แนวทางการปฏิบัติไว้ เช่น ในปีนี้ อบต.คลองวัว ให้ปลัดทำโครงการซื้อรถขนขยะ เพื่อเอามาใช้ขนขยะ ขนผักตบชวาไปทำปุ๋ยเกษตรอินทรีย์จากผักตบชวา

2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำกลุ่มแบบธรรมชาตินางปราณี จันทวร เป็นแกนนำที่สำคัญในการทำหน้าที่ติดตามนโยบาย/ แนวทางการปฏิบัติของภาครัฐที่ส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งติดตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและความรู้ต่างๆ และสภาพของชุมชนบ้านบางตาแผ่น โดยเฉพาะที่เป็นปัญหาของชุมชนต้องหาทางแก้ไข ยุทธวิธีที่ผู้นำชุมชนทำ คือ นำข้อมูลมาวิเคราะห์กำหนดเป็นนโยบาย/ แนวทางการปฏิบัติที่ส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนสู่ชุมชนและหมู่บ้าน คือ แผนชุมชนของบ้านบางตาแผ่น ประกอบด้วยโครงการ/กิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้เป็นกรอบในดำเนินงานของชุมชน การทำแผนชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์) และผู้นำชุมชนให้การส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน นางปราณี

จันทวร ได้ให้ที่ดิน ของครอบครัวสร้างศูนย์เรียนรู้ ชักชวนให้สมาชิกออมเงินให้ผู้ที่ขาดแคลนกู้ยืมไปลงทุน ติดตามแหล่งเงินทุน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ ผู้นำชุมชนทำหน้าที่กระตุ้นในเชิงนามธรรม คือ การส่งเสริมให้คนในชุมชน อยากเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทำหน้าที่ปลูกฝังให้เกิดค่านิยม และสร้างแรงจูงใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในทางด้านเศรษฐกิจ คือ การช่วยเหลือ รวมกลุ่มประกอบอาชีพ ส่งเสริมอาชีพให้คนที่ตกงานหรือต้องการหารายได้เสริม ทางด้านจิตใจ มีกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองวัวให้ความช่วยเหลือสมาชิกและผู้ที่ยืมช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เยี่ยมเยียนเมื่อมีการเกิดเจ็บป่วย และตาย ทางด้านสังคม เฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติด เป็นชุมชนที่ปลอดยาเสพติด เป็นต้น ชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ร่วมกัน และพูดคุยถึงการเปลี่ยนแปลง ให้คนในชุมชนได้ตระหนักและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เช่น วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจักสานอยู่ราคาแพงขึ้นจะคิดราคาผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นเท่าไร และทางสภาพแวดล้อมในชุมชนเรามีการดูแลรักษาความสะอาด บำรุงรักษาถนน ปลูกต้นไม้ ทำป้าย ทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นมีสภาพแวดล้อมที่ดีได้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ส่วนคนในชุมชนโดยทั่วไปจะติดตามสถานการณ์ที่สนใจอยู่แล้ว ซึ่งในชุมชนมีไฟฟ้าใช้ มีวิทยุ โทรทัศน์ใช้เกือบทุกบ้าน ซึ่งภาครัฐได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการตามพระราชดำริ และอาชีพของชาวบ้านที่ประสบผลสำเร็จค่อนข้างมาก จึงทำให้ได้รับรู้เรื่องราวต่างๆ จากสื่อเหล่านั้นมาก และบางคนมีโทรศัพท์มือถือใช้สามารถดูข่าวทางอินเทอร์เน็ตได้ ทำให้ได้รับการกระตุ้นจากสื่อหลายทางจากหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ชุมชนบ้านบางตาแผ่นมีผู้นำที่เข้มแข็ง ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จึงเป็นตัวอย่างที่ทำให้คนในชุมชนเห็น เกิดตระหนักและเห็นประโยชน์ที่จะเกิดแก่ตน แก่ครอบครัวและชุมชนโดยรวม คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงให้ความร่วมมือในการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนที่ส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดี เช่น สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มจักสานเพื่อเพิ่มรายได้ และเห็นด้วยกับที่ อบต.คลองวัว จะทำปุ๋ยเกษตรอินทรีย์จากผักตบชวา เป็นต้น

“ทาง อบต.คลองวัว เรากำลังจะทำปุ๋ยเกษตรอินทรีย์จากผักตบชวา กรรมการบางคนเขาก็ได้ดูการทำปุ๋ยเกษตรอินทรีย์รายการจากโทรทัศน์ ตอนนี้จะพาไปดูงาน และกำลังให้ปลัดทำโครงการซื้อรถขนขยะ เพื่อเอามาใช้ขนขยะด้วย ขนผักตบชวาไปทำปุ๋ยด้วย”

(นายก อบต. คลองวัว: สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2557)

“เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง คนในตำบลเราอาจจะยังไม่ค่อยเข้าใจรายละเอียดว่าประกอบด้วยอะไรบ้างแต่รู้ว่าเกี่ยวกับเรื่องการประกอบอาชีพด้วย เขาก็จะติดตามเรื่องอาชีพที่ทำอยู่ว่าจะเพิ่มผลผลิตให้ได้มากๆ จะทำอย่างไร ปลูกพืช ปลูกผักจะใส่ปุ๋ยอะไร ตอนนี้บางบ้านก็ทำปุ๋ยเกษตรอินทรีย์ใช้ เพราะรู้ว่าปลอดภัย การกระตุ้นและส่งเสริมให้คนในชุมชน อยากเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ คือ ทางด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมอาชีพให้คนที่ตกงานหรือต้องการหารายได้เสริมมาเป็นสมาชิกกลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ทางด้านจิตใจ มีกองทุนสวัสดิการให้ความช่วยเหลือสมาชิกและผู้ที่ยืมช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ทางด้านสังคม เฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติด เป็นชุมชนที่ปลอดยา

เสฟติด มีงานของคนในชุมชนก็จะไปร่วมงานและให้ความช่วยเหลือกัน ทางสภาพแวดล้อม ชุมชนเรามีสภาพที่ดีได้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ”

(นางปราณี จันทวร อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1: สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2557)

2.3 บุรณาการกระบวนการเรียนรู้

หน่วยงานภาครัฐ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและคนในชุมชน มียุทธวิธีที่ใช้ในการ**บุรณาการกระบวนการเรียนรู้**เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกันไปตามบทบาทการดำเนินงานของตน

1) **หน่วยงานภาครัฐ**ที่มีบทบาทในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านในการ**บุรณาการกระบวนการเรียนรู้** โดยมีบทบาทในการสนับสนุน ให้ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยหน่วยงานภาครัฐเป็นแกนในการกำหนดวางแผนกิจกรรมการนิเทศติดตามผล รวมทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม โดยใช้ยุทธวิธี กำหนดระบบและกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การอาชีพ การออม และการบริหารจัดการเงินทุนของชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน การสร้างระบบและกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกรมพัฒนาชุมชน เช่น การสร้างระบบการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และกำหนดตัวชี้วัดการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) กระบวนการพัฒนาแกนนำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง การจัดหาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ดีเป็นตัวอย่างให้ชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ จัดหาผู้เชี่ยวชาญ วิทยากรให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ เป็นต้น ส่วนผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของภาครัฐในชุมชนบ้านบางตาแผ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต.คลองวัว) และทีมงาน กำนันและผู้ใหญ่บ้านบางตาแผ่น ได้พิจารณาให้งบประมาณในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ของกลุ่มจักสาน เช่น ให้เงินปรับปรุงซ่อมแซมอาคารศูนย์การเรียนรู้ จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการจักสานผลิตภัณฑ์ รวมทั้งให้การสนับสนุนอื่นๆ ตามความต้องการของกลุ่ม

2) **ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง** ได้แก่ ผู้นำกลุ่มแบบธรรมชาติ คือ นางปราณี จันทวร ประธานกลุ่มจักสานผักตบชวา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการเป็นแกนนำในการสร้างความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การดูแลและกำกับติดตามโครงการ กิจกรรมต่างๆ ซึ่งได้มีขั้นตอนหรือกระบวนการที่ทำให้คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นเกิดการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มจากการให้ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการพูดคุยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พาไปศึกษาดูงานจากชุมชนต้นแบบ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดอบรมเรื่องต่างๆ เช่น การจัดทำแผนชุมชน การจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมการออม การลดการใช้พลังงาน การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ การบริหารจัดการเงินทุนของชุมชน การทำแผนที่จุดของชุมชน และทำการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศชุมชน เป็นต้น เพื่อนำความรู้ ความคิดและทักษะไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การจัดอบรมของหน่วยงานต่างๆ ที่คนในชุมชนเข้าร่วม เช่น อุทสาหกรรมจังหวัดได้ถ่ายทอดความรู้ขั้นตอน

การจัดงานให้กลุ่มจักสานผักตบชวาในระยะเริ่มแรก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมาแนะนำวิธีการบริหารจัดการโดยให้ทำในรูปคณะกรรมการ เพื่อส่งเสริมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) คณะอนุกรรมการส่งเสริมการผลิตภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ร่วมกับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจัดอบรมให้กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น เรื่องการจัดทำบัญชี วิเคราะห์ต้นทุน และทำแผนธุรกิจ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้ความรู้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดมาบรรยายเพื่อลดความเสี่ยงเรื่องท้องไม่พร้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีได้เข้ามาทำการวิจัยพัฒนา โดยจัดอบรมให้สมาชิกกลุ่มจักสานจากผักตบชวา เรื่องการออกแบบ การย้อมสี ทำให้ชุมชนมีผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ทันสมัยสวยงามมากขึ้น เช่น กระเป๋าลือสตรี ตะกร้า เป็นต้น นอกจากนั้น ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัวได้จัดฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน ได้แก่ จักสานผักตบชวา ทำขนมทองกรวย โรงสีชุมชน บ่อเลี้ยงปลา และทำไร่นาสวนผสม ให้ผู้ที่สนใจมาเรียนรู้ โดยชุมชนมีวิทยากรในชุมชนประจำฐานต่างๆ ทุกฐาน และศูนย์เรียนรู้ฯ ยังเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน ผักการจักสานผักตบชวาซึ่งเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน สวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของคนในชุมชน และได้จัดพิมพ์เอกสารไว้เผยแพร่ความรู้ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร แผ่นพับ วิซีดี ชุดความรู้ เป็นต้น และศูนย์เรียนรู้ฯ ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมของหน่วยงานต่างๆ การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวทำให้คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นเกิดการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

ส่วนคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ส่วนใหญ่มาร่วมในกิจกรรมของกลุ่มที่ตนเป็นกรรมการ เป็นสมาชิกอยู่ หรือมาร่วมในเรื่องที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตน แก่ครอบครัวและชุมชน เช่น มีการอบรม พาไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจักสาน ในเรื่องของการเตรียมวัสดุ การจักสาน การออกแบบ การย้อมสี สมาชิกของกลุ่มจักสานผักตบชวาก็จะมาร่วมกันเกือบทุกคนถ้าไม่ติดธุระที่สำคัญอื่นๆ หรือ อบรมเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน การทำแผนพัฒนาอาชีพก็จะมาเรียนรู้จากผู้นำ จากวิทยากรที่มาให้การอบรมแล้วนำไปทำ ร่วมเข้าค่ายศูนย์ 3 วัย (ลูก พ่อแม่ ปู่ย่าหรือตายาย) ที่ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินจัดขึ้นทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ความรู้สึก ความต้องการของแต่ละวัยเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละวัยได้พูดในสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัวต่อไป ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ตามโครงการ/กิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุกครัวเรือน

“ระยะแรกอุตสาหกรรมจังหวัดได้ถ่ายทอดความรู้ เทคนิค วิธีการใหม่ๆ เกี่ยวกับการสาน สนับสนุนเงินทุนให้ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีได้เข้ามาอบรม ในเรื่องการออกแบบ ทำให้ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบใหม่ทันสมัยมากขึ้น เช่น กระเป๋าลือสตรี ตะกร้า ศูนย์เรียนรู้ก็มีฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน มีเอกสารเพื่อเผยแพร่ความรู้หลายอย่าง ทั้งที่ติดบอร์ด แผ่นพับ และอื่นๆ”

(นางปราณี จันทวร อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1: สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2557)

“คนที่มาร่วมเข้าค่ายศูนย์ 3 วัย ให้มาเป็นครอบครัว (ลูก พ่อแม่ ปู่ย่าหรือตายาย) จัดขึ้นทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ความรู้สึกว่าลูกต้องการอะไร แบบไหน ลูกบางคนบอกไม่อยากให้พ่อกินเหล้า สูบ

บุหรี และไม่ยอมให้ยายบ่น ส่วนพ่อแม่บางคนก็บอกว่าลูกเล่นเกมมาก อยากให้เล่นให้น้อยลง หรือไม่ยอมยกให้ออกไปเที่ยวตอนกลางคืน”

(นางพรทิพย์ เพ็ชรวิจิตร กรรมการกลุ่มจักสานฯ หมู่ที่ 1: สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2558)

2.4 ประสานสู่การปฏิบัติ

หน่วยงานภาครัฐ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและคนในชุมชน มียุทธวิธีที่ใช้ในการประสานสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกันไปตามบทบาทการดำเนินงานของตน

1) **หน่วยงานภาครัฐ** ที่มีบทบาทในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการประสานสู่การปฏิบัติ โดยมีบทบาทในการสนับสนุน ให้ชุมชนเกิดการขับเคลื่อนตามยุทธวิธี / ดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติ โดยเป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงานให้หน่วยงานในระดับต่างๆ ปฏิบัติ ได้แก่ การนิเทศ และติดตามประเมินผลตามแผนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้คนในชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต รวมทั้ง รัฐได้ให้การสนับสนุนงบประมาณและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม โดยใช้ยุทธวิธี การติดต่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงาน ภาครัฐและเจ้าหน้าที่สร้างเสริมให้คนในชุมชนคิดบวก คือ เข้าร่วมโครงการกิจกรรมด้วยความสมัครใจ เต็มใจ และมีความสุขในการทำงาน รวมทั้งการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร และการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดประชุมระดมความคิดเห็น จัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน จัดหาผู้เชี่ยวชาญ วิทยากรไปเป็นที่ปรึกษา หรืออบรมในเรื่องที่ชุมชนต้องการ เป็นต้น ส่วนผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของภาครัฐในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว (อบต.คลองวัว) และทีมงาน กำนันและผู้ใหญ่บ้านบางตาแผ่นดิน ก็ทำหน้าที่ประสานระหว่างภาครัฐ และประชาชนในตำบล ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และประสานให้เกิดการดำเนินงานตามแผน รวมทั้งการจัดสวัสดิการและการจัดงานเพื่ออนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่ดั้งเดิม ซึ่งอบต.คลองวัวได้จัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อเกิดความรักสามัคคี เอื้ออาทรต่อกัน เช่น จัดงานสงกรานต์ก็จะประสานกับคนในชุมชนให้โปรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ เชิญผู้สูงอายุไปรับการรดน้ำและให้พร เป็นต้น

2) **ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง** ได้แก่ ผู้นำกลุ่มแบบธรรมชาติ คือ นางปราณี จันทวร เป็นแกนนำสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ บทบาทของการประสานสู่การปฏิบัติที่สำคัญของผู้นำ คือ การดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้ง/ได้รับเลือกให้เกิดผลดี ซึ่งในปัจจุบัน นางปราณี จันทวร ยังได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่มจักสานผักตบชวา ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ตำบลคลองวัว และประธานศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว ยุทธวิธีที่ใช้คือ นางปราณี จันทวร ทำงานในหน้าที่ประธานกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับแต่งตั้ง หรือได้รับเลือกจากสมาชิกอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซื่อสัตย์ ทุ่มเท เสียสละ ใฝ่รู้ รอบคอบระมัดระวัง และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก (ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์) โดยประสานงานกับภาครัฐ เอกชน คนในชุมชน และการสร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิด

ความรู้ในกิจกรรมตามโครงการต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ ผลงานที่ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่คนทั่วไป คือ รางวัล โล่ เกียรติบัตรต่างๆ ที่ได้รับการประกวด ทำให้ในคนชุมชนเห็นคุณค่า ยินดีให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน โครงการกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และการที่ได้มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีท้องถิ่นหรือจังหวัด ทำให้นางปราณี จันทวร เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับจากคนภายนอกชุมชน และเป็นที่ยอมรับในระดับจังหวัด จึงได้รับเชิญ/แต่งตั้งให้ร่วมการบริหารงานชุมชนและการดำเนินงานชุมชนในระดับจังหวัดด้วย เช่น เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน เช่น เป็นที่ปรึกษาและการให้คำแนะนำ จัดสรรงบประมาณร่วมสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน

ส่วนคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการประสานสู่การปฏิบัติ ส่วนใหญ่ก็จะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละคนซึ่งมีบทบาทแตกต่างกัน เช่น ด้านเศรษฐกิจ เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ ก็จะประสานกันระหว่างสมาชิกด้วยกัน ประสานกับผู้นำชุมชนและภาครัฐ เช่น ติดต่อขอรับการสนับสนุนในด้านเงินทุนจากหน่วยงานภาครัฐโดยการทำโครงการต่างๆ ประสานให้ผู้เชี่ยวชาญมาแนะนำให้ความรู้และแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ ซึ่งคนในชุมชนที่อยู่ในกลุ่มอาชีพเดียวกันก็จะมี การติดต่อประสานงานกันเสมอ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้เกิดผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ดีตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ ด้านสังคม ได้มีการติดต่อประสานกันในการดูแลช่วยเหลือกัน การติดต่อประสานกันในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งคนในชุมชนให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี เช่น งานทำบุญทอดกฐินที่วัดโพธิ์วงษ์ คนในชุมชนก็จะประสานกันในการทำอาหารไปเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน งานสงกรานต์ก็จะติดต่อประสานกัน โดยชักชวนให้ไปพบปะกันในงานที่อบต.คลองวัวจัด หรือที่ทางวัดจัดขึ้น เป็นต้น การประสานกันดังกล่าวทำให้เกิดความรักสามัคคี ส่งผลให้ชุมชนมั่นคงสามารถพึ่งตนเองได้

“อบต.คลองวัวเราจัดงานสงกรานต์เป็นประจำทุกปี การจัดก็หาข้อมูลผู้สูงอายุ และประสานงานให้รู้วัน เวลา สถานที่ที่จัด และเชิญคนในชุมชนให้มาร่วม โดยประกาศแจ้งทางหอกระจายข่าว ผู้สูงอายุที่มาร่วมงานเราก็มีของแจกด้วย เช่น ปีนี้ก็ทำเป็นเสื้อ ได้ให้เอาไว้ใส่เป็นการเทิดพระเกียรติตามที่รัฐบาลเชิญชวน ถ้าซื้อเองคนสูงอายุคงไม่ได้ไปซื้อ”

(นายก อบต.คลองวัว: สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2558)

2.5 ประเมินชัดเจนทุกระยะ

หน่วยงานภาครัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและคนในชุมชน มียุทธวิธีที่ใช้ในการประเมินชัดเจนทุกระยะเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกันไปตามบทบาทการดำเนินงานของตน

1) **หน่วยงานภาครัฐ** ที่มีบทบาทในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการประเมินชัดเจนทุกระยะ โดยภาครัฐมีบทบาทในการเป็นผู้กำหนดนโยบายและแนวทางในการวัดและประเมินผล พร้อมทั้ง มีการกำกับและติดตามผลการดำเนินงานของชุมชน ยุทธวิธีของภาครัฐ ได้แก่ มีการกำหนดกรอบการประเมินหรือจัดทำตัวชี้วัด/เกณฑ์การประเมิน ต่างๆ เช่น ตัวชี้วัดการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของกระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) ดัชนีชี้วัดความ“อยู่เย็น เป็นสุข” หรือ ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (Gross Village Happiness: GVH) มี6

องค์ประกอบ 22 ตัวชี้วัด เป็นต้น มีการกำกับติดตามโดยตัวแทนภาครัฐ เช่น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีการกำกับติดตามโดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ในระดับจังหวัดมีคณะกรรมการที่ทางจังหวัดแต่งตั้งขึ้น เพื่อทำการประเมินหมู่บ้านในจังหวัดนั้น เมื่อประเมินแล้ว ได้มีการสนับสนุนให้มีการจัดทำหลักฐานและเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนและจัดเก็บเป็นระบบ นอกจากนั้น หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบยังมีสิ่งล่อใจโดยจัดประกวดเป็นระยะๆ เพื่อเสริมแรง

2) **ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง** ได้แก่ ผู้นำกลุ่มแบบธรรมชาติ คือ นางปราณี จันทวร เป็นแกนนำสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ บทบาทของประเมินชัดเจนทุกระยะที่สำคัญของผู้นำ คือ เป็นแกนนำร่วมกับคณะกรรมการ กำหนดแผนงานการประเมิน ทำรอบการประเมินตัวชี้วัด/ เกณฑ์ และแผนการประเมินตามเกณฑ์ที่ภาครัฐกำหนดหรือถ้าไม่มี ก็ร่วมกันทำขึ้นมาเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน และเตรียมการประเมิน ผู้นำเป็นผู้ดำเนินการติดตามการวัดและประเมินผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ทุกโครงการ โดยทำการประเมิน เช่น กรรมการกลุ่มจักสานผักตบชวา เมื่อมีลูกค้าสั่งให้ทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ถ้ามีแบบมาให้ทางกลุ่มก็จะประชุมปรึกษากำหนดราคา ติดต่อกกลางราคา ทำสัญญา และเมื่อทำเสร็จจะมีกรรมการผู้ที่รับผิดชอบฝ่ายตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ประเมินผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้น ถ้าพบว่าสินค้าชิ้นใดไม่ได้มาตรฐานก็จะคัดออก ฝ่ายขายก็ทำการส่งสินค้าให้ลูกค้า ฝ่ายบัญชีก็จะทำบัญชีรายรับรายจ่ายให้ถูกต้อง และมีเจ้าหน้าที่สหกรณ์จังหวัดมาตรวจสอบ ซึ่งจะทำให้การประเมินทุกระยะควบคู่กับการมีคุณธรรมโดยการมีส่วนร่วมของกรรมการ/สมาชิกเป็นผู้ประเมิน เช่น สินค้าที่ถูกคัดออกทางกลุ่มก็ยังมีรับซื้อและนำไปขายให้ ซึ่งราคาที่ขายอาจจะถูกลง ส่วนโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่ทำเฉพาะกิจประเมินโดยการสังเกตการดำเนินโครงการ และได้ติดตามผลภายหลัง สรุปเป็นรายงาน

ส่วนคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินการประเมินผลเป็นอย่างดี และยอมรับในกฎเกณฑ์ กติกาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เมื่อประเมินแล้วเกี่ยวข้องกับใคร ก็จะแจ้งให้ทราบ เช่น กลุ่มจักสานเมื่อประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่สานมา ถ้าไม่ได้ตามเกณฑ์ก็คัดออกไม่ส่งให้ลูกค้า ก็บอกให้คนสาธิตว่ายังบกพร่องอะไร แต่ก็เอาไปขายให้เมื่อเวลาทางกลุ่มไปออกร้าน จึงไม่ค่อยมีปัญหาในส่วนนี้ ส่วนงานกองทุน หรือศูนย์เรียนรู้ ก็บริหารโดยคณะกรรมการ และก็ได้ทำได้ดี ทำให้ได้รับรางวัล เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เราก็ได้พัฒนาตนเองตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ประเภทเครือข่าย โดยเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ทำให้ผ่านเกณฑ์การประเมินขอกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2553 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เป็นองค์กรต้นแบบที่มีการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี ในชุมชนของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน และรับเกียรติบัตร เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2553 จากนายกรัฐมนตรีนะ

“กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เราก็ได้พัฒนาตนเองตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ประเภทเครือข่าย โดยเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ทำให้ผ่านเกณฑ์การประเมินขอ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน เมื่อปี 2553”

(นางปราณี จันทวร อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1: สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2558)

3. ผลสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน บทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำเสนอ 5 กรณี ได้แก่ 1) กลุ่มจักสานผักตบชวา 2) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว 3) ศูนย์เรียนรู้ตำบลคลองวัว 4) กองทุนแม่ของแผ่นดิน และ 5) ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินนั้น จากกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี พบว่า ชุมชนได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ในอดีต เริ่มจากการก่อตั้งกลุ่มจักสานและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดตั้งกองทุนฯ ตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ในเวลาต่อมา ตามนโยบายของภาครัฐ ซึ่งกลุ่มฯ กองทุนฯ และศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ทำโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ เอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว ได้รับรางวัลต่างๆ หลายรางวัล ถือเป็นผลสำเร็จของการดำเนินงานของชุมชน ในปี พ.ศ. 2549 ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ได้รับรางวัลเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ประจำปี 2549 และยังได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2557 ได้รับคัดเลือกจากจังหวัดอ่างทองให้เป็นตัวแทนแสดงในงาน “คืนความสุขให้ชุมชน ด้วยหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท” ในวันที่ 24-26 สิงหาคม 2557 ณ อาคารกรีฑาในร่ม ศูนย์กีฬาภาคตะวันออก เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

จากอดีตจนถึงปัจจุบันชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินได้รับความสำเร็จจากการส่งเสริมของภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยลำดับดังนี้

ผลสำเร็จของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน

ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินได้รับผลสำเร็จ ดังนี้

1. รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ประเภทการแข่งขันผลิตภัณฑ์ผักตบชวา การประกวดและแข่งขันสุดยอดฝีมือหัตถกรรมจังหวัดอ่างทอง “งานเมืองอู้อี้อู่น้ำ และงานกาชาดอ่างทอง” เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ถึง 4 มีนาคม พ.ศ. 2533 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

2. ประกาศจังหวัดอ่างทอง เรื่อง การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงประจำหมู่บ้าน ด้วยราษฎรบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ได้จัดตั้งศูนย์ฯ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการป้องกัน แก้ไขปัญหา พัฒนาคุณภาพชีวิต บนพื้นฐานของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อเสริมสร้างความสงบสุขในหมู่บ้านของตน ตามนโยบายกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเป็นที่เรียบร้อย จึงประกาศมาให้ทราบโดยทั่วกัน ประกาศ ณ วันที่ 27 พฤษภาคม 2537 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

3. รางวัลชนะเลิศการประกวด ‘หัตถศิลป์อ่างทอง 41” ประเภทผักตบชวา “งานปีใหม่ กาชาด 102 ปี เมืองอ่างทอง” วันที่ 29 ธันวาคม 2540 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง และ อุตสาหกรรมจังหวัดอ่างทอง

4. จังหวัดอ่างทองมอบเกียรติบัตรให้เพื่อแสดงว่า บ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอมืออ่างทอง เป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ปี 2545 รางวัล ชมเชย ให้ไว้ ณ วันที่ 25 ธันวาคม 2545 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

5. ประกาศนียบัตร กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดิน ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ดีเด่น ระดับ 5 ดาว ภาคกลาง ประจำปี พ.ศ. 2546 ประเภทเครื่องใช้ และเครื่องประดับตกแต่ง ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้ไว้ ณ วันที่ 6 พฤศจิกายน 2546 จาก รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

6. โล่ประกาศเกียรติคุณแก่ กลุ่มสตรีสหกรณ์ตำบลคลองวัว สหกรณ์การเกษตรเมือง อ่างทอง จำกัด จังหวัดอ่างทอง ในฐานะที่มีผลงานดีเด่น ระดับประเทศ ภาคกลาง ประจำปี 2546 ประเภทกลุ่มสตรีสหกรณ์ จากอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์

7. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มอบโล่รางวัลที่ 3 การประกวดผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ประเภทกระเป๋าเส้นใยพืช งานศิลปาชีพบางไทร ครั้งที่ 19 ณ วันที่ 21-25 มกราคม 2547

8. ประกาศเกียรติคุณแก่ ครอบครัวนายถวิล นางปราณี จันทวร ซึ่งได้รับการสดุดีให้เป็น “ครอบครัว ร่มเย็น” ประจำปี 2548 จังหวัดอ่างทอง เนื่องในโอกาสการจัดงานสัปดาห์ผู้สูงอายุ แห่งชาติ และครอบครัว ประจำปี 2548 ให้ไว้ ณ วันที่ 8 เมษายน 2548 จัดโดยกระทรวงพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์

9. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มอบโล่รางวัล ชมเชย การประกวดผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ประเภทผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา งานศิลปาชีพบางไทร ครั้งที่ 20 ณ วันที่ 13-17 เมษายน 2548

10. กลุ่มจักสานจากผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดิน ได้ผ่านเกณฑ์การประเมินสถานที่ทำงาน ระดับใบรับรอง ทอง ให้ไว้ ณ วันที่ 9 กันยายน 2548 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทองและ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง

11. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองวัว ได้รับการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เรียบร้อยแล้ว รหัสทะเบียน 1-15-01-13/1-0001 ให้ไว้ ณ วันที่ 9 พฤศจิกายน 2548 จากสำนักงานเกษตรอำเภอมืออ่างทอง

12. รางวัลชนะเลิศหมู่บ้านในฝันระดับเขต ประจำปี 2548 ตามโครงการ 1 อำเภอ 1 หมู่บ้านในฝัน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มอบให้แก่บ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบล คลองวัว อำเภอมืออ่างทอง จังหวัดอ่างทอง จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

13. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานรางวัลหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ประจำปี 2549 แก่บ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอมืออ่างทอง จังหวัดอ่างทอง วันที่ 22 มิถุนายน 2549 จัดโดยกระทรวงมหาดไทย

14. ประกาศนียบัตร กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว ปี พ.ศ. 2549 ประเภทของใช้ ของตกแต่ง และของที่ระลึกผลิตภัณฑ์จักสานผักตบชวา ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยปี พ.ศ. 2549 จากปลัดกระทรวงมหาดไทย

15. รางวัลชนะเลิศการแข่งขันการทำของที่ระลึกจากผักตบชวา ใน “งานกาชาด 111 ปีของดีเมืองอ่างทอง 2550” วันที่ 2 มีนาคม 2550 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง และอุตสาหกรรมจังหวัดอ่างทอง

16. คณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ขอมอบโล่เกียรตินิยมให้แก่ บ้านบางตาแผ่น อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ในฐานะ “ชุมชน-หมู่บ้านประชาธิปไตยอย่าง” ประจำปี 2550 ให้ไว้ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2550 จากประธานอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

17. กระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน มอบประกาศเกียรติคุณ กลุ่มจักสานจากผักตบชวา หมู่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เป็นกลุ่มที่มีการบริหารจัดการยอดเยี่ยมแห่งปี 2550

18. จังหวัดอ่างทองขอแสดงความชื่นชมยินดีและภาคภูมิใจที่เครือข่ายวัฒนธรรมระดับตำบลพร้อมที่จะดำเนินงานวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยตนเอง ในฐานะเป็นเจ้าของวัฒนธรรม จังหวัดอ่างทอง จึงประกาศจัดตั้งโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลคลองวัว ประกาศ ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2551 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

19. หนังสือรับรองฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่าสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เป็นสภาองค์กรชุมชนตำบล เลขที่ 15009 ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการพัฒนาของแต่ละท้องถิ่น และส่งเสริมประชาธิปไตยรากฐานผ่านการพัฒนาของแต่ละท้องถิ่น และส่งเสริมประชาธิปไตยรากฐานผ่านการพัฒนาเมืองภาคพลเมือง ให้ไว้ ณ วันที่ 22 ธันวาคม 2551 จากผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

20. หนังสือรับรองฉบับนี้ออกให้เพื่อแสดงว่ากลุ่ม TO BE NEMBER ONE 2553 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เป็นองค์กรชุมชนที่สามารถจัดการการพัฒนาด้านอาสาพัฒนาเพื่อสังคม ที่ได้รับรองว่าเป็นองค์กรที่มีคุณภาพด้านการพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นที่ยอมรับของขบวนองค์กรชุมชนและหน่วยงานภาคี ให้ไว้ตั้งแต่วันที่ 25 พฤศจิกายน 2551 และวันที่ 24 พฤศจิกายน 2553 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง พัฒนาการอำเภอเมืองอ่างทอง สำนักงานปฏิบัติการภาคกลางตอนบนและตะวันตก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว

21. ประกาศนียบัตร กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว ปี พ.ศ. 2552 ประเภทผ้าฯ กระเป๋าหิ้ว ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2552 ให้ไว้ ณ วันที่ 23 ธันวาคม 2551 จากอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

22. รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 การประกวดแพชชั่น OTOP อ่างทอง เนื่องใน “งานกาชาด 112 ปี ของดีเมืองอ่างทอง ประจำปี 2551” วันที่ 16 เมษายน 2551 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

23. ใบสำคัญแสดงการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน กลุ่มสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว ที่ตั้งสำนักงานเลขที่ 9/2 หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ได้รับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2552 จากรองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ

24. กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง ประกาศเชิญเกียรติบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่นาสวนผสมคลองวัว เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ประจำปี 2552 ให้ไว้ ณ วันที่ 1 กันยายน 2552 จากสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง

25. ประกาศนียบัตร กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดิน ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับ 3 ดาว ปี พ.ศ. 2553 ประเภทของใช้ ของตกแต่ง และของที่ระลึก กระเป๋าสานผักตบชวา ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2553 ให้ไว้ ณ วันที่ 16 กันยายน 2553 จากรองนายกรัฐมนตรีประธานกรรมการอำนวยการ และปลัดกระทรวงมหาดไทยประธานกรรมการดำเนินงาน

26. โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน เกียรติบัตรให้ไว้เพื่อแสดงว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เป็นองค์กรต้นแบบที่มีการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี ในชุมชนของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน วันที่ 11 มกราคม 2553 จากนายกรัฐมนตรี

27. เกียรติบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า บ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 1 ประเภทหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ตามโครงการเชิญเกียรติผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี 2553 วันที่ 30 มิถุนายน 2553 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

28. เกียรติบัตรให้ไว้เพื่อแสดงว่า เครือข่ายองค์กรสวัสดิการตำบลคลองวัว ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ได้พัฒนาตนเองตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ประเภทเครือข่าย โดยสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ผ่านเกณฑ์การประเมิน ออกให้ไว้ ณ วันที่ 4 พฤศจิกายน 2553 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

29. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ขอมอบโล่ประกาศเกียรติคุณ หมู่บ้านศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ให้แก่บ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 คลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ที่ได้ดำเนินกิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน ด้วยความเข้มแข็งเป็นแบบอย่าง ให้ไว้ ณ วันที่ 22 กันยายน 2554 จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

30. เกียรติบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ได้ดำเนินการจัดทำเป้าหมายตัวชี้วัดความสุขชุมชนท้องถิ่นนำไปสู่การจัดการตนเอง ให้ไว้ ณ วันที่ 26 มิถุนายน 2555 จากผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

31. เกียรติบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว จังหวัดอ่างทอง เป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่น ระดับอำเภอ เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี ปี 2555 ให้ไว้ ณ วันที่ 26 มิถุนายน 2555 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

32. ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ขอมอบใบประกาศเกียรติคุณ ให้ไว้เพื่อแสดงว่า เครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินจังหวัดอ่างทอง ได้สนับสนุนการจัดมหกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดินภาค 1 เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษามหาราชินี ให้ไว้ ณ วันที่ 9 สิงหาคม 2555 จากปลัดกระทรวงมหาดไทย และเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

33. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว ที่ตั้งอยู่ที่กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว ได้รับการคัดเลือกเป็น “ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่น ระดับจังหวัด” ทางจังหวัดจึงให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี” โดยทำพิธีเปิด เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

34. ประกาศนียบัตร กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับ 3 ดาว ปี พ.ศ. 2555 ประเภทของใช้ ของตกแต่ง และของที่ระลึก กระเป๋าสาน ผักตบชวา ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2555 ให้ไว้ ณ วันที่ 1 มีนาคม 2556 จากรองนายกรัฐมนตรี และปลัดกระทรวงมหาดไทย

35. คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ขอมอบโล่เกียรตินี้ไว้ เพื่อแสดงว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองวัวเป็นผู้ได้รับรางวัล รองชนะเลิศ อันดับ 1 ในการประกวดวิสาหกิจชุมชนดีเด่น จังหวัดอ่างทอง ปี 2556 ให้ไว้ ณ วันที่ 19 สิงหาคม 2556 จากรองนายกรัฐมนตรี

36. กรมควบคุมโรค มอบเกียรติบัตรนี้เพื่อแสดงว่า วิสาหกิจชุมชนบ้านบางตาแผ่น จังหวัดอ่างทอง ผ่านการประเมินสถานประกอบการปลอดโรค ปลอดภัย ปลอดภัยใจเป็นสุข ระดับจังหวัด ในระดับ ดี ประจำปีงบประมาณ 2557 ให้ไว้ ณ วันที่ 18 กรกฎาคม 2557 จากอธิบดีกรมควบคุมโรค

37. คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดอ่างทอง ขอมอบโล่ประกาศเกียรติคุณ รางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 2 การประกวดวิสาหกิจชุมชนดีเด่น ระดับจังหวัด ประจำปี 2557 แต่ วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง และอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร

38. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 1 ขอมอบโล่ประกาศเกียรติคุณเพื่อแสดงว่า คณะกรรมการเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดิน อำเภอเมืองอ่างทอง เป็นผู้มีผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในพื้นที่ภาค 1 จนเป็นที่ประจักษ์ ประจำปี 2557 ให้ไว้ ณ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558 จากเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

ผลงานของผู้นำกลุ่ม

นางปราณี จันทวร เป็นผู้นำกลุ่มตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มจักสานไม้ไผ่ และเปลี่ยนมาใช้วัสดุเป็นผักตบชวา ต่อมาได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน 3 สมัย การเป็นผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้านเริ่มปรากฏ

ชัดเจนขึ้นเพราะต้องทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน ดูแลลูกบ้านให้อยู่ดี กินดี มีความสุข โดยรับทราบข่าวสารนโยบายต่างๆ จากภาครัฐ ประสานงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และนำมาปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารได้ยึดหลักธรรมาภิบาลทำให้ได้รับรางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติหลายด้าน ดังนี้

1. สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ร่วมกับบริษัทสหพัฒน์พิบูล จำกัด (มหาชน) ขอแสดงความยินดีกับแม่ดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2547 นางปราณี จันทวร

2. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง ขอมอบเกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้ เพื่อแสดงว่า นางปราณี จันทวร ได้ผ่านการคัดเลือกเป็น อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดีเด่นระดับจังหวัด สาขาอาสาเสพติดในชุมชน ประจำปี 2551 ให้ไว้ ณ วันที่ 20 มีนาคม 2551 จากนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง และผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

3. ประกาศเกียรติคุณ ฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่านางปราณี จันทวร ได้ให้ความร่วมมือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษาผู้ตรวจราชการภาคประชาชน ระหว่าง ปี พ.ศ. 2550 -2551 ด้วยความตั้งใจและเสียสละอย่างยิ่ง ให้ไว้ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2552 จากปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

4. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองอ่างทอง ขอมอบเกียรติบัตรนี้ไว้เพื่อแสดงว่า นางปราณี จันทวร ได้รับเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทยสาขาหัตถกรรมพื้นบ้าน (ประเภทจักสานผักตบชวา) ประจำปี 2552 ให้ไว้ ณ วันที่ 10 พฤษภาคม 2552 จากผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองอ่างทอง

5. กระทรวงวัฒนธรรมประกาศเกียรติคุณแด่ นางปราณี จันทวร เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรมด้านวัฒนธรรม ให้ไว้ ณ วันที่ 3 ตุลาคม 2553 จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

6. 76 ต้นแบบคนดี สู่ 60 ล้านคนดีทั่วไทย รางวัลคนดีแทนคุณแผ่นดิน จังหวัดอ่างทอง โครงการแทนคุณแผ่นดิน ปี 2553 นางปราณี จันทวร ให้ไว้ ณ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2553 โครงการเพื่อสนับสนุนคนดี โดยหนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก

7. กระทรวงสาธารณสุข ประกาศนียบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า เป็นผู้ผ่านการอบรมฟื้นฟูความรู้อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปี พ.ศ. 2553 เพื่อเป็นพลังสร้างสรรค์ชุมชน สังคมและประเทศชาติสืบไป จากอธิบดีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข และนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด

8. ประกาศเกียรติคุณ ฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่านางปราณี จันทวร ได้ให้ความร่วมมือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษาผู้ตรวจราชการภาคประชาชน ระหว่าง ปี พ.ศ. 2552 -2553 ด้วยความตั้งใจและเสียสละอย่างยิ่ง ให้ไว้ ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 จากปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

9. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอมอบเกียรติบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า นางปราณี จันทวร ได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่น สาขาบัญชีฟาร์ม ระดับจังหวัด ให้ไว้ ณ วันที่ 12 พฤษภาคม 2554 จากอธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

10. กรมส่งเสริมสหกรณ์ โครงการสหกรณ์เฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 กิจกรรมเชิดชูเกียรติปราชญ์สหกรณ์ โล่

ประกาศเกียรติคุณแด่ นางปราณี จันทวร ปราชญ์สหกรณ์ของจังหวัดอ่างทอง จากอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์

11. ขอมอบโล่เชิดชูเกียรติให้ไว้เพื่อแสดงว่า นางปราณี จันทวร ได้รับคัดเลือกเป็นอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพดีเด่น ระดับจังหวัดอ่างทอง พ.ศ. 2554 จากอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

12. เกียรติบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า นางปราณี จันทวร ได้รับรางวัลที่ 3 ในการประกวดผลิตภัณฑ์กระเป๋าสภาพสตรีจักสานจากผักตบชวา ในงาน 116 ปี ของดีเมืองอ่างทอง 2555” วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555 จากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง

13. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ขอมอบโล่เกียรตินักพัฒนาชุมชนดีเด่น เนื่องในโอกาสวันสตรีไทยประจำปี 2555 ให้ไว้ ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2555 จากปลัดกระทรวงมหาดไทย

14. สำนักนายกรัฐมนตรี ขอมอบเกียรติบัตรฉบับนี้เพื่อแสดงว่า นางปราณี จันทวร กรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดอ่างทอง ชุดที่ 1 (ระหว่างปี พ.ศ. 2552-2555) ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละมีจิตอาสา เป็นประโยชน์ต่อการสร้างธรรมาภิบาลในระบบราชการไทย ให้ไว้ ณ วันที่ 24 กันยายน 2555 จากประธานกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดอ่างทอง และปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

15. สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ขอมอบเกียรติบัตรฉบับนี้ให้ นางปราณี จันทวร ผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นแม่ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2558 ประเภทแม่ผู้เป็นเกษตรกร ให้ไว้ ณ วันที่ 12 สิงหาคม 2558 ประธานสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

16. เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี สาขาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ขอประกาศเกียรติคุณ เพื่อแสดงว่า นางปราณี จันทวร สมควรยกย่องให้เป็นศิษย์เก่าการพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี 2558 ให้ไว้ ณ วันที่ 26 ธันวาคม 2558 จากอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผลสำเร็จที่ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกรณีศึกษา 5 กรณี คือ

1) กลุ่มจักสานผักตบชวา เน้นที่การเพิ่มรายได้ มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นกลุ่มแรกที่ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินก่อตั้งขึ้นมา ทำให้คนในชุมชนได้มารวมกัน ได้พึ่งพาอาศัยกันในการประกอบอาชีพและยังดำรงอยู่คู่กับชุมชน

2) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เน้นที่ให้มีการออมเงิน และเป็นทุนในการดูแลช่วยเหลือกันเองในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่งไม่ต้องรอจากภาครัฐอย่างเดียว

3) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว เน้นที่การมีสถานที่ที่เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้รวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนในการพัฒนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต

4) กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว เน้นที่การป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติด และสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสนองพระราชปณิธาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงห่วงใยต่อปัญหาเสพติดที่แพร่ระบาดในสังคมไทย

5) ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว เน้นที่การเผยแพร่องค์ความรู้ในการ ดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง จนทำให้หมู่บ้านพัฒนามาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ระดับต่างๆ ตาม เกณฑ์การประเมินของกระทรวงมหาดไทย

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินประสบผลสำเร็จ คือ บทบาทของผู้นำที่โดดเด่น เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ประสาน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับหมู่บ้านได้อย่างดี มีความซื่อสัตย์ เสียสละให้แก่ส่วนรวม มีศักยภาพใน ความเป็นผู้นำสูง และได้รับความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินเป็นอย่างดีโดยเน้น กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่ เย็น เป็นสุข” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ผ่านการคัดเลือกในการ ประเมินศักยภาพจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตามเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย และได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2557 ได้รับ คัดเลือกจากจังหวัดอ่างทองให้เป็นตัวแทนแสดงในงาน “คืนความสุขให้ชุมชน ด้วยหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงต้นแบบ ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท” ในวันที่ 24-26 สิงหาคม 2557 ณ อาคารกรีฑาในร่ม ศูนย์กีฬาภาคตะวันออก เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว อำเภอมือง จังหวัดอ่างทอง 2) ศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่น 3) ศึกษาผล หรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา จากชุมชนบ้านบางตาแผ่น จำนวน 5 กรณีศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกชนิดของข้อมูล เปรียบเทียบ และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย 3 ประเด็น ดังนี้

1. บริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่น

ชุมชนบ้านบางตาแผ่น หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2445 พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม อยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีสภาพแตกต่างกันมาก ลักษณะของชุมชนแบ่ง เป็น 3 ช่วง คือ

1) ในช่วงของการบุกเบิกกับการพึ่งพาตนเอง (พ.ศ. 2445-2503) เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำอาชีพเกษตรกรรม อาชีพหลัก คือ การทำนาโดยการช่วยเหลือเอากันในชุมชน ที่เรียกว่า “ลงแขก” การผลิตในชุมชนเพื่อกินเพื่อใช้ในครอบครัว และแบ่งปันให้ญาติพี่น้อง คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วิถีชีวิตจึงยึดปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธโดยทั่วไป การดำเนินชีวิตจึงเป็นแบบพอเพียง คือ ผลิตเพื่อพออยู่พอกิน

2) ช่วงของการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลคลองวัว (พ.ศ. 2504-2539) การดำเนินชีวิตเป็นแบบผลิตเพื่อการค้ามากขึ้นตามนโยบายรัฐบาลที่พัฒนาประเทศโดยยึดแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2504-2539) ระยะแรกคนในชุมชนยังมีอาชีพทำนา มีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการผลิตมากขึ้น และใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงเพื่อเพิ่มผลผลิต ต่อมา มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมคนหนุ่มสาวออกไปทำงานในโรงงาน ค้าขาย รับจ้าง นอกชุมชนมากขึ้น คนที่เหลืออยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ทำนาในลักษณะที่เป็นเกษตรสวนผสม หรือทำอาชีพเสริมอื่นๆ เช่น กลุ่มจักสานผักตบชวา ซึ่งช่วงนี้ระยะแรกรัฐบาลได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นมีสาธารณูปโภคที่ทำให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้น เช่น มีถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น ทำให้การดำรงชีวิตต้องใช้เงินซื้อเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกสบาย เช่น พัดลม หม้อหุงข้าว โทรทัศน์ ตู้เย็น รถจักรยานยนต์ ฯลฯ ทำให้มีค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือนเพิ่มขึ้น การช่วยเหลือเอากันจึงลด

น้อยลง เป็นการรับจ้างทำงานเป็นรายวันหรือทำในลักษณะเหมาจ่ายแทน คนในชุมชนโดยมีนางปราณี จันทวร เป็นผู้นำรวมกลุ่มจักสานไม้ไผ่ขึ้นเพื่อทำเป็นอาชีพเสริม ต่อมาคนในชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุและผู้ที่ไม่สามารถออกไปทำงานที่อื่นได้ มาสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเพิ่มมากขึ้น ทางกลุ่มได้หักกำไรที่ได้จากการขายผลิตภัณฑ์ของสมาชิกตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เพื่อเป็นทุนในการดูแลช่วยเหลือกันเองในชุมชน วิถีชีวิตคนไทยเปลี่ยนไปจากที่เคยอยู่แบบพึ่งพา พออยู่พอกิน เปลี่ยนเป็นทุกคนมุ่งการแข่งขันในการทำมาหารายได้

3) ช่วงหลังเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2558) เป็นช่วงที่รัฐบาลพัฒนาประเทศ โดยยึดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ในปี 2540 นี้เองประเทศไทย ประสบวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง คนในชุมชนที่ตกงานกลับมาบ้าน บางคนไม่มีงานทำไม่มีรายได้ ทำให้มีการลักขโมยเกิดขึ้นในชุมชน บางคนมารับจ้างทำงานเพื่อให้มีแรงทำงานได้ช้อย่ายันมากขึ้น ซึ่งช้อย่ายันเป็นยาเสพติดอย่างหนึ่ง ทำให้มีคนในชุมชนเริ่มติดยาเสพติด นางปราณี จันทวร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 จึงได้ชักชวนให้สมาชิกกลุ่มจักสานร่วมกัน เฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด โดยให้คนที่สนิทสนมคุ้นเคยกับผู้ติดยา ไปชักชวนให้เลิก และถ้าติดแล้วต้องบำบัด ผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มจักสานให้การช่วยเหลือพาไปเลิกยา และหาอาชีพให้ทำตามความถนัด เช่น ถ้าต้องการจักสานก็สอนให้ทำและนำมาขายให้แก่กลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มจักสานมีสมาชิกเพิ่มขึ้น ซึ่งในช่วงนั้นรัฐบาลได้มีโครงการเข้ามาฟื้นฟูและช่วยเหลือหลายด้าน ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่มุ่งให้คนในชุมชนจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน ทำอาชีพที่เหมาะสมแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิตการแปรรูปจากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น และการจัดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้ คนในชุมชนได้รวมเป็นกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มไร่สวนผสม กลุ่มเลี้ยงไก่ ต่อมาในปี 2542 ไม้ไผ่หายากและราคาแพงขึ้น จึงนำผักตบชวาที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้เป็นวัสดุในการจักสานแทน ส่วนผู้ที่ตกงานต้องการทำอาชีพอื่น ผู้ใหญ่บ้าน ได้ติดต่อประสานกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการจัดอบรมให้ความรู้และหางานอื่นให้ทำ ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ถึงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2545-2558) เป็นแผนที่ได้อยู่เชิงแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ในช่วงนั้นหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานได้กำหนดนโยบาย แนวทางในการดำเนินงานให้ชุมชนนำไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ นางปราณี จันทวร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านบางตาแผ่นจึงได้ตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัวขึ้นตามนโยบายของรัฐ ต่อมาได้ตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวอย่างเป็นทางการขึ้น และต่อมาได้รับการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ทำการจักสานและขายผลิตภัณฑ์ เป็นที่รวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อมา ได้จัดตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว ตามพระราชปณิธานองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถเรื่องแก้ปัญหายาเสพติด และสอดคล้องกับปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว ที่มุ่งส่งเสริมการเผยแพร่องค์ความรู้และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

2. ผลการศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่น

บทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่น พบว่า

1) ภาครัฐ ที่มีบทบาทสำคัญ คือ หน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กระทรวง กรม ที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและให้การสนับสนุน เช่น กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว เป็นต้น ยุทธวิธีที่ใช้ คือ 1) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ได้มีการเผยแพร่นโยบายทางสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และได้พิมพ์เป็นเอกสาร หนังสือ แผ่นพับแจกในโอกาสต่างๆ 2) เกาะติดสถานการณ์ ได้ติดตามสถานการณ์ต่างๆ ความเคลื่อนไหว และสถานการณ์ในชุมชน กำหนดเป็นนโยบาย แนวทางการปฏิบัติที่ส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนสู่ชุมชน รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการตระหนักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดหาต้นแบบ จัดหาผู้เชี่ยวชาญ วิทยากรมาอบรมให้ความรู้ 4) ประสานสู่การปฏิบัติ ได้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของกระทรวงในส่วนภูมิภาค ในท้องถิ่น ที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติตามนโยบาย รวมทั้งให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ และอื่นๆตามที่ชุมชนต้องการ 5) ติดตามประเมินผล และให้การเสริมแรง ภาครัฐดำเนินการติดตามประเมินผลโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทั้งจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และทำการจัดประกวด จัดการแข่งขัน เพื่อให้การเสริมแรง

2) ผู้นำชุมชน เป็นแกนนำสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ยุทธวิธีที่ใช้ คือ 1) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับสถานการณ์ ความเคลื่อนไหวต่างๆ โดยเฉพาะนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐ ทำให้ผู้นำและคนในชุมชนได้รับรู้ผ่านสื่อต่างๆ 2) เกาะติดสถานการณ์ ผู้นำได้ติดตามนโยบายของภาครัฐ ความเคลื่อนไหวต่างๆ ทั้งในชุมชน และนอกชุมชน และสภาพของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน มาร่วมกันวิเคราะห์ชุมชน กำหนดเป็นนโยบาย แนวทางการปฏิบัติของชุมชน หรือที่เรียก แผนชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าในการนำหลักปรัชญาไปใช้ในการดำเนินชีวิต 3) การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ผู้นำชุมชนได้กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการพูดคุย การอบรมสัมมนา การฝึกปฏิบัติ และการจัดแสดงผลงานที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ประสานสู่การปฏิบัติ ผู้นำทำหน้าที่ในตำแหน่งที่คนในชุมชนเลือกตั้ง หรือแต่งตั้งอย่างเต็มที่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างจริงจัง และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก (ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์) 5) ติดตามประเมินผลและให้การเสริมแรง ผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นแกนนำในการวางแผนการประเมิน ทำการประเมินและติดตามผลและให้การเสริมแรงด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งที่เป็นเงิน การให้กำลังใจและอื่นๆ ทำให้คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

3) สมาชิกในชุมชน เป็นผู้ที่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนในรูปแบบต่างๆ และนำความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ยุทธวิธีที่ใช้ คือ 1) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร คนในชุมชนให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคนในชุมชนด้วยตนเอง และชุมชนภายนอกเมื่อมีโอกาส โดยการสื่อสารวิธีต่างๆ เช่น การพูดคุยเมื่อพบปะกันชุมชนหรือคนภายนอกชุมชนที่มาศึกษาดูงาน การประชุมกลุ่ม การประชุมทำประชาพิจารณ์ ประกาศผ่านหอกระจายข่าว ทางอินเทอร์เน็ตผ่านทางโทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์บ้าน และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนการรับฟังข่าวสารส่วนใหญ่รับฟังจากวิทยุ หรือดูโทรทัศน์ 2) เกาะติดสถานการณ์ สมาชิกในชุมชนได้ติดตามความเคลื่อนไหวทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยผ่านสื่อต่างๆ ดังกล่าว ทำให้เกิดความตระหนักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ เมื่อคนในชุมชนตระหนักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ให้ความสนใจ และพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยให้

ร่วมมือกับชุมชน หรือกลุ่มต่างๆ ที่ตนเป็นสมาชิก กระบวนการเรียนรู้มีทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น พุดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ร่วมประชุมอบรมสัมมนา ร่วมฝึกปฏิบัติงานที่สนใจ เป็นต้น ทำให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจพร้อมที่จะปฏิบัติงานต่างๆ 4) ประสานสู่การปฏิบัติ คนในชุมชนมีการพุดคุยติดต่อประสานระหว่างสมาชิกด้วยกัน ประสานกับผู้นำชุมชน ภาครัฐ และเครือข่าย ทำให้เกิดการปฏิบัติตามโครงการ กิจกรรมต่างๆ ด้วยความเรียบร้อย ประสบผลสำเร็จทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ 5) ติดตามประเมินผล และให้การเสริมแรง คนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เมื่อถึงเวลาที่ได้กำหนด หรือเสร็จสิ้นโครงการ กิจกรรม ก็จะมีการประเมินและติดตามผลเป็นระยะตามที่ได้วางแผนไว้ ซึ่งคนในชุมชนได้ให้ความร่วมมือในงานที่ตนเกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

3. ผลสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกรณีศึกษา 5 กรณี คือ

1) กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่น เน้นที่การเพิ่มรายได้ การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมและการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นกลุ่มแรกที่ชุมชนบ้านบางตาแผ่นก่อตั้งขึ้นมา ทำให้คนในชุมชนได้มารวมกัน ได้พึ่งพาอาศัยกันในการประกอบอาชีพและยังดำรงอยู่คู่กับชุมชน

2) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เน้นที่ให้มีการออมเงิน และเป็นทุนในการดูแลช่วยเหลือกันเองในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือกันได้ในระดับหนึ่งไม่ต้องรอจากภาครัฐอย่างเดียว

3) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว เน้นที่การมีสถานที่ที่เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนในการพัฒนาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต

4) กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว เน้นที่การป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติด และสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสนองพระราชปณิธานสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงห่วงใยต่อปัญหาเสพติดที่แพร่ระบาดในสังคมไทย

5) ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว เน้นที่การเผยแพร่องค์ความรู้ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่น ตำบลคลองวัว พัฒนามาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ระดับ “อยู่เย็น เป็นสุข” ตามเกณฑ์การประเมินของกระทรวงมหาดไทย

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นประสบผลสำเร็จ คือ บทบาทของผู้นำที่โดดเด่น เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ประสานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับหมู่บ้านได้ดี มีความพร้อมในการเสียสละให้แก่ส่วนรวม มีศักยภาพในความเป็นผู้นำสูง และได้รับความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นเป็นอย่างดีโดยเน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม คนในชุมชนดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่น ได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ผ่านการคัดเลือกในการประเมินศักยภาพการจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตามเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตามประกาศกระทรวงมหาดไทย และชุมชนได้ดูแลรักษาและได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2557 ได้รับคัดเลือกจากจังหวัดอ่างทองให้เป็นตัวแทนแสดงในงาน “คืนความสุขให้ชุมชน ด้วยหมู่บ้าน

เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท” ในวันที่ 24-26 สิงหาคม 2557 ณ อาคารกรีฑาในร่ม ศูนย์กีฬาภาคตะวันออก เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผล 3 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวัว อำเภอมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ในช่วงแรกของการบุกเบิกกับการพึ่งพาตนเอง (พ.ศ. 2445-2503) วิธีการดำเนินชีวิตเป็นแบบพอเพียง ช่วงของการเปลี่ยนแปลงชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน (พ.ศ. 2504-2539) วิถีชีวิตคนไทยเปลี่ยนไปจากที่เคยอยู่แบบพึ่งพาพออยู่พอกิน เปลี่ยนเป็นทุกคนมุ่งการแข่งขันในการทำมาหารายได้ และช่วงหลังเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2558) คนในชุมชนที่ตงงานกลับมาบ้านที่ตำบลคลองวัว ก็มารับจ้าง ปลุกพืชผักสวนครัวในที่ดิน ส่วนคนที่ว่างงานผู้ใหญ่บ้านได้ชักชวนให้รวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันทำอาชีพที่เหมาะสม โดยจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านอาชีพ ทักษะการใช้ชีวิต และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปรับใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้ได้รับการประเมินให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในปี 2549 โดยชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงได้ทำแผนชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนผ่านเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการเรียนรู้ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และด้านการเอื้ออารีต่อกัน ซึ่งคนในชุมชนมีการลดรายจ่าย โดยการทำบัญชีครัวเรือน ปลุกผักสวนครัวและทำเกษตรผสมผสานเพื่อเอา ผลผลิตไว้กินในครอบครัว ด้านการเพิ่มรายได้ มีการประกอบอาชีพเสริมจากการปลูกข้าว ได้แก่ การปลูกผักสวนครัว การจักสานผักตบชวาที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และอื่นๆ ด้านการประหยัดภายในชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การออมวันละบาท ด้านการเรียนรู้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและติดตามข่าวสารที่ผู้นำมาเผยแพร่ มีการฝึกอบรมกับหน่วยงานต่างๆ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ จัดตั้งแหล่งสถานที่ในชุมชน และปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆ ของทุกปี และด้านการเอื้ออารีต่อกัน คนในชุมชนดูแลกันเหมือนญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และรักสามัคคีกันดี มีการจัดเวรยามเพื่อดูแลความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลย์กมล ตันตริสุนนท์ (2557) ที่ได้ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” กรณีศึกษาบ้านถ่อนนาถ้ำ ตำบลถ่อนนาถ้ำ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยหมู่บ้านมีแผนชุมชน กำหนดเป็นแนวทางเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย ทั้งการผลิต การดำรงชีพ และต้นทุน มีการพัฒนาระบบทุนชุมชน ในรูปแบบของธนาคารชุมชน มีวิสาหกิจชุมชนครบวงจรและสามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนในชุมชนมีความรู้รักสามัคคี หมู่บ้านมีผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินได้รับการฟื้นฟูชุมชน มีการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวรับกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างดี โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ ทำให้มีการดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา จันทร์แดง (2555) ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการชุมชน

เข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ซึ่งประกอบด้วย 3 แนวทางการพัฒนา คือ 1) การฟื้นฟูชุมชน 2) การปรับตัวของชุมชน 3) การดำรงอยู่ของชุมชน และ 3 ระบบสนับสนุน ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล และระบบความสัมพันธ์ โดยมีเงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี ประกอบด้วย องค์กรภายในชุมชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคีสนับสนุน

2. ผลการศึกษายุทธศาสตร์และยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ดังนี้

1) ภาครัฐ ที่มีบทบาทสำคัญ คือ กระทรวง กรม เช่น กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น ที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและให้การสนับสนุน ยุทธวิธีที่ใช้ คือ เผยแพร่นโยบาย กระตุ้นให้เกิดการตระหนักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดหาต้นแบบ ผู้เชี่ยวชาญ วิทยากรอบรมให้ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ติดตามประเมินผลและให้การเสริมแรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำรัส โคตะยงค์ (2553) ที่ได้ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” กรณีศึกษาหมู่บ้านก้างปลา ตำบลหนองไผ่ อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และชุมชนภายนอกทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลย์กมล ตันตริสุนนท์ (2557) ที่ได้ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” กรณีศึกษาก่อนนาถั่ว ตำบลก่อนนาถั่ว อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้าน ได้แก่ การมีนโยบายสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น โครงการต่างๆ ที่รัฐจัดสรรให้ เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML การสร้างวิถีประชาธิปไตยในครอบครัว การมีต้นแบบแห่งการเรียนรู้ การมีบทเรียนจากวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถนำมาสนับสนุนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ในทุกระดับ

2) ผู้นำชุมชน เป็นแกนนำสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ยุทธวิธีที่ใช้ คือ 1) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ได้เผยแพร่เกี่ยวกับสถานการณ์ ความเคลื่อนไหวต่างๆ โดยเฉพาะนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐให้คนในชุมชนได้รับรู้ โดยทางตรงและผ่านสื่อต่างๆ 2) เกาะติดสถานการณ์ ติดตามนโยบายของภาครัฐ ความเคลื่อนไหวทั้งในชุมชนและนอกชุมชน และสภาพของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน มาวิเคราะห์ชุมชน กำหนดเป็นนโยบาย/ แนวทางการปฏิบัติของชุมชน หรือ แผนชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าในการนำหลักปรัชญาไปใช้ในการดำเนินชีวิต 3) การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ผู้นำชุมชนได้กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการพูดคุย การอบรมสัมมนา การฝึกปฏิบัติ และการจัดแสดงผลงานที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ประสานสู่การปฏิบัติ ผู้นำทำหน้าที่ในตำแหน่งอย่างเต็มที่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติ และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก (ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์) 5) ติดตามประเมินผลและให้การเสริมแรง ผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นแกนนำในการวางแผนการประเมิน ทำการประเมินและติดตามผล ซึ่งคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลย์กมล ตันตริสุนนท์ (2557)

ที่ได้ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”: กรณีศึกษาบ้านถ่อนนาลับ ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า หมู่บ้านมีแผนชุมชน กำหนดเป็นแนวทางเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย ทั้งการผลิต การดำรงชีพ และต้นทุน มีการพัฒนาระบบทุนชุมชน มีวิสาหกิจชุมชนครบวงจร และสามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนในชุมชนมีความรู้รักสามัคคี มีผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ประสานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับหมู่บ้าน มีความพร้อมที่จะเสียสละให้แก่ส่วนรวม มีศักยภาพในความเป็นผู้นำสูง และติดตามประเมินผลงานอยู่เสมอ

3) สมาชิกในชุมชน เป็นผู้ที่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนในรูปแบบต่างๆ และนำความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ยุทธวิธีที่ใช้ ด้าน 1) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สมาชิกในชุมชน จะให้ความร่วมมือกับคนในชุมชนด้วยตนเอง และภายนอกอย่างดี โดยการสื่อสารวิธีต่างๆ เช่น การพูดคุยเมื่อพบปะกัน การประชุมกลุ่ม ประชุมทำประชาพิจารณ์ ประกาศผ่านหอกระจายข่าว หรือทางอินเทอร์เน็ตผ่านทางโทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์บ้าน และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนการรับฟังข่าวสารจากวิทยุ ดูโทรทัศน์ 2) เกาะติดสถานการณ์ สมาชิกในชุมชนได้ติดตามความเคลื่อนไหวทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ตามสื่อต่างๆ เกิดความตระหนัก ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ สมาชิกในชุมชนสนใจในการเรียนรู้ โดยให้ร่วมมือกับชุมชน หรือกลุ่มต่างๆ ที่เป็นสมาชิก เช่น พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมประชุมอบรมสัมมนา การฝึกปฏิบัติ เป็นต้น ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจพร้อมที่จะปฏิบัติ 4) ประสานสู่การปฏิบัติ สมาชิกในชุมชน มีการประสานกันระหว่างสมาชิกด้วยกัน ประสานกับผู้นำชุมชน ภาครัฐและเครือข่าย ทำให้เกิดการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ 5) ติดตามประเมินผลและให้การเสริมแรง คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มต่างๆ เมื่อมีการประเมินและติดตามผล ก็ให้ความร่วมมือในงานที่ตนเกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา จันทรแดง (2555) ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่า ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยกรม ตันตริสุรนนท์ (2557) ที่ได้ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”: กรณีศึกษาบ้านถ่อนนาลับ ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ชาวบ้านมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและครอบครัวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและเครือข่าย หรือหน่วยงานภาครัฐ มีการสร้างภาคีเครือข่ายในระดับชุมชน มีการตั้งกฎระเบียบในชุมชน และ มีหลักคุณธรรม 5 ประการที่เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ความรับผิดชอบร่วมกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน และความไว้วางใจกัน

3. ผลสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลสำเร็จที่ชุมชนบ้านบางตาแผ่น ได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกรณีศึกษา 5 กรณี คือ 1) กลุ่มจักสานผักตบชวา เน้นที่การเพิ่มรายได้ การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมและการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ 2) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว

เน้นให้มีการออมเงิน และเป็นทุนในการดูแลช่วยเหลือกันเองในชุมชน 3) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลคลองวัว เน้นที่การมีสถานที่ที่เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว เน้นที่การป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติด และสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินตำบลคลองวัว เน้นที่การเผยแพร่องค์ความรู้ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินประสบผลสำเร็จ คือ บทบาทของผู้นำที่โดดเด่น เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ประสานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับหมู่บ้านได้อย่างดี มีความพร้อมในการเสียสละให้แก่ส่วนรวม มีศักยภาพในความเป็นผู้นำสูง และได้รับความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินเป็นอย่างดีโดยเน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ผ่านการคัดเลือกในการประเมินศักยภาพจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตามเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำรัส โคตะยนต์ (2553) ที่ได้ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” กรณีศึกษาหมู่บ้านก้างปลา ตำบลหนองไผ่ อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยภายใน ได้แก่ บทบาทที่โดดเด่นของผู้นำ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีพุทธศาสนาและวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ความสามัคคีในชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลย์กมล ตันตริสุนนท์ (2557) ที่ได้ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”: กรณีศึกษาบ้านถ่อนนาลับ ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ผู้นำชุมชนได้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้าน โดยมีการปฏิบัติตนและครอบครัวให้อยู่อย่างพอเพียง เมื่อพื้นฐานครอบครัวมีความอบอุ่นแล้ว จึงสามารถเป็นแกนนำที่จะผานทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำธรรมชาติและคณะกรรมการหมู่บ้านที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านให้ประสบผลสำเร็จจนได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา จันทร์แดง (2555) ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน และจัดระบบสนับสนุนชุมชนให้เข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติ

1.1 สารสนเทศที่ได้เกี่ยวกับชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายในระดับต่างๆ เพื่อพัฒนาคน และการปฏิบัติงาน ร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถปฏิบัติงานได้ตามบทบาทอย่างเหมาะสม

1.2 ส่วนราชการหรือหน่วยงานต่างๆ ในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นควรให้การส่งเสริมสนับสนุนชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยให้คำแนะนำปรึกษา ไม่ก้าวก่ายหรือสั่งการ เพื่อให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหา และความต้องการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับสภาพ

1.3 ส่วนราชการหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านวิชาการแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน โครงการในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเกิดความยั่งยืนต่อไป

1.4 โครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง รัฐควรให้การสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ

1.5 ควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่แนวความคิด และประสบการณ์ในการจัดโครงการ/กิจกรรมของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินที่มีผลสัมฤทธิ์สูง เป็นรูปแบบให้แก่เครือข่ายต่างๆ ผ่านสื่อในรูปแบบที่หลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ทำการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

2.2 ศึกษาโครงการ/กิจกรรมของชุมชน ที่ควรนำมาต่อยอดเพื่อพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 ติดตามโครงการ/กิจกรรมของชุมชน ที่ดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าโครงการใดก่อให้เกิดผลทางบวกต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กัลย์กมล ตันตริสุนนท์.(2557). **ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”**: กรณีศึกษาบ้านถ่อนนาถับ ตำบลถ่อนนาถับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี.หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2553). **ประวัติกรมการพัฒนาชุมชน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก <http://www.cdd.go.th/home/History.php>
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2559). **กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว**. สืบค้น เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559 จาก [.owf.go.th/wofa/home.php?mode=normal&mod=about.vision](http://www.owf.go.th/wofa/home.php?mode=normal&mod=about.vision)
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2553). **การบูรณาการแผนชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2554). **คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ**. กรุงเทพฯ: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กองวิชาการและแผนงานกรมการพัฒนาชุมชน. (2551). **แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2551-2554**. กรุงเทพฯ: บริษัทไร่ไทยเพรส จำกัด.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2545). **แนวทางการดำเนินงาน “กองทุนแม่ของแผ่นดิน”**.สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก [sithep.cdd.go.th/files/แนวทางการดำเนินงานกองทุนแม่. pdf](http://sithep.cdd.go.th/files/แนวทางการดำเนินงานกองทุนแม่.pdf).
- กัญญามณ อินทว้าง. (2553). **แนวทางธุรกิจชุมชนโดยใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงสู่ระบบฐานรากที่ยั่งยืน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก <http://kanyamon555.igetweb.com>.
- กานดา เตชะขันหมาก. (2552). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือน: ศึกษากรณีจังหวัดลพบุรี** วิทยานิพนธ์วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เกษม วัฒนชัย. (2555). **ประมวลจากปาฐกถาและการบรรยายของศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรีในวาระต่างๆ เพื่อเผยแพร่ในการประชุมประจำปี 2554 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง “อะไร คือ เศรษฐกิจพอเพียง”** วันที่ 28 มีนาคม 2555 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี: สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก <http://www.rsepf.or.th> E-mail: rsepf@hotmail.com.
- กฤษ อดตมะเวทิน. (2550). **การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชุมพร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2559). **กรมตรวจบัญชีสหกรณ์**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก http://www.cad.go.th/main.php?filename=cad_about.
- ขจิต ฝอยทอง. (ม.ป.ป.). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/244163>.
- คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน. (2549). **หน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4 (ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6)**. กรุงเทพฯ. กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2556, จาก <http://bussayamas123.files.wordpress.com/2011/04/edu41-1.doc>.
- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับ สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง (2553). **คู่มือประกอบการใช้หลักสูตรฝึกอบรมด้านความมั่นคง เรื่อง การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก <http://www.isocthai.go.th/sornoryor/trainingcourses&curriculumguide/2.sufficiencyeconomy.pdf>.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). **คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- คลื่นข่าว FM 100.5. (22 ธันวาคม 2555). **เกาะติดข่าว**. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2559, จาก www.mcot.net/site/content?id=50d52bf6150ba070070003a1.
- จำรัส โคตะยนต์. (2553). **การศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” กรณีศึกษาหมู่บ้านก้างปลา ตำบลหนองไผ่ อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด**. ปรินญารัฐ ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2542). **วารสารชัยพัฒนาประจำเดือนสิงหาคม 2542**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/sufficiency-economy.html>
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2544). **การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling)**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก <http://www.watpon.com/Elearning/res22.htm>.
- ชนัดดา ภูหงษ์ทอง. (2551). **ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดวางซีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขเชิงอัตวิสัยในเกษตรกร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม ภาควิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยันต์ วรรณะภูติ. (2553). “การกำหนดกรอบคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพ” ใน อุทัย ดุลยเกษม (บ.ก.), **การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา**. (น. 31-90). พิมพ์ครั้งที่ 5. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชัยวุฒิ มานพ. (2554). **การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตการปกครององค์การบริหารส่วนตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่**. รายงานการศึกษาอิสระ ปรินญารัฐ ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ฐพชัย ทดพนนท์. (2556). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลลำานอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐรา ระกำพล. (2557). แผนที่ผลลัพธ์ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา. ปริญญาดุขฎฐิบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงพร ศรีชัย. (2550). การศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (14 มกราคม 2558). ภัยแล้งเยือนชาวนาอ่างทอง ต้องปล่อยข้าวยืนต้นตาย. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก <http://www.thairath.co.th/content/474678>
- ไทยรัฐออนไลน์. (7 กรกฎาคม 2558). ภัยแล้งลามชาวสวนอ่างทอง กลัวยืนต้นตายกว่า 8 ไร่. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก <http://www.thairath.co.th/content/509944>.
- นิยามความหมาย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (2555). ค้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2557, จาก http://mediathailand.blogspot.com/2012/07/blog-post_25.html
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน. กรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: บริษัทไร่ไทยเพรส จำกัด.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (29 กุมภาพันธ์ 2559). บิ๊กตู่เปิดประชุม G77 หนุนประเทศสมาชิกยึดเศรษฐกิจพอเพียง. โพสต์ทูเดย์, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก <http://www.posttoday.com/politic/418719>
- ประเวศ วะสี. (2538). เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเวศ วะสี. (2541). ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคม และศีลธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.
- พระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. (2558). สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 จาก <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/sufficiency-economy.html>.
- พัชรินทร์ เอื้ออิฐผล. (2552). การประยุกต์ใช้เทคนิคแผนที่ผลลัพธ์ เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิกุล สิทธิประเสริฐกุล. (2547). แผนที่ผลลัพธ์: การสร้างการเรียนรู้และการสะท้อนกลับในแผนงานพัฒนา. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

- รัตนารณ ศรีพยัคฆ์. (2553). **เทคนิคการประสานงาน**. เอกสารความรู้ สตร. ลำดับที่ 18/ปีงบประมาณ 2553 สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/53/b18_53.pdf
- ราชกิจจานุเบกษา. (2557). **กรมส่งเสริมการเกษตร**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก https://www.moac.go.th/download/file_upload/76.pdf.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2554). **สรุปสาระสำคัญ: แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. (พ.ศ. 2555-2559)**. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2558 จาก <http://www.sesa10.go.th/sesa10/data/dec54/1.pdf>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2559). **กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2552**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก http://psdg.anamai.moph.go.th/download/D_seminar/seminar_240958/4law_anamai2552.pdf.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2555). **กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๔**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559 จาก www.opsmoac.go.th/download/file_upload/84.pdf.
- วิทยา จันทรแดง. (2555). **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน**. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). **ระบบการปกครองท้องถิ่นประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน: ราชอาณาจักรไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- เศรษฐกิจ-ธุรกิจ. (30 ตุลาคม 2558). **ชาวนาผ่นอาชีพปลูกเมล่อน สร้างกำไรเดือนละ 30,000 บาท**. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2559, จาก news.mthai.com > เศรษฐกิจ-ธุรกิจ.
- สมศรี จินะวงษ์. (2544). **การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2553). **วิธีวิทยาการประเมิน: ศาสตร์แห่งคุณค่า**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2557). พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน
เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองจิกสี หมู่ที่ 9 ตำบลแหลมรัง อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร.
เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สกุลศักดิ์ อินหล้า. (2551). วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิก
ชุมชน การพึ่งตนเองบ้านสวนสายลมจอย ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัด
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2554). ยุทธศาสตร์การวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี พุทธศักราช 2555-
2559. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สมิต สัมฤทธิ์. (2551). ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการประสานงาน. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559,
จาก www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=394.
- สหทยา พลปลื. (2548). การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2536). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สารานุกรมเสรี. (2558). การเรียน. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/การเรียน>
- สารานุกรมเสรี. (2559). เศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/เศรษฐกิจพอเพียง>.
- สารานุกรมเสรี. (2559). กระทรวงมหาดไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/กระทรวงมหาดไทย>.
- สารานุกรมเสรี. (2559). กรมการพัฒนาชุมชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/กรมการพัฒนาชุมชน>.
- สารานุกรมเสรี. (2559). กระทรวงพาณิชย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/กระทรวงพาณิชย์>.
- สารานุกรมเสรี. (2559). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/กระทรวงเกษตรและสหกรณ์>.
- สารานุกรมเสรี. (2559). กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 8
มีนาคม 2559, จาก [https://th.wikipedia.org/กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ
มนุษย์](https://th.wikipedia.org/กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์).
- สารานุกรมเสรี. (2559). เศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก [https://th.
wikipedia.org/wiki/เศรษฐกิจพอเพียง](https://th.wikipedia.org/wiki/เศรษฐกิจพอเพียง).
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). จิตวิทยาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุชีรา วิบูลย์สุข. (2551). บทบาทของภาคีหุ้นส่วนในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียน
อาชีวศึกษาพหุกรณีศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา
ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภากร จันทวานิช. (2551). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). ไต่เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุเมธ ตันติเวชกุล (2544). “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ใน **ไต่เบื้องพระยุคลบาท**.
กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 6 สำนักพิมพ์มติชน พฤษภาคม 2544 หน้า 284-291.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). **นิยามความหมาย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. บรรยายพิเศษให้สมาชิก
สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 27 เมษายน 2549 ณ ห้องประชุม 1
สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2554, จาก <http://www.google.co.th/search?hl=th&source=hp&q>.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). เศรษฐกิจพอเพียง ทางเลือก... ทางรอด; ใน เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป. (บ.ก.)
ผ่านอนาคตประเทศไทย 2552. (น.52). กรุงเทพฯ: บริษัทฐานการพิมพ์ จำกัด.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). **หลักการ หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ด้านสุทธา
การพิมพ์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2555). “เศรษฐกิจพอเพียง” บรรยายพิเศษ โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการ
มูลนิธิชัยพัฒนาเป็นการบรรยายพิเศษให้สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อ
วันพฤหัสบดีที่ 27 เมษายน 2549 เวลา 13.30 น. ณ ห้องประชุม 1 สำนักงานสภาที่ปรึกษา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2558, จาก http://mediathailand.blogspot.com/2012/07/blog-post_25.html.
- สุรัตน์ อัดตะ. (23 กรกฎาคม 2553). จักสาน”ผักบขร”บางตาผ่าน สีน้า”ติดดาว”ส่งขายต่างแดน.
คมชัดลึก. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2559, จาก <https://soclaimon.wordpress.com/2010/08/20/>.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2553). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553**.
กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักข่าว ไอ.เอ็น.เอ็น. (23 กรกฎาคม 2558). **อ่างทองแล้ง วัวขาดหญ้า-ชาวนาขายที่**. สืบค้นเมื่อวันที่
18 มีนาคม 2559, จาก <http://www.innnews.co.th/shownews/show?newscode=634110>.

- สำนักข่าวอิสรา. (13 พฤษภาคม 2555). **เรียนรู้แผนชุมชน ความสุขชีวิตสร้างได้**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก <https://www.isranews.org/isranews>.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2540). **สรุปสาระสำคัญพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก <http://www.oic.go.th/statue/statuesum.asp>.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2552). **ความเป็นมา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2558, จาก <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/SufficiencyEconomy.aspx?p=5>.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2555 ก). **จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา พระเกียรติเกริกไกร**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- _____. (2555 ข). **จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา วิธีแห่งดุลยภาพ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- _____. (2555 ค). **จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา หลักการทรงงาน**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- _____. (2555 ง). **จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา รากฐานความมั่นคงของมนุษย์**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- _____. (2555 จ). **ผลสำเร็จโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 84 พรรษา ประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2550 ก). **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. (กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2558, จาก Sufficiency@nesdb.go.th หรือ www.sufficiencyeconomy.org).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550 ข). **ชีวิตพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ดอกเบญจ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2550 ค: 6). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550 ง). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์. (ปาฐกถาพิเศษ โดย ดร.อำพน กิตติอำพน).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2554).แผนกลยุทธ์ประจำปี พ.ศ.

2551-2555. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง.**

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2558, จาก www.nesdb.go.th/Md/book/learn_suff.pdf.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551ข). **เส้นทางสู่ความพอเพียง.**

กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). **ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559): ภาคกลาง.**

สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2558, จาก www1.nrct.go.th/downloads/ps.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2554).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). สืบค้นเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2558, จาก <http://doc.deqp.go.th/images/doc/files/plan11.pdf>.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอ่างทอง. (2559). **จังหวัดอ่างทอง ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาตาม**

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2559, จาก thainews.prd.go.th/website_th/news/news.../TNSOC5902110010121.

สำนักตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2555). **รายงานภาพรวม**

รายการ รอบที่ 2 ของผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก <http://www.ins.moi.go.th/Download/load/what/report5-55.pdf>.

สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2558). **การสื่อสารเพื่อการประสานงานที่มี**

ประสิทธิภาพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก <http://library.stou.ac.th/blog/?p=6156>.

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2552).

แผนกับการพัฒนาจังหวัด และกลุ่มจังหวัด. กรุงเทพฯ: บริษัทบพิตรการพิมพ์ จำกัด.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). **รายงานการติดตามสถานการณ์การค้าสินค้าเกษตร ภายใต้**

AFTA และ FTA (เฉพาะที่มีผลบังคับใช้แล้ว) ประจำปี 2557. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2559, จาก http://www.oae.go.th/biae/download/ReportOfAFTA&FTA_2557.pdf.

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง. (2558). **อ่างทองรับฟังสถานการณ์น้ำ. สาร สหกรณ์.14(9),4.**

อำนวย เหมือนวงศ์ธรรม. (2556). **บทบาทผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมโครงการตาม**

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีเขตพื้นที่ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ไอเอ็นเอ็น. (4 กุมภาพันธ์ 2559). ชาวนางทองกุ่มนี้ทำนาสู้ภัยแล้งขาดทุนยับ. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2559, จาก <http://news.sanook.com/1943746/>

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล(ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนันทา แก้วสุข
ชื่อ-นามสกุล(ภาษาอังกฤษ) Assistant Professor Dr.Sunanta Kaewsuk
2. สถานที่ทำงาน อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
3. ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก 39/29/1 หมู่ 3 ตำบล ตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
4. ประวัติการศึกษา

ระดับการศึกษา	ปีที่สำเร็จ	วุฒิการศึกษา	สาขา/วิชาเอก	มหาวิทยาลัย
4.1 ปริญญาตรี	2519	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.บ.)	คณิตศาสตร์	ศรีนครินทรวิโรฒ พิบูลย์โลก
4.2 ปริญญาโท	2524	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)	การวัดผลการศึกษา	ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4.3 ปริญญาเอก	2553	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.)	การบริหารการศึกษา	บูรพา

5. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว: ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ แหล่งทุน (ย้อนหลังไม่เกิน 5 ปี)

5.1 การประเมินหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุงพ.ศ. 2549) (ปี 2552) (หัวหน้าโครงการวิจัย) งบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

5.2 รูปแบบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาที่ผ่านการประเมินในระดับดี: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (ปี 2553) (ดุษฎีนิพนธ์) งบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยบูรพา

5.3 การประเมินโครงการพัฒนาครูประจำการให้ได้รับวุฒิประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีงบประมาณ 2552-2553(ปี 2553) (หัวหน้าโครงการวิจัย)งบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

5.4 การประเมินโครงการพัฒนาผู้บริหารประจำการให้ได้รับวุฒิประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีงบประมาณ 2552-2553 (ปี 2553) (หัวหน้าโครงการวิจัย) งบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

5.5 การประเมินโครงการพัฒนาผู้บริหารประจำการให้ได้รับวุฒิประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีงบประมาณ 2553-2554 (ปี 2554) (หัวหน้าโครงการวิจัย) งบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

5.6 การประเมินโครงการพัฒนาผู้บริหารประจำการให้ได้รับวุฒิประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีงบประมาณ 2554-2555 (ปี 2555) (หัวหน้าโครงการวิจัย) งบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

5.7 การศึกษาคูณภาพชีวิต และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี แหล่งทุนสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา งบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ 2555) (หัวหน้าโครงการวิจัย)

5.8 แนวทางการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีให้มีคุณลักษณะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งทุนสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

6. บทความหรือการเผยแพร่ผลการวิจัย (ระบุเป็นรายการบรรณานุกรม ย้อนหลังไม่เกิน 5 ปี)

6.1 การเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับนานาชาติ

(1) Research title: Curriculum Evaluation of Master of Education Program in Educational Administration B.E. 25040 (Revised Version B.E. 2549) of Dhonburi Rajabhat University International conference “Toward Enhancement of Economic, Social, Technological and Environmental Development for Welfare Implications in Asia - Pacific” 31 July - 3 August, 2010 Venue: Jogjakarta Plaza Hotel, Yogyakarta. Indonesia.

(2) Research title: An Assessment of the Program of Educational Administrators Development in order to Receive the Certificate in Educational Administration of Dhonburi Rajabhat University in the Fiscal Year of 2010-2011” “ASEAN Knowledge Networks for the Economy, Society, Culture, and Environmental Stability” 8-12 July, 2012 Kyung Hee University, Seoul, Republic of Korea.

(3) Research title: The Study of the Life Quality and Self-Practice according to the Sufficiency Economy Philosophy of the Students at Dhonburi Rajabhat University. The 9th International Conference International conference “ASEAN Community Knowledge Networks for the Economy, Society, Culture, and Environmental Stability” 24 - 29 June 2013 Venue: The Rizqun International Hotel, Brunei Darussalam

7. รางวัลที่ได้รับ

7.1 ได้รับเกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ทางการศึกษาระดับ จังหวัดเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติตน การปฏิบัติงานและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเป็นที่ ประจักษ์ต่อสาธารณชน จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและ บุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2555

7.2 ได้รับโล่เชิดชูเกียรติ เป็นศิษย์เก่าดีเด่นการบริหารการศึกษา เนื่องในโอกาส ครบรอบ 36 ปี จากศูนย์วัฒนธรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2555

7.3 ได้รับโล่และเกียรติบัตร เชิดชูเกียรตินักวิจัย เนื่องในวันสถาปนามหาวิทยาลัยราชภัฏ
ธนบุรี และเนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัย เฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครบ 7
รอบ จัดโดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ในวันที่ 8 กรกฎาคม 2554

7.4 ได้รับการคัดเลือกเป็นบุคลากรสายสอนดีเด่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เมื่อ
วันที่ 11 กรกฎาคม 2555